

E-ISSN 2717-6959

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ

ISTANBUL UNIVERSITY
JOURNAL OF TRANSLATION STUDIES

SAYI / ISSUE 20 YIL / YEAR 2024

Dizinler / Indexing and Abstracting

TÜBİTAK-ULAKBİM TR Index

DOAJ (Directory of Open Access Journals)

EBSCO Humanities Source

EBSCO Central & Eastern European Academic Source

SOBİAD

ERIH PLUS

Sahibi / Owner

Prof. Dr. Hayati DEVELİOĞLU

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, Faculty of Letters, Istanbul, Türkiye

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Responsible Manager

Prof. Dr. Necdet NEYDİM

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, Faculty of Letters, Istanbul, Türkiye

Yazışma Adresi / Correspondence Address

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Ordu Caddesi 34459 Laleli, İstanbul, Türkiye
Telefon / Phone: +90 (212) 455 57 00 / 15730 / 31
E-mail: jts@istanbul.edu.tr
<http://www.dergipark.gov.tr/iuceviri>
<https://iupress.istanbul.edu.tr/en/journal/cons/home>

Yayıncı / Publisher

İstanbul Üniversitesi Yayınevi / Istanbul University Press
İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü,
34452 Beyazıt, Fatih / İstanbul, Türkiye
Telefon / Phone: +90 (212) 440 00 00

Dergide yer alan yazılardan ve aktarılan görüşlerden yazarlar sorumludur.
Authors bear responsibility for the content of their published articles.

Yayın dili Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca'dır.
The publication languages of the journal are Turkish, English, German and French.

Mayıs ve Kasım aylarında, yılda iki sayı olarak yayımlanan uluslararası, hakemli, açık erişimli ve bilimsel bir dergidir.
This is a scholarly, international, peer-reviewed and open-access journal published biannually in May and November.

Yayın Türü / Publication Type: Yaygın Süreli / Periodical

DERGİ YAZI KURULU / EDITORIAL MANAGEMENT BOARD

Baş Editör / Editor-in-Chief

Prof. Dr. Arsun URAS – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye – arsuny@yahoo.fr

Baş Editör Yardımcıları / Co-Editors-in-Chief

Dr. Öğr. Üyesi Esra ÖZKAYA MARANGOZ – İstanbul Üniversitesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye – eozkaya@istanbul.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Sinem CANIM – İstanbul Üniversitesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye – scanim@istanbul.edu.tr

Editöryal Asistanlar / Editorial Assistants

Öğr. Gör. Erkan ÇOTUK – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye – erkancotuk@gmail.com

Öğr. Gör. Selçuk KANTEMİR – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye – selcukkantemir@gmail.com

Dil Editörleri / Language Editors

Elizabeth Mary EARL – İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Bölümü, İstanbul, Türkiye – elizabeth.earl@istanbul.edu.tr

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Ayşe Fitnat ECE – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye – ayse.ece@istanbul.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Neslihan DEMEZ – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye – neslihan_uzun2004@yahoo.de

Dr. Öğr. Üyesi Tuba AYIK AKÇA – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye – ayik.tuba@gmail.com

Doç. Dr. Nesrin DELİKTAŞLI – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye – nesrin.deliktasli@istanbul.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Sinem CANIM – İstanbul Üniversitesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye – scanim@istanbul.edu.tr

Prof. Maria Isabel Del Pozo TRIVIÑO – Vigo Üniversitesi, Çeviri ve Dilbilim Bölümü, Pontevedra, İspanya – mdelpozo@uvigo.es

Prof. Gilles CLOISEAU – Orleans Üniversitesi, İngilizce Bölümü, Orleans, Fransa – gilles.cloiseau@univ-orleans.fr

Prof. Fayza EL-QASEM – Sorbonne Nouvelle Üniversitesi, Mütercim Tercümanlar ve Çevirmenler Yüksek Okulu, Paris, Fransa – fayza.el-qasem@sorbonne-nouvelle.fr

(Emeritus) Prof. Jeanne DANCETTE – Montreal Üniversitesi, Dilbilim ve Çeviri Bölümü, Montreal, Quebec – jeanne.dancette@umontreal.ca

Doç. Dr. Anastasia PARIANOU – İyon Üniversitesi, Yabancı Diller Mütercim Tercümanlık Bölümü, Korfu, Yunanistan – parianou@gmail.com

Prof. Eduardo de GREGORIO-GODEO – Castilla-La Mancha Üniversitesi, Modern Filoloji Bölümü, Ciudad Real, İspanya – Eduardo.Gregorio@uclm.es

Prof. Roberto A. VALDEON – Oviedo Üniversitesi, İngiliz, Fransız ve Alman Filolojisi, Asturias, İspanya – valdeon@uniovi.es

Dr. Öğr. Üyesi Edyta GROTEK – Nicolaus Copernicus Üniversitesi, Alman Dilbilimi Kursusu, Toruń, Polonya – egrotek@egrotek.pl

Dr. Marcel VEJMEKKA – Johannes Gutenberg Üniversitesi, Çeviri, Dilbilim ve Kültürel Çalışmalar Bölümü, Mainz, Almanya – vejmelka@uni-mainz.de

Dr. Sevgi AGCAGÜL – Bonn Üniversitesi, İslam Araştırmaları ve Ortadoğu Dilleri Bölümü, Türk Tarihi ve Toplum Bölümü, Bonn, Almanya – agcaguel@uni-bonn.de

Dr. Susanne HAGEMANN – Johannes Gutenberg Üniversitesi, Kültürlerarası Almanca Çalışmaları Bölümü, Çeviriler Bölümü, Sprach und Kulturwissenschaft, Mainz, Almanya – hagemann@uni-mainz.de

Dr. Bencherif Mohamed HİCHEM – Abdelhafid Boussouf Mila Üniversite Merkezi, Yabancı Diller Bölümü, Mila, Cezayir – m.bencherif@centre-univ-mila.dz

Doç. Dr. Sandra GARBARİNO – Lumiere Lyon 2 Üniversitesi, Yabancı Diller Fakültesi, Uygulamalı Dilbilim Araştırma Merkezi, Lyon, Fransa – sandra.garbarino@univ-lyon2.fr

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Mümtaz KAYA – Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, Ankara, Türkiye – mumtazkaya@hacettepe.edu.tr

Prof. Dr. İlhami SIĞIRCI – Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yabancı Diller Fakültesi, İspanyol Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara, Türkiye – ilhami.sigirci@asbu.edu.tr

Prof. Dr. Faruk YÜCEL – Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü, İzmir, Türkiye – faruk.yucel@ege.edu.tr

Doç. Dr. Ayşe Şirin OKYAYUZ YENER – Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, Ankara, Türkiye – sirinokyayuz@hacettepe.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi İnönü KORKMAZ – Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, Edirne, Türkiye – inonukorkmaz@trakya.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Zuhale EMİROSMANOĞLU – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye – zuhalkaraca@istanbul.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Yeşim TÜKEL KANRA – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye – yesim.tukelkanra@istanbul.edu.tr

İÇİNDEKİLER / TABLE OF CONTENTS

ARAŞTIRMA MAKALELERİ / RESEARCH ARTICLES

“I was subjected to cringe translation”: Digital Social Reading and the Reception of Translated Young Adult Fantasy Fiction

“Cringe çeviriye maruz kaldım”: Dijital Sosyal Okuma ve Çeviri Genç Yetişkin Fantastik Edebiyatının Alınlanması

Burcu Taşkın 1-12

Dijital Ağlarda Bir *Heyula* Dolaşıyor: Gönüllü Çevirmenler Tarafından Karl Marx’ın Yeniden Yazım

A Spectre Is Haunting Digital Network: Rewriting Of Karl Marx By Volunteer Translators

Hasan Mert Demirsoy, Zeynep Süter Görgüler 13-31

Yapay Zekâ Destekli Çeviri Araçlarının Edebi Çevirideki Yeterlilikleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme

A Comparative Study on the Competencies of Ai-supported Translation Tools in Literary Translation

Erdoğan Aslan 32-45

Challenges and Opportunities in Telephone Interpreting: A Study on The Perspectives of Interpreters

Telefonla Sözlü Çeviride Zorluklar ve Fırsatlar: Türkiye’deki Sözlü Çevirmenlerin Görüşleri

Özden Şahin Er 46-65

The Role of Critical Discourse Analysis in Translation: A Case of the Political Speech

Eleştirel Söylem Analizinin Çevirideki Rolü: Bir Siyasi Konuşma Örneği

Barış Can Aydın 66-81

Political Dynamics of Transfer: Said’s Islamist *Orientalism* (1982)

Aktarımın Siyasal Dinamikleri: Said’in İslamcı Orientalism’i (1982)

Atalay Gündüz 82-92

Ermeni Harfli Türkçe Roman Çevirilerinde Ahlak Kavramı

Morality in the Translation of Armeno-Turkish Novels

Melek Kara, Lale Özcan 93-105

Skopos Kuramı Bağlamında Bir Çeviri Eleştirisi Örneği: W. Shakespeare’in *A Midsummer Night’s Dream* oyununun *Bir Yaz Masalı* çocuk oyununa dönüşümü

An Example of Translation Criticism considering Skopos Theory: Adaptation of W. Shakespeare’s A Midsummer Night’s Dream into a Children’s Theatre Play Bir Yaz Masalı

Yeşim Pirpir Avan, Lale Özcan 106-121

İÇİNDEKİLER / TABLE OF CONTENTS

ARAŞTIRMA MAKALELERİ / RESEARCH ARTICLES

Bridging Cultures through Verse: Shakespearean Sonnets' Persian Translations Through the Lens of Vinay-Darbanelnet's Model

Sanaz Tavakoli, Mohammad Reza Zare 122-137

Kim Bu: Bir Özde Çeviri Örneği Olarak Joan Kim Erkan'ın Lady Who Başlıklı Eserinin ve Aslına Çevirisinin İncelenmesi

Kim Bu: A Study of Joan Kim Erkan's Novel Lady Who as a Watermark Translation and its Retro-translation into Turkish

Sinem Sancaktaroğlu Bozkurt, Yeşim Sönmez Dinçkan 138-160

Un'indagine nell'orizzonte delle "Norme preliminari nella traduzione": Denominazioni delle opere letterarie italiane in turco ottomano nell'opera intitolata "İtalyan Tarih-i Edebiyatı" (Storia della letteratura italiana) di M. Rauf

An Investigation into the Horizon of "Preliminary Norms in Translation": Denominations of Works in Italian to Ottoman Turkish in M. Rauf's "İtalyan Tarih-i Edebiyatı" (History of Italian Literature)

Süreç Öncesi Çeviri Normları Bağlamında Bir İnceleme: Mehmet Rauf'un İtalyan Tarih-i Edebiyatı'ndaki İtalyanca Eser İsimlerinin Osmanlı Türkçesine Çevirisi

Eshabil Bozkurt, Deniz Dilşad Karail Nazlıcan 161-171

“I was subjected to cringe translation”: Digital Social Reading and the Reception of Translated Young Adult Fantasy Fiction

“Cringe çeviriye maruz kaldım”: Dijital Sosyal Okuma ve Çeviri Genç Yetişkin Fantastik Edebiyatının Alımlanması

Burcu Taşkın¹

¹ Assist. Prof., Kırklareli University, Faculty of Arts and Sciences, Department of English Translation and Interpreting, Kırklareli, Türkiye

Corresponding author/

Sorumlu yazar : Burcu Taşkın

E-mail / E-posta : burcu.taskin@klu.edu.tr

ABSTRACT

As digital technologies continue to expand, it becomes increasingly important to explore the evolving relationship between participatory culture and translated literary works. On digital social reading platforms like Goodreads, readers play a significant role in the reception of translated literature and engagement with literature from diverse cultural backgrounds. Digital social reading platforms, like other social media, are frequently used by young people. Therefore, this study delves into the reception of the Turkish translation of the popular young adult fantasy fiction series *A Court of Thorns and Roses* by Sarah J. Maas, a work that offers insights into the emotional journeys of young adults within the realm of fantasy. To this end, an inductive content analysis has been carried out on the Turkish Goodreads comments on the first three books of the series. Following the analysis, it was found that while the reception of Turkish readers is similar to the general ratings, there are some discrepancies. Also, social media posts constitute a factor in the reader reception as they contain spoilers, distorting the expectations of readers. Furthermore, the characteristics of the genre can have a negative impact due to the disparities between the source and target cultures.

Keywords: *A Court of Thorns and Roses*, digital social reading, Goodreads, reception, Sarah J. Maas, young adult fantasy fiction.

ÖZ

Dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla, katılımcı kültür ile çeviri edebiyat eserleri arasındaki ilişkiyi keşfetmek giderek daha önemli hale gelmiştir. Goodreads gibi dijital sosyal okuma platformlarında okurlar, çeviri edebiyatın alımlanmasında ve farklı kültürel geçmişlerden gelen eserlerle etkileşimde önemli bir rol oynamaktadır. Dijital sosyal okuma platformları, diğer sosyal medya araçları gibi, gençler tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Bu çalışma, genç yetişkinlerin fantezi dünyasındaki duygusal yolculuklarına dair içgörüler sunan Sarah J. Maas'ın popüler genç yetişkin fantastik kurgu serisi *Dikenler ve Güller Sarayı*'nin Türkiye'deki alımlanmasını ele almaktadır. Bu amaçla, serinin ilk üç kitabına ilişkin Türkçe Goodreads yorumları üzerinde tümevarımsal bir içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak, Türk okuyucu alımlanmasının serinin platformdaki genel puanlamasına benzerlik göstermekle birlikte bazı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, sosyal medya paylaşımları spoiler içerdiğinden okuyucuların beklentilerini çarpıtarak okuyucu alımlanmasında bir faktör oluşturmaktadır. Türün özellikleri, kaynak ve erek kültürler arasındaki farklılıklar nedeniyle alımlama üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Dikenler ve Güller Sarayı*, dijital sosyal okuma, Goodreads, alımlama, Sarah J. Maas, genç yetişkin fantastik edebiyatı.

Submitted / Başvuru : 10.11.2023

Revision Requested /
Revizyon Talebi : 17.12.2023

Last Revision Received /
Son Revizyon : 23.12.2023

Accepted / Kabul : 25.12.2023

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

1. Introduction

In the age of digital social reading, the once-private act of reading literature has transformed into a collaborative and socially influenced endeavor. Platforms like Goodreads constitute vital affinity spaces where readers not only share opinions but also influence book sales, author decisions, and promotional strategies. Literary reception is readers' interpretation of a literary work based on their cultural background and norms (D'Egidio, 2015; Gambier, 2018; Holub, 1984; Sayın, 1999). The concept of reception theory in literary studies was first introduced by German philosopher Hans Robert Jauss in the late 1960s. Jauss used the term "horizon of expectation" to describe the criteria readers use to evaluate literary texts during a particular period (1970, p. 13). According to Robert C. Holub (1984, p. 45), reception theory focuses on the relationship between the text and the reader, rather than the author and the work. It emphasizes the reader's interpretation of the text as the key factor in the literary experience, characterizing literature as an interaction between the reader and the text. In other words, reception theory highlights the crucial role of the reader in the process of understanding a literary work.

A similar shift has occurred in Translation Studies (TS) in which the focus shifted from text to actors involved in the entire translation process (Toury, 2012; Yurtdaş, 2010). Among these actors are source text authors, translators, and of course, recipients. As Gambier stated, "since Nida's ground-breaking work in signaling the pivotal role of recipients in interlingual communications, reception has become a more relevant dimension in TS, even though such studies are still scarce" (Gambier, 2018, p. 49).

The understudied field of translation reception has gained some impetus in recent years with the growing popularity of audiovisual translation (AVT) and audience reception studies (Abdal & Yaman, 2023; Baş, 2019; Gambier, 2018; Okyayuz, 2021). Cognitive approaches to reader/audience reception have led to empirical results, providing impetus for process research (Walker, 2021; Kruger et al. 2013; Alves and Hurtado Albir, 2017; Muñoz Martín, 2017). Some researchers made use of the data from online reading platforms to evaluate the actual reader response to translated literature (Cadera & Walsh, 2022; Chan, 2010; Chen, 2023; Işıklar Koçak, 2017; Kotze et al., 2021; Tahir Gürçağlar, 2022; Zheng & Fan, 2023). AI-assisted corpus studies on readers' comments to analyze reception is another innovative method currently in the literature (Boot, 2023; Holur et al., 2021; Kotze et al., 2021; Milota, 2014; Tahir Gürçağlar, 2022)

This study aims to analyze reader reception of translated young adult (YA) fantasy fiction. Specifically, the research will focus on the impact of digital social reading platforms on young readers aged between 15 and 24, who have the highest reading rates in Turkey. The Turkish translation of first three volumes of the highly rated *A Court of Thorns and Roses* (ACOTAR) series by Sarah J. Maas have been selected for this purpose. The series is significant in bridging imagination and real-life experiences within the young adult fantasy genre, which has sparked a wealth of social media content, enhancing the author's popularity. The dataset of this study is obtained from the monolingual and bilingual comments of lay readers on Goodreads. Within the context of this study, the Goodreads "users" or "reviewers" will also be called "Goodreaders". The reason for selecting this particular genre, audience, and corpus is due to the fact that this series has sparked numerous discussions and diverse opinions among young adult readers on digital social platforms. These readers also represent the largest group of book enthusiasts in the Turkish population.

The research questions of this study are as follows:

- *How do Turkish readers on Goodreads receive young adult fantasy fiction?*
- *How aware are Turkish readers of the translators or the translation processes?*
- *How does digital social reading affect the reception of young adult fantasy fiction?*

2. Young Adult Fantasy and Maas's *A Court of Thorns and Roses* (ACOTAR)

The genre of young adult fantasy is a captivating exploration of adolescent sensibilities and fantastical narratives. A quintessential exemplar within this realm is Sarah J. Maas's "A Court of Thorns and Roses" (ACOTAR) series (Maas, 2015; 2016; 2017), which intricately navigates the tapestry of youth's transformative journey, encapsulating themes of self-discovery, empowerment, and love against the backdrop of a richly realized fantasy world. This story weaves together elemental magic and mythical creatures, as the young protagonist Feyre embarks on dangerous quests to grapple with her identity, resilience, and the complexities of morality (Little & Moruzi, 2021). By using fantastical elements to explore universal themes, the series immerses young adult readers in a resonant universe that reflects their growing understanding of self and society (Jorgensen, 2021). Therefore, the details of the plot and the relationship among the main characters can shed light on the readers' motivation for choosing sides and expressing their opinions via digital social reading platforms.

The first book of the series titled "A Court of Thorns and Roses" (2015) begins with Feyre's hunting expedition

gone wrong when she kills a fey wolf with "hatred in her heart" (p. 26). The lord of the victim, the High Lord of the Autumn Court, Tamlin appears in Feyre's family home in the form of a beast and takes Feyre to his estates in exchange for her punishment, i.e. death or slavery. After years of hunger and struggle to keep her two elder sisters and father alive by hunting, Feyre finds kindness and a lot of spare time in her hands, which is not challenged by the High Lord or his underlings. As she realizes the whole Court of Autumn is under a terrible curse caused by a former general of the enemy king, Amarantha, she feels for the kind High Lord and his subjects with all her heart. Eventually, Feyre falls in love with Tamlin in a selfless sense, and Tamlin loves Feyre in a possessive, destructive sense, as is his nature. Until this moment, the book reads as a retelling of *Beauty and the Beast*, but Maas extends her world and characters and turns this classic fairy tale story into an epic fantasy phenomenon.

When Amarantha's ally and captive the High Lord of Night Court, Rhysand finds out Tamlin hosts a human female, Tamlin panics and sends Feyre back to her family. However, Feyre, being in love and a very courageous young woman, goes back and finds that Amarantha has taken Tamlin captive. Then, she decides to save him by going to "Under the Mountain" where Amarantha holds her vicious and nightmarish court. Here she becomes subjected to all kinds of terrors, torture, and humiliation and still agrees to complete three challenges to lift the curse of her beloved. As she struggles with all these, she finds she is not alone, as for unknown reasons Rhysand helps her in exchange for a bargain: She must spend one week every month in his court.

Finally, Feyre, with Rhysand's help, wins all three challenges and answers a riddle just before she is killed by Amarantha, and the curse is lifted. Tamlin, looking useless and helpless so far Under the Mountain, kills Amarantha and all his power, and other High Lords' are freed from the curse. In return, they give Feyre a kernel of their power and resurrect her as a fae. The first book of the series ends somewhat in a hopeful manner similar to a happily ever after ending; however, the second book titled "A Court of Mist and Fury" (2016) begins with a dark atmosphere.

Although Feyre is reunited with her beloved, neither of them is unaffected. Feyre and Tamlin both experience night terrors following their return, which can be interpreted as a form of post-traumatic stress disorder (Jorgensen, 2021). The situation for Feyre is worse since Tamlin restricts her movements within his estate and does not take her into his confidence on matters of governance. Therefore, she finds herself in a daze, unable to eat or hold her food, or to enjoy her relationship with the love of her life. As she is seriously traumatized and depressed and unable to receive any help or understanding from Tamlin, she escapes her marriage ceremony both willingly and unwillingly with Rhysand's assistance.

In his court Rhysand, the most powerful High Lord in history, and his inner circle befriend and take care of Feyre, and thus, she finally sees reason and leaves Tamlin for good. With all the powers bestowed by seven High Lords, she is as powerful as any other High Fae and High Lord and aspires to be able to use her powers to help Rhysand protect his people and the human realm against the evil King Hybern. She begins training in magical abilities, physical strength, and fighting skills. When she finds out she is Rhysand's mate, which constitutes an unbreakable mental and emotional bond between individuals, she invests all her resources into helping Rhysand as her equal and wife.

In the third book titled "A Court of Wings and Ruin" (2017) Feyre returns to the Autumn Court in pretend love with Tamlin. She undermines his authority and his people's love for him because he has sided with King Hybern against Rhysand and Feyre and helped the abduction and indirectly turning of Feyre's sisters who are turned into fae. When she destroys Tamlin, he realizes the error of his ways and regrets all the wrongs he has done to Feyre and his own people and helps them defeat the king and his armies.

In the end, Feyre and Rhysand defeat all their enemies and prosper in their beautiful city side by side with Feyre's sisters and Rhysand's inner circle. Their story continues in novellas, short stories, and spin-off books. It is hard to fully grasp the interconnectedness of all of Maas's works. But after reading Maas's other series titled the *Throne of Glass* and *Crescent City*, it becomes clear that these stories take place in a multiverse, connected through portals. The heroines in both series travel through these portals to Feyre's world. As a result, translating Maas's work without considering the larger picture of her multiverse is a demanding task.

The epic endeavor of translating Maas into Turkish has been undertaken by Dex Kitap, a branch of Doğan Kitap, established in 2011 specifically for young adult readers. Their current aim is to also target 25-35-year-old readers by translating authors like Samantha Young, and Jennifer Armentrout¹. So far, Dex has published all of the main works of *Throne of Glass* (7 books) and *Crescent City* (2 books), and *A Court of Thorns and Roses* (4 books and 1 novella). It should be kept in mind that ever-productive Maas is still adding new volumes to the *Crescent City* and *A Court of Thorns and Roses* series.

The first volume of the series in question was published by Dex Kitap in Turkish in 2017, 2 years after the publication

¹ <https://www.dexkitap.com/hakkimizda/>

of the original, followed by the publication of the second book in 2018, and finally, the third book was published in 2019. The time lapse between the originals and the translations can be frustrating for the fans and readers, as they are often exposed to spoiler material on social media and other digital social reading platforms.

While there is a lack of information concerning the Turkish translator of the series, Meriç Keleş on the publisher's web page, a quick LinkedIn research indicates an educational background in economics and mechanical engineering. This is not uncommon, as there is no prerequisite for educational background to qualify as a book translator in Turkey².

3. Participatory Culture in the Age of Digital Social Reading

Participatory culture has changed how people engage with literature. This culture emphasizes active involvement and collaborative content creation, creating a dynamic relationship between readers and texts (Moody, 2019). Platforms like Goodreads allow readers to share their thoughts on translated literary works, creating a rich and diverse conversation that transcends time and place (Nakamura, 2013). These platforms bring together a variety of reading communities, increasing the visibility of literature and highlighting the interplay between cultural artifacts and their audiences (Albrechtslund, 2020; Boot, 2023; Reborra et al., 2019).

The subject matter of this study, Goodreads, is an Amazon-owned digital social reading platform that was launched in 2007 by Otis and Elizabeth Chandler for "helping people find and share books they love"³. On this platform, users have profile pages similar to other social network sites, including their personal data and profile photos, as well as friends. The difference is that on their Goodreads profile, users have various default bookshelves titled *read*, *currently-reading*, *to-read*, and *favorite books* to which they can add more titles and volumes. As Nakamura stated, "the three bookshelves that all users start with are entitled 'read', 'currently-reading', and the conveniently shopping-list-like 'to-read,' thus organizing books around a temporality of consumption rather than genre, nation, electronic or analog form, or language" (Nakamura, 2013, p. 240).

On the home page, users can see the activities of their friends and those they follow. The homepage also has a section for recommendations in which the users can find books with similar tastes and previous ratings. Users can rate books according to their interests or tastes using a five-star rating system. It is not unusual for users to rate 3 stars, for example, and indicate in the commentary section that they are actually giving 3.5 stars. Another social activity is writing and replying to comments about books, which enables users to share their reading experiences with people outside their immediate friends' circles. They can even interact with authors and editors. Some authors are very responsive and active on Goodreads, answering messages and comments, and giving out free sample books, gifts, and autographs. According to Thelwall Kousha (2016) "Goodreads is therefore neither primarily a book-based website nor primarily a social network site but is a genuine hybrid, social navigation site" (p. 972).

As traditional literary reviewing is being challenged by the "rating culture" (Salgaro, 2022, p. 1), an influx of readers has begun to visit digital reading platforms such as Goodreads to rate the books they read and write comments. The content of these comments can range from a very detailed literary review to a few words of insults for the authors as well as the characters in a book. Moreover, author-bullying has emerged as a new phenomenon in such platforms, some of which could result in authors or publishers to postpone, or even altogether cancel the publication of books (Moody, 2019). Therefore, the publishing industry feels the pressure of the rating culture in earnest (Dimitrov et al., 2021).

Apart from harassing authors, Goodreaders interact with each other, establishing "affinity spaces" within the platform, which "serve as democratic social spaces that offer opportunities for equal participation and support the cultivation of passions shared by its users" (Vlieghe et al., 2016, p. 35). Moreover, publishers utilize Goodreads for industrial purposes (Albrechtslund, 2020; Bourrier & Thelwall, 2020; Driscoll & Rehberg Sedo, 2019; Moody, 2019). They have a wide selection in their arsenal from purchasing positive comments to giving out free books to influencers/reviewers, affecting the outcome of the ratings. Therefore, the platform also serves commercial purposes, treating book readers as consumers. As Nakamura puts it:

By submitting our favorite book titles, readerly habits, ratings, comments, and replies (or "UGC," user-generated content) to our social network of readers, we are both collecting and being collected under a new regime of controlled consumerism. Goodreads shares its data with its partners, although, as it stresses in its privacy policy, the data are not personal. (Nakamura, 2013, p. 241)

Goodreads Reader's Choice Awards is another tool to promote books and authors, which can also be seen as a popularity contest. The pre-determined shortlists from different genres invite users to read the nominees' books and participate in the decision-making process. The winners are showcased under the title "Best Books of 2022" (or

² <https://ceviridernegi.org/>

³ <https://www.goodreads.com/about/us>

any other year) and posted on the home page, providing easier access for the users. The expression “Best Books” is problematic in that it feels too aggressive and leaves little room for argument for a competition dependent on user/reader opinion. However, it can be used for advertising and increasing the positive ratings of books, making Goodreads a very profitable enterprise (Nakamura, 2013).

The reception of translated literature is affected by the multi-layered nature of participatory culture on digital social reading platforms (Zheng & Fan, 2023). By engaging in dialogic interactions through reviews, ratings, and discussions, readers become co-creators of meaning and contribute significantly to the creation of interpretive communities. This collaborative creation of literary meaning facilitates understanding of cultural subtleties in translation, fostering cross-cultural appreciation. It is essential to be aware, however, that this democratization of interpretive authority can simultaneously lead to instances of misappropriation or distortion, necessitating careful examination of the interplay between online reception and the integrity of translations and translators (D’Egidio, 2015). The author-bullying tendencies can be traced also to translators, painting a large target on their backs. While constructive criticism can be a valuable tool for translators to make some alterations in their translations for future editions or the other volumes of the same series, resorting to such methods requires nerves of steel on the translator’s part.

4. Methodology

Inductive qualitative content analysis is a systematic research method utilized within the realm of social sciences, as well as in the fields of Translation Studies, to analyze textual or visual data without preconceived categories or predefined theoretical frameworks. This method involves an iterative process of examining raw data, such as textual materials or cultural artifacts, to gain a deep understanding of their content. During the open coding phase, concepts, themes, or patterns are identified and labeled in a flexible manner without any predetermined categories, which allows for emergent themes to surface naturally. The subsequent axial coding stage refines and organizes these codes into categories or themes, resulting in a systematic structure that facilitates analysis. The final step involves selective coding, in which the researcher selects core categories and refines their definitions. During this process, it is important to constantly compare and use theoretical sampling to ensure that the analysis is robust and credible. (Creswell & Poth, 2018; Kuckartz & Rädiker, 2023; Reborá et al., 2019) Inductive qualitative content analysis is a rigorous and data-driven way to extract meaningful insights from complex cultural and textual materials, which aligns with the overall goal of the current research. For the visualization of the process see Figure 1 below.

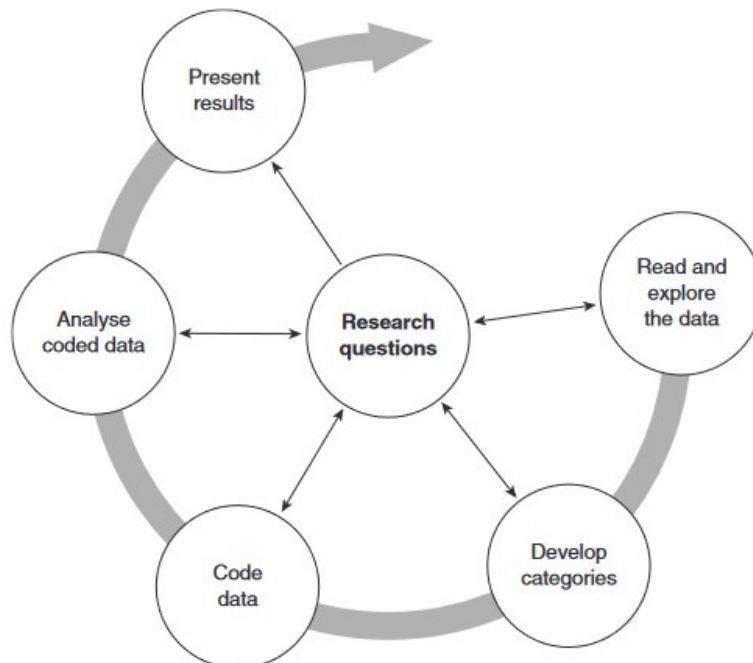

Figure 1. General Process of Qualitative Content Analysis (Kuckartz and Rädiker, 2023, p. 81)

Qualitative Data Analysis software (QDA) like MAXQDA are considered “one of the most innovative fields of social science methodology development” (Kuckartz & Rädiker, 2023, p. 160). Therefore, after determining the research questions and selecting the appropriate method, I used MAXQDA (2020) to download and analyze the data.

To begin, I utilized the Web Collector for MAXQDA to acquire Goodreads comments written in Turkish. This tool permits users to effortlessly obtain text and images from web pages and transfer them into MAXQDA software, where they can be organized and analyzed by the researcher. After thoroughly reviewing the comments to become acquainted with them, I started coding to create general categories. In the following stage, I added more detail and expanded the range by coding the data again. Finally, I conducted code analysis by organizing, merging, and deleting codes to prepare them for reporting.

A total of 608 comments (Book 1: 265 comments, Book 2: 212 comments, Book 3: 131 comments) have been analyzed. Upon conducting the analysis, it has become apparent that the primary demographic of readers consists of young females who exhibit a high level of activity on various social media platforms. Within the realm of commentary, there is a notable preference for informal language, incorporating social media slang, as well as a blend of English and Turkish. Furthermore, the utilization of diverse emojis and gif images is commonplace, serving as an effective means of conveying one’s message with emotional intensity.

5. Findings

To answer the first research question “How do Turkish readers on Goodreads receive young adult fantasy fiction?”, I gathered data on Goodreads concerning the number of ratings and comments about the first three books of the ACOTAR series. The statistics about the reader reception of the first three books of the ACOTAR series on Goodreads are given below. The first table is for the total statistics from all over the world, whereas the second one is only for readers who left a comment in Turkish.

Table 1. The number of ratings and Comments for the ACOTR series

	Total number of ratings	Total number of comments	5 stars	4 stars	3 stars	2 stars	1 star
Book 1	1,800,030	143,718	47%	33%	13%	3%	1%
Book 2	1,320,114	116,224	74%	18%	5%	1%	<1%
Book 3	1,075,304	77,426	60%	27%	8%	1%	<1%

	Number of ratings (Turkish)	Number of comments in Turkish	5 stars	4 stars	3 stars	2 stars	1 star
Book 1	unknown	265	43%	30%	21%	6%	2%
Book 2	unknown	212	73%	14%	7%	1%	2%
Book 3	unknown	131	65%	21%	10%	<1%	<1%

As can be deduced from the tables, the number of ratings is different from the number of comments as it is not obligatory to add a comment after rating a book. It is clear that most of the readers chose not to leave any comments after rating. The total number of ratings of the first book of the series is one million and eight hundred thousand, showing the high tendency to participate in the rating culture. It can be inferred from this number that many readers from all over the world, speaking different languages chose to voice their opinions about the books by using the tools provided by a digital social reading platform. The ratings of 4 stars and above show that the reception of the books, especially the second book, is highly positive. The Turkish readers’ ratings of 4 stars and above are parallel to the total ratings, which is very high. A discrepancy seems to occur in 3-star ratings, which is higher than the total ratings.

The second and third research questions called for a thorough inductive content analysis:

- How aware are Turkish YA fantasy readers of the translators or the translation processes?
- How does digital social reading affect the reception of YA fantasy fiction?

Following the steps given in Figure 1, three categories containing several codes have been identified.

5.1. The reader reception of the translated books

Goodreaders who commented in Turkish mostly read the Turkish translation of the series, but some bilingual readers read either the English versions, or both. Zheng & Fan (2023) categorize readers into two groups: monolingual and bilingual. Bilingual readers, who are typically transtextual and intercultural, compare translations with the original text, while monolingual readers are generally "mono-cultural literary consumers" (Zheng & Fan, 2023, p. 411). Hickey (2003) distinguishes between professional and lay readers in translation criticism, emphasizing the potential for lay readers to identify illogical and contextually inadequate translations.

For those who do not speak (or read) English, the Turkish version of the books is the main source of their reception of Maas's work. When crediting the source text, Goodreaders often fail to consider the influence and decisions made by translators, resulting in zero recognition of their contribution. However, it can be observed from the comments that bilingual readers often include their opinions about the translation, translator, or publisher.

"I don't even want to go into the translation and proofreading. Translator, I would like to have your mindset as a translator who calls a 500-year-old fairy a "hıyar" and "harbi kızmış"⁴, please. You seem to have a very relaxed and uncaring nature since the translation smells of sloppiness. I don't know who to attribute the missing sentences and the wrong and incomplete words since the book doesn't seem to have an editor. I couldn't find any information on the copyright page."⁵

"The first thing that drove me crazy was the @dexpub translation. First of all, it pissed me off that they have so little connection with Turkish. How can someone use words like "yabalamak", "tünik", "tıpışlamak"⁶ so much? They appear so many times in the book that every time I saw them, I felt my blood boiling. There is an institution called TDK and an up-to-date dictionary. As if that wasn't enough, it is such a rude, slang, repulsive language that I read it with a grimace. It was like a nightmare. It was like a bum wrote the book. I don't know if the original book was also written in this language, but I'm sure Sarah doesn't use a writing style like, "Döşü gıllı ossun!"⁷ I mean, even if you're going to like the book, it takes effort not to get annoyed with the translation. Especially if you are someone like me who is obsessed with proofreading."

As can be seen from the comments, some readers are inclined to criticize the translation and find out more about the publishing process of the books. However, the lack of information about the editor on the copyright page seems to confuse the reader. Still, some other Goodreaders are not surprised by the "sloppiness" in the Dex Kitap publications.

"Although I don't think you will be surprised to see Dex Kitap's spelling mistakes, let me warn you from the beginning. Still, the Kingdom of Ash⁸ is the top, I think it is the worst of them all."

"I have two complaints. One is the blindness of the female characters in love and the second is the Dex translation. As usual, I don't understand how they translated these books."

Some readers stated that they initially refrained from starting the series because of the publisher.

"I was always putting off buying it because it was so popular and because it was a book by a certain publishing house. Anyway, whenever I tried to buy it, I couldn't find the edition or it was overpriced."

While bilingual readers, or those who are more inclined to focus on the language use of the translated books judge the literary work accordingly, others seem to be rather confused about whether to criticize the original author or the translator.

"There were logic errors. What's a "Kanada geyiği" doing in a world where Canada doesn't exist?"

This Goodreader criticizes Maas for being illogical, while the error should be attributed to the translator and editor. The term "moose" is translated as "Kanada geyiği", which means "Canadian deer" as there is only one term for this species in Turkish.

"I don't know if it is because of the translation or because the author writes the same thing over and over again, but in the book, someone is always "growling, hissing, roaring or purring", so hearing these words every 2 pages really annoyed me."

"Again, in some places, there were too many repeated words, whether from the translation or the author's own language use. There were so many words like fairy, cauldron..."

Here, the Goodreaders give the author the benefit of the doubt, as they are not sure whether the repetitiveness stems from the author or the translator. In the first example, the translator can be somewhat blameless, but the problem in the second example arises due to the lack of words related to "fairies" in Turkish. In the original, the terms "fairy,

⁴ These expressions are mostly used by youngsters in informal situations.

⁵ Unless stated otherwise, all translations from Turkish belong to me.

⁶ These words do not exist in Turkish.

⁷ A heavily accented vulgar phrase.

⁸ Another Maas book from the *Throne of Glass* series.

fae, faerie” have nuances and may mean different entities, while in Turkish there is only one term, “peri” which does not adequately refer to the blood-thirsty and warlike fae of Maas’s world. Moreover, it would not be incorrect to claim that “peri” in Turkish refers to a more childish fairy tale character such as Tinkerbell of Neverland. Therefore, the repetitiveness may result either from the author, or the translator’s choice, which can be dependent upon the cultural and lingual shifts between the target and source materials.

To summarize, for most of the Goodreaders commenting on the series the translator is invisible in the sense that the translation reads like the original, not because of the translator’s source-text oriented choices but the readers’ non-existent awareness of the process. Only 27 out of 608 (4.4%) comments are concerned with the translation or the translator of the series. For those who are bilingual or have a higher awareness, problems with translation and editing, as well as production and dissemination can be obvious and lead to reader/consumer dissatisfaction.

5.2. Social media influence and spoilers

The translated literature may not travel as fast as the original. As a result, readers (or fans) are heavily exposed to social media content that contains “spoilers”. Such content may include comments, fan art, fan fiction, polls, interviews, and booktube videos. For example, Instagram offers content in accordance with the users’ recent interests, thus, it is not easy to navigate around social media without seeing content without spoilers. While Goodreads warns readers against the comments with spoilers, other social media platforms are not as sensitive. Therefore, publishers of translated literature embark upon a race against time as some potential readers may be reluctant to buy or start reading books they already know the plot of.

“Now I’ve had so many spoilers about this series that I didn’t want to read the book even though I’ve had it for months. Honestly, it was more mediocre than I expected, not as perfect as I imagined. I thought it was a book worth the spoilers, but I was wrong.”

As can be inferred from the quotation above, those Goodreaders who are exposed to spoilers have high expectations about the books, which may or may not be met after reading them.

“But at that time, the sequels of the series hadn’t been translated yet and to avoid spoilers, I wasn’t even reading the excerpts. But after a while, the explore section of my Instagram became such that I kept coming across these posts and inevitably my eye would drift to the description and I couldn’t skip without looking at it for a few seconds. This eventually led me to learn something I never wanted to learn about the plot. You can imagine my disappointment.”

This comment highlights the inevitability of spoilers on social media and the resulting disappointment which can also discourage readers from continuing the series, even altogether giving up the author’s works. Therefore, it can be claimed that too much exposure has become a problem for publishers and authors.

“After seeing this spoiler, I was discouraged from continuing the series, I didn’t want to read the new books even when they came out because I knew that the character I loved would be wasted, and I kept putting it off even though I knew I would eventually read it (because I had started the series once). It took me 4 years to finally get back to the series.”

“My thoughts about this book were all over the place because of all the spoilers and fanart I read. When I started to think that it was going to be a love triangle, I didn’t have a single positive thought about the series. I was thinking about so many things while reading the book that I even lost interest in Rhysand for a while.”

Another factor to take into consideration is that digital reading and social media platforms may turn readers into fans and hooligans who root for certain characters in the books. In the case of the ACOTAR series, readers seem to fall into two camps: Those for Tamlin or Rhysand. While some readers criticize Tamlin, others declare their love for Rhysand. Some express their tentative agreement with some of Tamlin’s behaviors with a fear of “getting lynched”. Showing devotion or unconditional support for characters who are not even real is a phenomenon popular among young adult fiction readers.

“I’ve said a million times that I love Tamlin, I don’t want to write anything about Rhys for now. I’m not afraid of being lynched or anything but people are too assertive. After book 2 I’m afraid of eating my words again.”

We can understand from the comment above that there is an actual risk of “being lynched” on social media for supporting an unpopular character. As YA fantasy is full of enemies-to-lovers or vice versa plots, the readers may feel reluctant to make their opinions known before reading the most recent book in the series for fear of falling in with the wrong camp.

These quotations show that it has become virtually impossible to avoid spoilers and social media influence, even during an activity as personal as reading. Affinity spaces as digital social reading platforms tend to divide readers into camps and encourage them to choose sides. Although the opposite is aimed, the high amount of spoiler content and

conflict among readers can have negative effects on potential readers. As there is no viable way to avoid these, consumer demand puts high pressure on the publishers and translators, making them race against time and accumulating content.

5.3. Cultural norms and sexuality

As translation involves more than just transferring linguistic forms, it is natural for there to be discrepancies in the reception of translated literature with regard to cultural norms. It can be observed that sexuality and sex have become more frequent themes in the YA fantasy genre, especially based in the US. However, in other cultures, the target readers under 25 years old can find this uncomfortable to read. Some of the Turkish Goodreaders questioned how "young" this young adult series should be.

"But unfortunately, there is a factor that made me deduct 1 star from this awesomeness: Sex scenes. Because I don't understand why our dear authors add such things to genres like fantasy, science fiction, and dystopia. No, if I wanted to read such things, I would read erotic novels, new adult novels, right dear author? What was the need to spoil the magic of our beautiful couple and the book? I really can't understand why you are so keen on writing such things. Okay, write romance, I also want something between Tam and Feyre, but don't do this. Just don't do it. I heard from foreigners that there was less of it in the second book, I hope so when it comes out in Turkish."

As the series is labeled "young adult", readers from Turkish culture may have different expectations from the ones in the US. In Turkish culture, young people, especially those under 18, are expected by society to be celibate. While it might or might not be the actual case, sex is taboo for young people. Therefore, some readers, especially women, may find it uncomfortable to read such graphic sex scenes as Maas often writes to the extent that the readers give up the series or the works of the author entirely.

"I'm also curious how this book fits into the YA category. There is a lot of adult content in the second half. And it is quite detailed. As someone who reads a lot of young adult books, I can easily say that I have never come across a book with such detailed sexuality in this genre. And I am sorry to say that I will not read Sarah J. Maas again after this series ends. I cannot tolerate authors who try to impose something on their readers in line with their sales interests."

Apart from sex scenes, sexuality and sexual orientation are uncomfortable topics in Turkey. While it is not legally prohibited, these subjects are not openly discussed or debated in society. Thus, it is only natural for young people to criticize this theme in the series.

"Actually, the reason why it was not 4 stars was that the author unnecessarily blared the sexual preference of some characters out. Fortunately, I came across this situation towards the end of the book."

It is clear that the reason why some Turkish Goodreaders rated the series down was the discrepancies in the cultural norms between the source and target texts. While the American young readers may find nothing wrong about the LGBTQ+ characters in the series, Turkish readers may feel uncomfortable.

6. Conclusion and Discussion

The action of reading and reception of literature are not as private and personal as it has been once assumed. In today's social media era, digital social reading has the ability to impact readers' opinions, thereby influencing sales, promotional strategies, and the decisions of authors, editors, and translators. As a result, affinity spaces, such as Goodreads, do not exist in isolation but are formed in a highly interconnected and socially influenced environment. Digital social reading goes beyond the mere act of reading and evolves into a collaborative enterprise that combines interpretations, cross-cultural dialogues, and authorial negotiations. Participatory engagement in translated literature holds significant implications for both enriching intercultural discourse and examining its various dimensions in a nuanced manner. It is crucial to explore the evolving relationship between participatory culture and translated literary corpus, particularly in the context of rapid digital technology expansion.

The focus of this study is the reader reception of the translated literature, therefore it selects one of the most highly-rated young adult fantasy fiction series on Goodreads, Sarah J. Maas's "A Court of Thorns and Roses", which has been rated by approximately 1.5 million readers. The digital social reading platform, Goodreads, is an affinity space for millions of readers from all over the world to share their literary interests and opinions on the Internet where bookworms are turned into "neoliberal consumers" (Nakamura, 2013, p. 241). The series serves as an excellent example of how the fantasy genre can be used to explore personal growth and imagination. This is especially significant in literary scholarship as it highlights the capacity of young adult fantasy to bridge the gap between imagination and real-life experiences. The series has kindled a current of social media posts, reviews, booktube videos, fan art, and fan fiction among young adults, which constitute a highly effective way to promote and increase the sales of the author's works.

Following the inductive content analysis of 608 comments in Turkish, it can be concluded that while the reader

reception of the ACOTAR series in Turkish is very similar to its worldwide ratings on the digital social reading platform Goodreads, interesting codes can be found qualitatively. According to the findings, Turkish Goodreaders are mostly unaware of the translation and publication process of the translated literature and tend to confuse the translator's decisions with the original (and vice versa). For those who are bilingual readers and with higher awareness, the quality of both the translation and the edition is lacking. These Goodreaders criticize the publisher and call for a more diligent editing process and higher quality edition.

Another theme concerning the social media influence of the digital social reading phenomenon is the inevitableness of spoiler content, which increases the reader's expectations and lowers the excitement about the plot. Readers who are incessantly subjected to spoiler content tend to feel disappointed, sometimes giving up reading the series of the author altogether. The lag between the release date of the original and the translation is frustrating for Goodreaders, resulting in more spoiler exposure, and consequently creating more pressure for all actors in the publishing industry. Moreover, the "adult" in young adult fantasy fiction can be considered a misnomer by some cultures. Therefore, some Goodreaders questioned how "adult" this series should be and stated that they would stop buying the author's books because of the adult content in her works. It is clear that while such content increases the popularity of the genre, it may create the opposite effect for readers from different cultures.

One limitation of this study stems from the low number of comments in Turkish. While some comments are long and detailed, others are comprised of one sentence or just a few word impressions. Another limitation is concerned with the platform selected. This study focuses only on Goodreads comments, while there are other websites and platforms where readers discuss books such as kitapurdu.com, ekşisözlük, or amazon.com. Although the low number of comments in Turkish seems to be a limitation of this study, it should not be unexpected or discouraging for the researchers. A considerable gap in the literature on digital social reading is still waiting to be further explored. Future research can look into various platforms and comments in different languages. AI-assisted corpus studies can also bear meaningful data.

The inclusive nature of digital social reading platforms cannot be separated from the issues of power dynamics and fair representation. The way translated literature is received on platforms like Goodreads highlights the influence of readers as they engage with stories from diverse cultural backgrounds. At the same time, it emphasizes the vital role that gatekeepers such as translators, publishers, and platform administrators play in selecting and presenting translated works. Therefore, to understand how readers participate in the literary world, we must carefully examine the complex power dynamics that shape the entire ecosystem.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: Author declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Author declared no financial support.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazar finansal destek beyan etmemiştir.

ORCID IDs of the authors / Yazarların ORCID ID'leri

Burcu Taşkın 0000-0002-7647-8305

REFERENCES / KAYNAKLAR

- Abdal, G., & Yaman, B. (2023). Mediatorship in the clash of hegemonic and counter publics: The curious case of Heartstopper in Turkey. *Translation and Interpreting Studies*, 18(2), 280-300. <https://doi.org/10.1075/tis.23014.abd>
- Albrechtslund, A.-M. B. (2020). Amazon, Kindle, and Goodreads: Implications for literary consumption in the digital age. *Consumption Markets & Culture*, 23(6), 553-568. <https://doi.org/10.1080/10253866.2019.1640216>
- Baş, N. (2019). Görenler Sesli Betimlenmiş Bir Filmi Nasıl Anlar? Sesli Betimleme ile İlgili Bir Alımlama Çalışması Denemesi. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 26, 37-59. <https://doi.org/10.37599/ceviri.518756>
- Boot, P. (2023). 'A pretty sublime mix of WTF and OMG'. Four explorations into the practice of evaluation on online book reviewing platforms. *Journal of Cultural Analytics*, 7(2). <https://doi.org/10.22148/001c.68086>
- Bourrier, K., & Thelwall, M. (2020). The Social Lives of Books: Reading Victorian Literature on Goodreads. *Journal of Cultural Analytics*, 5(1). <https://doi.org/10.22148/001c.12049>

- Cadera, S. M., & Walsh, A. S. (2022). Retranslation and Reception – a Theoretical Overview. In S. M. Cadera & A. S. Walsh (Eds.), *Retranslation and Reception: Studies in a European Context* (pp. 142-170). BRILL. <https://doi.org/10.1163/9789004517875>
- Chan, T. L. (2010). *Readers, Reading and Reception of Translated Fiction in Chinese: Novel Encounters*. St. Jerome Pub.
- Chen, X. (2023). Interactive reception of online literary translation: The translator-readers dynamics in a discussion forum. *Perspectives*, 31(4), 690–704. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2022.2030375>
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (Fourth edition). SAGE.
- D’Egidio, A. (2015). *How readers perceive translated literary works: An analysis of reader reception* [dataset]. University of Salento. <https://doi.org/10.1285/I22390359V14P69>
- Dimitrov, S., Zamal, F., Piper, A., & Ruths, D. (2021). Goodreads Versus Amazon: The Effect of Decoupling Book Reviewing And Book Selling. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*, 9(1), 602–605. <https://doi.org/10.1609/icwsm.v9i1.14662>
- Driscoll, B., & Rehberg Sedo, D. (2019). Faraway, So Close: Seeing the Intimacy in Goodreads Reviews. *Qualitative Inquiry*, 25(3), 248–259. <https://doi.org/10.1177/1077800418801375>
- Gambier, Y. (2018). Translation studies, audiovisual translation and reception. In E. Di Giovanni & Y. Gambier (Eds.), *Benjamins Translation Library* (Vol. 141, pp. 43–66). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/btl.141.04gam>
- Hickey, L., D. (2003). The reader is translation assessor. *Studies in Translation*, 1(1), 59–92.
- Holub, R. C. (1984). *Reception theory: A critical introduction*. Methuen.
- Holur, P., Shahsavari, S., Ebrahimzadeh, E., Tangherlini, T. R., & Roychowdhury, V. (2021). Modelling social readers: Novel tools for addressing reception from online book reviews. *Royal Society Open Science*, 8(12), 210797. <https://doi.org/10.1098/rsos.210797>
- İşıklar Koçak, M. (2017). İnternet Ortamında Yeniden Çeviri ve Okurları. *Journal of Turkish Studies*, 12(Volume 12 Issue 15), 413–430. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.11839>
- Jauss, H. R. (1970). Literary History as a Challenge to Literary Theory. *New Literary History*, 2(1), 7–37. <https://doi.org/10.2307/468585>
- Jorgensen, J. (2021). The Thorns of Trauma: Torture, Aftermath, and Healing in Contemporary Fairy-Tale Literature. *Humanities*, 10(1), 47. <https://doi.org/10.3390/h10010047>
- Kotze, H., Janssen, B., Koolen, C., Van Der Plas, L., & Van Egdome, G.-W. (2021). Norms, affect and evaluation in the reception of literary translations in multilingual online reading communities: Deriving cognitive-evaluative templates from big data. *Translation, Cognition & Behavior*, 4(2), 147–186. <https://doi.org/10.1075/tcb.00060.kot>
- Kruger, J.-L., Hefer, E., & Matthew, G. (2013). Measuring the impact of subtitles on cognitive load: Eye tracking and dynamic audiovisual texts. Paper presented at the Proceedings of the 2013 Conference on Eye Tracking South Africa.
- Kuckartz, U., & Rädiker, S. (2023). *Qualitative content analysis: Methods, practice and software* (Second). SAGE Publications.
- Little, E., & Moruzi, K. (2021). Postfeminism and Sexuality in Fiction of Maas. In *Sexuality in Literature for Children and Young Adults* (1st ed., pp. 82–95). Routledge.
- Liu, B. (2023). Adaptation as Translation: The Representation and Reception of “The Ballad of Mulan” in the Anglophone World. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi / Istanbul University Journal of Translation Studies*, 0(18), 61–81. <https://doi.org/10.26650/iujts.2023.1243760>
- Maas, S. J. (2015). *A court of thorns and roses* ([New edition]). Bloomsbury Publishing.
- Maas, S. J. (2016). *A court of mist and fury* ([New edition]). Bloomsbury Publishing.
- Maas, S. J. (2017). *A court of frost and starlight* (New edition). Bloomsbury Publishing.
- Milota, M. (2014). From “compelling and mystical” to “makes you want to commit suicide”: Quantifying the spectrum of online reader responses. *Scientific Study of Literature*, 4(2), 178–195. <https://doi.org/10.1075/ssol.4.2.03mil>
- Moody, S. (2019). Bullies and blackouts: Examining the participatory culture of online book reviewing. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 25(5–6), 1063–1076. <https://doi.org/10.1177/1354856517721805>
- Muñoz Martín, R. (2017). Looking Toward the Future of Cognitive Translation Studies. In J. W. Schwieter & A. Ferreira (Eds.), *The Handbook of Translation and Cognition* (pp. 555-572). Malden, MA: John Wiley & Sons, Inc.
- Nakamura, L. (2013). “Words with Friends”: Socially Networked Reading on Goodreads. *PMLA/Publications of the Modern Language Association of America*, 128(1), 238–243. <https://doi.org/10.1632/pmla.2013.128.1.238>
- Okuyuz, Ş. (2021). Altyazı Çevirisinde Teknoloji Destekli Yaratıcılık Açılımı. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 2021(30), 108–132. <https://doi.org/10.37599/ceviri.933092>
- Rebora, S., Boot, P., Pianzola, F., Gasser, B., Herrmann, J. B., Kraxenberger, M., Kuijpers, M. M., Lauer, G., Lendvai, P., Messerli, T. C., & Sorrentino, P. (2019). Digital Humanities and Digital Social Reading. *Digital Humanities Research*, 2(1), 52, ii230-ii250. <https://doi.org/10.31219/osf.io/mf4nj>
- Salgaro, M. (2022). Literary value in the era of big data. Operationalizing critical distance in professional and non-professional reviews. *Journal of Cultural Analytics*, 7(2). <https://doi.org/10.22148/001c.36446>
- Şara, S. (1999). *Metinlerle Söyleşi*. İstanbul, Multilingual Yayınları.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2022). Retranslation and Online Reader Response: Le Petit Prince in Turkey in the Twenty-First Century. In S. M. Cadera & A. S. Walsh (Eds.), *Retranslation and Reception: Studies in a European Context* (pp. 41-65). BRILL. https://doi.org/10.1163/9789004517875_004
- Thelwall, M., & Kousha, K. (2016). Goodreads: A social network site for book readers. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 68(4), 972–983. <https://doi.org/10.1002/asi.23733>
- Toury, G. (2012). *Descriptive Translation Studies – and beyond: Revised edition* (2nd ed., Vol. 100). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/btl.100>

- Vlieghe, J., Muls, J., & Rutten, K. (2016). Everybody reads: Reader engagement with literature in social media environments. *Poetics*, 54, 25–37. <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2015.09.001>
- Walker, C. (2021). Investigating how we read translations: A call to action for experimental studies of translation reception. *Cognitive Linguistic Studies*, 8(2), 482–512. <https://doi.org/10.1075/cogls.00087.wal>
- Yurtdaş, H. (2011). Alımlama estetiği ve Çeviribilim. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi*, 1(2), .
- Zheng, J., & Fan, W. (2023). Readers' reception of translated literary work: *Fortress Besieged* in the digital English world. *Digital Scholarship in the Humanities*, 38(1), 408–419. <https://doi.org/10.1093/lc/fqac017>

How cite this article / Atf biçimi

- Taşkın, B. (2024). “I was subjected to cringe translation”: digital social reading and the reception of translated young adult fantasy fiction. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies*, 20, 1-12. <https://doi.org/10.26650/iujts.2024.1389069>

Dijital Ağlarda Bir Heyula* Dolaşıyor: Gönüllü Çevirmenler Tarafından Karl Marx'ın Yeniden Yazımı*

A Spectre Is Haunting Digital Network: Rewriting Of Karl Marx By Volunteer Translators

Hasan Mert Demirsoy¹ , Zeynep Süter Görgüler²

¹Yüksek lisans öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim Yüksek Lisans Programı İstanbul, Türkiye

²Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fransızca Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı İstanbul, Türkiye

Sorumlu yazar/

Corresponding author : Zeynep Süter Görgüler

E-posta / E-mail : zeynepsuter@gmail.com

* Bu çalışma 21-22 Aralık 2023 tarihleri arasında Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından düzenlenen 10. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunulan "Dijital Ağlarda Marx'ı Yeniden Yazmak ve Çevirmek: Öncül Analitik Felsefe Topluluğu" başlıklı bildirinin güncellenmiş ve genişletilmiş halidir. İlgili bildirinin özeti için bkz. <https://sbe.yildiz.edu.tr/duyurular/626/10-YSBK-Bildiri-%C3%96zetleri-Kitab%C4%B1>

ÖZ

Gelişmeye devam eden ağ toplumu birçok alan gibi çeviriyi de yeniden inşa etmektedir. Çeviri pratiğinin farklı süreçlerle gelişip farklı sonuçlar doğrultusunda deneyimlendiği dijital çağda yeniden yazım ve yeniden çeviri pratikleri de bu dönüşümden etkilenmekte ve ağ toplumunda yükselen demokratikleşme hareketlerine dahil olmaktadır. Karl Marx'ın fikirlerini yeniden yazan ve yeniden çeviren bir açık bilim hareketi olan Öncül Analitik Felsefe topluluğu da Türkiye'de daha yaygın görülen kıta felsefesi geleneğinin yerine analitik felsefe geleneğini öne çıkarırken yeniden yazım ve yeniden çeviri pratiklerine başvurmaktadır. Topluluk, Marx'ın "yabancılaşma" kavramı, "sömürgecilik" ve "tarihsel sınıf mücadelesi" gibi temalar çerçevesindeki fikirlerine yönelik gerçekleştirdiği yeniden yazımı ve yeniden çeviriyi analitik felsefe perspektifinden yapmaktadır. Bütün bu bilgiler ışığında, Öncül Analitik Felsefe topluluğunun gönüllü çevirmenlerinin profilleri, Karl Marx'ın fikirlerini yeniden yazım ve yeniden çeviri sebepleri, süreçleri, Marx'ın fikirlerinin yeniden yazımının bugünün toplumunda ne ifade ettiği, "çevrimiçi sosyal çeviri", "çevrimiçi işbirlikçi çeviri", "topluluk çevirisi" ve "kullanıcı türevli çeviri içerik üretimi" kavramları çerçevesinde netnografik çözümleme yöntemiyle incelenmektedir. Bu çerçevede gerçekleştirilen kaynak-erek temelli içerik çözümlemesinin ardından sözü edilen topluluğun kurucusu, yazarı ve çevirmeni ile yapılan söyleşiden elde edilen yanıtlara tematik çözümleme uygulanmaktadır. Bunun sonucunda dijital ağlarda Marx'ın fikirlerinin analitik felsefe geleneğinden hareketle yeniden yazımı ve yeniden çevirisinin sadece Marx'a farklı bir bakış getirmesi değil, aynı zamanda ağ toplumunda gerçekleşen demokratikleşme hareketlerine de katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çevrimiçi sosyal çeviri, gönüllü çevirmenler, Karl Marx, Öncül Analitik Felsefe topluluğu, yeniden yazım ve yeniden çeviri

Başvuru / Submitted : 06.03.2024

Revizyon Talebi /
Revision Requested : 05.04.2024

Son Revizyon /
Last Revision Received : 27.04.2024

Kabul / Accepted : 28.04.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

*Komünist Manifesto'da geçen "Avrupa'da bir heyula dolaşıyor. Komünizm heyulası" ile birlikte "heyula" sözcüğü hem politik bir slogan içeriği haline gelmiş hem de Jacques Derrida gibi düşünürler tarafından bir inceleme konusu olarak görülmüş, değişik anlamlarda kullanılmıştır. Komünist Manifesto'da geçen bu cümleden yapılabilecek bir çıkarımla bahsi geçen heyula komünizmin heyulasıdır ve Çar, Papa gibi Avrupa'nın büyük liderleri bu heyulayı yok edebilmek adına kutsal bir ittifak oluşturmuştur (Marx & Engels, 2015). Derrida'nın kendi tanımladığı "musallat olma" durumunu yine kendi türettiği ve Türkçe'ye "musallatoloji" ve "hayaletbilimi" olarak geçen terimden incelemek mümkündür.

ABSTRACT

Rewriting practices are changing in the digital age. One open science movement is the Öncül Analitik Felsefe [Premise Analytical Philosophy] community, rewrites and retranslates the ideas of Karl Marx through the tradition of analytical philosophy instead of the continental philosophy tradition that is more common in Türkiye. The community rewrites and retranslates Marx's ideas within concepts such as alienation, colonialism, and historical class struggle. In light of this information, this study examines within its scope the profiles of the volunteer translators of the Öncül Analitik Felsefe community, their reasons for rewriting and retranslating Karl Marx's ideas, their processes, and what the rewriting of Marx's ideas means in today's society. The study uses the netnographic analysis method to conduct the analysis within the framework of the concepts of online social translation, online collaborative translation, community translation, and user-derived translation content production. Following the source-target based content analysis carried out within this framework, the study applies a thematic analysis to the answers obtained from the interview conducted with the founder of the mentioned community. As a result, the rewriting and retranslating of Marx's ideas in digital networks based on the analytical philosophy tradition is seen will not only bring a different perspective to Marx but also contribute to the democratization of the network society.

Keywords: Karl Marx, online social translation, Öncül Analitik Felsefe community, rewriting and retranslation, volunteer translators

EXTENDED ABSTRACT

Information being more accessible through digital networks in the 21st century has enabled ideas to be introduced not only through ideologues and limited news sources but also through new media literates, and this has enabled Karl Marx's ideas to be rewritten and retranslated by different actors. This article examines four pieces of content the *Öncül Analitik Felsefe* community has rewritten and retranslated from English to Turkish concerning the concept of alienation as developed by Marx and some relational concepts Marx had emphasized such as colonialism and historical class conflict. Rewriting is one of the concepts this study focuses on and defining it is essential. Rewritings represent all factors related to the formation of the image of an author or a work in the target culture. Whatever the purpose, rewritings reflect a certain ideology and poetics, directing literature to function in a certain way in a society (Lefevere, 2004). Additionally, this research is based theoretically on such translation practices that have arisen around virtual experiences and algorithms as online social translation, online collaborative translation, community translation, and user-derived translation content production. In addition, the study interviewed the founder of the community about the community and analyzed the responses using netnographic analysis methods, which focus on virtual network communities, the users who interact with each other in online environments, and their actions. The *Öncül Analitik Felsefe* community is an open science community and its rewritings and retranslations of Marx has been undertaken with an understanding derived from the tradition of analytical philosophy as opposed to the Marxist understanding that is dominant in Türkiye and that had derived from the tradition of continental philosophy. This assists in the comparison for understanding both traditions better, because unlike the characteristics of the continental philosophical tradition such as literary expression and a distant stance toward natural sciences, analytic philosophy is based on linguistic, logical, and conceptual analyses that don't make the literature an actor of philosophy. The analytical philosophical tradition is criticized for ignoring many injustices because it does not have a historical perspective. On the contrary, ideological prejudices and experiences in the continental philosophy tradition may come to the fore. This analytic and rational understanding aims to position Marxism on a more rational basis by pulling it away from the ideological and historical perspective. In light of all this information, the article will question whether the contents can be defined as active and critical by considering the production and consumption conditions of the retranslation. The article will examine the volunteer translators' motivations, rewriting and retranslation strategies, and ethical stances, as well as whether a relationship can be established between the analytical Marxist approach built around the rewriting and translation of Marx in the mentioned community and democratic values. In order to understand the purposes for which the *Öncül Analitik Felsefe* community has rewritten and retranslated Marx's ideas and to analyze the rewriting process of the community, certain results have emerged in light of the concepts highlighted within the scope of the study. The study has determined in detail the characteristics of the examined retranslation practices examined based on Anthony Pym and Yanjie Li's thoughts on retranslation. The study has revealed that retranslating using digital networks enables the retranslation practice to be more accessible to the masses by establishing a dialogue between the reader and the translator thanks to the accessibility of the data that comes with open science, especially for a community that produces and circulates open science content such as the *Öncül Analitik Felsefe* community. In addition, this study has aimed to contribute to the expansion and diversification of the definition and application areas of the concept of rewriting through digital networks.

1. Giriş

Geride bıraktığımız yirminci yüzyıl, beraberinde getirdiği Soğuk Savaş ile birlikte Karl Marx, yirminci yüzyılın otoriter rejimi olarak görülen komünizmin fikir babası olarak akıllara gelmektedir. Aslında felsefeden ekonomiye birçok alanda eserler vermiş Karl Marx, daha çok politik sebeplerden ötürü hala günümüzün tartışmalı filozoflarından biridir. Yirmi birinci yüzyılda ise bilginin dijital ağlar üzerinden daha ulaşılabilir olması, fikirlerin sadece ideologlar ya da kısıtlı haber kaynaklarından değil, yeni medya okuryazarları tarafından da tanıtılmasıyla birlikte birçok düşünürün fikir dünyalarına farklı çerçevelerden bakmak mümkün hale gelmiştir. Karl Marx'ın fikirleri, fikirlerinin yirminci yüzyıldan bugüne dek farklı aktörler tarafından farklı şekillerde yorumlanması ve toplumlara aktarılması da Marx'ın fikirlerinin yukarıda bahsi geçen duruma örnek verilebileceğini göstermektedir. Marx'ın fikirlerinin geçmişte birçok kez yaşandığı gibi devlet yapılanmasıyla topluma empoze edilmesiyle değil, bugünün demokratik değerlerin inşa ettiği ağ toplumlarında dolaşımıyla Marx'ın fikirlerinin günümüz dünyasının sorunları konusunda ne anlam ifade ettiğini görebilmek mümkündür. Marx'ın fikirlerinin günümüz dünyasının belli başlı problemlerine ışık tutması aslında bu fikirlere bir geri dönüşü de temsil etmekte ama bu geri dönüş saf bir ideolojik dönüş değildir. Burada bahsi geçen dönüş, Marksist fikirlerin ve bu fikirlerden türeyen, özgürlük ve eşitlikle iç içe geçmiş kavramların bir şekilde sürekli gün yüzüne çıkmasıdır. Daha anlaşılır bir açıklama için Jacques Derrida'nın "heyûla" tanımını incelemek faydalı olacaktır. Derrida heyûlayı *Spectres de Marx* adlı kitabında ele almış ve manifestonun Fransızca çevirisinde "dolaşmak" yerine "musallat olmak" yani "hanter" fiili kullanıldığı için Derrida da incelemesini bu çeviriye göre yapmıştır. Bu "musallat olmak" durumundan yani Fransızca "la hantise" kelimesinden yola çıkarak Marksizmin geri dönüşünü işaret etmiştir (İnsel, 2024, parag. 1-3). Yeniden yazım ve yeniden çeviri de bu süreçte önemli bir rol oynamaktadır.

Bu çalışmada, Karl Marx'ın iktisat ve siyaset teorilerinin ve anlayışının ya da başka bir deyişle Marksist siyasal felsefenin, açık bilim içerikleri üreten Öncül Analitik Felsefe¹ topluluğu tarafından *yeniden yazımı ve yeniden çevirisi* üzerine netnografik bir çözümleme gerçekleştirilmektedir. Öncül Analitik Felsefe topluluğu yeniden yazdığı ve İngilizceden Türkçeye yeniden çevirdiği bilimsel içeriklerde analitik felsefenin argümantatif doğasına dikkat çekmekte ve bu çerçevede söz konusu toplulukta gönüllü yazarlar ile çevirmenlerden oluşan analitik felsefeciler başvurdukları argümanları öncüller aracılığıyla yeniden inşa etmektedirler. Çalışmanın öneminin kavranabilmesi için Öncül Analitik Felsefe topluluğu için bir amaç olan analitik felsefe, bununla birlikte Analitik Marksizm de bu araştırmada incelenmektedir. Analitik felsefeyi Türkiye'de daha tanınır kılmak adına çalışmalar yürüten Öncül Analitik Felsefe topluluğu tarafından üretilen dergide analitik felsefe ve bu felsefi bakış açısının getirilerine, Türkiye'de hakim olan kıta felsefesine kıyasla farklarına, okuyucuyu bilinçlendirmek adına çokça değinilmiştir. Türkiye'de tarihi çok da eskilere dayanmayan analitik felsefe geleneği ve analitik Marksizm, Öncül Analitik Felsefe topluluğu gibi oluşumların dijital ağlar, sosyal medya ve internet siteleri üzerinden yaptıkları yeniden çeviriler ve yeniden yazımlar ile ürettikleri içeriklerle aslında Türkiye'de tanınırlık da kazanmaktadır.

Bu çalışmada, ilgili açık bilim topluluğu tarafından Marx'ın yeniden yazılan ve yeniden çevrilen düşüncelerinin tümüne yer vermek mümkün olmadığı için, Marx tarafından geliştirilen "yabancılaşma" kavramı ve Marx'ın üzerinde durduğu "sömürgecilik" ve "tarihsel sınıf çatışması" gibi ilişki kavramları ve anlayışlar etrafında yeniden yazılan ve yeniden çevrilen dört içerik mercek altına alınmaktadır. Bu doğrultuda yürütülen netnografik içerik çözümlemesinin ardından Öncül Analitik Felsefe topluluğunun kurucusu, yazarı ve çevirmeni ile gerçekleştirilen söyleşiye yer verilmektedir. Araştırmanın birincil kavramsal dayanağını yeniden yazım (Lefevre, 2004) ve yeniden çeviri pratiğine (Pym, 2014; Li, 2013; Koskinen ve Paloposki, 2003) ilişkin yaklaşımlar oluştururken, ikincil düzlemde ise dijital performanslar etrafında çeviri pratiğine ve çevirmen kimliğine yönelik tanımlanan yeni üretim ve deneyim alanları ele alınmaktadır. Bu çerçevede, sanal deneyimler ve algoritmalar etrafında yükselen çeviri pratiklerini konu alan "çevrimiçi sosyal çeviri" (Dolmaya ve Ramos, 2019), "çevrimiçi işbirlikçi çeviri" (Jiménez-Crespo, 2019; Pym, 2019), "topluluk çevirisi" ve "kullanıcı türevli çeviri içerik üretimi" (O'Hagan, 2009) gibi kavramlar araştırmada ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte, çevirmenin dijital bedenlenişini açıklayan "gönüllü çevirmen" (Gambier, 2016; Pérez-González ve Susam-Saraeva, 2012) ve "angaje ve aktivist çevirmen" (Gambier, 2012) kimliklerine vurgu yapan kavramlar çalışmada yol gösterici niteliktedir. Yeniden çeviri eyleminin, "demokratik" bir değer yaratma aracı (Demirel ve Görgüler, 2015; Demirel ve Görgüler, 2019; Pérez-González, 2010) olarak kavramsallaştırıldığı yaklaşımlar yine bu araştırmanın kuramsal dayanakları arasında bulunmaktadır.

Açık bilim, bilimsel araştırmaların şeffaflık ve işbirliği gibi belirli ilkelere dayandırılarak yürütülmesini destekleyen yaklaşımdır. Verilerin açık ve kolaylıkla ulaşılabilir olması, bilim insanları ya da herhangi bir bilimsel alanda çalışmayan kullanıcılar tarafından her kaynağa, analize ulaşılabilmesi ve değerlendirilebilmesi açık bilim yaklaşımını kapsayıcı hale

¹ İlgili topluluğun internet sayfasına ulaşmak için bkz. <https://onculanalitikfelsefe.com/>

getiren özelliklerden birkaçıdır (Pamplona, 2022, parag. 7). Açık bilim toplulukları, gönüllülük esası etrafında bilimsel üretimin gerçekleştiği çevrimiçi oluşumlar olarak anlam kazanmaktadır. Bilim 2.0 hareketi olarak da tanımlanan bu yöndeki çevrimiçi paylaşım ortamlarında, bilimsel içeriklerin yeniden üretiminden ya da deyim yerindeyse yeniden yazımından ve yeniden çevirisinden söz etmek mümkündür. Kullanıcının, bilimsel yeniden üretim ve dolaşım ağının her aşamasında aktif rol üstlenmesi açık bilim topluluklarını demokratik iletişim ortamları olarak yapılandırmaktadır.

Öncül Analitik Felsefe topluluğu yaptığı Marx yeniden çevirilerinde Türkiye’de hakim olan ve kıta felsefesi geleneğinden türemiş Marksist anlayışın aksine analitik felsefe geleneğinden çıkan bir Marksist anlayışla yeniden çevrilmiştir. Bu anlayış, Marksizmi ideolojik ve tarihsel bakıştan uzağa çekerek, kendince onu daha rasyonel bir zemine konumlandırmayı hedef almaktadır. Bu da Türkiye’de alışlagelmiş bir anlayış olmadığı için, Öncül topluluğu tarafından yapılan yeniden yazım ve yeniden çeviri, aslında sadece Türkiye’de değil, birçok ülkede oturtulmuş sosyo-kültürel ve Türkiye’de hakim olan Marksist geleneğe bir karşı duruş ortaya koymaktadır. Bütün bunların ışığında Karl Marx hakkında yapılan çevirilerin analitik felsefe geleneği perspektifinden yeniden yazımı bu geleneğe aşına olmayan toplumlar için ideolojiden, yıllardır süregelen Marksist figürlerden ve onların geliştirdikleri fikirlerden arındırıldığında, Marx’ın manifestosunun saf bir modernist felsefe örneği olarak ortaya çıkmasını sağlayacaktır (Guo, 2022, s. 292).

Öncül Analitik Felsefe topluluğunun Marx’ın fikirlerine yönelik yürüttüğü yeniden yazım ve yeniden çeviri faaliyetlerini netnografik bir çözümleme yöntemiyle inceleyen bu çalışmanın araştırma soruları şu şekildedir:

- İlgili topluluk tarafından ağlar etrafında yapılan Marx’ın yeniden çevirisini üretim ve tüketim koşulları göz önünde tutularak “aktif” ve “kritik” nitelikli içerikler olarak tanımlamak mümkün müdür?
- Bu süreci deneyimleyen ve analitik felsefeci olarak nitelendirilen gönüllü çevirmenlerin motivasyonları, benimsedikleri yeniden yazım ve yeniden çeviri stratejileri ile etik tutumları nelerdir? Bunlar hangi kavramlar etrafında tanımlanmaktadır?
- Söz konusu Marx kavramlarının ve fikirlerinin adı geçen açık bilim topluluğu tarafından yeniden yazılması ve yeniden çevrilmesi analitik bir felsefe hareketi olarak okunabilmekte midir? Bu noktadan hareketle, ilgili toplulukta Marx’ın yeniden yazımı ve yeniden çevirisi etrafında inşa edilen analitik marksist yaklaşım ile demokratik değerler arasında bir ilişkililik kurulabilmektedir?

Yukarıda değinilen sorulara yanıtlar arayarak, bu çalışmada yeniden yazım ve yeniden çeviri kavramına ilişkin tanımlar ile sanal deneyimler etrafında şekillenen çeviri pratiklerini ve çevirmenin dijital bedenlenişini konu alan yaklaşımlar ışığında, Öncül Analitik Felsefe topluluğu etrafında yükselen Marx’ın yeniden yazım ve yeniden çeviri hareketi netnografik çözümleme odağında tartışmaya açılmaktadır.

2. Türkiye’de Karl Marx Çevirileri

2.1. Tarihsel Bir Genel Bakış

Aslında felsefeden ekonomiye birçok alanda eserler vermiş olan Karl Marx, daha çok politik sebeplerden ötürü hala günümüzün en tartışmalı filozoflarından biridir. Fikirleri yirminci yüzyılda birçok ülkede farklı şekillerde algılanan Marx’ın, birçok ülkede farklı bir çeviri serüveni olmuştur. Bu serüveni okuyabilmek için sadece Marx’ın bireysel olarak üzerinde çalıştığı eserleri değil, Türkiye’de sol politik geleneğin de çeviri serüvenini incelemek gerekmektedir. Türkiye’nin sosyalist fikirlerle ilk kez buluşması Osmanlı Devleti’nin son yıllarına dayanmakla birlikte, yaygın olarak altmışlı yılların ideolojik furyası ile yaşanmıştır. Dünyada yayılan gençlik hareketleri ve beraberinde getirdikleri politik, ideolojik dalgadan Türkiye de etkilenmiş, bu dönemde çıkarılan dergiler, gazeteler ve yapılan çeviriler aracılığıyla bahsi geçen fikirler toplumda yer etmeye başlamıştır. Bu yer etme süreci *Devrim*, *Ant*, *Yön* gibi sol görüşleri temsil eden dergiler ve Abdi İpekçi, Behice Boran, Pertev Boratav gibi dönemin sol görüşlü tanınmış figürleri aracılığıyla gerçekleşmiştir (Albiz, 2018, s. 78). Dergiler ve aydınlarca çok kez tartışılan bu düşüncelerin edebiyata ve bağlantılı olarak çeviriye yansması da son derece doğaldır. Bu dönemde birçok yabancı ideolojik eser Türkçeye çevrilmiştir. Edebiyat ve siyasetin birbirinden etkilenmesi sonucunda Türkiye birçok yeni eseri çeviri yoluyla kendine katarken, toplum da siyaset yoluyla yeni fikirlere ulaşmıştır. Altmışlı yıllar tamamlanırken Marx, Engels, Lenin, Bertrand Russel, Troçki gibi figürler, sol düşünceler üzerine çalışmış yazarlar, Sovyet edebi eserleri Türkçe’ye çevrilmiştir (Albiz, 2018, s. 89, 106).

Marx’ın çalışmalarından bahsetmek gerekirse, Osmanlı Devleti’nde Marx ilk kez 1871’de çevrilip yayınlanmıştır (Uçar, 2021). Sonrasında zaman zaman, bir yandan farklı coğrafyalarda sosyalist hareketlerin de artmasıyla birlikte, Marx’ın farklı eserleri de yayınlanmaya başlamıştır. Örneğin *Kapital*, her ne kadar çevirirken kısaltılmış olsa da Jön Türk devrimini takiben çevrilmiştir. Rusya’da Ekim Devrimi, Türkiye’de ise batı emperyalizmine karşı verilen Milli Mücadele’nin, Türkiye gibi progresif bir yolda ilerleyen yeni Sovyet hükümeti tarafından desteklenmesi, *Kapital*’i

yeniden gündeme getirmiş ve otuzlu yıllarda yeniden çevrilmesini sağlamıştır (Savran ve Tonak, 2018, s. 128). *Komünist Manifesto* ise ondokuzuncu sonlarında yapılan bir çeviri girişimine rağmen ilk kez 1908 yılında, Meşrutiyet'in ilanını takiben çevrilmiştir. Ancak bu çeviri eserin sadece beş sayfalık bir kısmını kapsamaktadır. Tamamlanmayan başka bir girişim 1919-20 yılları arasında Mustafa Suphi'nin *Komünist Beyannamesi* adlı eseri olmuştur (Marx & Engels, 2015, s. 99). Sonrasında Şefik Hüsnü, yine *Komünist Beyannamesi* ismiyle *Komünist Manifesto*'yu çevirmiştir ve bu çeviri 1923 yılında basılarak, *Manifesto*'nun ilk basılı çevirisi olmuştur (2015, s. 99).

2.2. Felsefe Geleneği Odaklı Genel Bir Bakış

Türkiye'de, Karl Marx'ın düşüncelerinin yeniden yazımı ve çevirisi, çeşitli toplumların kültürleri ve ideolojik duruşları gibi kriterlere bağlı olarak çeşitli değişikliklere uğramaktadır. Bu kriterler arasında öne çıkan ve dönüştürücü etkiye sahip olanı, Türkiye'deki yaygın felsefe geleneğine dayanmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye'deki sol ve Marksist düşünceyle ilgili çeviri tarihine yönelik genel bir incelemenin yapılabilmesi için, felsefe geleneğine ve Türkiye'de öne çıkan felsefe geleneğine değinmek yerinde olacaktır.

Kıta ve analitik olacak şekilde felsefe geleneklerini iki başlık altında incelemek mümkündür. Türkiye'de hakim olan görüş kıta felsefesi olduğundan, tartışmalar ve çalışmalar da genellikle bu çerçevede yapılmaktadır. Avrupa kıtasında, Fransa ve Almanya gibi ülkelerde de üstün olan kıta felsefesine kıyasla analitik felsefe, kıta felsefesine kıyasla daha kısıtlı bir tarihe sahip olup, İngiltere ve Amerika'da öne çıkmaktadır (Seferoğlu, 2019 parag. 12). Temeline bakıldığında on dokuzuncu yüzyılda yaşamış, analitik felsefe geleneğinin kurucularından görülen, Bertrand Russel gibi analitik felsefenin öncülerinden olan isimlerin de çokça etkilendiği Alman filozof Gottlob Frege'ye kadar gidilebilmektedir (Cussen, 2022, parag. 2). Martin Heidegger, Michel Foucault ve Jean Baudrillard gibi düşünürlerin de dahil olduğu kıta felsefesi geleneğinin sahip olduğu edebi anlatım, doğa bilimlerine karşı mesafeli olmak gibi özelliklerin aksine analitik felsefe dilsel, mantıksal ve kavramsal analizi temel almakta, edebiyatı felsefenin bir aktörü haline getirmemekte ve spesifik, dar odaklı konuları odak almamaktadır (Tümkiye, 2020, s. 293). Anlaşılacağı üzere, analitik felsefe bilime daha yakın dururken kıta felsefesi kapalı anlatımı, sanatı ve insan duygularını felsefede ön planda konumlandırması ve insan hayatına odaklanmasıyla bilime karşı daha şüpheci bir duruşa sahiptir. Bütün bunlara ek olarak, analitik ve kıta felsefesi arasındaki ideolojik duruşa bakış farkı, sadece iki ekol arasındaki ayrımı saptayabilmek için değil, aynı zamanda analitik Marksizmin çalışmalara nasıl yansıdığına dikkat çekmek isteyen bu çalışma için de oldukça büyük önem taşımaktadır. Analitik felsefede arka planda yer alan güç ilişkileri genellikle dikkate alınmaz. Ön yargıların, mağduriyetlerin önemsenmediği bu felsefi gelenek, tarihsel bir bakışa sahip olmadığı için birçok adaletsizliği görmezden gelmekle eleştirilmektedir. Kıta felsefesi geleneğinde ise yaşanmış tecrübelerin, ideolojik önyargıların yeri de olabilir (Seferoğlu, 2019, parag. 56).

Coğrafi olarak bakıldığında, analitik Marksizm okulunun kökeni Kuzey Amerika'ya dayanmaktadır. Bu çerçevede, "Zırva olmayan bir Marksizm" iddiasıyla yola çıkan yaklaşım, Marksizmi diyalektik ve tarihsel bakıştan arındırıp, onu daha analitik bir zemine oturtmayı amaçlamıştır (Kibar, 2018, s.74). Analitik Marksistlerin geleneksel Marksizme karşı oluşu gibi, geleneksel yani diyalektik Marksistler de analitik Marksistlerin yanlış metodolojik ve epistemolojik önermelerden yola çıktıklarını öne sürerler (Topakkaya, 2008, s. 392). Analitik felsefe, dolayısıyla analitik Marksizm perspektifinden yazılan metinlerin çevirilerine de bahsi geçen bu özellikler yansımaktadır.

3. Dijital ağlarda yeniden yazılan çeviri pratikleri ve çevirmen kimlikleri

İnternet, ortaya çıkışından itibaren kullanıcılarının içinde buldukları dönemle bağlantılı olarak farklı şekillerde etkileşime geçtikleri, paylaşımlar yaptıkları bir iletişim ağı olmuştur. Bu çerçevede, bireylerin ve kurumların üretim ve tüketim pratikleri ağlar etrafında yeniden inşa edilmektedir. Ağ tipi katılımcı, paylaşımcı ve işbirlikçi bir toplum-sallaşma modeli üreten bu koşulların, çeviri pratiğini ve çevirmen kimliğini nasıl dönüştürdüğüne değinmeden önce, bu araştırmanın birincil kavramsal dayanağını oluşturan yeniden yazma ve yeniden çeviri etkinliğinin doğasını ve bu eylemlerin oluşmasını sağlayan etkenleri eleştirel bir bakış açısıyla mercek altına alınması uygundur.

André Lefevre'in (2004), bir çeviri süreci olarak tanımladığı "yeniden yazımlar, yazınsal alanda iki şekilde ortaya çıkmaktadır. İlki, açıkça görülen yeniden yazımları, yani çevirileri; ikincisi ise daha az açık olanları, yani eleştirileri, tarih yazılarını ve herhangi bir referans çalışmasını kapsamaktadır. Bu perspektiften bakıldığında, yeniden yazımlar bir yazarın ve/veya bir eserin erek kültürdeki imgesinin oluşumuna yönelik tüm faktörleri temsil etmektedir. Öte yandan, yeniden yazımlar bir kültürün oluşumunda önemli bir rol oynayan diğer unsurları (ideolojik faktörler, egemen güçler ve erek toplumun mevcut estetiği gibi) ortaya çıkarmaktadır. Amaçları ne olursa olsun, yeniden yazımlar belirli bir ideolojiyi ve poetikayı yansıtarak edebiyatı bir toplumda belirli bir şekilde işlev göstermeye yönlendirmektedir" (Lefevre, 2004, s. vii). Bu bağlamda, yeniden yazım, belirli bir toplumun kontrol güçlerini içeren bir toplumsal olgu olarak kabul

edilmekte ve “güç hizmetinde gerçekleştirilen bir manipülasyondur ve olumlu yönüyle bir toplumun dönüşümüne destek olabilmektedir”. Yeniden yazma eylemi aynı zamanda “yeniliği bastırabilmekte, çarpıtılabilmekte, sınırlayabilmekte ve her türlü manipülasyonun arttığı bir çağda, çeviri gibi edebiyatın manipülasyon süreçlerini incelemeye ve yaşadığımız dünyaya yönelik farkındalık kazanmaya yardımcı olabilmektedir” (Lefevre, 2004, s. vii).

Yeniden çeviri pratiklerini tanımlamak için öncesinde neye hizmet ettiğini ortaya koyabilmek bu kavramın anlaşılabilirliği açısından daha yararlı olabilir. Çünkü bir eylem olarak yeniden çeviri, farklı bağlamlarda farklı karşılıklar bulmaktadır. Bu yüzden yeniden çeviri, basitçe bir eserin yeniden çevrilmesi olarak tanımlanamaz. Bahsi geçen bağlamlar, farklı dönemlere, kültürlere, amaçlara ve koşullara göre şekillenebilmektedir (Koskinen ve Paloposki, 2003, s. 23). Bütün bu kriterler incelendiğinde, yayınevleri, topluluklar ve çevirmenlerin de yeniden çeviri eyleminde belirleyici aktörler olduğu ifade edilebilmektedir. Bu yüzden yeniden çeviri, dijital ağlar üzerinden çevirmenler tarafından deneyimlendiğinde çevirmenin ağ toplumu üzerinden bir kimlik belirlemesini de sağlamaktadır. Bütün bu amaçlar ve koşullar bütününden yola çıkıldığında Anthony Pym’in yeniden çeviri için yaptığı sınıflandırma bu çalışma kapsamında yeniden çeviriyi anlayabilmek adına önemli bir yer taşımaktadır. Yeniden çeviri, Anthony Pym tarafından “aktif” yeniden çeviri ve “pasif” yeniden çeviri olarak iki kategoriye ayrılmıştır. Pasif olarak tanımlanan yeniden çevirinin amacı “farklı okurlara ulaşmak olurken, aktif yeniden çeviride okuyucu değişmez”. Burada amaç “ideolojik ve sosyo-kültürel dayatmalara karşı bir meydan okuma ve mücadele ortaya koymaktır” (Pym, 2014, s. 82). Pym’in yeniden çeviri yaklaşımıyla paralel düzlemde gelişen bir diğer çalışmada ise yeniden çeviri pratiğinin doğasını tanımlamak adına bu pratiği üreten birbirinden farklı koşullara odaklanmak gerektiğinin altını çizen Yanjie Li, “kritik çeviri” olarak adlandırdığı yeniden çeviri türüne, kaynak metnin yeniden yorumlanabilmesi için başvurulduğunu belirtmektedir (Li, 2013, s. 1911).

Bir kavram olarak yeniden yazımın ve yeniden çevirinin belirli kalıplara oturtulması, bu kavramların içinde taşıyabileceği anlamların kısıtlanması anlamına da gelebilmektedir. Çünkü yeniden çevirinin sadece sürecini değil, amacını ve dolayısıyla içinde bulunduğu koşullar doğrultusunda tanımını etkileyen kriterler bulunmaktadır. Örneğin yeniden yazım sürecinde kaynak ve erek kültür arasındaki fark, yeniden yazımın gagesini etkileyebilmekte ve bu şekilde yeniden yazım eyleminin, bilinenden farklı bir tanımla sonuçlanmasını sağlayabilmektedir. Bu durumda yapılacak yeniden yorumların bilimsel gerçeklerle desteklenebilmesi, bu desteğin kaynakça olarak ulaşılabilir olması yeniden yazımı meşru kılacağı için, açık bilim hareketleri yeniden yazım konusunda önemli bir yer taşımaktadır. Yeniden yazım kavramı gerek uygulandığı, gerek amaçları ve süreçleri çerçevesinde ele alındığında oldukça değişken bir anlama sahip olacaktır (Arslan, 2023, s. 66, 68). Yeniden çeviri ve yeniden yazma eylemini ve bu pratikleri üreten farklı koşulları ve sonuçları eleştirel perspektiften hareketle tanımladıktan sonra, dijital ağlarda yeniden üretilen ya da başka bir deyişle yeniden yazılan çeviri pratiklerine ve çevirmen kimliklerine değinmek bu çalışma kapsamında destekleyici olacaktır. Bu noktada, “çevrimiçi sosyal çeviri” kavramını öne çıkarmak uygun olmaktadır (Dolmaya ve Ramos, 2019, s. 129). Çevrimiçi sosyal çeviri kapsamında çevirmenlik eğitimi almayan, internet kullanıcıları tarafından üretilen içeriklerin çevirisini yapan gönüllü çevirmenlerin motivasyonu, katkı verme amaçları aslında ağ toplumlarının işbirlikçi yapısına bağlı olarak şekillenmiştir. Dijital ağlar üzerindeki platformların işbirlikçi bir yapıya sahip olması, içerik üreticilerinin bu platformlara dahil olarak onları etkilemesi gibi, platformların da topladığı içeriklerle farklı kullanıcıları etkilemesi, karşılıklı bir etkileşim olduğu anlamına gelmektedir. Bu işbirlikçi çeviri, birçok aktörün bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Yani çevrimiçi sosyal çeviri sadece çevirmenleri değil, çevirmenden editörlere, editörlerden, içeriği üretenlere ve hatta ortaya çıkan ürüne yorum yapan ve geri bildirim veren tüketicileri de sınırları içerisine alan bir kavramdır (2019, s. 131). Daha kesin bir tanım yapmak gerekirse, Anthony Pym işbirlikçi çevirinin “crowdsourcing”, yani “kitle kaynak” ve “topluluk çevirisi” kavramıyla aynı anlamı taşımakta olduğunu belirtmektedir. Bu da işbirlikçi çevirinin basitçe “yapılan işin genellikle gönüllü olarak yapılması” anlamına geldiğini vurgulamaktadır. Pym’in konu işbirlikçi çeviri olduğunda eş anlamlısı olarak gördüğü bir diğer kavram da topluluk çevirisidir. Topluluk çevirisi kavramı web 2.0 teknolojisi temel alınarak, internet üzerinden sürdürülen çevrimiçi topluluklar tarafından yapılan çevirileri temsil etmektedir (2019, s. 132). Bütün bu kavramların tanımları çerçevesinde “çevrimiçi işbirlikçi çeviri”, bahsi geçen kavramlarla belirli açılardan aynı düzlemde yer alan bir kavram olarak tanımlanabilmektedir. Jiménez-Crespo bu kavramı, maddi bir beklenti içinde olmadan, doğal ortamında kendi başına organize olabilen çevrimiçi topluluklar yoluyla internet üzerinden gerçekleştirilen ve işbirliğini temel alan çeviri pratikleri olarak tanımlamıştır (2019, s. 133).

Her geçen gün hayatımızda daha fazla yer eden dijitalleşme, birçok meslek grubunun kendini yenilemesine, farklı yerlere evrilmesine sebep olmuştur. Bu evrim, hukuktan tarıma, sosyal bilimlerden fen bilimine her alanda meslek grubu çalışanlarının öncekine kıyasla farklı yeteneklere sahip olmasını gerektirmiştir. Çeviri de bu durumdan etkilenmiş ve kendi içinde farklı meslek alanlarına ayrılarak bir değişim içine girmiştir. Böylece çeviri farklı çalışma alanları kazanmıştır (Gambier, 2016, s. 890). Bu yollarla dijital dünyada bir kimlik kazanan çevirmen, sadece dizi, film, çizgi roman gibi içerikleri değil, kimliği doğrultusunda ideolojik, politik metinleri de çevirmiştir ve bu durum, çevirmenin içeriği aktarış biçimi, yani yaptığı tercihler doğrultusunda ideolojik metinlerin perspektif kazanmasını

sağlamıştır. Hatta dijital ortamlarda habercilik görevinin önemli bir kısmı profesyonel olmayan gönüllü çevirmenlerce üstlenilmektedir (Pérez-González ve Susam-Saraeva, 2012). Dijital ağın, dijitalleşmenin köklerine gitmek, bu çalışma kapsamında gerekli değildir. Anlaşılması gereken şey dijital ağların bir araya getirici, işbirlikçi ve demokratikleşmeye yatkın doğasıdır. Bu sebepten dolayı internete Web 2.0 teknolojisinin entegrasyonundan itibaren ele almak bu çalışma çerçevesinde yeterli olacaktır. Web 2.0 teknolojisiyle birlikte bilgi edinmek için kullandığımız internet, kullanıcılarının içerik üretmesine, içeriğini dilediğince yaymasına ve tartışma ortamı yaratabilmek amacıyla farklı platformlarda yer almasına olanak sağlamıştır (O'Hagan, 2016). Bu noktada, O'Hagan'ın önemini vurguladığı “kullanıcı türevli çeviri içerik” üretimi, gönüllü çevirmenlerin faaliyetlerini açıklar niteliktedir (2009, s. 94). Bugün, siyasetten spora, söyleşilerden toplumsal hareketlere, birçok aktivitenin ilk adımları dijital dünyada atılmaktadır. Toplumsal hareketler bağlamında öne çıkan “adhokratik çeviri topluluklarında”, “aktivist” ve “angaje” olarak nitelendirilen çevirmenler ilgi alanları doğrultusunda deneyimledikleri çeviri pratikleri etrafında bir araya gelmektedirler. Böylelikle kullanıcı ağlarda çeviri yaparak bilimsel ve toplumsal üretim alanlarına etkili bir şekilde katılmakta ve aynı zamanda “demokratikleşme” yönünde gerçekleşen toplumsal hareketleri destekleyerek “sivil” bir kimlik geliştirmektedir (Demirel ve Görgüler, 2019, s. 92; Demirel ve Görgüler, 2015, s. 147; Pérez-González, 2010, s. 269). Çeviri de birçok meslek grubu gibi dijitalleşmeyle beraber dallanıp budaklanmış, birçok yeni alt meslek grubu ortaya çıkarmıştır. Hayran çevirisi, çizgi roman çevirmenliği gibi, toplumsal hareket yerine de geçebilecek kavramlar ortaya çıkmıştır. Ek olarak makine çevirisi ve yapay zekalarla birlikte ön düzenleme ya da son düzenleme işlemleri her zamankinden önemli bir hal almıştır.

Fernández-Costales'e göre, bilgiye serbest erişimi ve bilginin özgürce kullanımını öne çıkaran “fırsat eşitliği”, çeviri etrafında şekillenen topluluk temelli üretim pratikleriyle desteklenmektedir (2012, s. 20). Bu perspektiften bakıldığında, gönüllü çevirmenin ağlarda deneyimlediği süreçte “özdeşimsel” bir yaklaşım geliştirmesi ve “üst bakış” edinmesi, ilgili çevirmenin “etik” bir tutum sergilemesini desteklemektedir. Çevirmenden ağ temelli üretim ortamlarında karşılaşılabilecek etik tehditler ile mücadele etmesi için çeviri deneyiminin her aşamasında “eleştirel bir bakış açısı” geliştirmesi beklenmektedir (Gambier, 2009, s. 15).

4. Karl Marx'ı Yeniden Yazmak ve Yeniden Çevirmek: Netnografik Çözümleme

Teknolojik ağ etnografisi anlamına gelen netnografi, sanal ağ topluluklarına, çevrimiçi ortamlarda birbirleriyle etkileşime geçen kullanıcılar ve eylemleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Gözlem, söylem analizi, tematik çözümleme gibi alt araştırma tekniklerine dayanan netnografi, aşırı müdahaleci olmamakla beraber doğalcı, katılımcı, tanımlayıcı, çok metotlu, uyarlanabilir ve bağlam odaklı aşamalardan oluşur (Kozinets, 2010, s. 4). Bağlam odaklı çözümleme, çevrimiçi iletişimlerini sadece “içerik” olarak değil, sosyal bir etkileşim olarak gören netnografinin dil, tarih, anlam ve etkileşim biçimini de incelemeye almaktadır. Yazı tiplerini, sembollerini, metinleri, fotoğrafları ve videoları da incelemektedir (Kozinets, 2010, s. 5). Düzenli bir netnografi çözümlemesi için bir araştırma sorusuna veya bir dizi soruya ihtiyaç vardır. Bu sorular, netnografik çözümleme için temel alınması gereken altı adım aracılığıyla çözümlemede yerini alacaktır. Bu adımlar araştırma planlaması, giriş, veri toplanması, yorumlama, etik standartların sağlanması ve araştırma sunumu başlıklarından oluşmaktadır (Kozinets, 2010, s. 1).

4.1. İçerik Çözümlemesi

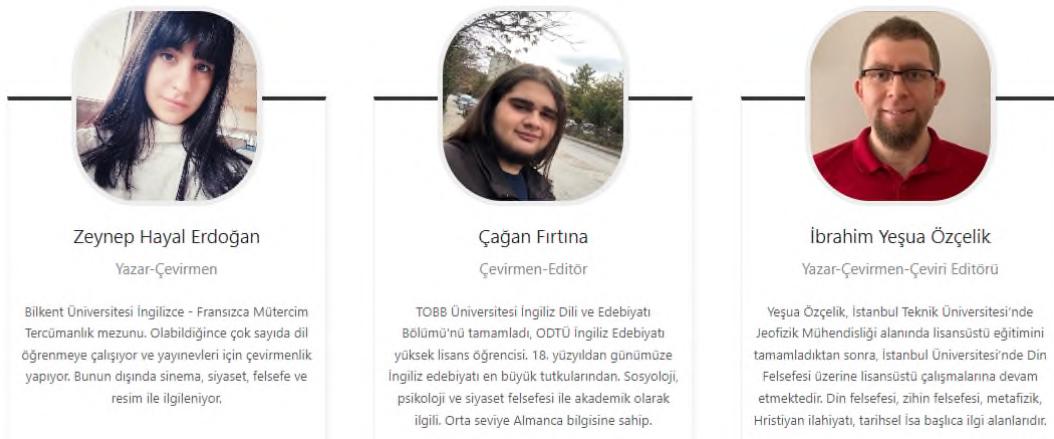
Netnografik çözümlemenin ilk basamağını oluşturan pusu aşamasında, Öncül Analitik Felsefe topluluğunun internet sitesi incelenmiş olup kurucularının, yöneticilerinin, yazarlarının ve çevirmenlerinin halka açık iletişim bilgileri mercek altına alınmıştır. Ardından topluluğun internet sayfasında yer alan ve vizyonunu açıklayan “manifestomuz” sekmesi altında bulunan veriler üzerinde durulmuştur. 2017 yılında Taner Beyter, Doğa Çapar ve Berat Mutluhan Seferoğlu tarafından kurulan Öncül Analitik Felsefe topluluğu, gönüllü çevirmenlerin çalıştığı dergi aracılığıyla çalışmalarını okuyucuya sunmaktadır. Manifestolarında belirttikleri üzere, Öncül Analitik Felsefe topluluğunun amacı Türkiye’de üniversiteler ve felsefe topluluklarında oturmuş, Türkiye’de hakim kültür olan kıta felsefesi geleneğine bir alternatif olarak analitik felsefe kültürü ortaya koymak ve bunu geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda düzenli olarak dergi çıkarırken, bir yandan da dijital ağı bir araç olarak kullanmaktadırlar (Öncül Analitik Felsefe, parag. 1-4). Topluluk, Twitter ve Facebook gibi sosyal medya mecraları üzerinden yeni kullanıcılara ulaşırken, dergiye ek olarak Türkçeye kazandırılmamış felsefe, sosyoloji, biyoloji gibi birden çok alanda makaleler çevirmektedirler. İçeriklerini üretmek için kaynak olarak kullandıkları platformlara bakıldığında, pusu aşaması sonucunda birçok farklı içerik üretici internet sitesi görülmüştür. Bunların bir kısmı diğerlerine kıyasla daha fazla öne çıkmaktadır. Örneğin 1000 kelimeyi aşmayan felsefe içerikleri üreten ve Öncül Analitik Felsefe topluluğu gibi bir açık bilim hareketi olup Karl Marx dahil olmak üzere

birçok düşünürün fikirlerinin yeniden yazımını yapan *1000-Word Philosophy*² internet sitesinden alınan içerikleri Öncül Analitik Felsefe topluluğu tarafından çevrilmiş olarak görmek mümkündür. Bununla birlikte, ilgili topluluk kitlelere ulaşabilmek, analitik felsefe geleneğini oturtabilmek için üniversitelerde, liselerde ve Ankara’da kamuya açık alanlarda sunumlar düzenleme pratikleri ortaya koyduklarını manifestolarında belirtmektedirler (bkz. Görsel 1).

Görsel 1. Öncül Analitik Felsefe topluluğu internet sayfası³

Topluluğun internet sitesinde hedeflerine yönelik bilgi verdikleri, kendilerini tanımladıkları “Manifestomuz” kısmı dışında, ana sayfada bulunan “Ekibimiz” sekmesinde de topluluğun üyeleri hakkında bilgiye ulaşılabilmektedir. Topluluk, bu sekme altında çevirmenlerinin, yazarlarının ve editörlerinin eğitim, mesleki durumları ve ilgi alanları hakkında bilgi vermektedir. Üyelerin fotoğraflarına tıkladığında ise topluluk için hazırladıkları çeviri ya da yazı içeriklerinin bir listesini erişilebilmektedir. Bu profiller incelendiğinde topluluğun bünyesindeki çevirmenlerin çoğunluğunun lisans düzeyinde olduğu, felsefeden farklı olarak tercümanlık, öğretmenlik, tıp, fizik ve birçok farklı alandan dahil olan öğrencilerle bir mozaik oluşturduğu görülmektedir (bkz. Görsel 2).

Görsel 2. Ekibimiz başlıklı sekme⁴

² İlgili topluluğun web sayfası için bkz. <https://1000wordphilosophy.com/>

³ İlgili içerik için <https://onculanalitikfelsefe.com/>

⁴ İlgili içerik için bkz. <https://onculanalitikfelsefe.com/ekibimiz/>

Sözü edilen topluluğun internet sitesinde yüzlerce çeviri bulunmaktadır. Topluluk, bu çevirileri, “Analitik Felsefe: Tümü”, “Bilim Felsefesi”, “Sosyal Bilimler” ve “Stanford Felsefe Ansiklopedisi” olarak sınıflandırmış, kullanıcının daha ayrıntılı bir arama gerçekleştirebilmesi için “Etik”, “Metafizik” ve “Sanat Felsefesi” gibi yirmi dört alt kategoriye ayırmıştır. Bu çerçevede, “Video İçerikleri” kısmında ise video çevirileri, topluluk tarafından hazırlanan canlı yayımlar, yine Öncül Analitik Felsefe topluluğu ya da ilgili topluluk ve bir diğer açık bilim hareketi olan Evrim Ağacı topluluğu ortaklığından üretilen bilimsel söyleşiler bulunmaktadır. Manifestolarında açıkça belli ettiği üzere ilgili topluluk, kullanıcı kitlesini analitik felsefe geleneği hakkında bilgilendirmek, Türkiye’de bu alanda hizmet veren sayılı topluluktan biri olmak istemektedir. Bu yüzden analitik felsefe içeriklerine, analitik felsefeyi tanımlayan sözlüklere, bu geleneği içinde barındıran ansiklopedilere önem vermektedir. Bu ansiklopedilere verilebilecek bir örnek de içinde analitik Marksizm gibi analitik felsefe geleneğinden beslenen yaklaşımları da barındıran *Stanford Felsefe Ansiklopedisi*’dir (bkz. Görsel 3).

Stanford Felsefe Ansiklopedisi ve İnternet Felsefe Ansiklopedisi

Görsel 3. Felsefe Ansiklopedileri başlık sekme ⁵

Gönüllülüğü esas alan topluluk, “Maddi Destek!” sekmesinde de belirttiği gibi okuyuculardan gelecek maddi desteği sadece çıkardıkları derginin yeni sayıları için değil, aynı zamanda ürettikleri YouTube içerikleri, söyleşiler için kullanacaklarını belirtmektedir. Ek olarak, aynı sayfada topluluğun ilk destekçilerinin isimleri de verilmektedir. Bu şekilde kullanıcı, topluluk ile etkileşime geçebilmektedir. Bu sayfada, söz konusu topluluk tarafından belirlenmiş olan destekçi hedef sayısı görülmektedir. Kullanıcı, topluluğa sosyal medya hesapları ya da internet sitesindeki “iletişim” sekmesi üzerinden ulaşip fikirlerini belirtebilmektedir. Bu bağlamda, topluluk ve kullanıcı arasında daha açık bir etkileşimin izi sürülmektedir (bkz. Görsel 4).

Yapacağımız bağışın bir kısmı YouTube sayfamıza düzenli olarak yüklediğimiz analitik felsefe ve diğer disiplinlere dair sunum ve söyleşilerin teknik açıdan daha kaliteli olması için gerekli ekipmanlara harcanacaktır. Diğer yandan ülkemizde çoğu dergi fiyatı matbaa ve dağıtım giderlerinden dolayı okuyucuları zorlamaktadır. Mevcut dergi fiyat politikamızı devam ettirebilmek amacıyla yapacağımız bağışın bir diğer kısmı matbaa giderleri için kullanılacaktır.

Görsel 4. Maddi Destek! başlıklı sekme ⁶

İnternet sitesinde bulunan bir diğer sekmede ise topluluğun çıkardığı dergiyi ya da dijital sürümünü sipariş etmek, her sayının içinde bulunan yazıları görmek ve okumak mümkündür. Bu sayfada öne çıkan başka bir ayrıntı ise topluluğun bünyesindeki çevirmenlerin Öncül dışında yaptıkları çeviri eserlerine yer verilmesi ve bahsi geçen eserlerin satın alınabileceği internet bağlantılarını da belirterek çevirmenin kimliğini görünür kılmamasıdır (bkz. Görsel 5).

⁵ İlgili içerik için bkz. <https://onculanalitikfelsefe.com/kategori/stanford/>

⁶ İlgili içerik için bkz. <https://onculanalitikfelsefe.com/maddi-destek/>

Yazar ve çevirmenlerimizin kaleminden çıkan veya katkı sağladıkları kitaplar:

1. Talha Gülmez: [Amerikan İç Savaşı Tarihi](#) (James Ford Rhodes)
2. Talha Gülmez: [Kaos Teorisi: Piyasa Anarşizmi Üzerine İki Makale](#) (Robert P. Murphy)
3. Beyza Nur Doğan – [Dinler Tarihi](#) (Allan Menzies)
4. Beyza Nur Doğan – [Sanrı ve Düş: William Jensen'in Gradiya Romanının Psikanaliz Işığında Bir İncelemesi](#) (Sigmund Freud)
5. Beyza Nur Doğan – [Rüya Psikolojisi: Yeni Başlayanlar İçin Psikanaliz](#) (Sigmund Freud)
6. Beyza Nur Doğan: [Bilinçaltı: Cinsellik Üzerine Üç Deneme](#) (Sigmund Freud)
7. Semih Gözen Esmer: [Engelsiz Anarşi](#) (Peter T. Leeson)
8. Semih Gözen Esmer: [İlkel Sanat](#) (Franz Boas)
9. Semih Gözen Esmer: [Dünyanın Bütün İşçileri](#) (Marcel van der Linden)

Görsel 5. Katkı Sağlayan Yazarlar ve Çevirmenler sekmesi ⁷

İlgili topluluğun internet sitesine yönelik “çeviri” ve “çevirmen” odaklı bir okuma gerçekleştirdikten sonra bahsi geçen topluluk tarafından yeniden yazılan ve yeniden çevirisi yapılan Marx kavramlarını kaynak ve erek içerik odağında ele almak yerinde olacaktır. Bu çerçevede, yeniden yazılan ve yeniden çevrilen ilgili kavramların ve yaklaşımların tamamına değinmek mümkün olmadığı için Marx tarafından geliştirilen “yabancılaşma” kavramı ve Marx’ın üzerinde durduğu “sömürgecilik” ve “tarihsel sınıf çatışması” gibi ilişkisel kavramlar ve anlayışlar etrafında yeniden yazılan dört içerik mercek altına alınmaktadır.

İçerik 1

*Marx ve Sömürgecilik – Lucia Pradella*⁸

Geleneksel metin anlayışından farklı olarak, Öncül Analitik Felsefe topluluğunun ürettiği yeniden yazımları ve çevirileri de içeren yeni medya içeriklerinin kaç kez okunduğu görülebilmektedir. Bununla birlikte ilgili içeriklerin ortalama okuma süresi de yazının ya da çevirinin bulunduğu sayfada, başlığın hemen altında mevcuttur (Bkz. Görsel 6). Okunma sayısı ve süresi, kaynak metnin bulunduğu platformda verilmemektedir. İlgili topluluk tarafından çevrilen ve 1 Ekim 2022 tarihinde yayınlanan “Marx ve Sömürgecilik” başlıklı çeviri içerikte Marx’ın sömürgecilik hakkında düşünceleri konusunda yaygın inanışlar ve Lucia Pradella’nın bahsi geçen inanışlar hakkında düşünceleri yer almaktadır. Bahsi geçen yaygın düşünceleri Pradella yazısının başında belirtmiştir. Marx’ın sömürgeciliğin sermaye sürecindeki rolünü sistemli bir şekilde incelenmediği düşüncesini öne çıkaran Pradella, Marx’a yapılan eleştirilere ek olarak düşünürün Avrupa merkezci olmakla eleştirilmesine de değinmektedir.

Marx ve Sömürgecilik – Lucia Pradella

YAZAR EGE AYDIN | 1 EKİM 2022 | ANALİTİK FELSEFE-TÜMÜ / SİYASET FELSEFESİ | 1564 OKUNMA | OKUNMA SÜRESİ: 7 DAKİKA

Yaygın kaniya göre Marx, sömürgeciliğin sermaye birikim sürecindeki rolünü sistematik bir şekilde ele almamıştır. David Harvey, Marx’ın esas çalışmasının kendisini kapatmış ulusal bir ekonomiye odaklandığını söyler. Her ne kadar Kapital’in birinci cildinin ilkel birikim denilen şey hakkındaki sekizinci bölümünde sömürgecilikten bahsetse de, bu sermayenin gündelik gelişimine değil yalnızca onun tarih öncesine aittir. Benzer bir varsayımdayan bazı post-kolonyal düşünürler Marx’ı Avrupa merkezci olmakla, hatta Batı emperyalizminin Avrupalı olmayan halkların özneliğini görmezden gelen bir destekçisi olmakla eleştirirler.

Görsel 6. Marx ve Sömürgecilik başlıklı çeviri içerik

Görsel 7’de görüldüğü gibi Öncül Analitik Felsefe topluluğu, çevirmenlerin profiline açık bir şekilde ulaşılabilir olmasını desteklemektedir. Çevirmenin fotoğrafının bulunduğu kesit üzerinden bir adres bağlantısı verilmiş olup çevirmenin yaptığı diğer çevirilere de ulaşılabilir. Hemen altında, yeni medya içeriklerinde çokça görülebilecek bir mesaj panosu bulunmaktadır. Bu pano aracılığıyla okuyucular birbirleriyle, hatta çevirmenler ya da editörlerle de iletişime geçebilmektedir.

⁷ İlgili içerik için bkz. <https://onculanalitikfelsefe.com/yazar-ve-cevirmenlerimiz-kaleminden-cikanlar/>

⁸ Çeviri içerik için bkz. <https://onculanalitikfelsefe.com/marx-ve-somurgecilik-lucia-pradella/>

Görsel 7. Çevirmen Profili ve Okuyucuyla Etkileşim Panosu başlıklı sekme

İçerik 2

*Marx'ın Yabancılaşma Teorisi'ne Başlıca Katkıları – Marcello Musto*⁹

Marcello Musto tarafından yeniden yazılan “Marx’ın Yabancılaşma Teorisi’ne Başlıca Katkıları” başlıklı içerik Öncül Analitik Felsefe topluluğu tarafından çevrilmiş olup 6 Nisan 2023 tarihinde yayınlanmıştır. Bu yeniden yazılan içerik topluluğun öncül olabileme gayesini destekler niteliktedir. Çünkü Musto’nun çalışması sadece Marx’ın önceden Türkçe’ye çevrilmiş “yabancılaşma” kavramı üzerine duran bir metin değil, aynı zamanda bu kavramın tarihsel olarak nereden türediği, Marx’tan önce hangi düşünürlerce öne çıkarıldığı üzerine duran bir çalışmadır. Yabancılaşma teorisinin, Öncül Analitik Felsefe topluluğu tarafından çevrilmesi, okuyucunun sadece bu kavramın içeriği anlayabilmesini değil, aynı zamanda topluluğun yaptığı birçok yeniden çeviri gibi okuyucuya belirli kavramlar konusunda farklı perspektif geliştirmesini sağlamaktadır (bkz. Görsel 8).

Görsel 8. *Marx'ın Yabancılaşma Teorisi'ne Başlıca Katkıları* başlıklı çeviri içerik

⁹ Çeviri içerik için bkz. <https://unculanalitikfelsefe.com/marxin-yabancilasma-teorisine-baslica-katkilari-marcello-musto/>

Görsel 9’da görülebileceği gibi çevirmen ve editör kavramın daha iyi anlaşılabilmesi, kökenine inilebilmesi için “yabancılaşma” kavramını Marx’tan önce ele alan düşünürlerin fikirlerini açıklayan ağ bağlantıları eklemiştir (Bkz. Hegel’in Tinin Fenomenolojisi). Yeniden yazılan içerik incelendiğinde Marx’ın “yabancılaşma” kavramının açıklaması yerine başlıktan da anlaşılacağı üzerine tarihsel olarak süregelen “yabancılaşma” kavramında Marx’ın katkısı öne çıkmaktadır. Bu da Marx’ın sadece ideolojik bir bakıştan değil, topluluğun amaçladığı gibi rasyonel ve analitik bir zeminde incelenmesine katkı sağlamaktadır.

Marx, 1844 *Ekonomik ve Felsefi Elyazmaları*’nda “yabancılaşmış emek” kavramını kullanarak yabancılaşma meselesini felsefi, dini ve siyasal alandan iktisadi maddi üretim alanına taşıyarak genişletmekle kalmamış, aynı zamanda ikincisini ilkinin anlaşılmasının ve üstesinden gelinmesinin ön şartı kılmuştur. Ne var ki 1844’teki kavramsallaştırma, yalnızca başlangıç niteliğinde ve kabataslak bir yabancılaşma kuramsallaştırması idi ve Marx henüz 26 yaşındayken yazılmıştı. Her ne kadar *Kapital*’in yayınlanmasından önce Marx’ın giriştiği 20 yıldan uzun araştırma süreci boyunca mühim derecede evrim geçirmiş olsa da yabancılaşmaya dair Marksist teorilerin çoğu, 1844 Ekonomik ve Felsefi Elyazmaları’ndaki eksik ve “öz-yabancılaşma” (self-alienation/Selbst-Entfremdung) kavramının önemini kesinlikle abartan gözlemlere dayanma hatası ile malul olageldi.

Yabancılaşma Kavramının Uzun Yolculuğu

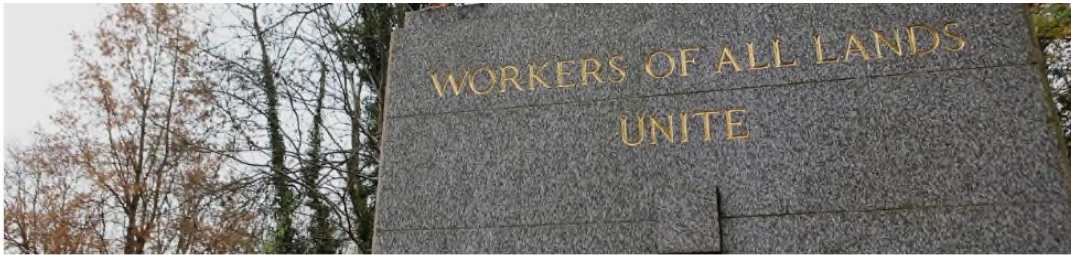
Yabancılaşma ilk defa Georg W. F. Hegel’in *Tinin Fenomenolojisi*’nde (1807) sistematik biçimde ele alındı. Burada *Entausserung* (öz-dışsallaştırma), *Entfremdung* (uzaklaşma) ve *Vergegenständlichung* (birebir çeviri ile: nesne-haline-getirmek) kavramları benimsenerek Tin’in kendisinden başkalaşmasına işaret edildi. Yabancılaşma Hegelci solun yazılarında öne çıkmaya devam etti ve Ludwig Feuerbach’ın *Hristiyanlığın Özü*’ndeki (1841) dinsel yabancılaşma, yani insanın kendi özünü hayali bir ilaha yansıtması teorisi de yabancılaşma kavramının gelişimine katkı sağladı. Ancak akabinde kavram felsefi düşünüşten kayboldu ve 19’uncu yüzyılın ikinci yarısının büyük düşünürlerinden hiçbirinden ciddi ilgi görmedi. Marx dahi kendisi hayatı boyunca yayınlanmış çalışmalarında yabancılaşma terimini nadiren kullandı. İkinci Enternasyonal’in (1889-1914) Marksizm’inde ise yabancılaşma tartışması hiç yer almadı.

Görsel 9. *Yabancılaşma Kavramının Uzun Yolculuğu* başlıklı çeviri içerik

Örnek 3

Karl Marx – Jonathan Wolff & David Leopold (Stanford Encyclopedia of Philosophy)¹⁰

Jonathan Wolff & David Leopold tarafından yazılan Stanford Felsefe Ansiklopedisi’nde bulunan, Marx’ın hayatının erken ve sonraki aşamalarını, bu aşamalarında kaleme aldığı eserleri inceleyen içerik, Öncül Analitik Felsefe topluluğu tarafından çevrilmiş olup 11 Eylül 2021 tarihinde yayınlanmıştır (bkz. Görsel 10). Bu örnekte çevirmenin, çevirinin sonuna eklediği çevirmen notları aracılığıyla okuyucu kitlesini bilgilendirmesi, aynı zamanda yine çevirmen notları aracılığıyla kimliğini ortaya koyarak kaynak içeriğin yazarına katılmadığı noktayı öne çıkarmaktadır.

Karl Marx – Jonathan Wolff & David Leopold (Stanford Encyclopedia of Philosophy)

Karl Marx (1818-1883) genellikle bir filozoftan ziyade, çalışmaları 20. yüzyıldaki birçok komünist rejimin kurulmasına ilham vermiş bir devrimci ve aktivist olarak değerlendirilir. Modern dünyanın kurulmasında benzer etkiye sahip olduğu söylenebilecek başka düşünür bulmak gerçekten zordur. Ancak Marx, bir filozof olarak eğitim görmüştür ve çoğunlukla yirmili yaşlarının ortasında felsefeden uzaklaşıp belki tarih ve sosyal bilimlere yakınsadığı söylene de; yazılarında, modern felsefi tartışmalara temas eden pek çok nokta vardır.

 YAZAR CAĞAN FIRTINA · 11 EYLÜL 2021 · ANALİTİK FELSEFE:TÜMÜ / SİYASET FELSEFESİ / STANFORD FELSEFE ANSİKLOPEDİSİ VE İNTERNET FELSEFE ANSİKLOPEDİSİ · 1612 OKUNMA
OKUNMA SÜRESİ: 96 DAKİKA

Görsel 10. *Karl Marx’ın Hayatı* başlıklı çeviri içerik

¹⁰ Çeviri içerik için bkz. <https://onculanalitikfelsefe.com/karl-marx-jonathan-wolff-david-leopold-stanford-encyclopedia-of-philosophy/>

Görsel 11'de yer verilen ikinci *Çevirmen Notu*'nda çevirmen, çevirmen notlarını kendi fikrini belirtmek, fikrini Marx'ın düşünceleriyle desteklemek amacıyla kullanmaktadır. Bunu yaparken Marx'tan alıntı yapıp, kaynak belirterek okuyucuya şeffaflık sunmakta ve bir açık bilim üretim pratiği ortaya koymaktadır. Çevirmen Marx'ın 1844 yılında yazdığı yazılara atıfta bulunup bireyin ne kadar az yaşarsa, o kadar çok sermaye kazanacağını vurgulamaktadır.

Çevirmen Notları

- [1] Türkçeye bazen “artı,” bazen “artık” olarak çevrilen “*surplus*” kelimesinin bu iki çevirisi de aslında doğrudur. Ancak bazı kişilerin “artı,” bazı kişilerin “artık” demeye alışmış olmasından dolayı bu şekilde çevirmeyi tercih ettim. – Ç.N.
- [2] Kişisel olarak burada anlatılanın doğru olmadığını düşünüyorum. Marx'ın kendisinin de 1844 *El Yazmaları*'nda söylediği şu sözler, bu yazıda yapılan atfın tersi durumundadır: “Ne kadar az yer, içer, kitap okursan, tiyatroya, dansa, meyhaneye ne kadar az gidersen, ne kadar az düşünür, sever, kuram yaratır, şarkı söyler, resim ve eskrim yaparsan, o kadar fazla sermaye biriktirirsin; mezar böceklerinin ve toprağın yok edemeyeceği hazinen o kadar büyür. Kendin ne kadar azalırsan o kadar çoğa sahip olursun; kendi öz hayatını dile getirirkenle dışsallaşmış hayatını dile getirirken ters orantılıdır; yabancılaşmış varlığın gitgide büyür.” – Ç.N.

Görsel 11. *Çevirmen Notları* başlıklı içerik

Beş numaralı çeviri notunda kaynak metinde açıklaması yapılmayan bir kavrama değinilmiştir. İşçinin ürettiği metanın karşılığı olarak aslında hakkı olan ücreti alamaması ve bunun sonucunda artı değerın ortaya çıktığı “ücret modeli” kavramının açıklaması çevirmen tarafından yapılmaktadır (bkz. Görsel 12).

[5] “Ücret modeli,” işçinin kendi ürettiği metayı satması yerine karşılığında bir ücret alması durumudur. Böyle olunca, işçinin aslında ürettiği metanın değeri kadar ücret aldığı illüzyonu yaratılır çünkü, günlük alınan ücret üzerinden gidersek bu aldığı ücret, o gün içinde ürettiği metanın değerinden daha azdır. Bu aradaki fark ise artı(k) değerdir ancak ücret sistemi sayesinde bu artı(k) değeri asıl üreten sermaye gibi ve karşılığı ödenmiş ile ödenmemiş emek gücü ayrımı yok gibi görünür. – Ç.N.

Görsel 12. *Ücret Modeli* kavramının tanımı

Örnek 4

*Karl Marx'ın Tarih Teorisi – Angus Taylor*¹¹

Öncül Analitik Felsefe topluluğunun yeniden yazmak ve çevirmek için tercih ettiği içeriklerin öne çıkardığı noktalar da aslında okuyucuya bu topluluğun vizyonunu göstermektedir. Analitik felsefe kültürünü öne çıkarmayı amaçlayan topluluk, Marksizmi de genellikle analitik Marksizm üzerine yazılmış yazılardan ele almaktadır. Bu durumda yeniden yazım ve yeniden çeviri, bu çalışma kapsamında sıkça rastlandığı şekilde, yani kaynak metnin yeniden yorumlanması olarak ortaya çıkmaktadır. Görsel 13'te yer verilen “Karl Marx'ın Tarih Teorisi” başlıklı çeviri içerik 1 Ocak 2023 tarihinde ilgili topluluk tarafından yayınlanmıştır.

Artwork by G Clausen. Photo by SSPL/NRM/Pictorial Collection/Getty

Karl Marx'ın Tarih Teorisi – Angus Taylor

YAZAR TANER BEYTER 1 OCAK 2023 ANALİTİK FELSEFE-TÜMÜ / SİYASET FELSEFESİ 2004 OKUNMA OKUNMA SÜRESİ: 6 DAKİKA

Görsel 13. *Karl Marx'ın Tarih Teorisi* başlıklı çeviri içerik

¹¹ Çeviri içerik için bkz. <https://onculanalitikfelsefe.com/karl-marx-in-tarih-teorisi-angus-taylor/>

Bu örnekte, Angus Taylor tarafından yeniden yazılan Marx'ın "tarihsel materyalizm" yaklaşımının ana hatları Öncül Analitik Felsefe topluluğu tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bu örnekte ilgili yazar "tarihsel materyalizmi" analitik felsefe geleneğinden uzak bir şekilde tanımlayan felsefi düşünce okullarına eleştiri getirmektedir. Bu bağlamda, yazar, Marx için "tarihsel değişimin seyrini belirleyen nihai şeyi teknolojik determinizm olarak tasvir eden" Marksist yaklaşımları okurla paylaşmakta ve Marx ve Engels'in sözü edilen kavram için *Komünist Manifesto*'da kaleme aldıkları şu tanıma değinmektedirler: "Şimdiye dek var olan tüm toplumların tarihi, sınıf mücadelelerinin tarihidir". Bu bağlamda, Marx geliştirdiği "tarihsel materyalizm" kavramını sadece "teknolojik dönüşümle" tanımlamamaktadır. Marx, tarihsel dönüşümleri belirleyen anahtar niteliğindeki şeyin "farklı iktisadi sınıflar arasındaki mücadeleler olduğunu" belirtmektedir (bkz. Görsel 14).

2. (Bu) Teknolojik Determinizm mi?

Peki tarihsel değişimin seyrini belirleyen nihai şey nedir? Düşünce okullarından biri Marx'ın teorisini "tarihin temelinde insan üretici gücünün gelişimi olduğu ve toplum biçimlerinin bu gelişimi mümkün kıldıkları ve engelledikleri ölçüde yükselip alçaldıkları"[9] bir tür *teknolojik determinizm* biçimi olarak tasvir etmektedir. Kimileri ise, teknolojinin tarihsel değişime zemin hazırlayabileceğini inkar etmemekle birlikte, Marx için anahtar niteliğinde olan şeyin farklı iktisadi sınıflar arasındaki mücadeleler olduğunu düşünmektedir. [10]. Marx ile yoldaşı Friedrich Engels (1820-1895) *Komünist Manifesto*'da şöyle yazmıştır: "Şimdiye dek var olan tüm toplumların tarihi, sınıf mücadelelerinin tarihidir"[11].

Görsel 14. Tarihsel Materyalizm kavramının tanımı

İlgili yazar bu kavramı yeniden yazarken Marx ve Engels'in birlikte kaleme aldıkları *Komünist Manifesto* eserinden alıntılarını okurla paylaşmaktadır. Bu aşamada, yazar uyguladığı yeniden yazım ve çeviri pratiğini okurla paylaştığı dipnotlar aracılığıyla ortaya koymaktadır (bkz. Görsel 15).

Dipnotlar

- [1] Thomas Metcalf'ın "*Kapitalizm ve Sosyalizmi Tanımlamak*" yazısına bakınız.
- [2] Dan Lowe'ın "*Karl Marx'ın Yabancılaşma Anlayışı*" yazısına bakınız.
- [3] Spekülatif tarih felsefesi adını verdiğimiz alan, Marx'ın teorisi de dahil olmak üzere, insanlık tarihinin seyrine yönelik teorileri kapsar. Eleştirel tarih felsefesi ise, tarihçilerin başvurduğu yöntemleri ve açıklama türlerini inceler.
- [4] Thomas Carlyle (1795-1881). Bkz. Besner (2013). Ford Madox Brown'ın *Work* adlı tablosunda Carlyle, sağ tarafta şapkalı olarak resmedilmiştir.
- [5] G. W. F. Hegel (1770-1831). Bkz: Pinkard (2019).
- [6] Oswald Spengler (1880-1936). Bkz: Gallant (2021).

Görsel 15. Dipnotlar başlıklı içerik

Yazar, Marx'ın tarih teorisini yeniden yazdığı içeriğin sonuç kısmında, "Marx'ın tarihin akışının önceden belirlenmiş olduğu fikrini reddettiğini ve insan toplumlarının doğayla etkileşim içerisinde maddi çevrelerinden geçimlerini sağlamak için giderek gelişen teknolojik kapasiteye doğru uzun vadeli bir ilerleme içinde olduklarını ileri sürdüğünü" belirtmektedir. Görüldüğü üzere, yazar, Marx'ın tarihsel teorisini sadece "teknolojik determinizm" odağında tanımlayan kıta felsefesini eleştirmekte ve "genel bir tarih teorisini olarak tarihsel materyalizmin, kapitalizmin ötesindeki bir geleceğe herhangi bir varsayım, vaat veya güvence ile bakmadığını fakat yine de uzun tarihsel bir seyirden bugüne dek nasıl geldiğimizi anlamamıza yardımcı olabileceğini sözlerine ekleyerek Marx'ı analitik bir perspektiften hareketle yeniden yazmaktadır" (bkz. Görsel 16).

5. Sonuç

Marx'ın tarih teorisini, tüm insan toplumlarındaki maddi çevrelerinden geçimlerini sağlamak için teknolojik güçlerini kullanma ihtiyacına dayalı olan ortak yapısal ve gelişimsel özellikleri keşfetme-tanımlama iddiasındadır: Tarihin akışının önceden belirlenmiş olduğu fikrini reddederken, toplumsal biçimlerin (veya yapıların), doğayla etkileşim içindeki bu "metabolizmayı" kontrol etmek için giderek gelişen teknolojik kapasiteye doğru uzun vadeli bir ilerleme içinde olduğunu ileri sürer.

Marx'ın kapitalizme dair yorum ve öngörülerinin değeri her ne olursa olsun; genel bir tarih teorisini olarak tarihsel materyalizm, kapitalizmin ötesindeki bir geleceğe herhangi bir varsayım, vaat veya güvence ile bakmaz; fakat yine de uzun tarihsel bir seyirden bugüne dek nasıl geldiğimizi anlamamıza yardımcı olabilir.

Görsel 16. Sonuç başlıklı içerik

4.2. Öncül Analitik Felsefe Topluluğunun Kurucusu İle Söyleşi

Kaynak ve erek içerik temelli çözümleme sonrasında netnografik araştırma sürecinin ikinci basamağında ilgili topluluğun kurucularından yazar ve çevirmen Taner Beyter ile bir söyleşi gerçekleştirildi. Bu çerçevede, Beyter'e beş soru sorulmuş olup bu sorular Öncül Analitik Felsefe topluluğunun vizyonu, Marx'ı yeniden yazarken ve yeniden çevirirken izlediği stratejiler, Marx'ın günümüz toplumundaki yeri ve bugün hala yeniden yazılmaya ve çevrilmeye devam etmesinin sebepleri ve çeviri etiği çerçevesinde benimsediği ilkeler gibi başlıklar etrafında şekillenmiştir. Elde edilen yanıtlara aşağıda yer verilmiş olup, ilgili yanıtlar kavramsal çerçevede tanımlanan yaklaşımlar çerçevesinde tematik bir perspektiften çözümlenmiştir.

Birinci soru bağlamında sözü edilen topluluğun kurucusu yazar ve çevirmen Taner Beyter'in profil bilgileri çözümlenmiştir. Bu çerçevede, lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nin coğrafya bölümünde tamamlayan Beyter, aynı zamanda felsefe ile ilgilenmiş ve yine Ankara Üniversitesi'nde başladığı felsefe yüksek lisans eğitimini yarıda bırakmıştır. 2013 yılında öğretmenlik mesleğine başlamış olup bunun yanı sıra Altı Nokta Körler Derneği gibi oluşumlarda gönüllü olarak öğretmenlik yapmıştır. 2017 yılında Berat Mutluhan Seferoğlu ile *Öncül Analitik Felsefe* dergisinin kurucularından biri olmuştur. Öncül Analitik Felsefe dergisinde birçok çalışmada yazar ya da editör olarak boy gösteren Beyter, 2019 yılında Evrim Ağacı bünyesinde de yazarlık ve editörlük yapmaya başlamıştır.

İkinci soru çerçevesinde Marx'ın yeniden yazımı ve yeniden çevirisi üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda, ilgili kişiye şu soru sorulmuştur: Manifestonuzda açıkça belirtiliyor aslında Marx'ı yeniden yazarken ve yeniden çevirirken benimsediğiniz motivasyon unsurları nelerdir? Bu süreci sosyal ağlar nasıl yapılandırmaktadır? Beyter'in verdiği yanıt şu şekildedir:

"Türkiye genelinde baktığımızda analitik felsefe geleneği, belirli önde gelen üniversiteler dışında akademide kendine yer edebilmiş değil. Bu durum sadece akademide değil, içerik üretilen platformlarda da böyle. Asıl amacımız halka bu geleneği aşmak. Türkiye'nin entelektüel birikimine katkıda bulunmak istiyoruz ve dijital platformlar bunun için çok uygun [...]" (T. Beyter, özel söyleşi, Haziran 1, 2023)

Beyter sözlerine devam ederken Öncül Analitik Felsefe topluluğu adı altında ve farklı oluşumlarla ortak işbirliği ile ürettikleri içerikleri de şu şekilde açıklamaktadır:

"[...]Şimdiye dek 8 sayı dergi çıkardık, YouTube üzerinde 120'yi aşkın içerik ürettik. Öncül dergisi ve Evrim Ağacı ortak projesi olan Felsefe Ağacı da geliştirdik. Mesela yayınevleri de bize ulaşıp analitik felsefede "hangi konuları öne çıkarabiliriz, hangi içerikleri çevirebiliriz?" gibi sorular soruyorlar. 4 farklı yayınevine çevrilmesi uygun olacak eserleri önerdik. Bunların da çeviri sürecine dahil oluyoruz. Sadece kitap da değil, artık felsefe içerikleri internet, YouTube üzerinden üretilmeye başlandı. Biz de buna dahil oluyoruz."

Görüldüğü üzere, birçok felsefe içeriği YouTube ve benzeri platformlardan video formatında, bloglar üzerinden köşe yazısı formatında ve benzeri şekillerde üretilmektedir. Buna teknolojinin gelişmesiyle birlikte ağ toplumlarını deneyimleyen kullanıcıların, ağ toplumlarını bilgi, haber alma mecrası olarak kullanma, okur yazarlık pratiklerini bu platformlar üzerinden gerçekleştirmesinin sebep olduğu söylenebilmektedir. İçerik üretiminin dijital ağlar üzerinden sağlanabilmesi için de ağ toplumu kullanıcılarının yeni medya okuryazarlığı becerilerinin olması bu çerçevede önemli yere sahiptir.

Üçüncü soruya gelindiğinde, Marx'ın günümüzde yeniden yazılmasına ve yeniden çevrilmesine, ve bununla birlikte ağ toplumunda örgütlenen gönüllü çevirmenlerin bu süreçteki rolüne değinilmektedir. Bu çerçevede, Beyter'e yöneltilen soru şu şekildedir: Karl Marx'ın eserleri birçok kez dilimize çevrildi ve yeniden çevriliyor. Günümüzde dijital ağlarda gönüllü çevirmenler tarafından deneyimlenen bu süreçte Marx'ın yeniden yazılmasının ve yeniden çevrilmesinin sebebi nedir? Günümüz koşulları içerisinde bir açık bilim hareketi olarak örgütlenen Öncül Analitik Felsefe Topluluğu için Marx'ı yeniden yazarak ve çevirerek ağlarda dolaşıma sokmak ne ifade etmektedir? Bu soru kapsamında Beyter yanıtına şu şekilde başlamaktadır:

"Sadece felsefe değil, iktisattan tarihe, tarihten sosyoloji ve antropolojiye çok önemli bir isim Karl Marx. Kuramları da bir anlamda güncelliğini koruyor. Bugün, gerek yabancılaşma teorisi, gerek idealizm eleştirilerine, kapitalist ve burjuva toplumun güncel durumuna yönelik birçok argüman hala geçerliliğini koruyor. Örneğin bugün dijital emek ve sınıflar tartışılıyor.[...] Bireyler ve toplumlar arasındaki ilişki, var olan sosyal ekonomik koşulların insanlar nasıl etkilediği gibi sorular geçerliliğini koruyor [...]" (T. Beyter, özel söyleşi, Haziran 1, 2023)

Marx'ın fikirlerindeki belirli kavramların ve yaklaşımların güncelliğini koruduğunu dile getiren Beyter, Marx'ın fikirlerinin günümüz koşullarında yeniden okunması konusunda yanıtına şöyle bir ekleme yapmaktadır:

"[...] Elbette Marx'ın ele alınması, güncellenmesi ve yeniden düşünülmesi gereken bazı yanları var. Günümüzün koşulları göz önünde bulundurulmalı ve Marx incelenmeye devam edilmeli." (T. Beyter, özel söyleşi, Haziran 1, 2023)

Yukarıda belirtildiği gibi, ilgili topluluk dijital ağlarda yürüttüğü yeniden yazım ve yeniden çeviri pratikleriyle Beyter'in bahsettiği Marx'ın güncellenmesi sürecine katkıda bulunmaktadır. Aynı soru kapsamında devam edildiğinde, Marx'ın özellikle sol ideoloji hassasiyeti olan yayınevleri tarafından hala çevrildiği bilinmekle beraber, Beyter burada

önemli konu başlıklarından birinin ideolojik motivasyon olduğuna değinmektedir. Marx'ın sınırlarını belirlediği dünya tasarımını ve var olan toplum tahlilini benimseyen ve bunu dilimize taşımak isteyen çevirmenler, editörler ve yayınevlerinin hala çalışmalarına devam ettiğini ve bu proje kapsamında aslında daha önemli olan bir noktayı da gündeme getirmektedir. Bu da Karl Marx çevirileri ve çalışmalarının akademik ayağıdır. Beyter bu soru kapsamındaki yanıtına şu şekilde devam etmektedir:

“İdeolojiyi ikinci plana atarak’, daha çok entelektüel motivasyonlarla Marx’a eğilen akademisyenler var. Özellikle post-modern dünyaya yönelik tartışmalar bence hala güncelliğini taşıyor. Emek, eşitlik, özgürlük gibi kavramlar, kapitalizmin insan doğasına uygun olup olmadığı, bütün bu soruların günümüz çerçevesinde nasıl incelenmesi gerektiği tartışmaları hala sürüyor. Dijital olsun olmasın içerik üreticileri, akademisyenler bu önemli konu başlıklarını dikkate alırken Karl Marx’ı dahil etmek durumunda kalıyorlar.” (T. Beyter, özel söyleşi, Haziran 1, 2023)

Aslında bu durum, Karl Marx'ın akademisyenler tarafından sadece ideolojik değil, farklı yönlerine yöneliyor olması ve dijital ağlar sayesinde bu fikirlerini akademik platformlar üzerinden halka açık hale getirebilmeleri, halk arasında daha çok ideolojileri ile öne çıkmış düşünürlerin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Çalışma kapsamında kullanılan Anthony Pym'in yeniden çeviri sınıflandırması Beyter'in Marx'ın fikirlerinin yeniden çevirisi yapılmasının önemini vurgulanmasına yardımcı olmaktadır. Pym'e göre yeniden çevirinin öncelikli amaçlarından biri de sosyo-kültürel ve ideolojik dayatmalara karşı durabilmektir. İdeolojik duruşu ikinci plana atan, yani kıtacı bir bakışın aksine analitik felsefe geleneği ile yapılan çalışmalara önem verdiğini dile getiren Beyter, bu amacıyla tam olarak Pym'in yeniden çeviri kavramına uygun hareket ettiklerini şu sözleriyle ifade etmektedir:

“Birinci mesela Marx’ı doğru anlamak. Bu, Marx’ın düşüncelerinin sınırlarını, iddialarını kesine yakın bir şekilde kavramadan, onun farklı toplumlara yönelik neler söyleyebileceği, bu toplumlarda fikirlerinin nasıl uygulanabileceğini anlamak imkansızdır [...]” (T. Beyter, özel söyleşi, Haziran 1, 2023)

Görüldüğü üzere, Marx'ın fikirlerinin bugün ne anlam ifade ettiğini, geçmişte Marx'ın kendisi tarafından kaleme alınan yazıların taşıdığı değeri açıklama görevinin bugün Öncül Analitik Felsefe topluluğu tarafından yerine getirildiğini Beyter şu sözleriyle açıklamaktadır:

“Öncül dergisi internet sitesinde yüzlerce içerik barındırmakta. Bunlardan sadece Karl Marx ile ilgili olanların sayısı 74. Bunların büyük bir kısmını da çeviriler oluşturuyor.” (T. Beyter, özel söyleşi, Haziran 1, 2023)

Bununla birlikte ilgili topluluğun, birçok farklı içerik üreticisinin aksine Marx'ın sadece siyasi bağlamdaki içeriklerini değil, felsefe, iktisat ve birçok farklı alanda eserini yeniden çevirdiğini sözlerine ekleyen Beyter bu soru kapsamındaki yanıtına şu şekilde son vermektedir:

“Örneğin Marx’ın bilim ve hukuk üzerine fikirleri hakkında içerik üreten yazarların eserlerini de Türkçeye çevirmekteler. Bütün bunlar, dini ya da siyasi açılardan tabulara, kırmızı çizgilere sahip toplumların gözünde Marx’ın farklı bir yere sahip olmasına yardımcı olacak uygulamalardır.” (T. Beyter, özel söyleşi, Haziran 1, 2023)

Dördüncü soruda, söz konusu topluluğun çevirmenlerinin Marx'ı yeniden yazarken ve yeniden çevirirken izlediği stratejiler üzerine durulmaktadır. Bu kapsamda, Beyter'e yöneltilen soru şudur: Marx'ı yeniden yazarken ve çevirirken izlediğiniz stratejiler nelerdir? Beyter, Marx'ı yeniden yazarken ve yeniden çevirirken topluluk olarak uyguladıkları kolektif çeviri kararlarını şu sözlerle açıklamaktadır:

“Türkçe’ye çevrilip belli bir derecede kabul görmüş çevirilerden yararlanmaya özen gösteriyoruz. Bu çevirileri incelerken, çevirilerde var olan atfın aslının nasıl çevrildiğine kadar inceliyoruz. Stratejimiz, yapılmış çevirilerde hangi kavramın nasıl çevrildiğini incelemeyi içeriyor yani. Diğer stratejimiz, Karl Marx bir Alman olduğu için, çeviriyi yapan kişinin bu dili bilip bilmediğini önemsiyoruz. Çeviriyi yapan arkadaşımız dile hakimse bu bizim için büyük bir kolaylık sağlıyor.” (T. Beyter, özel söyleşi, Haziran 1, 2023)

Bu yanıt incelendiğinde üreten tüketici kavramının Beyter tarafından yeniden ön plana çıkarıldığı görülmektedir. İlgili topluluk Marx'ı yeniden yazarken ve çevirirken daha önceden yapılan farklı çevirileri göz önünde bulundurmaktadır. Açık bilim hareketinin sağladığı olanaklar sayesinde ulaştıkları farklı kaynaklar, yani tükettikleri farklı Marx içerikleri, aslında ürettikleri içeriklere yani Marx'ın yeniden yazımlarını ve yeniden çevirilerini yapılandırmaktadır. Bununla birlikte, Beyter topluluk çevirmenlerinin benimsedikleri birincil stratejinin Marx'ı kelimesi kelimesine çevirmek yerine anlamı koruyarak yeniden çevirmek olduğunu şu cümlelerle gündeme getirmektedir:

“Noktalardan, virgüllerden vazgeçilip cümleler kesilebilir ve birleştirilebilir.” (T. Beyter, özel söyleşi, Haziran 1, 2023)

Topluluğun açık bilim ilkelerini temel alarak içerik üretmesi ve bu doğrultuda gönüllüğü esas alması ve şeffaf olmaya özen göstermesi ya da başka bir deyişle çeviri içeriklerin sonunda kaynakları belirtmesi ve ek olarak yan okumalar sunması, Marx'ın düşüncelerinin analitik felsefe perspektifinden okunmasını yaygınlaştırmaktadır. Son soruya gelindiğinde ise Beyter'den Marx'ın fikirlerini Türkçede yeniden yazarken ve yeniden çevirirken etik düzlemde ben-

imsediği tutumunu tanımlaması istenmektedir. Bu çerçevede, Beyter farklı düşüncelere sahip çevirmenlerin Marx'ı yeniden yazmalarının ve çevirmelerinin bir tür çeşitlilik ortaya çıkardığına şu şekilde değinmektedir:

“Bu, Marx'ın düşüncelerine zarar mı verir yoksa onu anlamaya katkı mı sunar dersek, ben ikinci şıkkı seçerdim. [...] Bir sosyal liberal, sosyal demokrat, anarşist ya da milliyetçi, Marx'ın düşüncelerini farklı bağlamlarda yorumlayacaklardır. Bir de kendi entelektüel tutumumuz çerçevesinde Marx'tan ne umduğumuz önemlidir. Hem var olan siyasi pozisyonumuz ve entelektüel durumumuz, Marx'ın düşüncelerini yeniden yorumlamak, çeviriler ortaya koymak ve onun üzerinden yapılan tartışmaların, tarafsız yapıldığı halde, demokratik bir ortam hazırladığını düşünüyorum.” (T. Beyter, özel söyleşi, Haziran 1, 2023)

Beyter'in de altını çizdiği gibi, Marx birçok farklı görüşteki kullanıcılar için farklı anlamlar ifade etmekte ve açık bilim toplulukları birçok yayınevi gibi belirli, tek bir fikre ev sahipliği yapmadığı için herkesin sesini duyurmasına olanak sağlamaktadır. Kullanıcıların bu doğrultuda farklı perspektiften üretilen çeviri içeriklere ulaşmasına ve dolayısı ile demokratik bir ortamın oluşmasını da tetiklediğine Beyter şu şekilde değinmektedir:

“Çeviriye sadık kalmak, yazarın eserlerini ve fikirlerini olabildiğince duru bir şekilde ele almak Öncül dergisinin bir numaralı önceliği. Bu duruluk sadece doğru çevirmek değil, aynı zamanda çevirmenin siyasi bagajlarının, inançlarının da çeviri esnasında bir kenara bırakılmasıdır [...]” (T. Beyter, özel söyleşi, Haziran 1, 2023)

Analitik felsefe geleneğini yaygınlaştırmayı amaç edinmiş ilgili topluluğun çevirmenlerinin, Marx'ın fikirlerini siyasi bagajlarını bir kenara bırakarak incelemelerinin, geliştirmeye çalıştıkları gelenek açısından yararlı bir tavır olduğu görülmektedir. Beyter, bu durumu şu ifadesiyle örneklendirmektedir:

“Bu konuda Lenin çevirilerinden örnek verebiliriz. Lenin'in Troçki'den farklı olan fikirlerinin çevirme yöntemi, Lenin'in Nisan Tezleri metinlerinin Troçki'nin Kesintisiz Devrim metnindeki fikirlerle uyuşup uyuşmadığı, aslında iki teorisyenin fikirlerinin iç içe geçip geçmediği her zaman tartışma konusu olmuştur. Özellikle yapılan Lenin çevirilerinde Troçki ile çok benzeşen kelimelerin kenara itildiği görülebilir. “Bu Troçkizme götürür, böyle çevrilmez.” gibi bir düşünce vardır mesela. Çeviriler, çevirmenlerin Stalinist, Troçkist olmasına göre değişiklik gösterebilir. Aynı şey Marx için de geçerli” [...] (T. Beyter, özel söyleşi, Haziran 1, 2023)

Sözü edilen topluluğun belirli bir kesime hitap etmek yerine hedefinin herkesin okuyabileceği Marx çevirileri üretmek olduğunu bir kez daha sözlerinde vurgulayan Beyter, ağlarda inşa edilen demokratik ortamın Marx'ın duru ve tarafsız bir şekilde anlaşılmasına olanak sağlayacağını da şu cümlelerle dile getirerek söyleşiye sonlandırmaktadır:

“[...] Saf ve doğru bir çeviri yapmak lazım. Dikkat edilmesi gereken diğer şey ise bağlam. Yani Marx'ın bir şeyleri iddia ederken hangi bağlamlarda bu iddiasını öne sürdüğünü incelemek gerekir. Marx'ın yaptığı atıfların anlaşılması, anlaşılması için çevirinin dipnotlarla zenginleştirilmesi büyük önem taşır.” (T. Beyter, özel söyleşi, Haziran 1, 2023)

5. Sonuç Gözlemleri

Öncül Analitik Felsefe topluluğunun Karl Marx'ın yeniden yazımının ve yeniden çevirisinin hangi amaçlar doğrultusunda yaptığını anlayabilmek ve topluluğun yeniden yazım ve yeniden çeviri süreçlerini çözümleyebilmek amacıyla çalışma kapsamında öne çıkarılan kavramlar ışığında belirli sonuçlar ortaya çıkmaktadır. İlgili topluluk tarafından ağlar etrafında yapılan Marx'ın yeniden çevirisini, üretim ve tüketim koşulları göz önünde tutularak Pym'e göre “aktif”, Li'ye göre ise “kritik” nitelikli içerikler olarak tanımlamak mümkündür. Bu çerçevede, Marx'ın “yabancılaşma” kavramı, “sömürgecilik” ve tarihsel sınıf mücadelesi” gibi kavramlar üzerine fikirlerinin yeniden yazımını ve yeniden çevirisini yapıp, analitik felsefe geleneğini Türkiye'de ön plana çıkarmaya çalışan Öncül Analitik Felsefe topluluğu; bünyesinde gönüllü yazarları, çevirmenleri, editörleri barındırıp aynı zamanda okuyucuyu farklı şekillerde bu sürece dahil ederek bir işbirlikçi çeviri modeli ortaya koymaktadır. Verilen kavramlar hakkında çevrilen çalışmalara bakıldığında analitik felsefe alanında çalışmalarını sürdüren topluluk üyeleri, analitik felsefe çatısı altında kendi ilgi duydukları alt başlıklara değinmektedirler. Bu da kendi tükettikleri içerikleri üretebilme olanağı sunmaktadır. Bu noktada, Öncül Analitik Felsefe topluluğu, sadece bu çalışmanın odak noktası olan Marx'ın fikirlerini değil, analitik felsefe geleneğini benimseyen bir bakıştan çalışmalar ortaya koyan birçok düşünürün metinlerini yeniden yazarak ve yeniden çevirerek kullanıcı türevli içerik üretim sürecine örnek olarak gösterilebilmektedir. Marx çevirilerine bakıldığında da Öncül çevirmenlerinin, Marcello Musto gibi uluslararası düzeyde tanınırlığa erişmiş akademisyenlerin ağ toplulukları aracılığıyla yayınlanan teorik çalışmalarını ve *Stanford Felsefe Ansiklopedisi* gibi ansiklopedik içerikleri de çevirdiği görülmektedir. İlgili topluluğun kurucusu, yazarı ve çevirmeninin de söyleşide verdiği cevaplar doğrultusunda, çevirmenlerin Marx'ın fikirlerini yeniden yazarken ve yeniden çevirirken içeriğin kaynak dilini de dikkate aldığı göz önünde bulundurularak çeviri ekibinin birçok metni inceleyip çözümleyebildiği, yani gönüllü çevirmenlerin birer yeni medya okur yazarı olduğu çıkarımı yapılmaktadır. Burada öne çıkan başka bir durum, çeviri sürecine dahil olan gönüllü çevirmen ve yazarların, dijital ağların demokratik yapısından yararlanarak bu ortamların demokratikleşmesine katkıda bulunmalarındadır. Öne çıkarılmaya çalışılan fikirlerin Türkiye'nin alışık olduğu Marksist fikirlerin aksine analitik felsefe geleneğinden bakışla üretilen Marx içerikleri olması, çevirmenlerin dipnotlar aracılığıyla yeniden çevirdikleri eserlere

ek ya da karşıt fikirler sunabilmesi aslında çevirmenin kimliğini ortaya çıkarırken, bu kimliğe aktivist bir duruş da kazandırmaktır. Gerçekleştirilen söyleşide de belirtildiği gibi, Öncül Analitik Felsefe topluluğunun benimsediği aktivist ve demokratik duruş etrafında biçimlenen bu çevirmen kimliği ağ toplumlarında demokratikleşme sürecinin önünü açmaktadır. Bu çerçevede, söz konusu topluluğun kurucusu demokratikleşmeye giden yolun, çevirmenlerin düşünceleri ne olursa olsun tarafsızlıklarını korumaları olduğunu altını çizmektedir. Bununla bağlantılı olarak, söyleşiden yola çıkarak üzerinde durulması gereken başka bir husus da topluluk tarafından verilen dipnotlar ve ek bağlantılardır. Aslında yeniden çevirinin şeffaflığını da ortaya koyarak demokratik bir ortamın oluşturulmasına yardımcı olan dipnot ve farklı sekmelere açılan ek bağlantılar bir açık bilim topluluğunun karakteristiklerini de göstermektedir. Öncül Analitik topluluğu gibi açık bilim içerikleri üreten ve dolaşıma sokan bir topluluk için dijital ağları kullanarak yeniden çeviri yapmak, açık bilimin getirisi olan verilerin erişilebilirliği sayesinde okuyucu ve çevirmen arasında diyalog kurarak, yeniden yazım pratiğinin kitleler tarafından daha ulaşılabilir olmasını sağlamaktadır. Bütün bunlardan yola çıkarak, bu çalışma kapsamında yapılan araştırmayı da dikkate alarak, internet ağları üzerinde içerik üreten açık bilim topluluklarının yeniden yazım ve yeniden çeviri pratiklerinin önünü açtığı izlenebilmektedir.

Çalışmanın başlığına geri döndüğünde, burada bahsi geçen musallat olmaktan kaynaklı bir “geri dönüş” fikri mevcuttur ama bu Marksist fikirlerin yirminci yüzyılda yaşandığı yoğunlukta yaşanacağı anlamında bir geri dönüş değil, bir geri dönüşün sadece öngörülmesi durumudur. Ancak, belki de geçmişte verilen vaatlerin yerine getirilmesi umuduyla ortaya çıkan bu öngörü asla gerçekleşmemekte ve sadece bir öngörü olarak kalmaktadır (İnsel, 2024, parag. 3). Bu çalışmanın başlığında yer alan “heyûla” sözcüğü de Derrida’nın öne sürdüğü terim olan hayaletbilimden (*hauntologie*) yola çıkılarak düşünülmüştür. Çünkü geçmişte verilmiş ve bir sonuca varmamış sözlerin nostaljisi, bugün Marx’ın fikirlerinin günümüzdeki problemlere ışık tutabileceği de düşünüldüğünde insanları bu vaatler uğrunda çalışmaya itecek bir güç olarak görülebilir. Başlıkta geçen “heyûla” Marx’ın fikirlerini temsil etmektedir. Sermaye, emek gibi kavramlarla artık tamamen iç içe geçmiş olan dijital ağların ortaya koyduğu gerçeklikte daha demokratik, eşit ve özgür koşullar yaratılmak isteniyorsa böyle bir heyûlanın varlığı oldukça önemlidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- H.M.D., Z.S.G.; Veri Toplama- H.M.D., Z.S.G.; Veri Analizi/Yorumlama- H.M.D., Z.S.G.; Yazı Taslağı- H.M.D., Z.S.G.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- H.M.D., Z.S.G.; Son Onay ve Sorumluluk- H.M.D., Z.S.G.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- H.M.D., Z.S.G.; Data Acquisition- H.M.D., Z.S.G.; Data Analysis/Interpretation- H.M.D., Z.S.G.; Drafting Manuscript- H.M.D., Z.S.G.; Critical Revision of Manuscript- H.M.D., Z.S.G. ; Final Approval and Accountability- H.M.D., Z.S.G.

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Authors declared no financial support.

Yazarların ORCID ID’leri / ORCID IDs of the authors

Hasan Mert Demirsoy 0009-0005-8200-966X

Zeynep Süter Görgüler 0000-0001-6538-4840

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Albiz Ü. (2018). 1960-1980’li Yıllarda Türkiye’de Yazın Çevirisi ve Yeni Dergi Örneğinde Yazın Çevirisi Faaliyetleri. *Tarih Okulu Dergisi*, (34), 1051 - 1061. <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1249>
- Cussen, J. (2022, November 7). Analytic vs. Continental Philosophy. *The Living Philosophy*. <https://www.thelivingphilosophy.com/analytic-vs-continental-philosophy/>
- Çetin, B. N. (2019). Üretiketim Olgusu Bağlamında Örtülü Emek Olarak Dijital Üretiketici Emeği. *Journal of Social Policy Conferences*, (77), 349-382. <https://doi.org/10.26650/jspc.2019.77.0099>
- Demirel Bogenç, E., Görgüler Z. (2015). Pratique réflexive sur la traduction collaborative en ligne en Turquie. 100% User-made translation. *Revue Parallèles*, (27), 137-148.

- Demirel Bogenç, E., Görgüler, Z. (2019). Yeni Toplumsal Hareketlerin İşaret Fişegi: Evrim Ağacı Topluluğu ve Darwin'i Yeniden Çevirmek. *Frankofoni Dergisi*, (34), 79-93.
- Derrida, J. (1993). *Spectres de Marx*. Paris: Editions Galilée.
- Fernández-Costales, A. (2012). Collaborative Translation Revisited: Exploring the Rationale and the Motivation for Volunteer Translation. *Forum*, 10(1), 115-142.
- Gambier, Y. (2009). Competences for Professional Translators, Experts in Multilingual and Multimedia Communication. European Master's in Translation Expert Group Report. 1-7.
- Gambier, Y. (2012). Traduction: Des métiers différents, un processus commun. <http://docplayer.fr/1838018-Traduction-des-metiers-differents-un-processus-commun.html>.
- Gambier, Y. (2016). Rapid and Radical Changes in Translation and Translation Studies. *International Journal of Communication* (10), 887-906.
- Guo, Y. (2022). Translating Marxism as a philosophy of modernity in China: the case of the Manifesto of the Communist Party. *Perspectives*, 30(2), 292-305.
- İnsel, A. (2024). Toplumsal tahayyüle Musallat Olan Yeni "Heyûla". <https://birikimdergisi.com/haftalik/11616/toplumsal-tahayyule-musallat-olan-yeni-heyula>
- Karaduman, S. (2019). Yeni Medya Okuryazarlığı: Yeni Beceriler/Olanaklar/Riskler. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 683-700. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.484193>
- Kibar, S. (2018). Analitik Marksizmin Sömürü Olgusuna Yaklaşımına Bir Eleştirisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), 73-84.
- Koskinen, K., & Paloposki, O. (2003). Retranslations in the Age of Digital Reproduction. *Cadernos de tradução*, 1(11), 19-38.
- Kozinets, R. (2010). Netnografi: Pazarlamacının Gizli Silahı. <http://kozinets.net/wp-content/uploads/2012/01/netnography-turkish.pdf>. 05.05.2016.
- Lefevre, A. (2004). *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame*. Shanghai: Foreign Language Education Press
- Li, Y. (2013). A General Review of Existing Retranslation Study. *Theory & Practice in Language Studies*, 3(10), 1908-1912.
- Marx, K., & Engels, F. (2015). *Komünist Manifesto*. İstanbul: Yazılama Yayınevi.
- McDonough Dolmaya, J., & del Mar Sánchez Ramos, M. (2019). Characterizing online social translation. *Translation Studies*, 12(2), 129-138. <https://doi.org/10.1080/14781700.2019.1697736>
- O'Hagan, M. (2009). Evolution of user-generated translation: Fansubs, translation hacking and crowdsourcing. *The Journal of Internationalization and Localization*, (1), 94-121.
- O'Hagan, M. (2016). "Massively Open Translation: Unpacking the Relationship Between Technology and Translation in the 21st Century", *International Journal of Communication* 10, 929-946.
- Öncül Analitik Felsefe Topluluğu. (2018, Ocak). *Manifestomuz*. <https://onculanalitikfelsefe.com/manifestomuz/>
- Pamplona, F. (2022, October 18). Açık Bilim Nedir ve Araştırmalarda Neden önemlidir?. Mind the Graph Blog. <https://mindthegraph.com/blog/tr/acik-bilim-ne-dir/>
- Pérez-González, L. & Susam-Saraeva S. (2012). Non-professionals translating and interpreting: Participatory and engaged perspectives, *The Translator* 18(2), ss. 149-165.
- Pym, A. (2014). *Method In Translation History*. Routledge.
- Savran, S., & Tonak, E. A. (2018). Türkiye'de Marx'ın Kapital'i. *Mülkiye Dergisi*, 42(1), 127-144.
- Seferoğlu, B. M. (2019, December 26). Analitik Felsefe Nedir? Kıta Felsefesi Nedir? Aralarındaki Farklar Nelerdir?. Evrim Ağacı. <https://evrimagaci.org/analitik-felsefe-nedir-kita-felsefesi-nedir-aralarindaki-farklar-nelerdir-7926>
- Topakaya, A. (2008, Spring). Tarihsel Materyalizm Bağlamında Marx'ı Yeniden Okumak. <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/to-read-marx-in-the-context-of-historical-materialism.pdf>
- Tümkiye, S. (2020b). Analitik Felsefe Diye Bir Felsefe Okulu Var Mıdır? *Felsefe Dünyası*, 290-309.
- Uçar, Ö. (2021). Bir 'hayalet' (Darwin) ve bir 'kabus' (Marx) Türkçeye ilk girdiğinde... Tarih Dergi. <https://tarihdergi.com/bir-hayalet-darwin-ve-bir-kabus-marx-turkceye-ilk-girdiginde/>

Atf biçimi / How cite this article

Demirsoy H.M., Süter Görgüler, Z. (2024) A *Spectre* is haunting digital network: rewriting of Karl Marx by volunteer translators. İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies, 20, 13-31. <https://doi.org/10.26650/ijuts.2024.1447190>

Yapay Zekâ Destekli Çeviri Araçlarının Edebi Çevirideki Yeterlilikleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme

A Comparative Study on the Competencies of Ai-supported Translation Tools in Literary Translation

Erdoğan Aslan¹

¹Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, İstanbul, Türkiye

Sorumlu yazar/

Corresponding author : Erdoğan Aslan

E-posta / E-mail : erdogan.aslan@marmara.edu.tr

ÖZ

Bu çalışmada yapay zekâ destekli çeviri araçlarının Türkçe-Fransızca dil çiftinde edebi çeviri yeterlilikleri çeviri karşılaştırma yöntemine göre incelenmektedir. Edebi çeviri kendi özgü özellikleri olan bir çeviri türüdür. Teknik metinlerde olduğu gibi terime dayalı bir çeviri anlayışı söz konusu değildir. Yazarın üslubu, duygu durumları, dilsel ve kültürel farklılıklar, çevirinin işlevi gibi özelliklerin dikkate alındığı çok yönlü bir bakış açısı söz konusudur ve birçok farklı çeviri stratejilerinden yararlanılmaktadır. Bundan dolayı edebi metinlerin yapay zekâ destekli çeviri araçları ile yüksek kalitede çevrilemeyeceği inancı hakimdir. Fakat bu sistemlerin çeviri başarısı metin türü ile birlikte başka etkenlere de bağlıdır. Örneğin sahip oldukları veri miktarı, çeviri yaptıkları dillerin kullanım sıklığı ve yapısal özellikleri ilk başta sayılabilir. Bu çalışmada yapay zekâ destekli çeviri araçlarının edebi çevirideki yeterlilikleri hem birbirleriyle hem de insan çevirmenlerle karşılaştırılarak incelenmektedir. Bu amaçla edebi metin türüne örnek olarak Albert Camus'nün *Yabancı* (*L'Étranger*) adlı eserinin Türkçeye üç farklı çevirmen tarafından yapılmış çevirileri ile yapay zekâ destekli çeviri araçlarına örnek olarak Google Çeviri, DeepL ve ChatGPT tercih edilmiştir. Kaynak metinden rastlantısal olarak seçilen sözcüklerin ve ifadelerin insan çevirmenler ile yapay zekâ destekli çeviri araçları tarafından yapılan çevirileri Koller'in (2004, s. 228-266) eşdeğerlik kategorileri esasında karşılaştırılarak betimlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çeviri, edebi çeviri, makine çevirisi, teknoloji, yapay zekâ

ABSTRACT

This study examines the literary translation competencies of artificial intelligence (AI)-supported translation tools in the Turkish-French languages using the translation comparison method. Literary translation is a distinct type of translation. Unlike technical texts, it does not involve a term-based translation approach. It instead employs a multifaceted perspective that considers features such as the author's style, emotional states, linguistic and cultural differences, and the function of the translation. Therefore, a prevailing belief exists that literary texts cannot be translated with high quality using AI-supported translation tools. However, the success of these systems in translation depends on certain factors. This study examines the competencies of AI-supported translation tools in literary translation by comparing them both with each other and with human translators. To achieve this, the study has selected as examples the translations of the literary text *The Stranger* (*L'Étranger*) by Albert Camus as translated into Turkish by three different human translators, and as also translated using AI-supported translation tools such as Google Translate, DeepL, and ChatGPT. The study describes the translations of randomly selected words and expressions from the source text by human translators and AI-supported translation tools by comparing them based on Koller's (2004, pp. 228–266) categories of equivalence.

Keywords: Artificial intelligence, literary translation, machine translation, translation technology

Başvuru / Submitted : 26.01.2024

Revizyon Talebi /
Revision Requested : 21.04.2024

Son Revizyon /
Last Revision Received : 25.04.2024

Kabul / Accepted : 07.05.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

EXTENDED ABSTRACT

Literary translation is a type of translation that has its own characteristics among specialized types of translations. While other fields use a one-to-one translation strategy, literary translation utilizes many different strategies. Therefore, while terms play an important role in other fields, formal and stylistic features of the language come to the fore alongside terms in the translation of literary texts. This is because in addition to transferring the grammatical features of the source language into the target language, eliciting the desired emotional state in the reader is also part of the requirements. This is only possible by effectively reflecting the formal and stylistic features of that language into the target language.

In literary translation, however, sometimes the translator adopts a free translation approach by completely breaking away from the text. A translator's ability to act freely and confidently is directly related to the tools they have, and a translator with sufficient tools will be able to successfully make the necessary intervention in the text. In addition, translators who will make literary translations must first have a strong command of both the source language and culture as well as the target language and culture. Translators must also have artistic skills, because for a translation to be successful and functional, the emotional states and artistic effects of the source text must be revealed to the reader of the target text. This is only possible with artistic skill.

Nowadays, translators can carry out the translation process faster and more effectively by resorting to the opportunities offered by technology. The most popular of these new technologies are artificial intelligence (AI)-supported translation tools (AISTTs). While these tools have been used successfully in translations from different fields of expertise, their success in translating literary texts has been a matter of debate. The fact that literary translation has a versatile feature has led to the perception that high quality translation in this field can only be achieved by human translators. However, although a high-quality translation cannot currently be achieved with these tools in the field of literary translation, these tools are seen to be able to be used in the literary translation process with the final editing of the work.

In addition, the translation quality of AISTTs doesn't only depend on text type. Factors such as the amount of data they contain, the frequency of use of the translated language pair, and the structural features of the languages affect the translation success of these systems. Although the success of these tools in literary translation is a matter of debate, the fact that these tools can be used effectively in the literary translation process should not be ignored. This study examines the proficiency of AISTTs in literary translation by comparing them with each other and with human translators. For this purpose, the translations of Albert Camus's (1942) *The Stranger* (L'Étranger) into Turkish by three different translators were used as an example of a literary text type, with Google Translate, DeepL, and ChatGPT being preferred as examples of AISTTs.

Camus's novel *The Stranger* was published in 1942 and made a big impact on the literary world. *The Stranger* took its place in the literary world as one of the pioneering works of existential philosophy and was awarded the Nobel Prize in Literature in 1957. It maintains its place among the most read works today. Reflecting the influence and traces of the pessimistic and hopeless environment of World War II in his works, Camus essentially searched for ways people could survive even in the most difficult and hopeless of times. As a matter of fact, in Camus' novel *The Stranger*, Meursault as the hero of the novel who does not learn from the absurdity and meaninglessness of human life and who draws attention with his carelessness and indifference towards life finds himself one step at a time, first through his indifference to his mother's death and then through the murder he unexpectedly committed in Algeria. The story is about being indifferent to the process that leads to death.

AISTTs, also called machine translation, are tools that allow automatic translation without human intervention. Because some of these tools are used with different models, they are considered in this text as AI-supported translation tools in their broader sense rather than as a machine translation. Although the history of these tools dates back to the period when computers emerged after World War II, they have caught eyes and even begun to attract great attention in recent years, with the neural machine translation method they use providing a visible improvement in translation quality.

1. Giriş

Edebi çeviri uzmanlık çevirileri içerisinde kendi özgü özellikleri olan bir çeviri türüdür. Diğer alanlarda daha ziyade birebir çeviri stratejisi söz konusu iken edebi çeviride birçok farklı stratejiden yararlanılmaktadır. Bundan dolayı diğer alanlarda terimler önemli bir yer tutarken edebi metinlerin çevirisinde terimlerle birlikte dilin biçimsel ve biçimsel özellikleri ön plana çıkmaktadır. Çünkü kaynak dilin dilbilgisi özelliklerinin erek dile aktarılmasının yanında okuyucuda istenilen duygu durumunun da ortaya çıkartılması gerekmektedir. Bu da ancak o dilin biçimsel ve biçimsel özelliklerinin etkili bir biçimde diğer dile yansıtılması ile mümkündür.

Bunlarla birlikte edebi çeviride bazen çevirmen, metinden tamamen koparak serbest bir çeviri yaklaşımı benimser.

Birkan (2018) bu durumu şöyle açıklamaktadır: “Bir sözü anlamlandırırken, söylenmemiş sözleri de dikkate alarak, neden onların değil de bu sözün söylendiğini değerlendirir veya sözün neden başka bir şekilde değil de bu şekilde ifade edildiğini dikkate alırız. Dolayısıyla yazarın kastettiği anlam, kapalı bir devre içinde gerçekleşmez; söylenmeyen sözlerin izleriyle ve bağlamın sınırsızlığı içinde çoğullaşır” (2018, s. 288). Şüphesiz ki çevirmenin kendine güvenerek özgürce hareket edebilmesi sahip olduğu donanımla doğrudan ilgilidir ve yeterli donanıma sahip olan bir çevirmen metin üzerinde gerekli müdahaleyi yapabilir.

Edebi çeviri yapacak çevirmenlerin öncelikle hem kaynak dile ve kültürüne hem de erek dile ve kültürüne son derece hâkim olması gerekmektedir. Bunun yanında çevirmenlerin sanatsal becerilerinin de olması gerekir. Zira başarılı ve işlevini yerine getiren çeviri için, kaynak metindeki duygu durumlarının ve sanatsal etkinin erek metin okuyucusunda da ortaya çıkartılması gerekmektedir. Bu da ancak sanatsal bir beceri ile mümkündür. Salman’a göre (1996, s. 251-252) edebi metin çevirmeni, “kaynak ve erek dili iyi bilmekle kalmamalı, her iki yazın dizgesini, yapıtın üretildiği çağın ruhunu, genel olarak yapıtın yazarını, özel olarak da o yapıtı, deyim yerindeyse röntgen ışınlarıyla görebilecek derecede iyi algılayabilmelidir.”

Edebi çeviri sürecinde çevirmen birçok farklı stratejiye başvurarak erek metni üretir. Bu stratejiler hem çevirinin işlevini yerine getirmesinde hem de çevirmenin karşılaştığı sorunların üstesinde gelmesinde izlenen yol ve yaklaşımlardan oluşmaktadır. Edebi çevirideki çeviri stratejileri farklı uzmanlar tarafından değişik türlerde sınıflandırılmaktadır. Yazıcı (2007) sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejileri, tümce ve metin düzeyinde anlamsal ve edimsel çeviri stratejileri, edimsel çeviri stratejileri olmak üzere üç başlık altında sınıflandırırken Vinay ve Darbelnet’e (1995, s. 41) göre yedi çeviri yöntemi vardır. Bunlar; ödüncleme, alıntılama, yalın yani kelimesi kelimesine, aktarma yani yer değiştirme, değiştirme, eşdeğerlik, uyarılama olarak sıralanabilir.

Günümüzde artık çevirmenler teknolojinin sunduğu olanaklara başvurarak çeviri sürecini daha hızlı ve daha etkili bir şekilde yürütebilmektedirler. Yeni teknolojilerin en çok ilgi göreni ve en çok ses getireni ise yapay zekâ destekli çeviri araçları (YZDÇA) olarak adlandırılan sistemlerdir. Bu araçlar farklı uzmanlık alanı çevirilerinde başarılı bir şekilde kullanılırken edebi metinlerin çevirisindeki başarıları tartışma konusu olmuştur. Zira edebi çevirinin çok yönlü özelliklere sahip olması, bu alanda yüksek kalitede çevirinin ancak insan çevirmenler tarafından yapılabileceği algısını ortaya çıkartmıştır. Fakat YZDÇA’nın çeviri kalitesi yalnızca metin türüne bağlı değildir. Sahip oldukları veri miktarı, çeviri yapılan dil çiftinin kullanım sıklığı ve dillerin yapısal özellikleri gibi unsurlar, bu sistemlerin çeviri başarısını etkilemektedir. Polat’a (2023) göre yapay zekâ ile yapılan çevirilerde anlam kaymaları, tutarsızlıklar, mantıksal hatalar ve kültürel uyumsuzluklar olabilir. Bunun yanı sıra günümüzde edebi çeviri alanında bu araçlarla yüksek kalitede çeviri elde edilemese de makine çeviri sonrası düzenleme çalışmasıyla edebi çeviri sürecinde bu araçlardan faydalanılabileceği görülmektedir. Nitekim bu alanda yapılan bilimsel çalışmalar daha açıklayıcı bilgiler sunmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları şöyledir:

Besacier ve Schwartz (2015) yaptıkları çalışmada, makine çeviri sonrası son düzenleme (post-editing) işleminin edebi çeviri üzerindeki etkisini görmeyi ve elde edilen sonuçların okurlar için kabul edilebilir olup olmadığını araştırmışlardır.

Akça (2022) tarafından yapılan çalışmada, farklı metin türlerinden örneklerin, farklı makine çevirisi programlarında Fransızca-Türkçe, Türkçe-Fransızca dil çiftleri arasında gerçekleştirilen çeviri ile aynı metinlerin insan çevirmenler tarafından gerçekleştirilmiş versiyonları arasındaki farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Albiz (2022) yaptığı çalışmada, edebi türlerden olan şiir çevirisinde makine çevirisinin yeri incelenmiş ve şiir çevirilerinde bu sistemlerin kullanılabilirliği sorgulanmıştır.

Aşkın’ın (2023) yaptığı çalışmada, nöral makine çevirisinin farklı metin türleri üzerindeki umut verici performansı göz önüne bulundurarak bu sistemlerin edebi metin türleri üzerinde elde edebileceği çeviri kalitesi değerlendirilmiştir.

Tosun (2023) tarafından yapılan çalışmada ise, makine çevirisi programlarının edebi çeviri de dahil, çeviri performansları değerlendirilmiş ve farklı metin türlerindeki başarıları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Yukarıda belirtilen çalışmalara baktığımızda bu alandaki çalışmaların insan çevirmen ile yapay zekâ çevirisi arasındaki çeviri farkı, makine çevirisinde son düzenleme ve çeviride kalite değerlendirme gibi konulara odaklandığı görülmektedir. Bu durum edebi çeviride YZDÇA araçlarını kullanmanın farklı boyutları olduğu ve daha geniş kapsamda ele alınması gerektiği gerçeğini ortaya koymaktadır. Nitekim yapılacak farklı türde çalışmalar bu alana bir zenginlik katacaktır. Bu alana katkı sunması amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmanın ilk bölümde örnekleme oluşturan Albert Camus’nün “Yabancı” adlı eseri ve yazar hakkında bilgi sunulmaktadır. İkinci bölümde YZDÇA hakkında bilgi verilirken seçilen örnekler Google Çeviri, DeepL ve ChatGPT kısaca tanıtılmaktadır. Bir sonraki bölümde ise araştırmanın yöntemi ve elde edilen bulgular sunulmaktadır.

2. Albert Camus ve “Yabancı” Adlı Eseri

Albert Camus 7 Kasım 1919’de Cezayir’de dünyaya geldi. Babası Fransız, annesi İspanyol’dur. Babasını çok küçük yaşta kaybeden Camus, Cezayir Üniversitesi’nde Felsefe eğitimine başladı fakat eğitimini yarıda bıraktı. Cezayir’de 1934 yılında evlendi fakat iki yıl sonra boşandı. Gençlik yıllarında yakalandığı verem hastalığıyla hayatı boyunca mücadele etti. 1940 yılında Paris’e giden Camus, İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyası’na karşı verilen mücadeleye katıldı. O dönem gazetecilik yapan Camus “Combat” gazetesinin genel yayın yönetmeni oldu. Daha sonra kendisini edebiyata adadı. Varoluşçuluk felsefesi ile ilgilenen ve absürdizm akımının öncülerinden biri olarak kabul edilen Camus yayınladığı eserlerle edebiyat alanında kendisine önemli bir yer edindi. Sisifos Söyleni (Le Mythe de Sisyphe), Ters ve Yüzü (L’envers et l’endroit), Yabancı (L’Étranger), Veba (La Peste), Başkaldıran İnsan (L’Homme révolté) başlıca eserleridir. Albert Camus 4 Ocak 1960 yılında bir trafik kazasında hayatını kaybetti.

1942’de yayımlanan Yabancı adlı romanı edebiyat dünyasında büyük bir ses getirdi. Bu eser varoluşçu felsefenin öncü eserlerinden biri olarak edebiyat dünyasında yerini aldı. Yabancı adlı romanı 1957 yılında Nobel Edebiyat Ödülünü almaya hak kazandı. Günümüzde de en çok okunan eserler arasında yerini korumaktadır. Eserlerinde İkinci Dünya Savaşı’nın karamsar ve umutsuz ortamının etkisini ve izlerini yansıtan Camus, esasen en içinden çıkılmaz ve umutsuz zamanlarda bile insanın nasıl hayatta kalabileceğinin yollarını aramaktadır. Nitekim Yabancı adlı romanında, yaşamın saçmalığı ve anlamsızlığı içerisinde, sorunları kendine ders edinmeyen, hayata karşı umursamazlığı ve kayıtsızlığı ile dikkat çeken romanın kahramanı Meursault’un, önce annesinin ölümüne karşı umursamazlığı daha sonra da Cezayir’de beklenmedik bir şekilde işlediği cinayet sonrasında kendisini adım adım ölüme götüren sürece kayıtsızlığı konu edilmektedir.

3. Yapay Zekâ Destekli Çeviri Araçları

Yapay zekâ destekli çeviri araçları, makine çevirisi olarak da adlandırılan ve insan müdahalesi olmadan otomatik olarak çeviri yapmaya olanak sağlayan sistemlerdir. Bunlardan bazılarının farklı modellerle beraber kullanılmasından dolayı bu çalışmada makine çevirisi yerine daha geniş bir anlamda yapay zekâ destekli çeviri araçları kullanımı tercih edilmiştir. Bu araçların geçmişi İkinci Dünya Savaşı sonrasında bilgisayarların ortaya çıktığı döneme dayanır. Bilgisayarlarla çeviri yapılabileceği düşüncesi büyük bir heyecan yaratmış ve bu amaçla 1954 yılında yapılan Georgetown deneyinin beklenin sonucu vermesi umutları artırarak önemli yatırımların yapılmasına neden olmuştur. “Georgetown Deneyi olarak bilinen bu deneyde bilgisayar kullanılarak 60’dan fazla cümle Rusçadan İngilizceye tam otomatik olarak çevrilir” (Aslan, 2019, s.47). Fakat daha sonra bu alandaki çalışmaları değerlendirmek için kurulan ALPAC (1966) komisyonunun raporu ile bilgisayarların gerek veri işleme gerekse depolama kapasitelerinin yetersiz oluşu bu alanda daha ileri gidilemeyeceği kanaatini ortaya çıkartmıştır. Bu rapor sonrasında Amerika’da makine çevirisi çalışmaları büyük ölçüde sona ermiştir (Hutchins 1996).

1970’li yıllardan itibaren bilgisayarların yeteneklerinin artması ve İnternetin kullanılmaya başlanması bilgisayarlarla otomatik çeviri çalışmalarını yeniden başlatmıştır. Fakat beklentiler yine karşılanamamıştır. 2016 yılında Google’ın nöral makine çevirisi yöntemi, bu alanda bir paradigma değişikliğine neden olmuş ve bu araçlarla yapılan çeviri kalitesinde gözle görülür bir iyileşme olmuştur. Google’ın başlattığı bu yeni yaklaşım diğer şirketler tarafında da benimsenmiş ve onlar da kendi sistemlerinde bu yöntemi uygulamaya başlamışlardır. Bu sistemlerin iyi bir şekilde çalışmasında ve çeviri kalitelerinin artmasında semantik ağ, bulut bilişim, sosyal medya gibi yeni teknolojilerin ortaya çıkması ve YZDÇA’nın ihtiyaç duyduğu veri miktarını kısa sürede zenginleştirmeleri büyük rol oynamaktadır. Bununla birlikte veri miktarının sürekli arttığı görülmektedir. Nitekim, Reinsel ve diğ. (2018, s. 6) yaptıkları araştırmada küresel veri miktarının sürekli artarak 2025 yılında 175 zetabayt civarına yükseleceği öngörülmektedir. Şüphesiz ki bu durum YZDÇA’nın performanslarının ve dolayısıyla çeviri kalitelerinin artması anlamına gelmektedir.

YZDÇA’nın en önemlilerinin başında bu alanın lokomotifini olan Google Çeviri gelmektedir. 2016 yılında hayata geçirdiği ve daha öncekilere göre son derece başarılı olan nöral makine çevirisi yaklaşımı ile onlarca dil çiftinde başarılı çeviriler sunmaya devam etmektedir. Bir diğer yazılım ise 2017 yılında kullanılmaya başlanan Köln merkezli DeepL sistemidir. Sunduğu çeviri çıktıları ile dikkatleri kısa süre üzerine toplamayı başaran DeepL, Türkçe’nin de dahil olduğu birçok dilde çeviri hizmeti sunmaktadır. Bu çalışmaya konu olan bir diğer YZDÇA ise ChatGPT modelidir. OpenAI tarafından geliştirilen ve Kasım 2022 tarihinde piyasaya sürülen bu sistem diyalog konusunda uzmanlaşmış bir yapay zekâ sohbet robotudur. ChatGPT bünyesinde barındırdığı çeviri özelliği ile birçok dilde yüksek kalitede çeviri yapabilme becerisine sahiptir. ChatGPT’nin edebi metin çevirilerinde de kullanıldığı ve umut verici sonuçlar ortaya koyduğu görülmektedir. Nitekim Pesen (2024) yaptığı araştırmada, ChatGPT ile şarkı çevirisi yapmış ve bu sistemlerin şarkı sözlerini çevirebildiğini, üstelik komutlarla icraya yönelik bir çeviri çıktısı sunabildiğini tespit etmiştir.

4. Yöntem

Çalışmada çeviri karşılaştırma yöntemi kullanılmış ve Fransızca örnek eser içerisinden farklı dilsel özellikler taşımalarından dolayı seçilen cümle ve paragrafların Türkçeye insan çevirmenler tarafından yapılan çevirileri ile yapay zekâ araçları tarafından yapılan çevirileri karşılaştırılmıştır. “Çeviri karşılaştırması yöntemi, çeviri eleştirisinden farklı olarak sadece erek metinde izlenen çeviri tutumunu betimlemeye yönelik olup olumlu ya da olumsuz değerlendirmelere yer vermemektedir” (Nord 1995, s. 189). Bununla birlikte değerlendirmelerin Çeviribilimsel ölçütler çerçevesinde betimlenebilmesi için Koller’in (2004, s. 228-266) oluşturduğu eşdeğerlik kategorilerine başvurulmuştur. Kaynak metnin erek dile aktarılması sürecinde eşdeğerliğin özellikle düz anlamsal, yan anlamsal, edimsel ve sanatsal dil kullanımları açısından gerçekleşeceği düşünülmektedir.

4.1. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini edebi çeviri oluşturmaktadır. Edebi çeviride teknik metinlerde olduğu gibi terime dayalı bir çeviri anlayışı söz konusu değildir. Yazarın üslubu, duygu durumları, dilsel ve kültürel farklılıklar, çevirinin işlevi gibi özelliklerin dikkate alındığı çok yönlü bir bakış açısı söz konusudur. Dolayısıyla YZDÇA’nın edebi çevirideki yeterliliklerini görmek için edebi metinlerin uygun metin türleri olduğu düşünülmektedir.

Örneklem ise üç farklı çevirmenin Can Yayinevi tarafından farklı tarihlerde yayımlanmış üç farklı çevirisinden ve üç farklı yapay zekâ destekli çeviri aracından oluşmaktadır. Örneklemi oluşturan eser Türkçeye farklı çevirmenler tarafından çevrildiği için çeviri karşılaştırma yöntemi açısından uygun olup yeterli örnek içerebilecek niteliktedir. YZDÇA ise yaygın olarak kullanılan araçlardan oluşmaktadır.

Bu eserler ve yapay zekâ destekli çeviri araçları şöyledir:

Çevirmenler ve çeviri eserler Ç1: Çeviri 1, Semih Tiryakioğlu, Can Yayınları, 2016

Ç2: Çeviri 2, Vedat Günyol, Can Yayınları, 1942

Ç3: Çeviri 3, Ayça Sezen, Can Yayınları, 2023

Yapay zekâ çeviri araçları

Google Çeviri, Ocak 2024

DeepL, Ocak 2024

ChatGPT, Ocak 2024

4.2. Sınırlılıklar

Çalışma Albert Camus’nün Yabancı adlı eserinin üç farklı çevirisi ile sınırlıdır. Elde edilen veriler ise yukarıda belirtilen YZDÇA ile yapılan çeviriler ile sınırlıdır.

5. Bulgular

Tablo 1. Örnek cümleler I

<p>KM : Aujourd'hui, maman est morte. Ou peut-être hier, je ne sais pas. J'ai reçu un télégramme de l'asile : « Mère décédée. Enterrement demain. Sentiments distingués. » Cela ne veut rien dire. C'était peut-être hier. S.10</p>	
<p>Ç1: Bugün annem öldü. Belki de dün, bilmiyorum. Bakımevinden bir telgraf aldım: Anneniz öldü. Cenazesi yarın kaldırılacak. Saygılar Bundan pek bir şey anlaşılıyor. Belki dün ölmüştür.</p>	<p>Google Çeviri: Bugün annem öldü. Ya da belki dün, bilmiyorum. Akıl hastanesinden bir telgraf aldım: "Annem ölüyor. Cenaze yarın. Seçkin duygular. "Bu hiçbir şey ifade etmiyor. Belki dündü.</p>
<p>Ç2: Anam ölmüş bugün. Belki de dün, bilmiyorum. İhtiyarlar Yurdundan bir telgraf aldım: Anneniz vefat etti. Yarın kaldırılacak. Saygılar." Bundan bir şey anlatılmıyor. Belki de dündü.</p>	<p>DeepL: Annem bugün öldü. Ya da belki dün, bilmiyorum. Akıl hastanesinden bir telgraf aldım: "Annem öldü. Cenazesi yarın. Saygılarımla". Bir şey ifade etmiyor. Belki de dündü.</p>
<p>Ç3: Bugün anne öldü. Belki de dün, bilmiyorum. Bakımevinden bir telgraf aldım. "Anneniz vefat etti. Cenaze yarın. Saygılar." Bundan bir şey anlaşılıyor. Belki dün ölmüştür.</p>	<p>ChatGPT: Bugün, anne öldü. Ya da belki dün, bilmiyorum. Akıl hastanesinden bir telgraf aldım: "Anne öldü. Yarın cenaze. Saygılarımla." Bu bir şey ifade etmiyor. Belki de dün oldu.</p>

“L’asile” sözcüğü Ç1 ve Ç3’de “bakımevi”, Ç2’de de “ihtiyarlar yurdu” olarak çevrilirken yapay zekâ çeviri araçları

tarafından “akıl hastanesi” olarak çevrilmiş ve metindeki anlamı doğru yansıtılamamıştır. Bu durum YZDÇA’nın sözcüklerin farklı anlamlarını bağlam içerisinden tespit edip doğru olarak kullanma konusunda yetersiz kaldıklarını göstermektedir. Telgraf mesajı ise insan çevirmenler tarafından formel dile uygun bir şekilde çevrilirken Google Çeviri’de fiil şimdiki zamanda çevrilerek uygun zaman yansıtılamamıştır ve ayrıca «sentiments distingués» ifadesi diğer tüm çevirilerden farklı olarak “seçkin duygular” olarak erek dilde kullanılmayan bir şekilde çevirmiştir. Bu ifadenin Google Çeviri’nin alternatif çevirilerinde de erek dile uygun karşılığı yer almamaktadır. ChatGPT kaynak metni olduğu gibi yansıtmış ve insan çevirmenlerde olduğu gibi sahiplik sıfatları kullanılmamıştır. DeepL ise insan çevirmenlere yakın ve formel dile uygun bir çeviri yapmıştır. YZDÇA’nın farklı dil kullanımları konusunda (örneğin, formel dil kullanımları) yetersiz kaldıkları görülmektedir.

Tablo 2. Örnek cümleler II

KM: Pendant tout ce temps, le concierge a parlé et ensuite, j'ai vu le directeur: il m'a reçu dans son bureau. C'était un petit vieux, avec la Légion d'honneur. S.12	
Ç1: Ben beklerken kapıcı sürekli konuştu, sonra Müdür’ün karşısına çıktım. Beni bürosunda kabul etti. Ufak tefek bir ihtiyardı, yakasında Légion d'honneur madalyası vardı.	Google Çeviri: Bütün bu süre boyunca kapıcı konuşuyordu ve sonra müdürü gördüm: beni ofisinde kabul etti. Legion of Honor'dan olan küçük, yaşlı bir adamdı.
Ç2: Müdür meşgul olduğu için, biraz bekledim. Bu ara hep kapıcı konuştu, sonra müdürü gördüm, beni bürosunda kabul etti. Ufak tefek bir ihtiyardı, göğsünde Lejyon Donör nişanı vardı	DeepL: Bu süre zarfında kapıcı konuştu ve sonra müdürü gördüm: beni ofisinde kabul etti. Legion of Honour nişanı olan yaşlı bir adamdı.
Ç3: Bu bekleyiş sırasında hep hademe konuştu, sonra müdürü gördüm: Beni bürosunda kabul etti. Kısa boylu bir ihtiyardı. Légion d'honneur nişanı vardı.	ChatGPT: Bu süre zarfında, kapıcı konuştu ve sonra müdürü gördüm: beni ofisinde kabul etti. O, Légion d'honneur nişanına sahip küçük yaşlı biriydi.

“Légion d'honneur” ifadesi insan çevirmenler tarafından, kaynak dilin kültürel özelliklerini yansıtmak amaçlı başvuru yabancılaştırma stratejisi kullanılarak, olduğu gibi çevrilmiştir. Fakat Ç2’de Fransızca sesletimine göre metne aktarılmıştır. ChatGPT de yabancılaştırma stratejisine uygun olarak insan çevirmenlerle aynı şekilde çevirmiştir. DeepL’de sözcüğün İngilizce yazımı çeviri olarak sunulmuş ve hata yapılmıştır. Google Çeviri ise bu sözcüğü bir yer adı olarak algılamış ve hatalı çeviri yapmıştır.

Tablo 3. Örnek cümleler III

KM : La garde est entrée à ce moment. Le soir était tombé brusquement. Très vite, la nuit s'était épaissie au-dessus de la verrière. Le concierge a tourné le commutateur et j'ai été aveuglé par l'éclaboussement soudain de la lumière. S.17	
Ç1: O sırada hastabakıcı kadın içeriye girdi. Birdenbire akşam olmuş, tavan penceresinin üzerinde gecenin karardığı koyulaşmıştı. Kapı görevlisi düğmeyi çevirdi ve ışığın aniden parlamasıyla gözlerim kamaştı.	Google Çeviri: Bu sırada koruma içeri girdi. Akşam aniden çökmüştü. Gece çok hızlı bir şekilde cam tavanın üzerinde yoğunlaştı. Kapıcı düğmeyi çevirdi ve ani ışık sızramasıyla kör oldum.
Ç2: O sırada hastabakıcı içeriye girdi. Akşam birden bastırılmış, gece camların üstünde koyulaşmıştı. Kapıcı elektrik düğmesini çevirdi, ışık ortalığa birden saçılınca, gözlerim kamaştı.	DeepL: O anda nöbetçi içeri girdi. Akşam aniden çökmüştü. Çok hızlı bir şekilde gece cam tavanın üzerinde yoğunlaşmıştı. Kapıcı düğmeyi çevirdi ve ani bir ışık sızramasıyla kör oldum.
Ç3: O sırada hastabakıcı içeri girdi. Birden akşam oluvermişti. Gecenin karanlığı cam çatının üstüne çabucak çökmüştü. Hademenin elektrik düğmesini çevirmesiyle ışık aniden patlayınca gözlerim kamaştı.	ChatGPT: O an nöbetçi içeri girdi. Akşam aniden inmişti. Çatı penceresinin üzerinde gece hızla yoğunlaşmıştı. Kapıcının düğmeye dokunmasıyla ani bir ışık patlamasında gözlerim kamaştı.

“La garde” sözcüğü insan çevirmenler tarafından “hastabakıcı” olarak çevrilirken Google Çeviri tarafından “koruma”, DeepL ve ChatGPT tarafından “nöbetçi” olarak çevrilmiştir. YZDÇA bu sözcüğü çevirirken metindeki anlamından uzaklaşmışlardır. “Le soir était tombé brusquement” ifadesi hem insan çevirmenler hem de YZDÇA tarafından birbirlerine

yakın, metindeki anlamına uygun bir şekilde çevrilmiştir. “s'épaissir” fiili Ç3 dışında diğer çevirilerde “koyulaşmak”, “yoğunlaşmak” şeklinde sözlük anlamlarında çevrilmiştir. Ç3'te ise “karanlığın çökmesi” şeklinde çevrilerek erek dil kullanımına daha yakın bir çeviri tercihi yapılmıştır. “être aveuglé par” ifadesi insan çevirmenler ve ChatGPT tarafında bağlama uygun bir şekilde “gözleri kamaşmak” anlamında çevrilirken Google Çeviri ve DeepL tarafından “kör olmak” olarak çevrilmiş ve metindeki anlamı yansıtılmamıştır.

Tablo 4. Örnek cümleler IV

<p>KM : J'ai compris que c'était M. Pérez. Il avait un feutre mou à la calotte ronde et aux ailes larges (il l'a ôté quand la bière a passé la porte), un costume dont le pantalon tirebouchonnait sur les souliers et un nœud d'étoffe noire trop petit pour sa chemise à grand col blanc. Ses lèvres tremblaient au-dessous d'un nez truffé de points noirs. Ses cheveux blancs assez fins laissaient passer de curieuses oreilles ballantes et mal ourlées dont la couleur rouge sang dans ce visage blafard me frappa. S.26</p>	
<p>Ç1: Bunun Mösyö Perez olduğunu anladım. Başında yuvarlak tepeli, geniş kenarlı, yumuşak, keçeden bir şapka (tabut, kapıdan çıkarken şapkasını çıkardı) sırtında da pantolonunun paçaları kunduraların üzerine dökülmüş bir elbise vardı. Boynuna kocaman, beyaz yakalı gömleğine pek ufak gelen siyah bir fiyonk bağlamıştı. Kara noktalarla benekli burnun altındaki dudakları titriyordu. Oldukça ince telli, beyaz saçlarının arasından acayip şekilde sarkık ve basık kulakları çıkmıştı. Bu renksiz çehrede bu kan kırmızı kulakların bulunuşu, bende hayret uyandırdı.</p>	<p>Google Çeviri: Onun Bay Pérez olduğunu anladım. Yuvarlak şapkalı, geniş kanatlı, yumuşak bir fötr şapkası (kapıdan bira içeri girince çıkardı), pantolonu ayakkabılarının üzerine yapışan bir takım elbise ve gömleğine küçük gelen siyah kumaştan bir fiyonk, büyük beyaz bir yakası vardı. Siyah noktalarla dolu burnunun altındaki dudakları titriyordu. Oldukça ince beyaz saçları, bu solgun yüzdeki kan kırmızısı rengiyle dikkatimi çeken, tuhaf bir şekilde sarkan, fena halde kıvrılmış kulaklarını gösteriyordu.</p>
<p>Ç2: Bunun M. Perez olduğunu anladım. Başında geniş kenarlı, yuvarlak tepeli, ütüsüz bir fötr şapka vardı (cenaze kapıdan geçerken, onu çıkarttı), pantolonunun paçası kat kat ayakkabısının üstüne düşüyordu. Geniş beyaz yakalı gömleği üzerinde siyah kumaştan fiyongu düpedüz sırtıyordu. Kara et benleriyle kaplı burnunun altında dudakları titriyordu. Oldukça ince beyaz saçlarının altından, eğri büğrü, sarkık kulakları çıkıyordu. Bu soluk çehrede, bu kan rengi kulaklar dikkatimi çekti.</p>	<p>DeepL: Bay Pérez olduğunu fark ettim. Yuvarlak kasketli ve geniş kanatlı yumuşak bir fötr şapka (bira kapıdan içeri girdiğinde şapkayı çıkardı), pantolonu ayakkabılarının üzerine mantar gibi çıkan bir takım elbise ve büyük beyaz yakalı gömleğine küçük gelen siyah bir fiyonk giymişti. Siyah noktalarla delik deşik olmuş burnunun altında dudakları titriyordu. İnce beyaz saçları, bu solgun yüzdeki kan kırmızısı rengiyle beni çarpan sarkık, kötü kıvrılmış kulaklarını gösteriyordu.</p>
<p>Ç3: Onun Bay Pérez olduğunu anladım. Başında yuvarlak tepeli, geniş kenarlı, yumuşak keçe bir şapka vardı (cenaze kapıdan çıkarken şapkayı çıkardı), pantolonun paçası ayakkabısının üzerine yığılmıştı, geniş beyaz yakalı gömleğine göre çok küçük kaçan, siyah bir papyon takmıştı. Siyah noktalarla kaplı burnunun altındaki dudakları titriyordu. İnce telli beyaz saçlarının arasından, bu soluk yüzde kan kırmızı renkleriyle beni hayrete düşüren sarkık, biçimsiz kulakları çıkıyordu.</p>	<p>ChatGPT: Anladım ki bu Bay Pérez'di. Yuvarlak tepeye ve geniş kenarlara sahip yumuşak bir şapkası vardı (cenaze girişi sırasında şapkasını çıkardı), pantolonu ayakkabılarına bükülmüş bir takım elbisesi vardı ve gömleğinin geniş beyaz yakasına uygun olmayan küçük siyah bir kumaş düğümü takmıştı. Siyah noktacıklarla dolu bir burun altında dudakları titriyordu. Beyaz ve oldukça ince telli saçları, bu solgun yüzde dikkat çeken kan kırmızısı renkteki ilginç, sarkık ve düzensiz kulakları serbest bırakıyordu.</p>

“La bière” sözcüğü Ç1’ de “tabut”, Ç2, Ç3 ve ChatGPT’de “cenaze” şeklinde metindeki anlamına uygun bir şekilde çevrilmiştir. Fakat bu sözcük Google Çeviri ve DeepL tarafından yaygın anlamı olan “bira” şeklinde hatalı olarak çevrilmiştir. Google Çeviri bu sözcük için alternatif çevirilerde başka bir seçenek sunmazken sözlük özelliğinde “tabut” anlamında açıklaması verilmiştir. DeepL ise alternatif sözcük sunmazken Fransızca-Türkçe dil çiftinde sözlük özelliği de bulunmamaktadır. “Il avait un feutre mou à la calotte ronde” ifadesinde fötr şapka Ç1’de “keçeden şapka”, Ç3’te “keçe bir şapka” ve ChatGPT’de “yumuşak bir şapka” şeklinde birebir çevrilirken Ç2 ve Google Çeviri ve DeepL tarafından “fötr şapka” şeklinde ödünçleme stratejisi kullanılarak çevrilmiştir. “la couleur rouge sang” ifadesi Ç1’de “kan kırmızı”, Ç2’de “kan rengi” şeklinde çevrilirken Ç2 ve YZDÇA tarafından “kan kırmızısı rengi” olarak çevrilmiş ve kaynak metin olduğu gibi yansıtılmıştır.

“Les tramways suivants” ifadesi Ç1, Ç3, DeepL ve ChatGPT’de “sonraki tramvaylar”, Ç2’de “arkadan gelenler” şeklinde çevrilirken Google Translate tarafından “aşağıdaki tramvaylar” şeklinde metindeki anlamı dışında hatalı bir şekilde çevrilmiştir. “les joueurs” sözcüğü ise Ç3’te diğer çevirilerden farklı olarak birebir çeviri yerine “futbolcular” şeklinde alt anlamlı olarak çevrilmiştir. Bunlarla birlikte “On les a eus” ifadesi Ç1’de “alaşağı ettik onları”, Ç2 ve Ç3’de

Tablo 5. Örnek cümleler V

KM : Les tramways suivants ont ramené les joueurs que j'ai reconnus � leurs petites valises. Ils hurlaient et chantaient � pleins poumons que leur club ne périrait pas. Plusieurs m'ont fait des signes. L'un m'a même crié : « On les a eus. » Et j'ai fait : « Oui », en secouant la tête. S.38	
Ç1 : Sonraki tramvaylar da oyuncuları getirdiler, bunları k�çük valizlerinden tamdım. Avazları �ıktığı kadar bağırp şarkı söyleyerek kulüplerinin ölmeyeceğini ilan ediyorlardı. İçlerinden birkaçı bana işaret etti. Hatta birisi, “Alaşağı ettik onları,” diye bağırdı. Başımı sallayarak, “Evet,” dedim.	Google �eviri : Aşağıdaki tramvaylar tanıdığım oyuncuları küçük valizlerine geri getirdi. Kulüplerinin yok olmayacağını haykırıyor ve var gücüyle şarkı söylüyorlardı. Birkaçı bana işaretler yaptı. Hatta biri bana şöyle bağırdı: “Onları yakaladık.” Ben de başımı sallayarak “Evet” dedim.
Ç2 : Arkadan gelenler de oyuncuları getirdiler. Onları ufak �antalarından tanıdım. Avaz avaz haykırıyor, göğüslerini yırtarcasına, “�lmez bizim kulüp,” diye şarkılar söylüyorlardı. Birçokları bana el işaretleri yaptılar. Hatta birisi, “Haklarından geldik,” diye bağırdı bile. Ben de başımı sallayarak, “Evet!” dedim.	DeepL : Sonraki tramvaylar, küçük bavullarından tanıdığım oyuncuları geri getirdi. Avazları çıktığı kadar bağırp ve kulüplerinin yok olmaması için şarkı söylüyorlardı. Birkaçı bana el salladı. Hatta biri “Onları yakaladık” diye bağırdı. Ben de başımı sallayarak “Evet” dedim.
Ç3 : Sonraki tramvaylar da futbolcuları getirdi, küçük spor �antalarından tanıdım onları. Avaz avaz bağırp, “Kulübümüz çok yaşı!” diye şarkı söylüyorlardı. İçlerinden birçoğu bana el işaretleri yaptı. Hatta biri, “Haklarından geldik,” diye bağırdı. Ben de başımı sallayarak, “Evet” dedim.	ChatGPT : Sonraki tramvaylar, oyuncuları küçük valizleriyle tanıdığım kişileri geri getirdi. Bağırp ve boğazlarından tüm g�cleriyle şarkı söylüyorlardı, kulüplerinin ölmeyeceğini söylüyorlardı. Birkaç tanesi bana işaretler yaptı. Bir tanesi hatta bana seslenerek, “Onları yendik.” dedi. Ben de başımı sallayarak, “Evet.” dedim.

“haklarından geldik” şeklinde deyimsele ifadelerle  vrilirken Google  eviri ve DeepL tarafından “onları yakaladık” şeklinde bağlamdaki anlamından uzak bir şekilde  vrilmiştir. ChatGPT ise “onları yendik” şeklinde d z anlamsal ve isabetli bir  viri yapmıştır.

Tablo 6.  rnek c mler VI

KM : Quand je l'ai rencontr� dans l'escalier, Salamano �tait en train d'insulter son chien. Il lui disait : « Salaud ! Charogne! » et le chien g�missait. S. 44-45	
Ç1 : Merdivende kendisine rastladığımda Salamano yine köpeğine küfür ediyordu. Ona, “Pis! Mendebur!” diye bağırp, köpek de inliyordu.	Google �eviri : Onunla merdivenlerde karılaştığımda Salamano köpeğine hakaret ediyordu. Ona şöyle dedi: “Pi�! Leş!” ve köpek sızlandı.
Ç2 : Merdivenlerde rastladığım zaman, Salamano köpeğine sövüp saymaktaydı. Ona, "Pis, mundar köpek!" diyor, hayvancağız da sızlanıp inliyordu.	DeepL : Onunla merdivenlerde karılaştığımda Salamano köpeğine hakaret ediyordu. Şöyle diyordu: "Pi�! Leş!" diyordu ve köpek inliyordu.
Ç3 : Merdivende karılaştığımızda, Salamano köpeğine sayıp s�vmekle meşg�ld�. Ona, “Pislik! Namussuz!” diyor, köpek de inliyordu.	ChatGPT : Merdivenlerde karılaştığımda, Salamano köpeğine hakaret ediyordu. Ona "Salaud! Charogne!" diyordu ve köpek inliyordu.

Hakaret ifadeleri olan “Salaud” ve “Charogne!”  1’de “Pis! Mendebur!”,  2’de “Pis, mundar k pek!”,  3’de “Pislik! Namussuz!” şeklinde  vrilmiştir. Google  eviri ve DeepL’de ise insan  virmenlere benzer, “Pi ! Leş!” şekilde  vrilerek kabul edilebilir bir  viri ortaya konulmuştur. Fakat ChatGPT’de bu ifadeler T rk eye  vrilmemiş ve kaynak dilde olduğu gibi bırakılarak bir belirsizliğe neden olmuştur.

“vivre de” ifadesi insan  virmenler tarafından metindeki anlamına uygun olarak “sırtından ge inmek” şeklinde  vrilmiştir. Google  eviri tarafından “olmak” şeklinde metindeki anlamının dışında ve bağlama uygun olmayan bir şekilde  vrilmiştir. DeepL’de “birlikte yaşamak” olarak metindeki anlamından uzak bir şekilde  vrilmiştir. ChatGPT’de ise “ilişkisi olmak” şeklinde  virerek metindeki anlamını tam olarak yansıtamamıştır.

“Il m’a demand  si ces droits  taient,  lev s” c mlesindeki “si” bağılacı  2’de dolaylı anlatım şeklinde aktarılırken  1,  2 ve YZD A tarafından dilbilgisel işlevine uygun şekilde doğrudan anlatım olarak aktarılmıştır. “le droit” s zc ğ  insan  virmenler ve DeepL tarafından “ cret”, “har ”, “para” olarak metnin anlamına uygun bir şekilde  vrilirken Google  eviri ve ChatGPT tarafından metindeki anlamından farklı olarak “hak” şeklinde  vrilmiştir. “Donner de l’argent pour cette charogne. Ah! il peut bien crever!” ifadeleri insan  virmenler tarafından “mendebur”,

Tablo 7. Örnek cümleler VII

KM: Juste à ce moment est entré mon deuxième voisin de palier. Dans le quartier, on dit qu'il vit des femmes. S.45	
Ç1: Tam o sırada içeriye kapı komşularımın ikincisi girdi. Mahallede onun kadınların sırtından geçindiğini söylerler.	Google Çeviri: Tam o sırada ikinci komşum içeri girdi. Mahallede kadınların da olduğu söyleniyor.
Ç2: Tam bu sırada, ikinci kapı komşum çıkageldi. Mahallede dediklerine bakılırsa, kadınların sırtından geçinirmiş.	DeepL: Tam o sırada ikinci kapı komşum geldi. Mahallede, onun kadınlarla yaşadığını söylüyorlar.
Ç3: Tam bu sırada ikinci kapı komşum geldi. Mahallede, kadınların sırtından geçindiğini söylerler.	ChatGPT: Tam o sırada, ikinci komşum da içeri girdi. Mahallede, kadınlarla ilişkisi olduğu söyleniyor.

Tablo 8. Örnek cümleler VIII

KM : Il m'a demandé si ces droits étaient, élevés. Je ne savais pas. Alors, il s'est mis en colère : « Donner de l'argent pour cette charogne. Ah ! il peut bien crever ! » Et il s'est mis à l'insulter. S.61	
Ç1: Bana bu ücretin yüksek olup olmadığını sordu. Bilmiyordum. Öfkeleni, "Bu mendebur için bir de para mı vereceğim? Gebersin!" dedi. Sonra da köpeğe küfür etmeye başladı.	Google Çeviri: Bana bu hakların yüksek olup olmadığını sordu. Bilmiyordum. Sonra sinirlendi: "Bu leş için para verin. Ah! pekâlâ ölebilirdi!" Ve ona hakaret etmeye başladı.
Ç2: Bana, "Çok mu para isterler?" diye sordu. "Bilmem," dedim. Bunun üzerine köpürdü: "Bu mundar hayvan için bir de para mı vereceğim? Gebersin kâfir!" Köpeğe küfürler savurmaya başladı.	DeepL: Bana bu ücretlerin yüksek olup olmadığını sordu. Bilmediğimi söyledim. Sonra sinirlendi: "Bu leş için para veriyorsun. Ölsün gitsin! Ve ona hakaret etmeye başladı.
Ç3: Bu harçların yüksek olup olmadığını sordu. Bilmiyordum. Öfkeleni, "O namussuz için para mı ödeyeceğim! Hah! Gebersin!" dedi. Sonra köpeğe sayıp sövmeye başladı.	ChatGPT: Bana bu hakların yüksek olup olmadığını sordu. Bilmiyordum. O zaman öfkeleni: "Bu leş için para vermek. Ah, ölüp gidebilir!" dedi ve hakaret etmeye başladı.

“mundar”, “namussuz” gibi sözcüklerle ve “gebersin” şeklinde bir beddua ifadesiyle erek dilin kültürel ve dil kullanımsal özelliklerine uygun bir şekilde uyarlanırken YZDÇA tarafından “charogne” sözcüğü sözlük anlamına bağlı kalarak “leş” şeklinde çevrilmiş, “il peut bien crever!” ifadesi ise “pekâlâ ölebilirdi”, “ölsün gitsin!”, “ölüp gidebilir!” şeklinde bağlamdan kopuk ve erek dilin kültürel özellikleri dikkate alınmadan çevrilmiştir.

“Tanımak”, “bilmek” anlamına gelen “connaitre” fiili metinde “görmek” anlamına gelmektedir. Ç2 ve Ç3’de olduğu gibi ChatGPT tarafından da bağlama uygun şekilde “görmek” anlamında çevrilmiştir. Fakat Ç1’de “öğrenmek”, Google Çeviri ve DeepL tarafından ise sözlük anlamı olan “tanımak” şeklinde çevrilmiş ve bağlamdan uzaklaşmıştır. “des cours noires” ifadesi ise Ç1 ve Ç3’te “karanlık avlular”, olarak bağlama uygun bir şekilde çevrilirken Ç2’de ise “kara kara avlular” şeklinde benzer bir anlam verilmeye çalışılmıştır. Google Çeviri’de “siyah ırklar” olarak hatalı bir şekilde çevrilmiş, DeepL tarafından “siyah avlular” şeklinde “noire” sözcüğü bir renk olarak kullanılmış ve hatalı çevrilmiştir. ChatGPT tarafından ise “siyah sokaklar” şeklinde hatalı çevrilmiştir.

“Öğlen uykusu, kestirme, şekerleme yapma” anlamına gelen “la sieste” sözcüğü Ç2’de “dinlenmek” olarak çevrilirken diğer tüm çevirilerde metindeki anlamına uygun olarak “kestirme” şeklinde çevrilmiştir. “c’est son droit” ifadesi Ç2 ve Ç3’te “kendi bileceği (bir) iş” olarak serbest bir şekilde çevrilirken Ç1 ve YZDÇA tarafından kaynak metne bağlı kalarak ve birebir çeviri stratejisi ile “onun hakkı” şeklinde çevrilmiştir.

İlk cümlede yer alan “quatre fois” ifadesi insan çevirmenler tarafından erek dil kullanımlarına uygun olarak “dört el” şeklinde çevrilirken YZDÇA tarafından kaynak metinde olduğu gibi “dört kez” şeklinde çevrilmiş ve erek dil kullanımları dikkate alınmamıştır. Fakat buna rağmen yapılan çeviri kabul edilebilir bir çeviridir. Metaforik bir ifade olan ikinci cümlede “frapper sur la porte du malheur” deyimi Ç1’de “felaketin kapısını vurmak”, Ç2’de “yıkımın kapısını çalmak”, Ç3’de “felaketin kapısını tıkladmak”, Google Çeviri’de “talihsizliğin kapısını çalmak”, DeepL’de “talihsizliğin kapısına vurmak”, ChatGPT’de “kaderin kapısına vurmak” şeklinde birbirlerine yakın anlamda çevrilerek kaynak metindeki anlam yansıtılmıştır.

Tablo 9. Örnek cümleler IX

KM : Je lui ai parlé alors de la proposition du patron et Marie m'a dit qu'elle aimerait connaître Paris. Je lui ai appris que j'y avais vécu dans un temps et elle m'a demandé comment c'était. Je lui ai dit : « C'est sale. Il y a des pigeons et des cours noires. Les gens ont la peau blanche. » S.66	
Ç1 : Ona, patronun teklifinden söz edince Marie, Paris'i öğrenmeyi çok istediğini söyledi. Bir ara orada yaşadığını açıklayınca, nasıl bir yer olduğunu sordu. "Pistir. Güvercinler ve karanlık avlular vardır. İnsanların teni, beyazdır," dedim.	Google Çeviri : Daha sonra onunla patronun teklifi hakkında konuştum ve Marie bana Paris'i tanımak istediğini söyledi. Ona bir süredir orada yaşadığını söyledim, o da bana nasıl bir yer olduğunu sordu. Ona şunu söyledim: "Kirlili. Güvercinler ve siyah ırklar var. İnsanlar beyaz tenlidir."
Ç2 : O zaman Marie'ye patronumun önerisinden söz açtım. Marie, "Paris'i öyle görmek istiyorum ki!" dedi. Bir zamanlar Paris'te yaşadığını söyleyince, oranın nasıl bir yer olduğunu sordu. "Pis bir yer. Güvercinler var, kara kara avlular var. İnsanların tenleri de bembeyaz," dedim.	DeepL : Ona patronun teklifinden bahsettim ve Marie Paris'i tanımak istediğini söyledi. Ona bir zamanlar orada yaşadığını söyledim ve bana nasıl bir yer olduğunu sordu. Ona pis olduğunu söyledim. Güvercinler ve siyah avlular var. İnsanlar beyaz tenli.
Ç3 : Ona patronun teklifinden söz edince, Paris'i görmeyi çok istediğini söyledi. Bir ara Paris'te yaşadığını söyleyince, nasıldı diye sordu. "Pistir. Güvercinler ve karanlık avlular vardır. İnsanlar da beyaz tenlidir," diye yanıtladım.	ChatGPT : O zaman patronun teklifinden bahsettim ve Marie bana Paris'i görmek istediğini söyledi. Orada yaşadığını öğrendiğinde bana nasıl olduğunu sordu. Ona, "Kirlili. Güvercinler ve siyah sokaklar var. İnsanlar beyaz tenli." dedim.

Tablo 10. Örnek cümleler X

KM : "Ma femme fait toujours la sieste après le déjeuner. Moi, je n'aime pas ça. Il faut que je marche. Je lui dis toujours que c'est meilleur pour la santé. Mais après tout, c'est son droit." S.79	
Ç1 : "Karım öğle yemeğinden sonra hep biraz kestirir, ama ben bunu sevmiyorum. Yürümem lazım çünkü. Sağlık için böylesi daha iyi diyorum ona, ama nihayetinde istediğini yapmak onun hakkı."	Google Çeviri : "Karım öğle yemeğinden sonra daima kestirir. Bu hoşuma gitmedi. Yürümem gerekiyor. Ona her zaman bunun senin sağlığın için daha iyi olduğunu söylüyorum. Ama sonuçta bu onun hakkı."
Ç2 : Ardından, "Karım yemeklerden sonra hep dinlenir, bense bundan hoşlanmam. Yürümem gerek benim. Hep söylerim ona, sağlık için daha iyidir diye. Hem aslında kendi bileceği bir iş," diye ekledi.	DeepL : "Karım öğle yemeğinden sonra hep kestirir. Bundan hoşlanmıyorum. Yürümek zorundayım. Ona her zaman bunun daha sağlıklı olduğunu söylüyorum. Ama sonuçta bu onun hakkı."
Ç3 : "Karım öğlen yemeğinden sonra hep kestirir. Bense bundan hoşlanmam. Benim yürümem gerek. Ona hep sağlık için böylesinin daha iyi olduğunu söylerim. Ama nihayetinde, kendi bileceği iş:"	ChatGPT : "Karım her zaman öğle yemeğinden sonra kestirme yapar. Ben sevmem. Yürümek zorundayım. Ona daima sağlık için daha iyi olduğunu söylerim. Ama sonuçta, bu onun hakkı." dedi.

"les derniers oiseaux dans le square" ifadesi Ç1'de "parktaki son kuşların ötüşleri", Ç2'de "küçük parktaki son kuşların ötüşü", Google Çeviri'de "meydandaki son kuşların sesleri" şeklinde çevrilerek erek metinde bulunmayan "ötüş", "sesler" gibi ifadeler ekleme stratejisi ile metne dahil edilmiştir. Ç3, DeepL ve ChatGPT'de kayna metindeki ifade olduğu gibi çevrilmiştir. "un itinéraire d'aveugle" ifadesi ise Ç1'de "bir körün gözü kapalı takip ettiği şey", Ç2'de "gözü kapalı bir gezinti", Ç3'de "bir rotayı gözü kapalı çizmek" şeklinde birbirinden farklı şekillerde yorumlanarak çevrilmiştir. Google Çeviri'de "kör bir kişinin seyahat programı", DeepL'de "kör bir adamın güzergahı", ChatGPT'de "bir körler yolu" şeklinde kaynak metne bağlı kalarak çevrilmiş fakat erek dil için yetersiz bir çeviri olmuştur.

Tablo 11. Örnek cümleler XI

KM : Alors, j'ai tiré encore quatre fois sur un corps inerte où les balles s'enfonçaient sans qu'il y parût. Et c'était comme quatre coups brefs que je frappais sur la porte du malheur. S.89	
Ç1 : O zaman, hareketsiz vücuda dört el ateş ettim, kurşunlar birbiri peşi sıra bu vücuda gömüldü. Felaketin kapısına vurduğum dört sert darbeydi sanki bunlar.	Google Çeviri : Böylece mermilerin görünmeden battığı hareketsiz bir cisme dört kez daha ateş ettim. Ve talihsizliğin kapısını çaldığım dört kısa vuruş gibiydi.
Ç2 : O zaman yerde cansız yatan cesede dört el daha ateş ettim. Kurşunlar, görülmeden saplanıyordu. Yıkımın kapısını kesik kesik dört kez çalmıştım sanki.	DeepL : Ben de hareketsiz bir bedene dört kez daha ateş ettim ve kurşunlar o görünmeden saplandı. Ve talihsizliğin kapısına vurduğum dört kısa darbe gibiydi.
Ç3 : Bunun üzerine, kurşunların iz bırakmadan saplandığı hareketsiz bedene dört el daha ateş ettim. Felaketin kapısını kısa kısa dört kez tıklattım sanki.	ChatGPT : O zaman, cansız bir bedene dört kez daha ateş ettim, kurşunlar gözle görülür bir etki yapmadan içine gömülüyordu. Ve bu, kaderin kapısına dört kısa vuruş gibiydi.

Tablo 12. Örnek cümleler XII

KM : Le cri des vendeurs de journaux dans l'air déjà détendu, les derniers oiseaux dans le square, l'appel des marchands de sandwiches, la plainte des tramways dans les hauts tournants de la ville et cette rumeur du ciel avant que la nuit bascule sur le port, tout cela recomposait pour moi un itinéraire d'aveugle, que je connaissais bien avant d'entrer en prison. S.138	
Ç1 : Artık sakinleşmiş olan havada gazete satıcılarının bağışlaması, parktaki son kuşların ötüşlerini, sandviç satıcılarının bağırışlarını, şehrin yukarısındaki dönemeçlerde tramvayların çıkardıkları iniltiyi ve gecenin karanlığı limanın üzerine çökmeden önce gökyüzünden gelen bu gürültüleri; bir körün gözü kapalı takip ettiği bütün bu şeyleri birer birer gözlerimin önünde canlandırıyordum.	Google Çeviri : Zaten rahatlamış olan havada gazete satıcılarının çığlıkları, meydanadaki son kuşların sesleri, sandviç satıcılarının cıvıltıları, şehrin yüksek virajlarında tramvayların inlemeleri ve limana gece çökmeden önce gökten gelen bu gürültü Bütün bunlar benim için, hapishaneye girmeden önce çok iyi bildiğim kör bir kişinin seyahat programını yeniden oluşturdu.
Ç2 : Gerginliğini yitiren havada, gazete satıcılarının sesi, küçük parktaki son kuşların ötüşü, sandviç satıcılarının bağırması, kentin yüksek dönemeçlerinde tramvayların çıkardığı iniltili gıcırtilar ve göğün daha gece limanın üzerine çökmeden önceki uğultusu, bütün bunlar, benim için, cezaevine düşmeden önce bildiğim gözü kapalı bir gezintiyi düzenliyordu	DeepL : Zaten rahatlamış olan havada gazete satıcılarının çığlığı, meydanadaki son kuşlar, sandviç satıcılarının çağırısı, şehrin yüksek kıvrımlarındaki tramvayların feryadı ve gece limanın üzerine çökmeden önce gökyüzünün o söylentisi, tüm bunlar benim için hapishaneye girmeden önce iyi bildiğim kör bir adamın güzergahını yeniden oluşturdu.
Ç3 : Şimdiden biraz serinlemiş havada gazete satıcılarının sesi, küçük parktaki son kuşlar, sandviç satıcılarının bağırışları, kentin yukarısındaki dönemeçlerde tramvayların gıcırtiları ve gökyüzünün gece limana sökün etmeden önceki uğultusu, tüm bunlar bir araya gelerek, hapsa girmeden önce çok iyi bildiğim bir rotayı gözüm kapalı çizmemi sağlıyordu.	ChatGPT : Gazete satıcılarının havada yankılanan çığlıkları, meydanın son kuşları, sandviç satıcılarının çağıruları, şehrin yüksek virajlarındaki tramvayların şikâyeti ve gece limana dökülmeden önce gökyüzündeki bu hüznün, benim için hapishaneye girmeden önce iyi bildiğim bir körler yolunu yeniden oluşturuyordu.

“pencher sur” fiili Ç1’de “mercek altına almak”, Ç2’de “üzerine eğilmek”, Ç3’de “incelemek” ve Google Çeviri’de “araştırmak” şeklinde metindeki anlamına uygun bir şekilde çevrilmiştir. DeepL’de “muayene etmek” şeklinde bağlamdaki anlamından farklı ve hatalı olarak çevrilmiştir. ChatGPT’de ise “eğilmek” şeklinde çevrilmiş ve anlamı tam olarak yansıtamamıştır. “Messieurs les jurés” ifadesi Ç1 ve Ç3’te “işte böyle sayın jüri üyeleri” şeklinde pekiştirme amaçlı ekleme stratejisi kullanılarak çevrilmiştir. Ç2 ve DeepL’de ise “sayın jüri üyeleri” şeklinde genişletme yapılarak çevrilmiştir. Google Çeviri “jüri üyeleri” şeklinde “sayın” ifadesini eksilterek çevirmiştir. ChatGPT ise “sayın jüriler” şeklinde kaynak metindeki ifadeyi birebir çevirmiştir. İnsan çevirmen ve YZDÇA’nın çevirilerinin birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. “garder le cœur des hommes” deyimini Ç1’de “insan kalbini esirgemek”, Ç2’de “insan ruhunu korumak”, Ç3’de “insan ruhunu esirgemek” şeklinde alternatif sözcükler kullanılarak çevrilirken YZDÇA tarafından

Tablo 13. Örnek cümleler XIII

KM : Il disait qu'il s'était penché sur elle et qu'il n'avait rien trouvé, Messieurs les jurés. Il disait qu'à la vérité, je n'en avais point, d'âme, et que rien d'humain, et pas un des principes moraux qui gardent le cœur des hommes ne m'était accessible. S.144	
Ç1 : Ruhumu mercek altına aldığım ve hiçbir şey bulamadığımı söylüyordu, Aslında, bende ruhtan da eser yokmuş insanlıktan da hatta insan kalbini esirgeyen ahlak kurallarının birine bile sahip değilmişim.	Google Çeviri : Jüri üyeleri, araştırdığımı ve hiçbir şey bulamadığımı söyledi. Gerçekte benim bir ruhum olmadığını ve insani olan hiçbir şeyin ve insanların kalplerini koruyan ahlaki ilkelerden hiçbirinin benim için erişilebilir olmadığını söyledi.
Ç2 : "Ruhu üzerine eğildim, sayın jüri üyeleri, ama bir şey bulamadım," diyordu. Ona bakarsanız ne ruhum varmış ne de insanlıkla bir ilişimim. İnsanların ruhunu koruyan ahlak ilkelerinden bir teki bile kapıma uğramamışım.	DeepL : Onu muayene ettiğimi ve hiçbir şey bulamadığımı söyledi, sayın jüri üyeleri. Gerçekte benim bir ruhum olmadığını ve insani hiçbir şeye, insanların kalplerini koruyan ahlaki ilkelerden birine bile erişemediğimi söyledi.
Ç3 : Ruhumu yakından incelediğimi ve hiçbir şey bulamadığımı söylüyordu, işte böyle sayın jüri üyeleri. Aslında ruhumun hiç olmadığını, hiçbir insani duyguya sahip olmadığımı hatta insanın ruhunu esirgeyen ahlak ilkelerinden bile yoksun olduğumu söylüyordu.	ChatGPT : O, ona eğilip hiçbir şey bulamadığımı söylüyordu, Sayın Jüriler. O, gerçekte benim hiçbir ruha sahip olmadığımı, hiçbir şeyin insana ait olmadığını ve insanların kalbini koruyan ahlaki prensiplerin hiçbirinin bana ulaşmadığımı iddia ediyordu.

“insan kalbini korumak” şeklinde kaynak metinde olduğu gibi sözcüklerin güncel kullanımlarına uygun bir şekilde çevrilmiştir. YZDÇA'nın sözcüklerin eşanlamlarını kullanmadıkları ve ilk anlamlarıyla çevirdikleri görülmektedir.

Sonuç

YZDÇA tarafından yapılan bazı çevirilerin erek dilin kullanımlarına uygun bir şekilde yapılmadığı ve bu araçların alternatif çevirilerde de sözcüklerin doğru anlamlarını yansıtmadıkları görülmüştür. YZDÇA sözcükleri genel olarak birinci anlamlarıyla ve ödünçleme yoluyla çevirme eğilimindedir ve bağlamı dikkate almada yetersiz kalmaktadırlar. Ayrıca çevirilere alternatif sözcükler önerme ve farklı çeviri stratejilerini kullanabilme konusunda yetersizlerdir. YZDÇA erek dilin kültürel ve dilsel özelliklerini yansıtmada da yetersiz kalmaktadırlar. Deyimler, beddualar, küfürler, hakaretler gibi kültürel özellikler taşıyan ifadelerde sözcüklerin sözlük anlamlarını yansıtılmakta ve uyarılama yapmakta başarısız olmaktadır. YZDÇA'nın başarı düzeyleri nadir kullanılan sözcüklerin çevirisinde düşmektedir. Bu durum bu sistemlerin daha fazla veriye gereksinim duydukları gerçeğini ortaya koymaktadır. Yorum gerektiren ve metaforik cümle ve yapılarla YZDÇA kaynak metne bağlı bir çeviri çıktısı sunmakta ve sözcüklerin anlamını açık biçimde yansıtamamaktadırlar. Edebi çeviride farklı dil kullanımlarına ve anlatımlarına sık sık yer verildiğinden bu yetersizlik çeviri başarısını olumsuz şekilde etkilemektedir. Bütün bunlarla birlikte YZDÇA'nın edebi metin türleriyle eğitilmesi, bu sistemlerin veri miktarının artması ve yeni yöntem ve yaklaşımların kullanılması, mevcut sorunların giderilmesine ve edebi çeviri kalitesinin artmasına büyük katkı sunacaktır. Günümüzde YZDÇA'nın edebi çevirideki başarılarının henüz istenilen düzeyde olmadığı açıkça görülürken geçmişe nazaran artan çeviri kalitesi, gelecekte çok daha başarılı çevirilerin gerçekleşebileceği konusunda ümit vermektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazar finansal destek beyan etmemiştir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: Author declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Author declared no financial support.

Yazarların ORCID ID'leri / ORCID IDs of the authors

Erdoğan Aslan 0000-0002- 8484-1450

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Albiz, Ü. (2022). Şiir çevirilerinin makine çevirisi üzerinden değerlendirilmesi: Paul Celan şiirlerini makine çevirisi ile okumak. *Kesit Akademi Dergisi*, 8 (31), 154-179.
- ALPAC (1966) Language And Machines Computers In Translation And Linguistics. A Report by the Automatic Language Processing Advisory Committee, Division of Behavioral Sciences, National Academy of Sciences, National Research Council, Publication 1416, National Academy of Sciences National Research Council, Washington, D. C.
- Aslan, E. (2019). *Makine Çevirisi*. İstanbul: Hiperyayın
- Aşkın, M.C. (2023). *Yazın çevirisinde çevirmen ve makine çevirisi üzerine eleştirel bir karşılaştırma "to kill a mockingbird" örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ayık Akça, T. (2022). Edebi metinlerde ve uzmanlık alan metinlerinde makine çevirisinin olanakları/olanaksızlığı: çevirmenin değişen görev tanımlarına yeniden bakmak. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), 1321-1343. DOI: 10.29000/rumelide.1188804.
- Besacier, L., Schwartz, L. (2015). *Automated translation of a literary work: a pilot study. Fourth Workshop on Computational Linguistics for Literature - co-located with NAACL 2015*, Denver, United States.
- Birkan Baydan, E. (2018). *Edebiyat Çevirisinde Çevirmen ve Editör Kararları. RumeliDe Dil ve Edebiyat Araştırmaları dergisi*, Özel Sayı, 286-291.
- Camus, A. (1942). *L'Étranger*. Paris: Les Éditions Gallimard.
- Camus, A. (1942). *Yabancı*. Paris: Les Éditions Gallimard, çev. Günyol, V. 1942, Can Yayınları
- Camus, A. (1942). *Yabancı*. Paris: Les Éditions Gallimard, çev. Sezen, A. 2023, Can Yayınları
- Camus, A. (1942). *Yabancı*. Paris: Les Éditions Gallimard, çev. Tiryakioğlu, S. 2016, Can Yayınları
- ChatGPT (2024). *ChatGPT 3.5 sürümü*. Erişim Tarihi: Ocak 2024 <https://chat.openai.com/>
- DeepL (2024). DeepL. Erişim Tarihi: Ocak 2024 <https://www.deepl.com/translator>
- Google. (2024). Google çeviri. Erişim Tarihi: Ocak 2024 <https://translate.google.com/?hl=tr>
- Hutchins, W.J. (1996). ALPAC: The (in) Famous Report. Erişim Tarihi: Mayıs 2024 [http:// archive.info/90/MTNI-1996-Hutchins.pdf](http://archive.info/90/MTNI-1996-Hutchins.pdf)
- Koller, W. (2004). *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. 7. Auflage. Wiebelsheim: Quelle & Meyer.
- Nord, C. (1995). *Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*. 3. Auflage. Heidelberg: Groos.
- Pesen, A. (2024). Şarkı çevirisi ve ChatGPT. *Abant Journal of Translation and Interpreting Studies*, 2(1), 1-16
- Polat, N.T. (2023). Yapay Zekâ ve Çeviri: Mütercim-Tercümanlık Alanında Yeni Bir Paradigma. *Diyalog*, (2), 482-487 (Report)
- Reinsel, D., Gantz, J. & Rydning, J. (2018). The Digitization of the World: From Edge to Core. Sponsored by SEAGATE, An IDC White Paper. Erişim Tarihi: Nisan 2024 <https://www.seagate.com/files/www-content/our-story/trends/files/idc-seagate-dataage-whitepaper.pdf>
- Salman, Y. (1996). Yazın çevirmeninin dilsel donanımı. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 1/1/96, 250-261.
- Tosun, E. (2023). Makine Çevirisi Programları ve Farklı Metin Türü Kesitlerinin Makine Çevirisi Çıktıları Üzerine Bir İnceleme. *Söylem Filoloji Dergisi, Çeviribilim Özel Sayısı*, 499-513
- Vinay, J.P. & Darbelnet, J. (1995). *Comparative Stylistics of French and English: A methodology for translation*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Yazıcı, M. (2007). *Yazılı Çeviri Edinci*. İstanbul: Multilingual

Atf biçimi / How cite this article

Aslan, E. (2024). A comparative study on the competencies of ai-supported translation tools in literary translation. İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies, 20, 32-45. <https://doi.org/10.26650/iujts.2024.1426435>

Challenges and Opportunities in Telephone Interpreting: A Study on The Perspectives of Interpreters

Telefonla Sözlü Çeviride Zorluklar ve Fırsatlar: Türkiye’deki Sözlü Çevirmenlerin Görüşleri

Özden Şahin Er¹

¹ Assist. Prof., Sakarya University, Translator and Department of Interpretation, Sakarya, Türkiye

Corresponding author/

Sorumlu yazar : Özden Şahin Er

E-mail / E-posta : ozdens@sakarya.edu.tr

ABSTRACT

Telephone interpreting (TI) has been a controversial topic in interpreting studies due to quality concerns that emerged due to the lack of visual information. This study focuses on the perceptions of interpreters about challenges in TI in Türkiye in which TI has been offered as a public service since 2011 and by private language service providers. With the objective of shedding light on the practices and problems experienced by telephone interpreters and their opinions on how to improve this practice, the study employed interview as the data collection method. The study recruited 12 telephone interpreters, whose opinions were then analyzed using thematic analysis. The participants highlighted that Turkish clients seem unaware of the interpreting process and aggravate TI problems. In addition, the participants proposed various measures for improving the quality of TI in Türkiye.

Keywords: Telephone interpreting, remote interpreting, working conditions, explicit coordination, personal pronoun use

ÖZ

Telefonla sözlü çeviri, sözlü çeviri çalışmalarında görsel veri eksikliği sebebiyle ortaya çıkan kalite endişeleri sebebiyle tartışmalı bir uygulama olmuştur. Bu çalışma telefonla sözlü çevirinin hem 2011 yılından beri kamu tarafından hem de özel dil hizmeti sağlayıcılar tarafından sunulduğu Türkiye’deki telefonla sözlü çeviri hizmeti sunan çevirmenlerin bu çeviri türündeki zorluklara dair düşüncelerine odaklanmıştır. Telefonla sözlü çeviri hizmeti sunan çevirmenlerin uygulamalarına ve karşılaştıkları sorunlara, buna ek olarak da bu çevirmenlerin kaliteyi arttırmak için sundukları önerilere ışık tutmayı amaçlayan çalışmada veri elde etme yöntemi olarak mülakat kullanılmıştır. Telefonla sözlü çeviri hizmeti sağlayan toplam on iki çevirmenle mülakat yapılmış ve çevirmenlerin görüşleri tematik analiz yöntemiyle incelenmiştir. Katılımcılar, Türkçe konuşan müşterilerin sözlü çeviri sürecini anlamadığını ve telefonla sözlü çeviri sürecini daha da zorlaştırdığını vurgulamıştır. Buna ek olarak, katılımcılar Türkiye’de telefonla sözlü çevirinin kalitesinin artırılması için pek çok öneri sunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Telefonla sözlü çeviri, uzaktan sözlü çeviri, çalışma koşulları, belirtik koordinasyon, şahıs zamiri tercihi

Submitted / Başvuru : 05.11.2023

Revision Requested /
Revizyon Talebi : 11.12.2023

Last Revision Received /
Son Revizyon : 01.03.2024

Accepted / Kabul : 07.03.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

1. Introduction

Telephone interpreting (TI) is defined as “the use of technology to give one or more participants access to an interpreter via a telephone or teleconference call” (Kelly & Pöchhacker, 2015: 412). As the earliest type of remote interpreting, Braun (2015: 346) described it as “the use of communication technology for gaining access to an interpreter who is in another room, building, city, or country, and who is linked to the primary participants by telephone or videoconference”. TI has been widely used in various countries starting from Australia in 1973 to the United States in 1981 and has gained ground in other countries (Kelly, 2008: 5). TI is typically conducted in consecutive mode in community interpreting settings to gain timely access to interpreters (Wang, 2017). However, it has remained a controversial form of interpreting mainly due to the lack of visual information and resultant quality problems such as issues in turn-taking and overlapping speech and low professional status (Cheng, 2015; Rosenberg, 2007; Mikkelsen, 2003).

Despite being widely used in professional settings (Wang, 2017; Mezcua, 2018: 11), TI remains underrepresented in interpreting studies. It is typically excluded from the curriculum of bachelor’s degree programs, and the extant literature on TI is limited (Ozolins, 2011). The majority of studies on TI are conducted in Australia, where it emerged, in addition to medical studies in the United States and a number of recent projects in European countries (De Boe, 2020: 34–47). In Türkiye, the number of studies on TI is also limited (Dayıoğlu, 2015: 79–85; Özkaya, 2017; Eraslan Kıncal; 2023: 54–56).

The current study focuses on TI in Türkiye and aims to elucidate the practices and problems experienced by telephone interpreters and their opinions on improving this practice. The study first presents critical issues that emerged from the TI literature to contextualize the research. Studies on TI can be categorized as discourse- and survey-based (Şahin Er, 2023). Nevertheless, both types of studies share critical issues related to TI, which can be listed as follows: lack of visual information, explicit coordination, personal pronoun use of interpreter, lack of preparation and briefing, and low professional status of TI.

The lack of visual information has been regarded as the most challenging aspect of TI. Numerous studies, from the first discourse-based studies (Oviatt & Cohen, 1992; Wadensjö, 1999; Rosenberg, 2007) to survey-based ones (Cheng, 2015; Wang, 2018a), have demonstrated its negative effects on interpreting quality. For instance, Wadensjö (1999) compared on-site interpreting and TI and found that the lack of visual information led to increased disfluency, inability of interpreters to understand the utterances of clients, and repetition by clients due to uncertainty. The lack of visual information impacts the capacity of telephone interpreters to understand and manage turn-taking, which in turn can be a stress factor (Andres & Falk, 2009: 22; Cheng, 2015: 14). Professional bodies, such as the International Association of Conference Interpreters (AIIC, 1997) and National Association of Judiciary Interpreters and Translators (NAJIT, 2009), have criticized the lack of visual information in TI. However, Kelly (2008: 83) has argued that this discrepancy can be compensated via acoustic information such as intonation, hesitation, pauses, and other prosodic elements.

The need of interpreters for explicit coordination initiatives can be considered a direct result of the lack of visual information in TI. Wadensjö (1998: 105–144) distinguished between translation and coordination tasks in interpreting and categorized the coordination initiatives of interpreters as implicit and explicit coordination. The first implies the initiatives of interpreters to manage triadic communication, which can include, but is not limited to, the following: requesting clarification, observing the turn-taking order, signaling the main speakers to start or stop speaking, informing speakers about interpreting problems, and demanding repetition (Wang, 2018b). In their discussion on specific skills required in TI, Torrez Diaz (2014) and Fernández Pérez (2015) regard the second as a fundamental skill.

Another related aspect is the personal pronoun use of interpreters during interpreting. Although interpreting using the first-person pronoun is the norm and a sign of professionalism (Rosenberg, 2007; Angermeyer, 2009), various findings revealed that interpreting using the third-person pronoun is common in TI. Interpreters typically preserve the first-person pronoun for self-reference to promote referential clarity in the lack of visual information (Oviatt & Cohen, 1992; Rosenberg, 2007; Lee, 2007; Cheng, 2015). However, recent studies conducted in Australia (Xu et al., 2020; Wang, 2018b) demonstrated that the majority of interpreters that participated in surveys or field observations consistently used first-person interpreting and switched to third-person interpreting only to solve communication problems.

Other critical issues in the TI literature include the lack of preparation and briefing. For instance, Gracia-Garcia (2002: 14), writing from the US perspective, stated that telephone interpreters “do not know what situation and terminology they are going to deal with,” which indicates that the lack of preparation involves situation and terminology. Various guidelines (NAJIT, 2009; AUSIT, n.d.) have underscored the importance of the advanced booking of interpreters and providing a briefing prior to interpreting sessions to give them adequate time to prepare for assignments. Nonetheless, the studies found that the interpreters remain unaware of the potential content of a call until the disclosure of clients (Kelly, 2008: 36; Fernández Pérez, 2018), and the majority of clients do not brief interpreters on the nature of the call

(Xu et al., 2020; Wang, 2018a). In turn, the unpredictability of the nature and duration of a call is a significant stress factor for interpreters (Cheng, 2015: 14).

Despite its prevalence and challenging aspects, TI is considered a low-status job among other types of interpreting. The low remuneration compared with that provided for on-site interpreting (Lee, 2007; Wang, 2018a), the causal employment (Cheng, 2015), and the employment strategies of global TI companies (Jiménez-Ivars, 2021) can be considered the major reasons for this status. To empirically elucidate the topic, Lee (2007) conducted a survey on 29 telephone interpreters in Australia on their reasons for considering quitting TI. The respondents most frequently cited low pay (44%), inconvenience (25%), ineffectiveness (13%), simple and repetitive work (6%), and irregularity (6%). In addition, Jiménez-Ivars (2021) analyzed the company profiles of global TI companies on job-searching Internet sites and created a corpus based on the comments of telephone interpreters. The comments pointed to unprofessional working practices, low pay, low levels of professionalism, and lack of training and quality assurance practices.

The critical issues that emerged from the extant literature paint a bleak picture of TI, especially for interpreters. Thus, the current study aims to contribute to the literature by presenting the practices and problems of telephone interpreters in Türkiye in the abovementioned issues.

The remainder of the paper is structured as follows. Section 2 presents the methodology used in the study. Section 3 highlights the findings. Lastly, Section 4 provides a discussion of the findings in line with those in the literature and imparts suggestions and conclusions based on the results.

2. Methodology

This section provides information on the research method of the present study and presents the research questions, data collection tool, sample and procedure, and data analysis method.

2.1. Research Questions

The study aims to investigate the following questions:

1. What are the client, equipment, and discourse-related challenges for telephone interpreters?
2. What are suggestions of telephone interpreters for improving TI quality?

2.2. Data Collection Tool

The study employed the interview method due to its in-depth nature and flexibility. The interview questions were prepared based on previous studies such as Wang (2017), Cheng (2015), and Lee (2007). In the current study, the interview consisted of three parts. The first focused on demographic information (Q1–Q5) followed by general information on TI in the second part (Q6–Q10) such as the settings, remuneration, and briefing given to interpreters; guidance provided interpreters to clients, and the effect of equipment on the process. The last part concentrated on the interpreting process (Q11–Q19) such as the lack of visual information, explicit coordination initiatives of interpreters, personal pronoun use, challenges in TI, and measures for improving the quality of TI. The Appendix presents the questions.

2.3. Sample and Procedure

The study recruited a total of 12 interpreters using the convenience and snowball sampling methods. Only two criteria were considered, namely, with TI experience and with Turkish as the A language.¹ After obtaining ethical approval from Sakarya University, the interviews were conducted via Google Meet or Skype between August and September 2023. The participants were briefed about the nature of the study prior to the interviews. All participants provided informed consent. The interviews were conducted in Turkish. The emerging audio data spanned 139 min and 11 s. The audio data were transcribed using an AI-powered transcription tool that supports Turkish language as input. The created corpus was then anonymized.

¹ It is the universal working language classification of the AIIC to express the active and passive languages of interpreters. A language is the mother tongue of interpreters, in which they can easily express themselves best. B language is one in which interpreters are fluent but is not the mother tongue. C language denotes the language that interpreters understand with perfect command but cannot interpret into C language. For more information, see <https://aiic.org/site/world/about/profession/abc>.

2.4. Data Analysis Method

The study used thematic analysis on the corpus. Thematic analysis is “a process of segmentation, categorization and relinking of aspects of the data prior to final interpretation” (Gbrich, 2007: 6, cited in Matthews & Ross, 2010: 373). The transcripts were uploaded to Maxqda 2020, which enables rapid text identification and analysis. In the first stage, the study created a framework for the analysis by identifying initial themes in line with the interview questions (ibid: 374). These initial themes were languages, settings, briefings given to interpreters, guidance provided by interpreters to clients, impact of equipment, remuneration, lack of visual information, turn-taking problems, personal pronoun use of interpreters, indirect/direct speech by main speakers, explicit coordination, stressful aspects of TI, challenges in TI, advantages of TI, and measures for improving the quality of TI. The data were then processed in line with the initial themes. After repeatedly reading the transcripts, the researchers determined recurring ideas and concepts and labeled *as categories* (ibid: 377). For instance, for the initial theme “measures for improving the quality of TI,” six participants expressed the concept of “educating clients” using different strategies. Table 1 presents the categorization of themes. In addition, by thoroughly reading the transcripts, the study found *subcategories*, thus, denoting a further subclassification of ideas. For example, under the initial theme “impact of equipment,” the participants stated that they used mobile phones. In addition, two participants mentioned mobile phone apps for TI. Therefore, “apps” were labeled as a “subcategory” under the “mobile phone” category. Table 1 also presents *frequencies* to indicate the number of participants that expressed the ideas covered by a category or subcategory. After data analysis, quotes derived from the interviews were translated into English in a literal way.

3. Findings

This section presents the findings of the thematic analysis on the created corpus, which were categorized under the initial themes, and illustrative quotes are given to elucidate the themes. Table 1 presents the initial themes, categories, and subcategories along with their frequencies in the corpus.

Table 1. Initial Themes and Categories and Their Frequencies

Initial Themes	Categories	Sub-Categories	Frequency
Languages	English		10
	Arabic		3
	Italian		1
	Persian		1
	German		3
Settings	Education		2
	Court		1
	Immigration Office		1
	Commercial		10
	Hospital		5
	Police		5
Clients Briefing Interpreter	briefing given, not enough		4
	briefing not given		1
	briefing given, enough		8
Interpreter Guiding Clients	Guide sometimes		2
	Guide always		3
	No guidance		8
Impact of Equipment	Headset		1
	Speakerphone		5
	Mobile phone		4
		Apps	2
		Internet	2
Remuneration	Remuneration enough		9
	Remuneration not enough		3
Lack of Visual Information			12
Turn-Taking Problems			16
Personal Pronoun Use of Interpreter	Third-person use		7
	First-person use		3
Indirect/Direct Speech By Main Speakers	Indirect speech		10
	Direct speech		6
Explicit Coordination	Additions		1
	Omitting		2
	Explaining cultural aspects		2

Table 1. Continued

	Improving the rhetoric of main speakers		1
	calming clients		1
	Pauses		1
	Interpreting long repeats with short chunks		1
	Demanding repeat		7
	Interruption		10
	Asking questions		2
	Rephrasing		1
Stressful Aspects of Telephone Interpreting	Comparison with F2F		12 6
Challenges in Telephone Interpreting	clients unaware of interpreting process		1
	background noise		2
	problems between clients		1
	accents		1
	lack of visual cues		6
	overlapping speech		6
	turn-taking problems		5
	telephone line		10
Advantages of Telephone Interpreting	For clients		11
	For interpreters		11
Measures to Improve The Quality of Telephone Interpreting	educating clients		6
	avoiding overlapping speech		1
	planning and booking beforehand		1
	Positioning telephone		1
	briefing given to the interpreter		2
	respecting turn-taking		1
	Having a layout for the speech		1
	Short chunks		1
	Quiet setting		2
	regulating TI remuneration by state		1
	raising awareness/visibility of TI		1
	improving equipment and line quality		6

The findings are presented as the initial themes and quotes from the interviews to elucidate the different aspects of TI, which will be discussed in the subsequent section.

3.1. Demographic Profile

Table 2 presents the demographic profile of the interviewees.

Table 2. Demographic Profile of Interviewees

Participant Id	Gender	Working Languages	Age	Experience in Interpreting (Year)	Experience in TI (Year)	Educational Background
I1	F	English / Arabic / Turkish	23	3	1	Translation and Interpreting (English)
I2	F	English / Turkish	22	2	1	Translation and Interpreting (English)
I3	M	English / Turkish	22	3	1	Translation and Interpreting (English)
I4	F	English / Italian / Turkish	24	3	3	Translation and Interpreting (English)
I5	M	English / Turkish	50	27	16	Mathematics
I6	F	English / Arabic / Turkish	22	4	2	Translation and Interpreting (English)
I7	F	English / Arabic / Turkish	24	4	4	Translation and Interpreting (English)
I8	F	English / Persian	24	5	1	Psychology
I9	F	English / Arabic / German / Turkish	27	5	5	German Language and Literature
I10	F	German / Turkish	34	3	2	Translation and Interpreting (German)
I11	M	English / German / Turkish	24	2	1	High-school graduate
I12	F	English / Turkish	22	5	1	Translation and Interpreting (English)

The interpreters were mainly composed of women (75%) and three men. The mean age of the participants was 26.5 (SD: 8.12) years. Eleven interpreters completed bachelor's degrees while one interpreter was a high school graduate. Among the interpreters with bachelor's degrees, nine completed translation or language-related courses. Regarding employment status, only one (I5) owned a translation agency and worked as an interpreter. The other interpreters were freelance. The B and C languages of interpreters were diverse. All of them cited Turkish as their A language, while 10 and 1 cited English and German, respectively, as their B language. For C language, the study observed diversity among the interpreters: Arabic (four), German (two), Italian (one), and Persian (one). The means of experience in interpreting and in TI were 5.5 years (SD: 6.85) and 3.16 years (SD: 4.26), respectively. The majority (50%) had only one year of experience in TI, which aligns with other studies. In other words, TI is the typical choice of inexperienced interpreters who intend to establish themselves in the market, while experienced interpreters quit TI for better options (Jiménez-Ivars, 2021; Lee, 2007).

3.2. Settings

The interpreters were asked about the content of TI assignments. The origin of the calls was diverse: commercial institutions (10), hospitals (5), police (5), educational settings (2), immigration offices (1), and courts (1):

“Mostly, settings such as police and hospitals, but sometimes there are calls from factories such as any agricultural or hydraulic industry machinery. Companies ask foreign customers various questions, such as what model do you want? How should we send it? It is not always the police or hospital, but it is mostly like this.” (Interpreter_1)

“I usually interpret for a company working in the machinery sector. This is a company that deals with CNC and laser machines. I ensure communication between them and their customer contacts abroad. I usually do telephone interpreting for clients like this.” (Interpreter_2)

3.3. Briefing By Clients

The interpreters were asked whether or not they were briefed before the call and whether or not they found the briefing sufficient. Despite not expressing the number of TI assignments they received, the participants could give an overall situation assessment regarding the briefing. Eight participants stated that clients briefed them and found the briefing sufficient. One interpreter was not briefed. Four participants stated that they were briefed about the content of the call but found it insufficient. Some of the quotes regarding briefing by clients are presented below:

“This kind of information is generally not given. They just call me and say, ‘There is a call. Could you be our interpreter?’ They expect me to interpret right away. It usually happens this way.” (Interpreter_4)

“This information is given for an incredibly short moment. For example, the clients are calling me. They say, ‘We had a customer on the line, sorry that we called right away. We could not agree on something.’ That is how they connect me to the call directly. The clients usually give a very short briefing. In general, it is not sufficient, and as soon as they give me information, they start speaking directly.” (Interpreter_6)

Briefing by clients is important for interpreters to determine the context and select the correct terminology. The lack of briefing contradicts professional guidelines in TI (NAJIT, 2009; AUSIT, n.d.). However, it is a reality shared with interpreters in other countries (Xu et al., 2020; Wang, 2018a).

3.4. Guidance Provided by Interpreters to Clients

The interpreters were asked whether or not they guide the clients by laying the ground rules for the interpreting process at the beginning of the call. Eight interpreters stated that they never guided clients. Two occasionally did, while three interpreters stated that they always established the general rules:

“I do not set rules, because I know that everyone will use their own style when talking. I mean, the customer will not speak in short sentences because I told them to do so. That is why I never brief them. At the moment of this conversation, I spontaneously try to do whatever is necessary.” (Interpreter_1)

“There is usually no direction at the beginning of the conversation. Because these conversations are spontaneous, there is usually little time for such things. As they are not fixed beforehand, the clients do not have time for a briefing by the interpreter. Furthermore, unfortunately, even though we give this kind of briefing, we still have problems with turn-taking.” (Interpreter_2)

“Since people are not well informed about the interpreting process, you have to guide them: After you talk, I will start interpreting. Or talk briefly. So that the other client can understand the conversation. Or I had to make directions such as ‘wait for your turn to speak’.” (Interpreter_7)

Although the participants considered guiding the clients at the beginning of the conversation important, eight stated similar reasons for not guiding the clients: lack of awareness for clients and time constraint for interpreters.

3.5. Impact of Equipment

The interview asked about the devices used by the interpreters and clients and the impact of equipment on the process. The majority of interpreters cited speakerphones as unfavorable due to background noise and echo, while they preferred mobile phones.

“When I talk on speakerphone mode, the sounds outside also greatly affect me. That’s why it’s bad, you know. There can be confusion in speech order.” (Interpreter_12)

“I think I’d rather it wasn’t on speakerphone. Because sometimes I hear my own voice. You know, putting the phone directly on the ear is more comfortable.” (Interpreter_6)

“I have more problems with the speakerphone because of the echo. That is the main problem. Yes, it echoes. This is why cell phones are used more often. I have fewer problems with my mobile phone.” (Interpreter_1)

In addition, interpreters in the study mentioned that they conducted TI via mobile apps, and problems related to Internet connection negatively affected the interpreting process:

“Interruption, disconnection, etc. It happens a lot on the Internet, of course, because these meetings are with people who live abroad.” (Interpreter_10)

“There are problems with the Internet or similar problems while interpreting. And these affect you in every way in terms of communication. It creates a problem for you.” (Interpreter_2)

“We do interpreting via WhatsApp. So it’s not a very professional environment. In those cases, sometimes my headset is not with me, and believe me, the environmental conditions affect the interpreting process so much. That’s why the headset is, of course, much more professional. A wind sound is coming from outside, or the client cannot hear you. When there is no headset or when someone else speaks, the other clients get disturbed, and everything affects the interpreting process. So, of course, the headset is the choice of every interpreter.” (Interpreter_7)

Notably, despite having an Internet-connected mobile phone, clients preferred TI instead of videoconference interpreting. This preference could be due to the aforementioned problems regarding connection quality.

3.6. Remuneration

The interpreters were asked about their opinion regarding the remuneration in TI. Nine interpreters stated that the remuneration was sufficient, while three found it insufficient:

“We allocate less time than on-site interpreting. You know, we travel for on-site interpreting. We wait for a certain time. However, in telephone interpreting, everything happens within a shorter period of time. This is why it is more affordable than on-site interpreting. But, we usually give a quote based on the on-site interpreting prices.” (Interpreter_6)

“If I speak for myself, I get paid less in phone calls. Less than on-site interpreting. Because there is no travel cost, I save time, it is more comfortable. That’s why I’m providing this service for more affordable prices.” (Interpreter_7)

“Its pricing is lower than on-site interpreting. I don’t think it’s enough. But, lots of things are happening right now. As it doesn’t require a certification, anyone can do it, unfortunately. As such, there is inevitably competition and, thus, lower prices. It should be higher than this, but unfortunately, it is low.” (Interpreter_5)

The interpreters in the corpus expressed differing opinions on remuneration, but they typically provide a quote based on on-site interpreting prices and lower the price accordingly. In addition, the study observed the lack of professionalism, as cited under the “Critical Issues in TI” section; the lack of certification and quality assurance measures points to a downward trend for remuneration. In other words, as Interpreter 5 sufficiently explains, anyone can do TI, which inevitably results in competition and, thus, lowers prices.

3.7. Lack of Visual Information

The interpreters were asked about the impact of the lack of visual information in TI on the interpreting process. Their responses are represented by the excerpts:

“It is hard, actually. Because let’s say the patient is sick. And she/he says, ‘Here it hurts.’ How should I know where it hurts? I mean, of course, it’s very difficult. That’s why most hospitals are switching to video interpreting. Certain things are missing in the telephone. That’s why you want an explanation. I mean, ‘Can you explain it a little more as a process?’ When you see the other person, you can understand from the visual cues that this person is lying. You get a feeling. I don’t understand anything on the phone.” (Interpreter_5)

“Yes, it is difficult. It is valid for all interpreting jobs. When we interpret a document, like reports in the hospital, we need to know the data or the results of the blood tests and their measurements. When you cannot see the documents, even if those people tell you the numbers, you cannot hear sometimes, or there is a disconnection in the line. So, of course, visual material always helps.” (Interpreter_4)

“Without visual information, interpreting is hard. Humans always want to see and get to know the other person. We want to look him in the eye. When we communicate, we don’t just communicate with our words. We also use our hands. We use our whole body. Isn’t that right? I’m even talking like this right now. So, of course, the lack of visuals affects people. Or, I don’t know, it causes distraction. But, if a person is physically there, interpreting is much easier. Even the slightest thing can distract you when you do telephone interpreting. But, there is also an advantage: You can participate in conversations more easily. For some people, this means more self-confidence. There are also such advantages.” (Interpreter_7)

The participants expressed disadvantages related to the lack of visual information in TI such as the inability to capture the body language of speakers, inability to conduct sight translation over the telephone, communicative uncertainty, and lack of understanding of deictic references.

3.8. Turn-Taking Problems

Turn-taking has been identified as one of the most problematic aspects of TI since the earliest studies (Oviatt & Cohen, 1992; Wadensjö, 1999). The participants were asked about their experiences in turn-taking in TI with the following narratives:

“Of course, there are problems with turn-taking. It gets mixed up again and again despite the warnings. They behave hastily. I do like this: When I am with the Turkish speaker, I request her/him to allow the other speaker because it gets harder to understand when they both speak. When I have to listen very carefully to understand, it is difficult to control both simultaneously if the Turkish speaker is saying something to my ear. That’s why I usually tell the Turkish speaker ‘I will finish the foreign speaker’s speech and then listen to him/her.’ That’s how we proceed.” (Interpreter_2)

“Honestly, I experienced many turn-taking problems when interpreting on the phone. I solved this in a very simple way by turning on the speaker of the phone while the phone was in my hand. Either I hold the phone quietly to my ear, and the other side usually continues to talk more. I solved it by turning on the speaker because he was unaware that the other party was talking. Although the person next to me could not understand the voice coming from the phone or the language, he/she was aware that someone was talking, and therefore, he/she was not trying to talk to me at that moment.” (Interpreter_3)

“Actually, it is mostly due to the Internet connection, because you know the network problems of some people on the Internet. When the other speaker’s voice comes late, I directly explain it to both sides.” (Interpreter_7)

“Turn-taking problems arise more in three-way telephone interpreting. Then, you need to intervene. There will be overlapping speech more.” (Interpreter_10)

The quotes demonstrate that turn-taking problems may arise from connectivity issues, the lack of client awareness of the interpreting process, and the constellation² of participants. Interpreters in the corpus also cited examples of their coping strategies for turn-taking problems such as explaining the process to the speakers and allowing them to hear each other.

3.9. Personal Pronoun Use of Interpreters

The interpreters were asked about their practices of first/third personal pronoun use in TI. Three interpreters stated that they always use first-person pronouns while interpreting; thus, they conduct direct interpreting. However, seven interpreters used the indirect interpreting style and preserve “I” for self-reference while using “he/she” for the party who is not currently speaking. The following quotes elucidate their reasons for indirect interpreting:

“If I talk to the business partners, I say, ‘The gentleman asked me to say it that way. He explained his ideas in this way.’ I have to use this kind of speech. Because I’m the third person in between. And I find that more accurate.” (Interpreter_12)

“When I use first-person pronoun, the clients get confused. This is why I use ‘she’ or ‘he’ to refer to other speaker.” (Interpreter_4)

“Yes, I mostly use ‘he/she.’ Because, after all, I prefer not to speak directly from that person’s mouth.” (Interpreter_6)

“Do you mean ‘He told me this’ kind of speech? Yes. I do that for telephone interpreting. When I do on-site interpreting, I use the first-person singular.” (Interpreter_8)

“Sometimes, I add things like ‘she/he added this, she/he says that she/he meant that’” (Interpreter_8).

The major reason for the use of the participants of third-person pronouns is to ensure referential clarity and accuracy, which is in line with other studies such as Oviatt and Cohen (1992).

3.10. Indirect/Direct Speech by Main Speakers

Although using first-person pronouns is a professional norm in interpreting, the clients may be a reason for breaching this norm, because they may not be accustomed to working with interpreters and using indirect speech. With awareness that the other speaker would not understand them, clients may resort to indirect speech by making interpreters an emissary for their interlocutor (Rosenberg, 2007), as demonstrated by the following quotes:

² The term pertains to the space distribution patterns of the participants during remotely-interpreted interactions. The main speakers may share the physical space, while the interpreter connects via telephone. Alternatively, the interpreter may share the physical space with one speaker, while the other speaker connects via telephone. In the last constellation, all participants may connect via telephone (Spinolo et al., 2018: 13–14).

“Those who exaggerate that there is an interpreter between the speakers will say, ‘Say that, say this.’ But some speak directly on their own behalf. I have met both of them, but I think speaking on their behalf is right.” (Interpreter_1)

“Turkish speaker usually requires me to ‘tell them to do that.’ She/he does not directly speak to the foreign speaker. But, a foreign speaker directly expresses herself/himself. But, the Turkish speaker usually speaks indirectly, like ‘tell them, say this.’” (Interpreter_2)

“I have heard that speakers use first-person very, very rarely. Speakers usually use expressions such as ‘tell them to do this’ or ‘say this.’” (Interpreter_3)

“There is a company for which I regularly interpret. For instance, they are very used to working with interpreters. They don’t use ‘tell them’ kind of expressions. They talk in the first person singular, but everyone else, especially my Turkish customers, usually use ‘tell them to do’ and ‘say this.’ I don’t want this. ‘Tell him this in a suitable way.’ They express themselves indirectly.” (Interpreter_4)

“I mean, people who have become professionals in this business and have worked a lot with interpreters. Of course, they speak directly to their interlocutor. But, some too many people have not had interpreting done. ‘Ms. Interpreter, could you say this? Could you say that?’ They use expressions like these.” (Interpreter_7)

The participants expressed that clients could use direct and indirect speech. Ten participants stated that clients, especially Turkish speakers, opted for indirect speech. Although the non-Turkish clients appeared more aware of direct speech in interpreting, the Turkish speakers required ground rules, which were explained by the interpreters. However, as the quotes from the theme “guidance provided by interpreters for clients” clearly revealed, clients speak directly without allowing interpreters to explain the rules.

3.11. Explicit Coordination Initiatives

The interpreters were asked about their initiatives intended to manage and facilitate triadic communication. Figure 1 displays the most frequently cited initiatives.

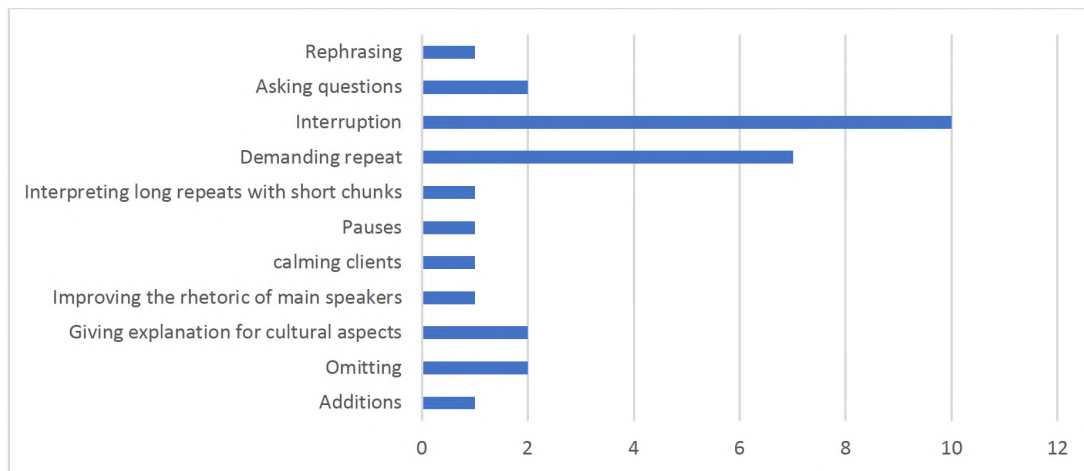

Figure 1. Explicit Coordination Initiatives of Interpreters

Figure 1 depicts that the most frequently used initiatives were interrupting speakers (n = 10), demanding repetition (n = 7), asking questions (n = 2), and omitting certain contents from the source speech (n = 2). The study presents a few of the quotes that shed light on the explicit coordination initiatives of interpreters.

Quotes on interruption:

“Sometimes, I just intervene. Sometimes, when they speak too long, I say I need you to take a break. I say, ‘Let’s continue’ after I interpret that part. Except when they speak too long, I don’t intervene. You know, I actually adapt to how they talk.” (Interpreter_10)

“Because as I said, there is a connection problem or a sizzling problem caused by the phone, so of course, in an hour of conversation, this can happen once or twice. It’s not right to stop too often, but sometimes I do it once or twice, because I can’t understand the speaker. Especially about terms, you know, if I hear the terminology for the first time, there is a problem with those kinds of issues. Then, I ask him to stop once or twice and repeat.” (Interpreter_2)

Quotes on asking questions:

“In some parts, there will be confusion. I interpret at a certain point. After that, I’m going back. ‘What do you mean? Or should I translate this in this way? Or would you say it again?’ I ask these questions to clarify. After that, I transfer the information to the other speaker.” (Interpreter_9)

“If the speaker explained a subject in a long, detailed and complex way, I could not interpret it before I totally understood that point. I ask certain questions, and then I interpret that point. I fully understand it and then move on to the interpreting process. I ask questions and establish a dialogue with one of the parties.” (Interpreter_6)

Quotes on calming clients:

“However, in these types of meetings, which I call attorney interviews, sometimes the parties can be very angry. For instance, one of the parties can be very angry as their child is detained, or the child may experience a problem. Or if the lawyer did not get paid, so these kinds of highly-charged interviews. In these cases, I say, ‘Please calm down. I need to understand you so that I can interpret better. So you and the other person can understand each other.’” (Interpreter_7)

Quotes on explaining cultural aspects:

“Now, there is a German patient or customer. I ask detailed questions, and I understand what she/he means because I know their culture. So there, for example, she/he asks questions, but the Turkish side, who demands the interpreting in the first place, cannot understand what the German person means. After that, I explain it by adding my own interpretation a little more. Such things may be needed. Because of a cultural difference, the speakers may not understand each other. And when there’s a phone on top of it, it gets even worse. This situation can become difficult.” (Interpreter_10)

The quotes demonstrate that the interpreters manage triadic communication in various ways such as interrupting speakers, demanding a repetition, explaining cultural aspects, and calming clients. The interpreters assume the role of an active agent in parallel with various studies (Oviatt & Cohen, 1992; Lee, 2007).

3.12. Stressful Aspects of TI

The interpreters were asked about the stressful aspects they experience in TI. They were asked to compare telephone and on-site interpreting to answer this question. A number of quotes are presented below:

“I think it’s definitely a stressful job. I don’t know if it is because of the interpreting or the telephone. However, I also experience stress during on-site jobs. But, for telephone interpreting, something is different. Because when you do telephone interpreting, there is a communication wall there, which is very difficult to overcome. Especially during the calls abroad, there will definitely be a problem. Of course, on-site interpreting is different. You can see the gestures and body language of the person before you. Or you can hear the speaker’s voice better. In other words, on-site interpreting provides better advantages. There are things that can contribute to your interpreting during on-site jobs. But none of these exist in telephone interpreting. Therefore, I can say that telephone interpreting is a more stressful job than on-site interpreting. There are disadvantages to telephone interpreting.” (Interpreter_2)

“Interpreting is already a difficult and stressful job. This is for sure; everyone accepts it. Besides, there are differences between telephone interpreting and on-site interpreting. As I said at the beginning of the interview, there are visual cues, such as body language. When we, as interpreters, cannot understand these cues, we have various difficulties processing them in our minds. There are also technical difficulties that can interfere with the interpretation. That is why telephone interpreting is harder than on-site interpreting.” (Interpreter_3)

Comparing between on-site and telephone interpreting, six highlighted the lack of visual information, inability to intervene with clients, and technical problems as the main disadvantages of TI, which render TI more stressful and harder than on-site interpreting.

3.13. Challenges in TI

The interpreters were asked their opinions about the most important challenges in TI. Figure 2 illustrates the categorization of their responses.

The most frequently cited challenges were related to telephone lines (10 participants), lack of visual cues (6), overlapping speech (6), and turn-taking problems (5), as demonstrated by the following quotes.

Quotes on telephone lines:

“The problem with the telephone line is that there are sometimes disconnections, and I cannot understand the speaker. I don’t know if it relates to the phone or the speaker mode. But sometimes, I cannot understand what the person on the line is saying. Or if there is a background noise. It is very bad.” (Interpreter_10)

“Definitely, the connection, that is, the phone connection, is constantly weakening. Or disconnects in some way. The sound is not stable. I think that’s the most challenging part. Because the most important thing in interpreting is listening and understanding the speaker in a very careful way. But sometimes, this is not possible in interpreting on the phone. Like I said, the sound comes and goes. The line disconnects. I think that’s the most challenging part.” (Interpreter_2)

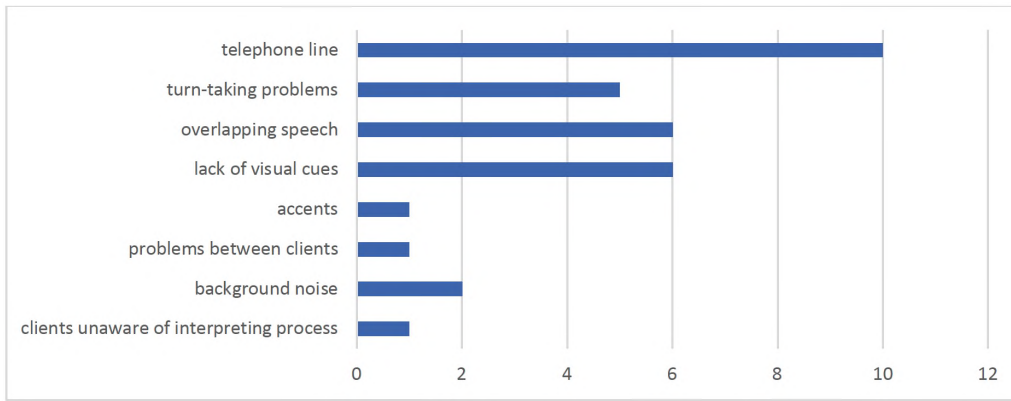

Figure 2. Challenges in Telephone Interpreting

Quotes on turn-taking problems and overlapping speech:

“Turn-taking can be problematic. The speaker wants to speak at once. But at the same time, the Turkish speaker with me also wants to speak. This time, things get mixed up. It has difficulties in this sense.” (Interpreter_2)

“It is very difficult for me that the person on the other side of the line doesn’t understand that this is not a two-party interaction; it is an interaction that concerns three people. Managing the answer–question part. Deciding whose turn it is. Sometimes, two people say something at the same time. Whichever one I want to translate first, the meaning will change because the other person will say something in response to what I interpret. So it’s hard to manage turn-taking.” (Interpreter_4)

Quotes on visual cues:

“As I said at the beginning of the interview, there are visual cues, such as body language. When we, as interpreters, cannot understand these cues, we have various difficulties processing them in our minds.” (Interpreter_3)

“There are no visual cues. Maybe the guy on the other side is joking? I don’t even understand that sometimes.” (Interpreter_3)

Quotes on background noise:

“Sometimes, I cannot understand what the person on the line is saying. Or if there is a background noise. It is very bad. A noise in the background.” (Interpreter_10)

“The wind sound comes from the phone. The child’s voice intervenes.” (interpreter_7)

Quote on problems between clients:

“It usually happens when one of the speakers gets bored at some point. The speakers both want to draw the speech to their desired point. In addition, the rates of disagreement are higher on the telephone. When both of them want to draw the conversation to the point they desire, you are left in between.” (Interpreter_6)

Quote on accents:

“I really do not understand if a person is talking with an accent or a vernacular, and if there is also a disconnection.” (Interpreter_3)

These quotes shed light on the challenges of TI: both client and equipment-related problems make TI challenging and stressful for interpreters. In the lack of visual information, the turn-taking and overlapping speech become problematic for interpreters. In addition, the connectivity issues and the background noise exacerbate the problems in the interpreting process.

3.14. Advantages of TI

The literature frequently cites the advantages of TI (Lee, 2007; Cheng, 2015; inter alia). The current study also asked the interpreters about the advantages of TI for interpreters and clients. Their answers are presented below.

Interpreters:

“When I translate any document, my client is calling, I do my interpreting. It is a good job. I take my money. And it ends. It is as simple as that.” (Interpreter_7)

“Like I said before, for me, it is the invisible nature of telephone interpreting, and to feel more comfortable in this way.” (Interpreter_1)

“Not having to travel is also a convenience for interpreters.” (Interpreter_3)

“They can reach me when they want to. I can work whenever I want, right? I can get jobs from different places. Sometimes, the job is from abroad. It can also be from different places in Turkey. It is fast, and there is no cost of transportation. After that, the attire becomes insignificant. Sometimes, it is different in the hospital. You may need to dress differently in a notary setting. In serious jobs, you need different attire. But in remote interpreting, the dress becomes insignificant.” (interpreter_4)

“Interpreters can also make use of their free time. People are not always able to get out. I see that interpreter colleagues who are pregnant or new moms prefer remote interpreting. Or, for example, an academician. She/he has another full-time job and cannot attend on-site jobs. Because she/he has to give classes. Or master students. Or PhD students. So, an interpreter may have another job. But in the evening, she/he can accept three or four hours of interpreting jobs. Some kind of stand-by position. On-site jobs aren't usually in the evenings. They happen during the day. Who will call the conferences in the evening? There are various examples: very successful interpreters, but they have some other responsibilities. They are very successful but need additional income. This income is very important for interpreters who also continue their education life. I have a friend whose mom is confined to bed. She needs to take care of her mother, so she needs to work from home. She has been doing telephone interpreting for years because she can't leave her house. Her mother has a special situation.” (Interpreter_5)

The participants cited flexible working hours, working from home, invisibility, and no commute as the most important advantages of TI.

For clients:

“I would say it is more affordable for customers.” (interpreter_1)

“You can answer instant questions immediately on the phone, especially in the health sector. For instance, a patient has troubles and cannot attend the appointment. These kinds of last-minute troubles are solved via telephone interpreting. People don't have to make an appointment or go somewhere to solve this problem. The biggest advantage is that telephone interpreting is faster. And it definitely saves money as there is no travel.” (Interpreter_10)

“Well, it's fast. Definitely, interpreting by phone is a fast tool in this sense. For both sides, you don't have to travel. You can communicate and get their work done easily and continue their lives. The best part is saving time and space, of course. For example, I met someone online who lives in Kuwait yesterday. We were in İstanbul, very comfortable. I was at home; my client was in my office. None of us had to go anywhere. We did all our trading without traveling. We finished our interpreting. And then we put down the phone. And all this happened in just an hour. If we wanted to meet and do interpreting in face-to-face mode, it would cost a lot for both sides and the interpreter, also. And we would need to spend lots of time.” (Interpreter_7)

According to the interpreters, the most important advantages for clients are instant access to interpreters and affordable prices for TI.

3.15. Measures for Improving the Quality of TI

The study posed a question on how the quality of telephone interpreting in Türkiye can be improved.

The most frequently proposed measures were educating clients (6 participants) and improving equipment and line quality (6). For client education, clients that brief interpreters and ensure quiet settings were suggested twice by interpreters, while clients using short chunks, preparing a speech layout, respecting turn-taking, correctly positioning the telephone, avoiding overlapping speech, and prior planning and booking were proposed once. The following narratives illustrate these and other measures.

Quotes on educating clients:

“Clients communicate with their clients very easily. But, as they don't demand on-site interpreting, they don't want to pay for telephone interpreting. They say: ‘So sorry to call you but we needed your help.’ Then they make you busy for one hour and don't want to pay for it. In fact, people need to be more conscious about this. In the end, they received a service. They need to be conscious and think accordingly. This kind of interpreting is needed very much but is not valued as much as it is needed.” (Interpreter_6)

“People need to be a little more aware of interpreting problems on the telephone. How should they behave? How can they be more efficient during the interpreting? How can they get efficiency? These kinds of things need to be taught to the clients. If it is a company, we may send a writing beforehand, or like I do, we may warn them in advance. It is necessary to raise awareness in that way. Other than that, it is not a very visible job. So, maybe increasing its visibility is the solution. I mean, we may need to educate people about telephone interpreting. There exists something like this. And its content and working is like this. Even the students may not know this for the most part. Maybe this

kind of awareness raising will be better.” (Interpreter_4)

“Having prior knowledge facilitates the interpreting process, both on-site and telephone interpreting. However, since the interpreter is not present with the other speakers, the lack of prior knowledge worsens the interpreter on the telephone. That is why it is so important to provide preliminary information.” (Interpreter_3)

Quotes on improving equipment:

“I think that only the Internet connection should be good. I say this because I always do telephone interpreting via the Internet. But, the interpreter should be given the necessary equipment if it is a meeting or a more important interview. The necessary types of equipment may be few. If the clients want a better conversation, they need to provide a better Internet connection, and they need to provide a headset.” (Interpreter_10)

“There are very small, portable, but good-quality microphones. In the past, the microphones were large; you needed to put them on the table, but now, there are very small collar microphones. There are standards in the United States, United Kingdom, and Germany regarding equipment usage in interpreting. They have certified features for community interpreting, hospital environments, etc. These kinds of microphones cancel background noise. You can raise the voices of speakers. Raising the voice is very important in the hospital. Because the patient has some problems and she/he cannot speak properly. If you get close to the normal phone, you can't hear her/his voice. You need these kinds of microphones to amplify the voice.” (Interpreter_5)

“The first thing that came to my mind was voice. It was not good in my experience. If possible, keeping the sound quality to a certain standard will make the interpreter's job easier and, therefore, greatly improve the quality of the interpretation.” (Interpreter_3).

The proposed measures focus on client education and improving equipment quality. Although technological development is rapid, telephone and Internet connections continue to be problematic. In addition, client-related problems are seemingly prevalent in Türkiye due to the lack of protocols regarding TI. A national protocol, such as those proposed by NAJIT (2009) for the United States in terms of TI in legal settings and by AUSIT (n.d.) for Australia, could lay the ground rules for TI to render the process easy for interpreters.

4. Discussion and Conclusion

This study focused on the experiences and problems encountered by 12 telephone interpreters in Türkiye. Despite the limited number of participants, the results corroborate those of previous studies and add new perspectives to the literature.

The diverse settings quoted by the interpreters align with those of many studies. In addition to its wide use in community interpreting settings (Wang, 2017), such as hospitals, police stations, and educational and immigration settings, TI is also commonly used in commercial settings for fast access to interpreters. However, the diversity of settings and lack of briefing by clients may create challenges for telephone interpreters (Kelly, 2008; 36).

Five interviewees highlighted the lack of briefing by clients, who found the briefing given by the clients insufficient. The lack of briefing and preparation are two factors that emerged from the literature review (Kelly, 2008: 36; Xu et al., 2020; Wang, 2018a). However, the interpreters in the corpus did not mention the lack of briefing or preparation time as challenges.

Clients fail to brief the participants, while the participants fail to provide guidance, which result in a complex interpreting process. The interpreters stated that the reasons for not guiding clients at the beginning of the assignment are the unwillingness of clients to follow rules or the lack of time. These findings are in line with those of previous studies (Wang, 2017; Cheng, 2015); in other words, clients are unaware of the challenges related to the interpreting process or view interpreters as machines.

The interpreters were also asked about the effect of the equipment used by interpreters and clients. Speakerphones were deemed unsuitable due to audio problems; instead, they preferred mobile phones. The telephone interpreters do not follow landlines norm in the TI literature (Kelly, 2008: 97; Ozolins, 2011) by global TI companies, because they directly work with clients instead of intermediary companies. Cheng (2015) obtained a similar finding among telephone interpreters in New Zealand (46). Another important finding was the use of VOIP technology; despite using an Internet-connected mobile phone, clients preferred TI over videoconference interpreting. Although an expected change in TI literature occurred toward videoconference interpreting (Kelly, 2008: 32), notably, a preference is observed toward TI despite current developments in the Internet connection capability of mobile phones.

The remuneration and resultant lack of motivation were among the most critical issues in TI. Survey-based studies in various countries, such as Australia (Wang, 2018a; 2018b), New Zealand (Cheng, 2015) and the United States (Gracia-Garcia, 2002; Mikkelsen, 2003; Jiménez-Ivars, 2021), considered remuneration as a demotivation factor and one of the leading reasons for why interpreters quit TI. Nine interpreters in the current study cited that remuneration was

sufficient and mentioned lower quotes than those for on-site interpreting. In addition, one of the interpreters highlighted the lack of certification and, thus, higher competition in the TI market. This finding aligns with those of many previous studies conducted in the abovementioned countries and indicates the need for national protocols for TI.

The current participants were asked about the problems related to the interpreting process, which is in agreement with the previous literature. The most critical issue in TI is the lack of visual information and its effect on the interpreting process. The participants also highlighted the numerous disadvantages of the lack of visual information in TI such as missing body language, communicative uncertainty, and lack of understanding of deictic references. These findings are in line with discourse- (Wadensjö, 1999; Wang & Fang, 2019) and survey-based studies (Cheng, 2015; Wang, 2018b). Thus, turn-taking problems are more frequent in TI than on-site interpreting due to the lack of visual information (Oviatt & Cohen, 1992; Fernández Pérez, 2017). The telephone interpreters also frequently mentioned turn-taking problems. To address these concerns, the interpreters developed coping strategies such as intervening when necessary and allowing speakers to hear each other.

Another related discourse-level problem is the personal pronoun use of interpreters to solve referential problems due to the lack of visual information. They were aware of the first-person interpreting norm; however, seven interpreters used “she/he” to refer to the party not speaking. Early discourse-based studies (Oviatt & Cohen, 1992; Wadensjö, 1999; Lee, 2007; *inter alia*) frequently mentioned this deviation from the norm. Interpreters using third-person pronouns frequently indicated confusion between clients as a reason for deviating from the norm. Another related aspect is the indirect/direct speech by clients. The interpreters stated that the Turkish speakers preferred indirect speech and considers interpreters as an “emissary” between clients and foreign interlocutors (Rosenberg, 2007). This problem may be solved if the clients will allow the interpreters to brief and guide them at the beginning of the conversation (NAJIT, 2009; AUSIT, n.d.); thus, client education gains importance in this manner.

Explicit coordination initiatives in TI are well-documented in the extant literature (Wadensjö, 1999; Wang, 2018b; Lee, 2007). The current results also corroborate those of previous studies. The most frequently used initiatives by the interpreters were interrupting speakers (10 participants), demanding a repetition (7), asking questions (2) and omitting certain contents from the source speech (2). In addition, rephrasing, interpreting lengthy utterances using brief summaries, strategically using pauses, calming clients, improving the rhetoric of main speakers, and additions were examples of explicit coordination initiatives.

The interpreters were also asked about the stressful aspects of TI compared with on-site interpreting. Six interpreters listed lack of visual information, inability to intervene with clients, and technical problems as the main disadvantages. These results are in line with those of other survey-based studies, such as Lee (2007), Wang (2018a; 2018b), and Cheng (2015). Wang (2018a) found that technical problems, poor sound quality, background noise, overlapping speech, rapid speech, referential confusion, content of calls, and difficulty in managing triadic communication were the major challenges for telephone interpreters in Australia. Similarly, in the current study, the telephone interpreters were asked about the challenges of TI. In hindsight, the question on the stressful aspects of TI compared with on-site interpreting and challenges related to TI could be merged into one question. However, the different responses given to challenges related to TI and the stressful aspects of TI compared with on-site interpreting rendered the second question as important as the first one. The most important challenges are telephone lines (10 participants), lack of visual cues (6), overlapping speech (6), and turn-taking problems (5). In addition, unknown accents, problems between clients, and the lack of awareness of clients about the interpreting process were quoted once as challenging aspects of TI. Background knowledge was quoted twice. These findings are in line with those of by Cheng (2015), Wang (2018a), and De Boe (2020), who cited technical problems (e.g., poor sound quality, background noise, and disconnection).

The advantages of TI are varied and well-documented in the literature (Kelly & Pöchhacker, 2015: 413; Gracia-Garcia, 2002; Rosenberg, 2007; Wang, 2018a; Lee, 2007). The responses of the interpreters in the current study align with those of these studies. According to the current participants, rapid access, no travel, and affordable prices were the major advantages of clients of interpreting services. The most important advantages for the interpreters are flexible working hours, working from home, invisibility, and the lack of need to commute.

The interpreters were also asked about their opinions on improving the quality of TI in Türkiye. The most frequently proposed measures were educating clients (6 participants) and improving equipment and line quality (6). In terms of client education, clients that brief interpreters and ensure quiet settings were proposed twice. Clients using short chunks, preparing a speech layout, respecting turn-taking, correctly positioning the telephone, avoiding overlapping speech, and prior planning and booking were proposed once. In addition, increasing awareness or the visibility of TI and regulating TI remuneration by state were also proposed as measures. The interpreters also frequently proposed client education and better connection quality as measures for improving the quality of TI (Wang, 2018a; Cheng, 2015). However,

despite the post-pandemic awareness regarding remote interpreting methods and their rapid adaptation (Pielmeier, 2020: 31–39; Hickey, 2021), clients continue to need specific guidelines on working with telephone interpreters.

Although various studies have been undertaken in multicultural countries, such as Australia (Wang, 2018a; 2018b), New Zealand (Cheng, 2015), the United States (Gracia-Garcia, 2002), and Belgium (De Boe, 2020), the current study contributes to the literature by presenting the experiences of telephone interpreters in Türkiye in which TI service as a public service dates back to 2011 for tourists and the increasing number of Syrian refugees (Dayıoğlu, 2015: 79–85). However, many private language service providers have also offered TI mainly to commercial institutions. Thus, the current study infers that commercial clients and public institutions will continue to require telephone and videoconference interpreting. Commercial institutions need TI to communicate with speakers worldwide for commercial interests, while public institutions use TI to serve and communicate with minorities in Türkiye such as refugees from diverse origin countries.

While many of the findings under these themes corroborate those of previous studies, notably, the differences between Turkish and foreign clients in terms of indirect/direct speech, equipment, personal pronoun use of interpreters, turn-taking problems, and the measures proposed by interpreters to improve the quality of TI themes. The Turkish clients appear unaware of the interpreting process via telephone and, thus, use indirect speech. In addition, they become confused when interpreters use first-person pronouns. Thus, client education that focuses on effectively working with telephone interpreters would be an important factor in facilitating the TI process and eliminating various challenges faced by telephone interpreters.

The limitations of the current study should be acknowledged. First, the findings may not be generalizable due to the small number of participants. Thus, future studies may consider a survey design that can reach more telephone interpreters. In addition, experience is an important aspect in the TI literature, which indicates that more experienced telephone interpreters use different strategies (Wang, 2018a; Iglesias Fernández & Ouellet, 2018). However, the study was unable to focus on the effect of experience in coping strategies due to the limited sample size; thus, future survey-based studies may investigate the differences between experienced and inexperienced telephone interpreters. In addition, further studies are required to compare discourse-based problems related to authentic interpreter-mediated telephone conversations to understand the specific challenges of TI.

Ethics Committee Approval: This study was approved by the ethics committee of Sakarya University (13.09.2023 61-11)

Informed Consent: Written consent was obtained from the participants.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Authors declared no financial support.

Etik Komite Onayı : Bu çalışma Sakarya Üniversitesi etik kurulu tarafından onaylandı (13.09.2023 61-11)

Bilgilendirilmiş Onam: Katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

ORCID IDs of the authors / Yazarların ORCID ID'leri

Özden Şahin Er 0000-0002-2615-8127

REFERENCES / KAYNAKLAR

- Andres, D. & Falk, S. (2009). Information and communication technologies (ICT) in interpreting-Remote and telephone interpreting In D. Andres. & S. Pöllabauer (Ed.). *Spürst Du wie der Bauch rauf runter? Fachdolmetschen im Gesundheitsbereich Is everything all topsy turvy in your tummy?* Health care interpreting. (pp. 9-27) Munich: Martin Meidenbauer.
- Angermeyer, P. S. (2009). Translation style and participant roles in court interpreting. *Journal of Sociolinguistics*, 13(1), 3–28. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9841.2008.00394.x>
- Association Internationale des Interprètes de Conférence (AIIC). (1997). *Code d'utilisation des nouvelles technologies en matière d'interprétation de conférence*. Konferenzdolmetscher, April-May 1997, pp. 10-11.

- Association Internationale des Interprètes de Conférence (AIIC). *The AIIC A-B-C*. (n.d.). Retrieved on 18.12.2023 from <https://aiic.org/site/world/about/profession/abc>
- AUSIT. (n.d.). *Recommended telephone interpreting protocols*. Retrieved on 27.06.2022, from http://files.ausit.org/web/docs/Telephone_Interpreting_Protocols.pdf
- Braun, S. (2015). Remote Interpreting. In F. Pochhacker (Ed.), *Routledge Encyclopedia of Interpreting Studies* (pp. 346–348). Routledge, Taylor & Francis Group.
- Cheng, Q. (2015). *Examining the challenges for telephone interpreters in New Zealand* (M.A thesis). Auckland University of Technology, Auckland.
- Dayıoğlu, B. (2015). Sağlık Turizmi Daire Başkanlığının Görevleri, Altı Farklı Dilde Çağrı Merkezi Hizmeti. (İçinde) *Genç Tercümanlar Çalıştayı*, Kasım 2014, Ankara: T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, 79-84.
- De Boe, E. (2020). *Remote Interpreting Healthcare Settings a comparative study on the influence of telephone and video link use on the quality of interpreter-mediated communication* (dissertation). Antwerpen University.
- Eraslan Kıncaş. (2023). *Sözlü Çeviri ve Teknoloji*. Kriter Yayınevi.
- Fernández Pérez, M. M. (2015). Designing Role-Play Models for Telephone Interpreting Training. *MonTI. Monografías de Traducción e Interpretación*., Special Issue 2. doi:10.6035/MonTI.2015.ne2.10
- Fernández Pérez, M. M. (2017). Interaction Management Skills in Telephone Interpreting. *Revista Canaria de Estudios Ingleses*, 103–117.
- Gracia-García, Roberto A. (2002). Telephone interpreting: A review of pros and cons. In Brennan, Scott (Ed.) *Proceedings of the 43rd Annual Conference*, pp. 195-216. Alexandria, Virginia: American Translators Association.
- Hickey, S. (30.03.2023). Nimdzi interpreting index: Ranking of Top Interpreting Service Providers. Nimdzi. Retrieved on 17.06.2023 from <https://www.nimdzi.com/interpreting-index-top-interpreting-companies/#Remote-interpreting-is-here-to-stay>
- Iglesias Fernández, E., & Ouellet, M. (2018). From the phone to the classroom: categories of problems for telephone interpreting training. *The Interpreters' Newsletter*, 23, 19-44.
- Jiménez-Ivars, A. (2021). Telephone interpreting for asylum seekers in the US: a corpus-based study. *The Journal of Specialised Translation*, (36), 125–146.
- Kelly, N. (2008). *Telephone interpreting. A comprehensive guide to the profession*. Bloomington: Trafford Publishing.
- Kelly, N., & Pöchhacker, F. (2015). Telephone Interpreting. In F. Pochhacker (Ed.), *Routledge Encyclopedia of Interpreting Studies* (pp. 412–415). essay, Routledge.
- Lee, J. (2007). Telephone interpreting-seen from the interpreters' perspective. *Interpreting*, 9(2), 231–252. doi:10.1075/intp.9.2.05lee.
- Matthews, B., & Ross, L. (2010). *Research methods - A practical guide for the Social Sciences*. Pearson Education Limited.
- Mezcua, A. R. (2018). General Overview of Telephone Interpretation (TI): A State of the Art. In A. R. General Overview of Telephone Interpretation (TI):Mezcua (Ed.), *Approaches to telephone interpretation: Research, innovation, teaching and transference* (pp. 9–20). essay, Peter Lang.
- Mikkelsen, H. (2003). Telephone interpreting: Boon or bane? In L. P. González (Ed.), *Speaking in tongues: Language across contexts and users* (pp. 251–269). Valencia: Universitat de València.
- National Association of Judiciary Interpreters and Translators (2009). *NAJIT position paper: Telephone interpreting in legal settings*. Available at: <https://najit.org/wp-content/uploads/2016/09/Telephone-Interpreting-1.pdf>
- Oviatt, S. L. & Cohen, P. (1992). Spoken language in interpreted telephone dialogues. *Computer Speech and Language*, Vol. 6, 1992, pp. 277-302.
- Ozolins, U. (2011). Telephone interpreting: Understanding practice and identifying research needs. *The International Journal for Translation & Interpreting Research*, 3(1): 33 – 47.
- Özkaya, E. (2017). The Medium Turn in Interpreting Studies. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 7(14), 108–119.
- Pielmeier, H. (2020). *Interpreting in the Covid-19 Business Climate*. Common Sense Advisory.
- Rosenberg, B. A. (2007). A data-driven analysis of telephone interpreting. In C. Wadensjö, B. E. Dimitrova, & A.-L. Nilsson (Eds.), *The critical link 4: Professionalisation of interpreting in the community* (pp. 65–76). Amsterdam: John Benjamins.
- Spinolo, N., Bertozzi, M., & Russo, M. (2018). Basic tenets and features characterising telephone- and video-based remote communication in dialogue interpreting. In A. Amato, N. Spinolo, & M. J. González Rodríguez (Eds.), *Handbook of Remote Interpreting* (pp. 12–26). essay.
- Şahin Er, Ö. (2023). A corpus-based study of problems in telephone interpreting. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö13), 1493-xx. DOI: 10.29000/rumelide.1379380.
- Torres Díaz, M. Gracia. (2014). La interpretación telefónica. El intérprete como coordinador: estudio de unas interacciones telefónicas. *Mutatis Mutandis* 7:2, pp. 401-417.
- Wadensjö, C. (1998). *Interpreting as interaction*. Longman.
- Wadensjö, C. (1999). Telephone interpreting and the synchronization of talk in social interaction. *The Translator*, 5(2), 247-264.
- Wang, J. (2017). 'Telephone interpreting should be used only as a last resort.' interpreters' perceptions of the suitability, remuneration and quality of telephone interpreting. *Perspectives*, 26(1), 100–116. <https://doi.org/10.1080/0907676x.2017.1321025>
- Wang, J. (2018a). "It keeps me on my toes": interpreters' perceptions of challenges in telephone interpreting and their coping strategies. *Target. International Journal on Translation Studies* 30 (3) : 430–462.
- Wang, J. (2018b). 'I only interpret the content and ask practical questions when necessary.': interpreters' perceptions of their explicit coordination and personal pronoun choice in telephone interpreting. In Valdeón, Roberto A., ed. *Perspectives on interpreting. Special issue of Perspectives*.

Studies in Translation Theory and Practice 29 (4) : 625–642.

Wang, J., & Fang, J. (2019). Accuracy in telephone interpreting and on-site interpreting. *Interpreting, International Journal of Research and Practice in Interpreting*, 21(1), 36–61. <https://doi.org/10.1075/intp.00019.wan>

Xu, H., Hale, S., & Stern, L. (2020). Telephone interpreting in lawyer-client interviews: An observational study. *The International Journal of Translation and Interpreting Research*, 12(1), 18–36. <https://doi.org/10.12807/ti.112201.2020.a02>

How cite this article / Atıf biçimi

Şahin Er, Ö. (2024). Challenges and opportunities in telephone interpreting: a study on the perspectives of interpreters. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies*, 20, 46-65. <https://doi.org/10.26650/iujts.2024.1386411>

5. Appendix – Interview Questions

DEMOGRAPHIC QUESTIONS

1. Your age?
2. Where did you graduate from?
3. How long have you been interpreting?
4. How long have you been doing telephone interpreting?
5. What are your working languages?

GENERAL QUESTIONS ON TELEPHONE INTERPRETING

1. What is the content of telephone interpreting assignments in general?
2. Are you given briefing regarding the nature of the assignment? If so, what is the nature of the briefing? Is it enough for you?
3. Do you direct speakers with statements such as "speak briefly, obey the turn-taking" at the beginning of the interpreting session?
4. Does the type of phone used affect you? Like a cell phone or a speaker phone? Which one do you have more problems with?
5. Is the pricing for telephone interpreting the same as on-site interpreting? Do you find remuneration sufficient?

INTERPRETING PROCESS IN TELEPHONE INTERPRETING

1. Do you find it difficult to interpret without visual information? What kind of challenges are there in telephone interpreting?
2. Is turn-taking problematic in telephone interpreting? How do you solve it?
3. When you refer to the non-speaking person at that moment, do you use the first or third-person singular?
4. Do the speakers address each other directly or talk to you with expressions such as "say this, tell them to do that"?
5. Do you coordinate and facilitate the conversation?
6. Is it a stressful job? What are the differences compared to on-site interpreting?
7. What do you think is the most challenging part of telephone interpreting?
8. What are the advantages of telephone interpreting? For interpreters? For clients?
9. What are your opinions on increasing the quality of telephone interpreting in Türkiye?

The Role of Critical Discourse Analysis in Translation: A Case of the Political Speech

Eleştirel Söylem Analizinin Çevirideki Rolü: Bir Siyasi Konuşma Örneği

Barış Can Aydın¹

¹Res. Assist., Çağ University, Faculty of Arts and Sciences, Department of English Translation and Interpretation, Mersin, Türkiye

Corresponding author/

Sorumlu yazar : Barış Can Aydın

E-mail / E-posta : bariscanaydin@cag.edu.tr

ABSTRACT

This study aims to provide insights into understanding the theoretical background of the application of critical discourse analysis (CDA) in the translation of political texts in the field of translation studies. The study also casts light on the investigation into the ideological and discursive issues in translation through the use of CDA as well as political discourse and translation. CDA is crucial in understanding the role and significance of discourse in the translation of a political text without disregarding the literary sense, authentic style of the speaker in the target language, and rhetorical devices. In this regard, this study considers the case of a political speech to demonstrate the role and significance of CDA in the translation of political speech. For this reason, the study has selected the case of Donald Trump's inaugural address for translation into the target language of Turkish by the study's author through the use of a critical lens. Following a critical approach and Norman Fairclough's (1995) model for CDA in the interpretation and translation of political discourse, this study aims to provide explanations and solutions to the difficulties encountered in the interpretation and translation of a political speech. Therefore, the comparison of the source text with the target text offered and discussed in this study helps to underline and raise awareness about the contributions of CDA to translation studies.

Keywords: critical discourse analysis, language and ideology, political discourse, populism, translation studies

ÖZ

Bu çalışmada, Çeviribilimde siyasi metinlerin çevirisinde eleştirel söylem analizinin (CDA) uygulanmasının teorik arka planının anlaşılmasına yönelik içgörü sağlamayı amaçlanmaktadır. Bu çalışma aynı zamanda politik söylem ve çevirinin yanı sıra CDA'nın kullanımı yoluyla çevirideki ideolojik ve söylemsel konuların araştırılmasına da ışık tutmaktadır. Eleştirel Söylem Analizi, politik metnin çevirisinde söylemin rolünün ve öneminin anlaşılmasında, edebi anlayışı, konuşmacının hedef dildeki özgün üslubunu ve retorik araçlarını göz ardı etmeden önemli bir rol oynar. Bu bağlamda, CDA'nın siyasi konuşmanın çevirisindeki rolünü ve önemini göstermek için bu çalışmada bir siyasi konuşma örneği ele alınmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmanın yazarı tarafından eleştirel bir bakış açısıyla hedef dil olan Türkçeye çevrilmek üzere Donald Trump'ın açılış konuşmasından bir örnek seçilmiştir. Siyasi söylemin yorumlanması ve çevirisinde eleştirel bir yaklaşım ve Norman Fairclough'un (1995) CDA modelini takip eden bu çalışmada, siyasi bir konuşmanın yorumlanması ve çevirisinde karşılaşılan zorluklara açıklamalar ve çözümler sağlanması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla bu bölümde sunulan ve tartışılan kaynak metin ile hedef metnin karşılaştırılması, Eleştirel Söylem Analizi'nin Çeviribilime katkılarının altını çizmeye ve bu konuda farkındalık yaratmaya yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çeviribilim, Dil ve İdeoloji, Eleştirel Söylem Analizi, Politik Söylem, Popülizm

Submitted / Başvuru : 22.12.2023

Accepted / Kabul : 06.02.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

Introduction

Ideology is a system of beliefs and values that shapes how one sees the world, and language is the way one communicates these beliefs and values. The words one uses, the way one uses them, and the stories one tells all reflect one's underlying ideologies (McCarthy, 2004). In political and populist discourse, language is often used to create a sense of division between us and them through use of the words and terms that demonize the opposition and valorize the in-group. For instance, populist leaders in the world often use terms like elite and establishment to refer to their opponents, while referring to their supporters in America as the people or the real Americans (McCarthy, 2004). This kind of language use creates a sense of common identity among the in-group and makes justifying policies that are harmful to the out-group easier. Some of the ways in which language and ideology are related in political and populist discourse are the use of binary oppositions such as us versus them, good versus evil, and right versus wrong. This kind of language use also creates a false sense of clarity and simplicity and facilitates demonizing the opposition.

The use of emotional appeals also plays a crucial role in populist discourse, which often relies on emotional appeals such as fear, anger, and resentment. Offering emotional appeals in discourse can be very effective at mobilizing people but can also lead to irrational decision making. Furthermore, populist leaders often prefer using euphemisms to describe policies that are harmful to the out-group. For example, they might refer to mass deportations as deporting illegal aliens or to war as pre-emptive strikes (Wodak, 2001). This language use can be used to make individuals and people more easily accept harmful policies, but the relationship between language and ideology should be considered seriously in political and populist discourse. By understanding how language is used to create a sense of division and to manipulate people's emotions, individuals can become more critical of the messages they are told.

In this sense, critical discourse analysis (CDA) as a method of analyzing texts focuses on the relationship among language, power, and ideology. When considering the field of translation, CDA can be used to investigate ideological and discursive issues in a translation in a number of ways. One way to use CDA is to identify the ideological assumptions that underlie a text, which can be revealed by examining the lexical choices, grammatical structures, and rhetorical devices used in the text. For example, a text that uses illegal as a word to refer to undocumented immigrants is likely to be based on an ideological assumption that these immigrants are criminals. Another way of using CDA is to examine the way in which a text constructs identities (Wodak, 2001). This can be done by examining the way in which the text represents different social groups (e.g., men and women) or different cultures. For example, a text that represents women as being more emotional than men is likely to be based on an ideological assumption that women are inferior to men. As a consequence, CDA can also be used to examine the way in which a text is used to persuade or manipulate the reader. This can be done by examining the way in which the text uses rhetorical devices such as appeals to emotion or to authority. For example, a text that uses fear appeals to persuade the reader to support a particular policy is likely to be based on an ideological assumption that the reader is not capable of making rational decisions. In this regard, CDA is a powerful tool that can be used to investigate ideological and discursive issues in translation. By using CDA, translators can become more aware of the way in which language is used to shape meaning and can make more informed decisions about how to translate texts.

Critical Discourse Analysis and Investigation into Ideological and Discursive Issues in Translation

CDA has been used to investigate ideological and discursive issues in translations. In a study on political speech translations, Fairclough (1995) found translators to often make choices based on their own ideological assumptions. For instance, translators might choose to translate a word in a way that made it sound more or less favorable to a particular political party. In another study on news article translations, Baker (2006) also found translators to often make choices based on the target culture's ideological norms. For example, translators might choose to translate a word in a way that makes it sound more or less offensive to the target culture. In a study on advertising translations, van Dijk (2001) also concluded that translators often make choices based on the target culture's consumerist ideology. As given in the examples, translators might choose to translate a product in a way that makes it sound more desirable to the target culture. These authoritative studies demonstrate how CDA can be used to investigate ideological and discursive issues in the translation process.

Almost every politician creates and develops their own discourse and reflects it in their speeches and statements. Moreover, translating these kinds of texts also requires a great deal of effort to reflect the same discourse in the target text and achieve an equivalent target text, not only in terms of grammatical and syntactical aspects but also in terms of style and discourse, because these texts have their own style of discourse (Wodak, 2001). In this regard, political texts may appear more challenging to translate than other genres for a number of reasons. As Wodak asserted, these can be listed as follows:

- Political texts are often highly idiomatic and metaphorical. This means they use words and phrases in ways that are specific to the language and culture in which they are written. This can make translating them accurately into another language difficult, as the same words and phrases may have different meanings.
- Political texts often deal with complex and sensitive issues. This means that the translator's awareness of the cultural and political context in which the text is written and sensitivity to the potential implications of their translation are important.
- Political texts are often highly partisan. In other words, they are written from a particular political perspective and may contain arguments or opinions that not everyone shares. This can make the translator's ability to remain neutral and objective in their translation process difficult.

In addition to these factors, political texts may also be challenging to translate because they often contain technical terms and jargon that may not be familiar to the translator. This can make understanding the meaning of the text and translating it accurately difficult. Despite these challenges, political texts can be an important and rewarding genre to translate. By considering these factors mentioned above, translators can produce translations that are accurate, faithful, and respectful to the original text. Here, CDA-related methods and descriptive and functionalist translation approaches can help translators in a number of ways. For instance, CDA-related methods can help translators identify the ideological assumptions that underlie a text (Munday et al., 2017). This can also be helpful in understanding the meaning of the text and in making informed decisions about how to translate it. For example, if a text uses *illegal* as a word to refer to undocumented immigrants, the translator can use CDA-related methods to identify the ideological assumptions that underlie this use of language. This can help the translator decide whether or not to use the same word in the target language or to choose a different word that conveys a different meaning.

Accordingly, descriptive and functionalist translation approaches can help translators understand the function of a text in its original context. This can be helpful in deciding how to translate the text for a different context (Munday et al., 2017). For example, if a text is a political speech that is designed to persuade the audience to support a particular candidate, the translator will need to take this into account when translating the text. They may need to use different linguistic strategies to persuade the target audience to support the same candidate. In addition to these specific benefits, CDA-related methods and descriptive and functionalist translation approaches can also help translators become more critical of the texts they translate and thereby can avoid reproducing existing power relations or ideologies in their translations. According to Munday et al. (2017), the following are some examples of how CDA-related methods and descriptive and functionalist translation approaches can be used in practice:

- A translator might use CDA-related methods to identify the ideological assumptions that underlie a text about climate change. This could help the translator decide whether or not to use the same language in the target language or to choose a different language that conveys a different meaning.
- A translator might use descriptive and functionalist translation approaches to understand the function of a text in its original context. This could help the translator decide how to translate the text for a different context. For example, if a text is a news article designed to inform the audience about a particular event, the translator will need to take this into account when translating the text. They may need to use different linguistic strategies to inform the target audience about the same event.
- By using CDA-related methods and descriptive and functionalist translation approaches, translators can produce translations that are more accurate, faithful, and respectful toward the original text. This can also help them avoid reproducing existing power relations or ideologies in their translations.

CDA is an interdisciplinary approach to the study of language and communication that focuses on analyzing how power relations are reflected, reproduced, and potentially challenged through language use. It is a type of discourse analysis that seeks to understand the ways in which language and discourse shape and are shaped by social, cultural, and political contexts. CDA emphasizes the role of language in maintaining or challenging existing power relations and social hierarchies and aims to uncover the hidden meanings and ideologies embedded in language use. As Fairclough (2003, p 12) asserted:

Discourses may under certain conditions be operationalized, 'put into practice' – a dialectical process with three aspects: they may be enacted as new ways of (inter)acting, they may be inculcated as new ways of being (identities), or they may be physically materialized, e.g. as new ways of organizing space in architecture. Enactment and inculcation may themselves take semiotic forms: a new management discourse (e.g. the discourse of marketized 'new public management', which has invaded public sector fields like education and health) may be enacted as management procedures, which include new genres of interaction between managers and workers, or it may be inculcated as identities which semiotically include the styles of the new type of managers.

Discourse materializes relationships and identities through the way in which it constructs meaning. The words one uses, the way one uses them, and the stories one tells all shape the way one sees oneself and place in the world. For example, the discourse of gender creates different identities for men and women. Men are often described as being strong, assertive, and logical, while women are often described as being caring, nurturing, and emotional. These different descriptions create different expectations for how men and women should behave and can also lead to discrimination. The marketization of discourse and identities is based on the idea that people's identities can be bought and sold. This is actualized through the use of advertising, marketing, and branding. For example, companies often use advertising to create a particular image of their products, and they may also use branding to create a particular identity for their company. As a consequence, the marketization of discourse and identities can be based on a particular ideology and purpose (Fairclough, 1993). For example, a company might market its products to a particular group of people in order to make a profit, or it might use branding to promote a particular ideology. According to Fairclough, the following are some examples of how discourse materializes relationships and identities through the use of language:

- *The use of pronouns.* Pronouns such as he or she can be used to construct gender identities. For example, the use of he to refer to doctors is likely to reinforce the idea that doctors are men.
- *The use of stereotypes.* Stereotypes can be used to construct social identities. For instance, the stereotype that women are bad at math is likely to reinforce the idea that women are not as capable as men in STEM fields.
- *The use of euphemisms.* Euphemisms can be used to obscure the reality of certain groups of people. For example, the use of illegal immigrant to refer to undocumented immigrants is likely to dehumanize these people and make justifying their mistreatment easier.

The marketization of discourse and identities can have a number of negative consequences that can lead to discrimination, exploitation, and the erosion of social values. It can also lead to the commodification of people, which means that people are seen as commodities that can be bought and sold. Individuals can be said to need to be aware of the way in which discourse materializes relationships and identities, as well as the way in which the marketization of discourse and identities can be utilized to exploit people. By understanding these things, people can become more critical of the messages they are being told and can make more informed choices about how to interact with the world.

CDA draws on a range of theoretical perspectives, including linguistics, sociology, anthropology, and critical theory, and can be applied to a variety of discursive practices such as media texts, political speeches, advertising, and everyday conversations. Therefore, textual analysis involves examining sentence structures, word selections, and rhetorical devices, as well as understanding how meaning is situational and intertextual, in order to identify patterns of meaning and ideology. Discourse is a complex phenomenon that is influenced by a variety of factors, including the situation in which it is produced, the relationship between the participants, and the cultural context. As a result, the meaning of discourse cannot be fully understood without taking these factors into account.

Situational meaning is created by the context in which a discourse is produced. This includes factors such as the physical setting, the participants' roles, and the topic of conversation. For example, the meaning of good morning as a phrase will vary depending on whether it is said in a formal or informal setting, between friends or strangers, or in the context of a business meeting or social gathering. Intertextual meaning is created by the relationship between the discourse and other texts. This includes contributions of allusions, quotations, and references to other works of literature or media. For example, the meaning of a poem may be influenced by the poems that the poet has read, or the meaning of a news article may be influenced by other news articles that have been published on the same topic. In order to gain a full understanding of discourse, both situational and intertextual meaning need to be investigated (McCarthy, 2004), because the meaning of a discourse is not fixed but rather is created by the interaction between the text and the context in which it is produced. By investigating situational and intertextual meaning, one can gain a deeper understanding of the way in which discourse is used to communicate meaning. According to McCarthy, the following are some examples of how situational and intertextual meaning can be investigated:

- Situational meaning can be investigated when a researcher might observe a conversation between two people in a particular setting, such as a classroom or a workplace. The researcher would then record the conversation and analyze the way in which the participants' roles, the topic of conversation, and the physical setting influence the meaning of the discourse.
- Intertextual meaning can be examined when a researcher analyzes a poem by comparing it to other poems written by the poet. The researcher would then look for allusions, quotations, and references to other works of literature that may have influenced the meaning of the poem.

In doing so, this deeper understanding can be used to improve the way one interprets and analyzes the elements of

discourse and to develop new methods for teaching and learning about discourse. CDA reveals that translations are not neutral but rather influenced by the translator's own ideological and cultural background. This means that translations can be used to reproduce or challenge existing power relations. For example, a translation of a political speech might be used to legitimize the speaker's views, or it might be used to challenge those views (Munday et al., 2017). CDA also shows how the translation process is not simply a matter of transferring meaning from one language to another. Rather, it is a complex process of negotiation among the translator, the source text, and the target culture. In other words, the translator's own sociocultural background, linguistic background, and experience with other texts and discourses all play a role in the final product of the translation (Munday et al., 2017).

The translator's sociocultural background can influence the way they understand the source text and the way they make decisions about how to translate it. For example, a translator who comes from a different culture than the author of the source text may have a different understanding of the cultural references in the text. This can lead to different choices being made about how to translate those references. Additionally, the translator's linguistic background can influence the final product of the translation. For example, a translator who is fluent in both the source language and the target language may be able to make more accurate translations than a translator who is not fluent in both languages. The translator's experience with other texts and discourses can also influence the final product of the translation. For instance, a translator who has experience translating political speeches may be more familiar with the conventions of political discourse and may be able to make more accurate translations of political speeches than a translator who does not have this experience.

As one of the influential discourse analysts in CDA's development and in the number of theoretical frameworks for CDA, van Dijk (1993) has argued language to be a powerful tool that can be used to maintain or challenge existing power relations. Furthermore, he has identified a number of ways in which language can be used to exercise power, including:

- *The use of linguistic structures.* Van Dijk (1993) argued that the way in which one structures their language can have a powerful effect on how people understand the world. For example, the use of passive voice can make identifying the agent of an action difficult, and this can be used to obscure the exercise of power.
- *The use of rhetorical devices.* Van Dijk (1993) also argued the use of rhetorical devices such as metaphors and euphemisms to be able to be used to manipulate people's thoughts and emotions. For example, metaphors can be used to create a particular image of a group of people, which can then be used to justify discrimination against them.
- *The use of intertextuality.* Van Dijk (1993) argued the way in which one uses language to be influenced by the texts one has read or heard before. This means that the use of intertextuality or the referencing of other texts can be used to create a particular frame of reference for understanding a text. This can be used to manipulate people's thoughts and emotions or to justify the exercise of power.

Van Dijk's (1993) work has been influential in a number of fields, including linguistics, sociology, and communication studies, and has also been used in a variety of applied settings such as education, health care, and social work. To conclude, ideology and translation studies are both fields that are concerned with the way that language is used to communicate meaning; however, they approach this topic from different angles.

Political Discourse and Translation

CDA is a method that applies techniques from discourse studies, social sciences, and humanities to analyze how discourse perpetuates or challenges social and political inequality, power abuse, and domination. CDA does not limit its analysis to specific text or speech structures but instead examines how these structures relate to the broader sociopolitical context (Van Dijk, 1993). CDA has been used to scrutinize political rhetoric and any forms of speech that may manipulate the audience's perception. Despite its usefulness, some critics argue CDA's broad scope to be able to make pinpointing manipulations in rhetoric challenging and to perhaps not always be able to achieve the researcher's objectives. CDA emerged in the late 1970s and early 1980s as a critical approach to discourse analysis, drawing on a variety of disciplinary traditions including linguistics, sociology, and critical theory. One of the key influences on CDA was the work of Michel Foucault, who emphasized the role of discourse in shaping power relations in society (Fairclough & Wodak, 1997). Other important theoretical influences on CDA include the Frankfurt School, Marxism, and poststructuralism. The early pioneers of CDA were scholars such as Norman Fairclough, Teun A. van Dijk, and Ruth Wodak who sought to develop a critical approach to discourse analysis that could be used to uncover and challenge power relations in society.

Over time, CDA has evolved and diversified, with different strands and approaches emerging such as feminist and postcolonial CDA. It has also been applied to a wide range of fields and domains including media studies, education, politics, and healthcare. CDA is currently a widely recognized and influential approach to linguistic analysis and continues to be an important tool for scholars and researchers interested in understanding how discourse shapes and reflects social and political power relations.

Using a critical lens to apply CDA to a translation provides insights into understanding how language and discourse perpetuate the social and political power relations in both the source and target texts. In this regard, translators can benefit from CDA in several ways to gain insights into the following (Schäffner, 2003):

- *Uncovering ideologies.* CDA can help translators identify and analyze the ideological assumptions and biases that are inherent in both the source and target texts. This can help translators avoid perpetuating or reinforcing such ideologies in the translation process.
- *Power relations.* CDA can help translators understand how power relations are constructed and reproduced through language in both the source and target texts. This can help translators ensure that the translation does not inadvertently reinforce power imbalances or marginalize certain groups.
- *Audience and context.* CDA can assist translators in analyzing the discourse structures and conventions of the target language and culture and how they relate to the intended audience and communicative context. This can help translators produce translations that are appropriate and effective for the target audience and communicative context.
- *Translation as a political act.* CDA can help translators understand how a translation is a political act and that every translation choice can potentially have political implications. This can help translators be more mindful of their choices and their potential impact in the wider social and political context.

As previously mentioned, CDA can help translators produce translations that are not only linguistically accurate but also socially and politically responsible by ensuring that the translation does not perpetuate or reinforce social and political inequalities but instead contributes to a more just and equitable society. CDA in politics aims to analyze the use of language in political discourse to uncover underlying power relations, ideologies, and social practices. In this way, CDA provides a way to examine how political actors use language to shape public opinion, influence policy decisions, and legitimize or challenge power relations. CDA can help expose how political actors use language to maintain or challenge the status quo and reveal the ideological assumptions and biases that are embedded in political discourse. By examining the language political actors use, CDA can also help uncover how power is exercised and contested in political discourse. Furthermore, CDA can help identify how political actors use language to construct and manipulate social identities, such as national identity, gender identity, and ethnic identity. This can be especially relevant in the context of political campaigns, where language is often used to mobilize and rally support around certain identities or values. In summary, CDA can be considered a powerful tool for analyzing the language of politics and for uncovering the ways in which language is used to shape social and political reality. By providing a critical viewpoint for examining and analyzing political discourse, CDA can contribute to a deeper understanding of power relations, ideologies, and social practices and help create more informed and critical citizens.

Procedure

The text chosen for this study is Donald Trump's inaugural address delivered on January 20, 2017. The speech was carried out shortly after he was elected as the 45th President of the United States and can be considered a typical example of accentuating the role of discourse in not only inaugural speeches but also any kind of political speech that possesses some traces of the characteristics of a politician's policies and conception of the world. The speech, which was translated live on mass media into several languages including Turkish, can be considered a piece of work for translators and oral interpretations since it includes several different topics and irregular connections between topics. Yet another handicap for translators is the difficulty of reflecting Trump's political discourse into the target language. With the aim of following Norman Fairclough's model for CDA in the interpretation of political discourse, I translated the political speech through the use of a critical lens as the researcher of this study. Following a critical approach and Norman Fairclough's model for CDA in the interpretation and translation of a political discourse produced in the realm of a particular social and political context, I have aimed to provide explanations and solutions to the difficulties encountered in interpreting and translating a political speech.

Meanwhile, no adequate or complete Turkish translation of the speech is found as a text in Turkish written media. The reason why the study does not use the oral interpretation of the speech is that it was translated into Turkish through simultaneous translation, and the strategies utilized in a simultaneous translation make reflecting the authenticity of the

source text to the target text difficult. These difficulties and challenges result from the time limitation and use of other strategies (e.g., paraphrasing, omission of some details). Thus, this study considers a written translation to be more proper. This study shows the cited speeches of the political agent Donald Trump as ST for source text and TT for target text with regard to the Turkish translations. The study also presents the values for the particular minutes and seconds when the speech took place.

Translation and Interpretation Process

In the very beginning of his speech, Trump utilized neutral and even positive language, which is contrary to his politics that are instead based on American nationalism and anti-immigration. The features of the discourse he utilized are vividly visible in the Turkish translation of his speech, as it has been translated into Turkish in a neutral manner by avoiding oversimplification or the use of lexiphanic language for making the speech more serious than it really is (see Table 1).

Table 1. *Trump's Presidential Inauguration Speech (between 0:00 – 1:02 min.)*

Source Text (ST)	Target Text (TT)
1. "Chief Justice Roberts, President Carter, President Clinton, President Bush, President Obama, fellow Americans and people of the world, thank you."	1. "Baş Yargıç Roberts, Başkan Carter, Başkan Clinton, Başkan Bush, Başkan Obama, sevgili Amerikalılar ve dünyanın dört bir yanından herkese teşekkür ederim."
2. "We, the citizens of America, are now joined in a great national effort to rebuild our country and restore its promise for all of our people."	2. "Bizler Amerikan vatandaşları olarak, şimdi ülkemizi yeniden inşa etmek ve tüm halkımıza verdiği sözü geri getirmek için büyük bir ulusal çabaya katıldık."
3. "Together, we will determine the course of America and the world for many, many years to come. We will face challenges, we will confront hardships, but we will get the job done."	3. "Önümüzdeki yıllarda, hep birlikte Amerika'nın ve dünyanın gidişatına yön vereceğiz. Güçlülerle karşılaşacağız, karşımıza zorluklar çıkacak ama bu işi bitireceğiz."

As asserted in Table 2, the speech continues with several compliments to the former president of the United States, Barrack Hussein Obama, and his wife. Furthermore, Trump emphasizes the changes that his election as the President can possibly bring by accentuating that the election transfers power from one administration to another or from one party to another. What makes the speech draw attention are the lines that accentuate Trump's desire to give power to the people, namely citizens of the United States, rather than just limiting it to the politics located in Washington, DC. This can be considered a typical example of populist discourse.

Table 2. *Trump's Presidential Inauguration Speech (between 1:03 – 3:52 min.)*

Source Text (ST)	Target Text (TT)
1. "Every four years, we gather on these steps to carry out the orderly and peaceful transfer of power, and we are grateful to President Obama and First Lady Michelle Obama for their gracious aid throughout this transition. They have been magnificent. Thank you."	1. "Her dört yılda bir, gücün düzenli ve barışçıl bir şekilde devrini gerçekleştirmek için bu basamaklarda bir araya geliyoruz ve bu geçiş sürecindeki nazik yardımları için Başkan Obama ve First Lady Michelle Obama'ya minnettarız. Muhteşemdiler. Teşekkür ederim."
2. "Today's ceremony, however, has very special meaning because today, we are not merely transferring power from one administration to another or from one party to another, but we are transferring power from Washington, DC, and giving it back to you, the people."	2. "Ancak bugünkü törenin çok özel bir anlamı var çünkü bugün biz sadece gücü bir yönetimden diğerine veya bir partiden diğerine devretmiyoruz, aynı zamanda gücü Washington DC'den alıp siz vatandaşlarımıza geri veriyoruz."
3. "For too long, a small group in our nation's capital has reaped the rewards of government while the people have borne the cost. Washington flourished, but the people did not share in its wealth. Politicians prospered, but the jobs left and the factories closed."	3. "Çok uzun bir süredir, ulusumuzun başkentindeki küçük bir grup hükümetin semeresini alırken, halk bedelini ödedi. Washington gelişti, ancak halk onun zenginliğini paylaşmadı. Politikacılar başarılı oldu ama işsizlik arttı ve fabrikalar kapandı."
4. "The establishment protected itself, but not the citizens of our country. Their victories have not been your victories. Their triumphs have not been your triumphs. And while they celebrated in our nation's capital, there was little to celebrate for struggling families all across our land."	4. "Kuruluş kendini korudu ama ülkemizin vatandaşlarını korumadı. Onların zaferleri sizin zaferleriniz olmadı! Onların zaferleri sizin zaferleriniz olmadı! Ve onlar ülkemizin başkentinde kutlanırken, ülkemizin dört bir yanında mücadele eden aileler için kutlanacak çok az şey vardı."
5. "That all changes starting right here and right now because this moment is your moment, it belongs to you. It belongs to everyone gathered here today and everyone watching all across America. This is your day. This is your celebration. And this, the United States of America, is your country."	5. "Tüm değişiklikler tam burada ve şu anda başlıyor, çünkü bu an senin anın, sana ait. Bugün burada toplanan herkese ve Amerika'nın dört bir yanından izleyen herkese ait. Bu sizlerin günü. Bu sizlerin kutlaması. Ve burası, yani Amerika Birleşik Devletleri sizin ülkeniz."
6. "What truly matters is not which party controls our government, but whether our government is controlled by the people."	6. "Asıl önemli olan, hükümetimizi hangi partinin kontrol ettiği değil, hükümetimizin halk tarafından kontrol edilip edilmediğidir."

In terms of translation, the most attention-drawing aspect of this speech is that it has been translated into Turkish using an equivalent type of discourse in terms of the tone of the text and the vocabulary utilized in the target text. The repetition of the phrase "*Onların zaferleri sizin zaferleriniz olmadı! Onların zaferleri sizin zaferleriniz olmadı!*" is the translation of two phrases in the source text: "Their victories have not been your victories. Their triumphs have not been your triumphs." This Turkish can also create the same effect as the speech does in the source language when complemented with the exclamation mark to indicate and emphasize the failure of the former presidents. In essence, the words triumph and victory have the same corresponding meaning in Turkish through "*zafer*". As seen in Table 2, the following parts of the speech encourage American citizens by directly addressing them as "you" instead of "Dear American citizens" or "Fellow citizens," which emphasizes the intimacy of Trump's relationship with the citizens of his country. Considering coherence relations between the segments of the speech where the use of "you" is repeated, we see that "you" is utilized in both singular and plural forms in the speech as given in Table 2. In fact, the Turkish translation of the pronoun "you" may lead to confusion in the process of interpretation in the Turkish language in that it is the equivalent of both the singular form of the formal/respectful "*siz*" and the plural form of "*sen*" in an informal/intimate manner. In the context of this speech, when looking at the act of communication, the "you" is the information processible for interpreting into Turkish based upon the contextual clues and coherence relations between the use of "you" and the other phrases complemented and compounded with the same pronoun. Trump addresses

the crowd saying “. . .this moment is your moment, it belongs to you. It belongs to everyone gathered here today and everyone watching all across America. This is your day. This is your celebration. And this, the United States of America, is your country.” Herein, Trump address each individual person as “you” in the individual sense as part of individualism, and then he continues to use “you” complemented with the words “everyone” and “America” to refer to the majority in unity.

Table 3. *Trump’s Presidential Inauguration Speech (between 3:52 – 4:36 min.)*

Source Text (ST)	Target Text (TT)
<p>1. “January 20th, 2017, will be remembered as the day the people became the rulers of this nation again. The forgotten men and women of our country will be forgotten no longer. Everyone is listening to you now. You came by the tens of millions to become part of a historic movement, the likes of which the world has never seen before.”</p>	<p>1. “20 Ocak 2017, halkın yeniden bu ulusun hükümdarı olduğu gün olarak anılacaktır. Ülkemizin unutulmuş erkekleri ve kadınları artık unutulmayacak. Artık herkes sizi dinliyor. Dünyanın daha önce hiç görmediği tarihi bir hareketin parçası olmak için on milyonlarca kişiyle geldiniz.”</p>

As one can understand from the sentence given in Table 3, Trump emphasizes that he is distinguished from the other Presidents of the United States and that he considers himself as a starter of a so-called revolution by emphasizing the role of the people of the United States saying, “You came by the tens of millions to become part of a historic movement, the likes of which the world has never seen before.” This sentence also can be considered as a sign of the populist discourse that politicians always utilize for consolidating their supporters, particularly in their inaugural speeches. Yet another purpose for such kind of speech is to not lose the support of those who voted for different parties or candidates.

As asserted in Table 4, the speech continues by criticizing former US Presidents indirectly or through implication by listing the problems that American people encounter in terms of social policies such as those related to economics, education, and employment. Furthermore, Trump also implies that he is empathetical with the requirements of the people by underlying that their demands are “reasonable” and “righteous”. Because Trump considers the problems to have been caused by increasing crime rates and the degenerating social structure of American society to have mainly been caused by alcohol, drugs, and other harmful habits, the use of “American carnage” and the phenomenon that “steals too many lives and the unrealized potential of the country” can be easily interpreted as Trump wanting to gain the sympathy of the conservative and moralist people in the United States. Moreover, Trump also accentuates in his speech the decreasing role of the United States in the global economy by using the similes of “tombstone” and “rusted-out” for deserted factories in order to attract the nationalist people in American society. Furthermore, Trump also criticizes the education system that is rather based on cash for being unfair and unequal for some citizens that lack material wealth by using the idiom “flush with cash”.

Table 4. *Trump’s Presidential Inauguration Speech (between 4:36 – 5:58 min.)*

Source Text (ST)	Target Text (TT)
<p>1. “At the centre of this movement is a crucial conviction, that a nation exists to serve its citizens. Americans want great schools for their children, safe neighbourhoods for their families, and good jobs for themselves. These are just and reasonable demands of righteous people and a righteous public.”</p>	<p>1. “Bu hareketin merkezinde, bir ulusun vatandaşlarına hizmet etmek için var olduğuna dair çok önemli bir inanç vardır. Amerikalılar çocukları için harika okullar, aileleri için güvenli mahalleler ve kendileri için iyi işler istiyor. Bunlar doğru insanların ve dürüst bir kamuoyunun haklı ve makul talepleridir.”</p>
<p>2. “But for too many of our citizens, a different reality exists: mothers and children trapped in poverty in our inner cities; rusted-out factories scattered like tombstones across the landscape of our nation; an education system flush with cash, but which leaves our young and beautiful students deprived of all knowledge; and the crime and the gangs and the drugs that have stolen too many lives and robbed our country of so much unrealised potential. This American carnage stops right here and stops right now.”</p>	<p>2. “Ancak pek çok yurttaşımız için farklı bir gerçeklik var: şehirlerimizde yoksulluğa hapsedilmiş anneler ve çocuklar; ulusumuzun arazisine mezar taşları gibi dağılmış paslanmış fabrikalar; ama genç ve güzel öğrencilerimizi her türlü bilgiden yoksun bırakan ve tamamen parayla işleyen bir eğitim sistemi; ve çok fazla hayat çalan ve ülkemizi gerçekleştirmemiş çok fazla potansiyelden yoksun bırakan suç, çeteler ve uyuşturucu. Bu Amerikan katliamı burada ve şu anda duruyor.”</p>

The speech continues with messages that aim to demonstrate how Trump empathizes with the society of the United States by accentuating the notions of unity and cooperation. Despite the fact that the speech is mainly based on populist discourse that aims to draw the attention of the nationalist and conservative part of American society, at this moment of his speech, Trump emphasizes his desire for embracing all members of American society regardless of their opinions, ideology, or other political views, as shown in Table 5.

Table 5. *Trump's Presidential Inauguration Speech (between 5:58 – 6:33 min.)*

Source Text (ST)	Target Text (TT)
1. "We are one nation and their pain is our pain. Their dreams are our dreams. And their success will be our success. We share one heart, one home, and one glorious destiny. The oath of office I take today is an oath of allegiance to all Americans."	1. "Biz tek bir milletiz ve onların acısı bizim acımızdır. Onların hayalleri bizim hayallerimizdir. Ve onların başarısı bizim başarımız olacak. Tek kalbi, tek evi ve tek şanlı kaderi paylaşıyoruz. Bugün aldığım görev yemini, tüm Amerikalılara bağlılık yeminidir."

As presented in Table 6, the most attention-drawing phrase that Trump said in the continuation of his speech is, "We've defended other nations' borders while refusing to defend our own." This can easily be considered a self-criticism of the United States and its imperialistic foreign policies, as Trump draws attention to the aid the US provides to the armies of different countries. Despite the majority of such aid being for US political and military interests, whether such policies are for the benefit of their homeland or not can appear questionable for conservative and nationalist people of the United States. Therefore, such a discourse can easily be considered an example of how Trump never underestimates the emotions of his own electors while embracing American society with his peaceful words in the previous parts of his speech.

Table 6. *Trump's Presidential Inauguration Speech (between 6:33 – 7:55 min.)*

Source Text (ST)	Target Text (TT)
1. "For many decades, we've enriched foreign industry at the expense of American industry; subsidized the armies of other countries, while allowing for the very sad depletion of our military. We've defended other nations' borders while refusing to defend our own."	1. "Uzun yıllar boyunca, Amerikan endüstrisi pahasına yabancı endüstriyi zenginleştirdik; ordumuzun çok üzücü bir şekilde tükenmesine izin verirken, diğer ülkelerin ordularına sübvansiyon sağlandı. Kendi sınırlarımızı savunmayı reddederken diğer ulusların sınırlarını savunduk."
2. "And spent trillions and trillions of dollars overseas while America's infrastructure has fallen into disrepair and decay. We've made other countries rich, while the wealth, strength, and confidence of our country have dissipated over the horizon."	2. "Ve Amerika'nın altyapısı bakıma muhtaç ve çürümeye yüz tutarken, deniz aşırı bölgelerde trilyonlarca dolar harcadık. Ülkemizin zenginliği, gücü ve güveni ufukta uçup giderken, başka ülkeleri zenginleştirdik."
3. "One by one, the factories shuttered and left our shores, with not even a thought about the millions and millions of American workers that were left behind. The wealth of our middle class has been ripped from their homes and then redistributed all across the world."	3. "Fabrikalar teker teker kapandı ve geride kalan milyonlarca Amerikalı işçiyi düşünmeden kıyılarımızı terk ettiler. Orta sınıfımızın zenginliği kendi ülkelerinden alındı ve ardından tüm dünyaya yeniden dağıtıldı."

Furthermore, Trump also asserts that the role of the United States in the global economy is decreasing daily, which can also be considered a result of the global economic crisis that began in 2008. As presented in Table 6 above, Trump refers to the economic problems of the United States to both criticize previous presidents as well as governments that were unable to prevent such negative effects from the economic crisis, saying, "For many decades, we've enriched foreign industry at the expense of American industry; subsidized the armies of other countries, while allowing for the very sad depletion of our military." In these lines of his speech, he also aims to gain the trust of American society, particularly the working class and middle class that had lost the majority of their wealth during the 2008 financial crisis by giving the impression of being sympathetic with the members of these classes in reference to their problems of economy and unemployment. The sentence "The wealth of our middle class has been ripped from their homes and

then redistributed all across the world” can be considered a good example of this kind of discourse, as shown in Table 6.

The following lines of the speech given in Table 7 demonstrate how the nationalistic discourse Trump utilizes also aims to challenge the rest of the world by imposing the United States to have new vision that puts the interests of America first. Phrases like “every city, in every foreign capital, and in every hall of power” can be considered as proof of such a challenge. By considering this kind of approach as a “new vision”, Trump aims to criticize former governments and presidents of the United States by implying that they are not as nationalist as he is. Yet another outstanding aspect of the aforementioned phrase is that Trump says “America First!” twice in order to accentuate his approach toward foreign policy.

Table 7. *Trump’s Presidential Inauguration Speech (between 7:55 – 8:40 min.)*

Source Text (ST)	Target Text (TT)
<p>1. “But that is the past, and now we are looking only to the future. We assembled here today our issuing a new decree to be heard in every city, in every foreign capital, and in every hall of power, from this day forward: a new vision will govern our land, from this day forward, it’s going to be only America first. America first.”</p>	<p>1. “Ama bunlar geçmişte kaldı ve şimdi sadece geleceğe bakıyoruz. Bugünden itibaren her şehirde, her yabancı başkentte ve her iktidarın her sahasında duyulacak yeni bir karar çıkarmak için bugün burada toplandık: Ülkemize yeni bir vizyon hükmedecek, bugünden itibaren yeni bir vizyon olacak: önce Amerika, önce Amerika.”</p>

As is visible in Table 8, Trump then expresses his policies toward interior affairs, which include taxes, immigration, and employment, and toward foreign relations clearly by implying that he is making a promise through such words as: “I will fight for you with every breath in my body, and I will never, ever let you down.”

Table 8. *Trump’s Presidential Inauguration Speech (between 8:40 – 11:25 min.)*

Source Text (ST)	Target Text (TT)
<p>1. “Every decision on trade, on taxes, on immigration, on foreign affairs will be made to benefit American workers and American families. We must protect our borders from the ravages of other countries making our products, stealing our companies and destroying our jobs. Protection will lead to great prosperity and strength.”</p>	<p>1. “Ticaret, vergiler, göçmenlik ve dış ilişkilerle ilgili her karar, Amerikalı işçilerin ve Amerikalı ailelerin yararına olacak. Ürünlerimizi üreten, şirketlerimizi çalan ve işlerimizi mahveden diğer ülkelerin yıkımlarından sınırlarımızı korumalıyız. Koruma, büyük refah ve güce yol açacaktır.”</p>
<p>2. “I will fight for you with every breath in my body, and I will never, ever let you down. America will start winning again, winning like never before. We will bring back our jobs. We will bring back our borders. We will bring back our wealth, and we will bring back our dreams. We will build new roads and highways and bridges and airports and tunnels, and railways, all across our wonderful nation. We will get our people off of welfare and back to work, rebuilding our country with American hands and American labor.”</p>	<p>2. “Son nefesime kadar sizler için savaşağım ve sizleri asla ama asla hayal kırıklığına uğratmayacağım. Amerika daha önce hiç olmadığı kadar kazanmaya başlayacak. İş olanaklarımızı yeniden sağlayacağız. Sınırlarımızı geri getireceğiz. Ülkemize zenginliği ve düşlerimizi geri getireceğiz. Harika ulusumuzun her yerinde yeni yollar, otoyollar, köprüler, havaalanları, tüneller ve demiryolları inşa edeceğiz. İnsanlarımızı sosyal yardımdan kurtarıp onkara işlerini iade edeceğiz, ülkemizi Amerikan eli ve Amerikan emeği ile yeniden inşa edeceğiz.”</p>
<p>3. “We will follow two simple rules: buy American and hire American. We will seek friendship and goodwill with the nations of the world, but we do so with the understanding that it is the right of all nations to put their own interests first. We do not seek to impose our way of life on anyone, but rather to let it shine as an example. We will shine for everyone to follow.”</p>	<p>3. “İki basit kuralı izleyeceğiz: Amerikan malı satın al ve Amerikalıları istihdam et. Dünya ulusları ile dostluk ve iyi niyet arayışında olacağız, ancak bunu tüm ulusların kendi çıkarlarını ön planda tutmanın hakkı olduğu anlayışıyla yapıyoruz. Yaşam tarzımızı kimseye empoze etmeye çalışmıyoruz, bunun yerine onun bir örnek olarak parlamasına izin veriyoruz. Herkesin bizi takip etmesi için yıldız gibi parlayacağız.”</p>

As presented in Table 8, Trump also demonstrates his desire for reducing the negative effects of the economic crisis in the United States clearly saying, “We will bring back our jobs. We will bring back our borders. We will bring back our wealth, and we will bring back our dreams. We will build new roads and highways and bridges and airports and tunnels, and railways, all across our wonderful nation.” Yet another piece of proof of the nationalist and populist discourse Trump utilizes occurs in the following phrase: “We will get our people off of welfare and back to work, rebuilding our country with American hands and American labor. . . We will follow two simple rules: buy American and hire American.” When evaluating the following sentence in terms of translation, an addition is made to the last phrase, because the usage of the word “shine” in Turkish is different than that in English. Thus, the sentence “We will shine for everyone to follow” is translated into Turkish as “*Herkesin bizi takip etmesi için yıldız gibi parlayacağız*” which can be re-translated into English as “We will shine like a star for everyone to follow us.”

As the portion of the speech given in Table 9, Trump also wants to unite Americans by drawing their attention to a common enemy that has affected the policies of the United States since the very beginning of the 21st century, particularly after the 9/11 attacks. For this reason, he says, “We will reinforce old alliances and form new ones, and unite the civilized world against radical Islamic terrorism, which we will eradicate from the face of the Earth.” The fact that Trump considers the old and new allies of the United States as the “civilized world”, which can be interpreted by conservative or radical Islamists as a speech of hatred. This demonstrates his sharp distinction between Western and Eastern societies because of his approach to religion and the stereotype related to Islamic terrorism in American society. Furthermore, he obviously emphasizes that he is serious about his struggle against radical Islamic terrorism by using the words “to eradicate it completely from the face of the Earth.”

Table 9. *Trump’s Presidential Inauguration Speech (between 11:25 – 12:50 min.)*

Source Text (ST)	Target Text (TT)
1. “We will reinforce old alliances and form new ones, and you unite the civilized world against radical Islamic terrorism, which we will eradicate completely from the face of the Earth.”	1. “Biz eski ittifakları güçlendirip yenilerini oluşturacağız ve sizler de, yeryüzünden tamamen silip atacağımız radikal İslamcı terörizme karşı medeni dünyayı birleştireceksiniz.”

As seen in Table 10, Trump continues his speech by emphasizing unity and considers the only thing that can consolidate the country to be patriotism and nationalism Trump considers being a patriot to be a uniting power for American society, as well as a solution for preventing prejudice and discrimination against its different members. The reason behind asserting such an opinion can be seen as the result of struggling against the African American propaganda that was made against Trump during his election campaign.

Table 10. *Trump’s Presidential Inauguration Speech (between 11:25 – 12:00 min.)*

Source Text (ST)	Target Text (TT)
1. “At the bedrock of our politics will be a total allegiance to the United States of America, and through our loyalty to our country, we will rediscover our loyalty to each other. When you open your heart to patriotism, there is no room for prejudice. “	1. “Politikamızın temelinde Amerika Birleşik Devletleri’ne tam bir bağlılık olacak ve ülkemize olan bağlılığımız sayesinde birbirimize olan bağlılığımızı yeniden keşfedeceğiz. Kalbinizi vatanseverliğe açtığımızda önyargıya yer yoktur.”

By considering the protection of God more important than the protection of the military and law enforcement, Trump also uses a religious discourse, referring to the Bible and Christianity as presented in Table 11. As seen in this part of Trump’s speech, the fact that religion plays a crucial role in the daily life of an average patriot American citizen as well as in the foreign policy of the United States is not surprising, whether it be in Trump’s era or during the rules of other presidents, as this has mainly been based on struggling against radical Islamist movements and Islamic terrorism, not only in the United States but also in other parts of the world.

Table 11. *Trump's Presidential Inauguration Speech (between 12:00 – 12:50 min.)*

Source Text (ST)	Target Text (TT)
<p>1. “The Bible tells us, how good and pleasant it is when God’s people live together in unity. We must speak our minds openly, debate our disagreements, but always pursue solidarity. When America is united, America is totally unstoppable. There should be no fear. We are protected, and we will always be protected. We will be protected by the great men and women of our military and law enforcement. And most importantly, we will be protected by God.”</p>	<p>1. “İncil bize, Tanrı'nın halkının birlik içinde yaşamasının ne kadar iyi ve hoş olduğunu söyler. Fikirlerimizi açıkça söylemeli, fikir ayrılıklarımızı tartışmalı ama her zaman dayanışma peşinde koşmalıyız. Amerika birleştiğinde, Amerika tamamen durdurulamaz duruma gelecek. Korkuya kapılmamalıyız. Korunuyoruz ve her zaman korunacağız. Ordumuzun ve kolluk kuvvetlerimizin büyük erkekleri ve kadınları tarafından korunacağız. Ve en önemlisi, Tanrı tarafından korunacağız.”</p>

As seen in Table 12, Trumps continues his speech by accentuating how action is more important than making promises or complaining about the status quo, as well as by encouraging American people to work harder for the interests and welfare of their own country. “The time for empty talk is over. Now arrives the hour of action” can be considered a powerful slogan, despite the fact that the purpose of saying such an assertive sentence is worth a discussion in terms of its honesty.

Table 12. *Trump's Presidential Inauguration Speech (between 12:50 – 13:58 min.)*

Source Text (ST)	Target Text (TT)
<p>1. “Finally, we must think big and dream even bigger. In America, we understand that a nation is only living as long as it is striving. We will no longer accept politicians who are all talk and no action, constantly complaining but never doing anything about it.”</p>	<p>1. “Son olarak, büyük düşünmeli ve daha da büyük hayaller kurmalıyız. Amerika'da bir ulusun ancak çabaladığı sürece yaşadığını anlıyoruz. Artık lafta kalan, icraat yapmayan, sürekli şikâyet eden ama bu konuda hiçbir şey yapmayan siyasetçileri kabul etmeyeceğiz.”</p>
<p>2. “The time for empty talk is over. Now arrives the hour of action. Do not allow anyone to tell you that it cannot be done. No challenge can match the heart and fight and spirit of America. We will not fail. Our country will thrive and prosper again.”</p>	<p>2. “Boş konuşma zamanı bitti. Şimdi eylem saati geliyor. Kimsenin size bunun yapılamayacağını söylemesine izin vermeyin. Hiçbir kuvvet Amerika'nın kalbi, mücadelesi ve ruhuyla boy ölçüşemez. Başarısızlığa düşmeyeceğiz. Ülkemiz yeniden gelişecek ve kalkınacaktır.”</p>

Furthermore, Trump also uses an encouraging discourse by speaking assertive sentences that can motivate not only his supporters but also other patriot and nationalist Americans who'd supported other candidates for the presidency. In Table 12, the sentence “Do not allow anyone to tell you that it cannot be done. No challenge can match the heart and fight and spirit of America” can be considered a good example of this type of encouraging and assertive discourse. Moreover, Trump can easily be understood to want to criticize former presidents and other politicians through the implications of his saying, “We will no longer accept politicians who are all talk and no action, constantly complaining but never doing anything about it.” This kind of populist discourse Donald Trump utilizes here is preferred by many politicians around the world, particularly for their inaugural ceremonies. This is because they desire to create an image for themselves as hard-working and dedicated politicians. Alas, the honesty and intimacy of this kind of discourse is another topic of discussion, as the electors and citizens not only in the United States but also in other parts of the world are accustomed to hearing this in every single electoral campaign and inaugural ceremony.

As presented in Table 13, Trump continues his speech by surprisingly mentioning several phenomena and incidents that can be made real only through science and technology, instead of emphasizing conservative and nationalist policies that are able to attract conservatives.

Table 13. *Trump's Presidential Inauguration Speech (between 13:58 – 14:16 min.)*

Source Text (ST)	Target Text (TT)
1. "We stand at the birth of a new millennium, ready to unlock the mysteries of space, to free the Earth from the miseries of disease and to harness the industries and technologies of tomorrow."	1. "Yeni bir milenyumun doğuşunda, uzayın gizemlerini çözmeye, Dünya'yı hastalıkların sefaletinden kurtarmaya ve yarının endüstrilerini ve teknolojilerini kullanmaya hazırız."

However, shortly after the statements made in Table 13, Trump continues his speech by utilizing a populist and nationalist discourse similar to what he had been using throughout the majority of his inaugural address. As asserted in Table 14, he accentuates the importance of unity and tolerance regardless of race or other elements that can compel so-called nationalists and patriots to discriminate.

Table 14. *Trump's Presidential Inauguration Speech (between 13:58 – 15:22 min.)*

Source Text (ST)	Target Text (TT)
1. "A new national pride will stir our souls, lift our sights and heal our divisions. It's time to remember that old wisdom our soldiers will never forget, that whether we are black, or brown, or white, we all bleed the same red blood of patriots."	1. "Yeni bir ulusal gurur ruhlarımızı harekete geçirecek, görüşlerimizi kaldıracak ve bölünmüşlüklerimizi iyileştirecek. Askerlerimizin asla unutmayacağı eski bilgeliği hatırlamanın zamanı geldi, siyah, kahverengi ya da beyaz olalım, hepimiz vataneşverlerin aynı kırmızı kanını akıtıyoruz."
2. "We all enjoy the same glorious freedoms, and we all salute the same, great American flag. And whether a child is born in the urban sprawl of Detroit or the windswept plains of Nebraska, they look up at the at the same night sky, they fill their heart with the same dreams and they are infused with the breath of life by the same almighty creator."	2. "Hepimiz aynı muhteşem özgürlüklere sahibiz ve hepimiz aynı büyük Amerikan bayrağını selamlıyoruz. Ve bir çocuk ister Detroit'in kentsel karmaşasında ister Nebraska'nın rüzgârlı ovalarında doğsun, aynı gece gökyüzüne bakar, kalplerini aynı rüyalarla doldurur ve aynı şekilde Yüce Yararıncının onlara bahşettiği yaşam nefesiyle beslenir."

As seen in Table 14 above, yet another attention-drawing aspect of the words of Trump is his descriptions related to the geographical diversity of different parts of the United States such as "sprawl of Detroit" and "windswept plains of Nebraska," which also aim to create an equalitarian discourse in order to unite every member of American society under the umbrella of the values of the United States, such as its flag and even religion. Despite the fact that the United States is a cosmopolitan country where diversity of religion is obvious and also includes several non-believers, Trump used the term "Almighty Creator" to refer to God. However, the term "Almighty Creator" can also be interpreted differently by people that belong to different religious groups according to their religions, even being understood as Mother Nature or an unknown power by non-believers. In terms of translation, even though Trump is known for his non-denominational Christian identity, translating the term Almighty Creator without referring to any God or Gods in the Abrahamic or other religions is important for preserving the secular or impartial form of Trump's discourse.

Trump ends his speech by repeating several slogans that are familiar to American society, not only thanks to Trump's presidential election campaign but also to American popular culture and political traditions.

Table 15. *Trump's Presidential Inauguration Speech (between 15.22 – 16.25 min.)*

Source Text (ST)	Target Text (TT)
1. "So to all Americans, in every city near and far, small and large, from mountain to mountain, from ocean to ocean, hear these words. You will never be ignored again. Your voice, your hopes, and your dreams will define our American destiny. And your courage and goodness and love, will forever guide us along the way.	1. "Bu yüzden tüm Amerikalılar, yakın ve uzak, küçük ve büyük, dağdan dağa, okyanustan okyanusa her şehirde bu sözleri duyun. Bir daha asla göz ardı edilmeyeceksin. Sesiniz, umutlarımız ve hayalleriniz Amerikan kaderimizi belirleyecek. Ve cesaretiniz, iyiliğiniz ve sevginiz yol boyunca bize sonsuza kadar rehberlik edecek."
2. "Together, we will make America strong again. We will make America wealthy again. We will make America proud again We will make America safe again, And yes, together, we will make we will make America great again. Thank you. God bless you. And God bless America. Thank you. God bless America."	2. "Birlikte Amerika'yı yeniden güçlü kılacağız. Amerika'yı yeniden zengin edeceğiz. Amerika'yı tekrar gururlandıracamız Amerika'yı tekrar güvenli hale getireceğiz ve evet, birlikte Amerika'yı yeniden harika hale getireceğiz. Teşekkür ederim. Tanrı sizi korusun. Ve Tanrı Amerika'yı korusun. Teşekkür ederim. Tanrı Amerika'yı Korusun."

These slogans include "God Bless America!", "Together, we will make America strong again", "We will make America wealthy again", "We will make America proud again", "We will make America safe again", and "We will make America great again". The repetition of the words "together", "again", "America", "you" and "your" can be considered strong aspects of the speech in terms of addressing the patriotic and nationalistic people of American society who have been the major supporters of Donald Trump in his presidential rallies.

Discussion and Conclusion

When analyzing the inaugural speech of President Donald Trump and its Turkish translation, one can easily conclude that equivalence in terms of discourse has been successfully provided in the target text through proper lexical and syntactical choices. Some minor exceptions such as using the singular form of the word "you" as "*sen*", "*siz*", and "*sizler*" in Turkish, or other additions to provide the same sense, make the text more understandable for the potential target audience. When considering the target text (i.e., Turkish translation of the speech) through the guidance of some of the theories related to translation, Eugene Nida's (1964 as cited in Munday, 2001, p. 38) ideas of formal and dynamic equivalence defend the approach of choosing vocabulary based on the type of source text, while Hans Vermeer's skopos theory is based on modifying the target text in terms of vocabulary, syntax, and sentence complexity in accordance with the target audience (Vermeer, 1989 as cited in Munday, 2001 pp. 79–80).

When considering the translation in terms of its appropriateness for publication in a written media organ like a daily newspaper or an online news portal in Türkiye, the discourse and tone of the speech are seen to have been arranged properly by avoiding oversimplification or using any lexiphanic, which can make understanding such a text harder for an ordinary reader. Moreover, when evaluating the speech from top to bottom, it can easily be said to be an authentic type of discourse, and Donald Trump's political views and policies can be considered to be seen in almost every part of the speech through the repetition of certain words, emphasis on being together, and uniting elements such as flag, religion, nationality, and geography, as well as a welcoming attitude toward minorities, namely the members of American society apart from those who supported Trump.

Scholars' theoretical framework and contributions to CDA, such as those of Norman Fairclough, Teun A. van Dijk, Ruth Wodak, and Michael Halliday and which were mentioned in the study's Introduction section can easily be applied to both the source text and target text. Yet another result that can be concluded from this study involves how discourse plays such a crucial role, one where even simple decisions related to vocabulary, syntax, or other preferences can affect the influence a speech has on the target audience, as well as on the image and political identity of a politician.

When considering the literature on translation studies, this kind of comparative study is seen to have been rarely conducted in terms of translation and CDA. However, the role of CDA in translation studies is undeniable, not just for ending up with proper target texts but also for equivalently reflecting the original tone and discourse of any kind of speech or similar type of text into the target language. In this regard, the importance of learning discourse analysis, especially CDA, comes into prominence for translators and future translators who are studying in the translation and interpretation departments of universities for their graduate or undergraduate degree. Therefore, the curricula of a translation and interpretation program must include courses directly related to discourse analysis at all levels of higher

education. This study could also be an example inspiring future researchers to study this area by combining translation studies with CDA.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: Author declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Author declared no financial support.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazar finansal destek beyan etmemiştir.

ORCID ID of the author / Yazarm ORCID ID'si

Barış Can Aydın 0000-0002-8268-6020

REFERENCES / KAYNAKLAR

- Baker, M. (2006). *Translation and conflict: A multidisciplinary approach*. London and New York: Routledge Taylor & Francis.
- Fairclough, N. (1993). *Critical discourse analysis and the marketization of public discourse: The Universities*. *Discourse & Society*, 4(2), 133–168. <https://doi.org/10.1177/0957926593004002002>
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. London: Longman.
- Fairclough, N., & Wodak, R. (1997). *Critical discourse analysis*. In T. A. van Dijk (Ed.), *discourse studies: a multidisciplinary introduction* (Vol. 2, pp. 258-284). Londo: Sage.
- Fairclough, N. (2003). *Analyzing discourse: Textual analysis for social research*. London and New York: Routledge.
- van Dijk, T. A. (2001). *Critical discourse analysis: Discourse and ideology*. London: Sage
- van Dijk, T. A. (1993). *Discourse and power*. London: Sage.
- van Dijk, T. A. (2006). *Discourse and context: A sociocognitive approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McCarthy, M. (2004). *Discourse analysis for language teachers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Munday, J. (2001). *Introduction to translation studies*. London and New York: Routledge Taylor & Francis.
- Munday J, Zhang M (2017) *Discourse analysis in translation studies*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- NBC News. (2017, January 20). President Donald Trump's Inaugural Address (Full Speech) | NBC News [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=ThtRvBUBpQ4>
- Schäffner, C. (2003). Third ways and new centres: Ideological unity or difference? In M. Calzada-Pérez (Ed.), *Apropos of ideology* (pp. 23–42). Manchester: St. Jerome <https://doi.org/10.4324/9781315759937>
- Wodak, R., & Meyer, M. (2001). *Methods of critical discourse analysis*. London: Sage. <https://doi.org/10.4135/9780857028020>

How cite this article / Atıf biçimi

Aydın, B. C. (2024). The role of critical discourse analysis in translation: a case of the political speech. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies*, 20, 66-81. <https://doi.org/10.26650/ijts.2024.1408376>

Political Dynamics of Transfer: Said's Islamist *Orientalism* (1982)*

Aktarımın Siyasal Dinamikleri: Said'in İslamcı *Orientalism*'i (1982)

Atalay Gündüz¹

¹Assoc.Prof., Dokuz Eylül University, Faculty of Letters/Department of Translation and Interpreting, İzmir, Türkiye

Corresponding author/

Sorumlu yazar : Atalay Gündüz

E-mail / E-posta : atalay.gunduz@deu.edu.tr

*This article draws heavily on author's Project "Edward Said'in Oryantalizm Adlı Eserinin Türkçe Çevirileri ve Yarattığı Etki Dalgaları" ("The First Turkish Translations of Edward Said's Orientalism and Its Waves of Influence") 2020.KB.SOS.004 sponsored by Dokuz Eylül University and his book İslamı çeviriyle savunmak: Orientalism'in ilk Türkçe çevirisi (1982), Bourdieucu bir analiz çalışması (2020) (Defending Islam Through Translation: The First Turkish Translation of Orientalism (1982), A Bourdieusian Analysis)

ABSTRACT

Few works in the humanities have wielded the influence of Edward Said's (1935–2003) *Orientalism: Western perceptions of the East* (1978) within the Turkish academic landscape. The first Turkish translation of *Orientalism* was published in 1982 by Pınar, an Islamist publishing house devoid of scholarly pedigree. While Said attributes his motivation for writing the book to his sense of alienation as a Palestinian exile in America and the lack of recognition he experienced as an Arab, his methodology and critical approach bear the hallmarks of an academic field. Said's work is a deconstruction of the academic field of oriental studies. According to Bourdieu, the field of origin alone cannot fully determine the meaning and function of foreign works; the receiving field is equally crucial. The significance and impact of the work in its original field are often unclear, and the process of transfer unfolds through different mechanisms. This transfer process involves multiple variables, including the selection of a title for publication, choice of the translator, labeling and classification, selection of publication series, and the translator's influence. Within this framework, this paper aims to uncover ideological, cultural, and historical factors that contributed to Said's *Orientalism*'s influence on Turkish political, intellectual, and academic fields.

Keywords: Orientalism, receiving field, translation sociology, agents of translation, Islamism in Turkey

ÖZ

Beşeri bilimlerdeki çok az akademik çalışma, Edward Said'in (1935-2003) *Oryantalizm: Batının doğuya ilişkin alguları* (1978) başlıklı eserinin Türkçedeki etkisini yaratmıştır. Oryantalizm'in ilk Türkçe çevirisi, akademik bir habitusa, yani ön eğilimlere sahip olmayan İslamcı yayınevi Pınar tarafından 1982'de *Oryantalizm (doğubilim): Sömürgeciliğin keşif kolu* başlığıyla yayımlandı. Said, Amerika'da Filistinli bir sürgün olarak yaşadığı yabancılaştırma duygusunun ve bir Arap olarak yaşadığı tanınma eksikliğinin kendisini bu çalışmayı yapmaya sürüklediğini ifade etse de Said'in metodolojisi, eleştirel pratiği akademik bir alanın izlerini taşır. Politik bir ajandayla yola çıkmış izlenimi vermektense kaçınmayan Said, akademik bir alan olan şarkiyatçılık bu alanın siyasal bağlantılarını, emperyal kurumlarla olan ilişkilerini yapı sökümüne uğratar. Bourdieu'ya göre yabancı eserlerin anlam ve işlevini belirlemek için kaynak alan bilgisi ve uzmanlığı tek başına yeterli değildir, kaynak alan kadar alıcı alan konusunda da yetkin olmak önemlidir. Eserin üretim alanındaki anlamı ve işlevi hakkında bilgimiz çok sınırlıdır, aktarımın yüklediği anlamlar ve işlevler farklı süreçlerle ortaya çıkmaktadır. Yayımlanacak eserlerin seçilmesi, çevirmenin kim olacağı, etiketleme ve sınıflandırma, hangi diziden çıkacağına kadar karar verilmesi gereken pek çok değişken söz konusudur. Bu çerçevede bu makale, Said'in Oryantalizminin Türk siyasi, entelektüel ve akademik alanlarında yarattığı etkinin ideolojik, kültürel ve tarihi unsurlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şarkiyatçılık, alımlayan alan, çeviri sosyolojisi, çeviri özneleri, Türkiye'de İslamcılık

Submitted / Başvuru : 14.09.2023

**Revision Requested /
Revizyon Talebi :** 07.01.2024

**Last Revision Received /
Son Revizyon :** 29.02.2024

Accepted / Kabul : 07.03.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

1. Introduction

Beginning in the 1960s, as right-left conflicts began to escalate in Turkey, adherents of Islamist movements, who opposed the dominant Marxist currents, found themselves lacking adequate response within the existing Islamist literature to counter the critiques leveled against Islamic tradition and national history by leftist factions. To counter these “attacks,” they embarked on an intense translation activity, seeking to import answers from other Muslim-majority countries (Ocak, 2013, pp. 94-95). During this period, Islamist publishers prioritized the publication of copyrighted and translated texts over religious books, aiming to respond to leftist arguments that denigrate Islam, Ottoman history, and national identity (Ocak, 2013, pp. 96-98). Any discourse challenging the fundamental tenets of modernity held significant appeal for these Islamist publishers.

At this point, intellectuals within Islamist circles began to take notice of figures such as Fanon, Said, and Bhabha. Post-colonial theory, which emphasizes the political functions of texts within the intellectual field, has engendered the emergence of a new critical discourse. As articulated by Tymoczko (2007, p. 190) “It is telling that positivism became the dominant Western epistemological posture at the height of European imperialism, as European empires were consolidating their dominion throughout the world. Empire involves more than physical control: it is also a matter of cultural assertion and control of meaning and knowledge.” Within this positivist paradigm, imperialism legitimizes itself through claims of superiority, defining technological advancement as the sole measure of “civilizations” and equating the lack of such advancement with a lack of civilization. This narrative coalesced in the concept of “la mission civilisatrice,” which asserted the hegemonic notion that bringing “civilization” to nonwestern peoples was necessary, even from the perspective of the colonized. Translation, serving as the conduit for the transfer and manipulation of foreign ideas, assumes a significant role within this struggle for “cultural assertion and control of meaning and knowledge.”

As an active agent within the intellectual field, the translator plays an extremely vital role, possessing the capacity to exert significant influence at the center of consent production across various fields. In line with the paradigm shift observed in other humanities disciplines, translation studies in the 1980s began to pivot from a focus solely on the text to include the translator and the contextual elements surrounding them (Milton and Bandio, 2009, p. 2-3). Toury posits that cultures, upon recognizing gaps, rely on translation to bridge them. Often, these gaps can be filled by texts originating from other languages, with those sourced from prestigious cultures perceived as advantageous due to their high symbolic capital (2012, p. 22). Within society, the individuals' involvement in the creation of cultural repertoires does not uniformly assume an active role in this process. Instead, only a select few actively contribute to repertoire creation, whether through a commission by the community or through self-initiated endeavors, thereby introducing new options (Toury, 2002, p. 151).

In line with Cevat Özkaya's definition of Islamism as a form of “self-defense,” the journal “Yeniden Milli Mücadele” (National Struggle Again) similarly utilizes the perception of external threats as ideological pillars to unite individuals with Islamic sensitivities. The movement's agenda rests on the premise that historical adversaries such as Judaism, Communism, and Christianity, viewed as “external forces,” have continuously threatened Islam and Muslims. Subscribing to this doctrine leaves little room for ambiguity; individuals are faced with clear options and an imperative to act. They must either succumb to these perceived threats and risk the erosion of their identity or rise and defend their faith. As implied by its name, *Yeniden¹ Milli Mücadele* embodies the journal of a group that has chosen the path of struggle. Building upon Toury's observation that no translation should be divorced from its contextual backdrop (2012, p. 22), this study aims to elucidate how Özkaya and his political milieu shape his habitus, with Özkaya both being structured by and contributing to the structuring of this environment.

2. Culture Planning and the Creation of Hegemony

As noted by Kara (2001), the genesis of the Islamist movement in Turkey can be traced back to the need to assume a defensive stance against the surge of Westernization initiatives that gained momentum in the 19th century, exerting profound transformative influence across all societal levels and within the cultural field. Intellectuals within the Islamic World remained largely oblivious to the magnitude of this transformation until they were confronted with the portrayals of Islam propagated within the Orientalist repertoire. This paper contends that the widespread adoption and utilization of Said's *Orientalism* in the Turkish context can be attributed to its fulfillment of a longstanding need to “defend” the Islamist identity against Orientalist critiques. To understand the precise exigency to which Said's work responds, it is instructive to examine premises.

¹ The journal gave the movement its name and was published from 1970 to 1980 in 1525 issues. For further information on the journal and the movement see (Yalçın, 2019 and Aydın, 2005).

During an era when the term “Islamist” had yet to denote as a descriptor for the political movement, Namık Kemal challenged Ernest Renan’s assertion in his 1883 work “Defense against Renan,” contesting Renan’s depiction of Islam as a religion that hindered progress. Although Namık Kemal’s text did not gain significant acclaim upon its initial publication, it gained prominence decades later, particularly in 1910 during the rise of the Dozy controversy (Yenilmez, 2015). Anticipating Edward Said’s later critique of Western scholarship’s careless approach to the East (288), Namık Kemal observed that European universities and scholars, while meticulously focused on other fields of study, displayed a notable lack of precision and sensitivity when it came to Islam (p. 16). Similarly, Ahmet Mithat’s *Nizâ-ı İlm ü Dîn* (1897–1900), an annotated and adapted translation of John William Draper’s *History of the Conflict between Religion and Science* (1874), serves as a defense against Orientalist attacks on Islam’s contributions to scientific advancement. Joining Namık Kemal and Ahmet Mithat in this defense, Şehbenderzade Filibeli Ahmed Hilmi (1865–1914) countered Abdullah Cevdet’s translation of the Dutch Orientalist Reinhart Peter Anne Dozy’s (1820–1883) work titled *History of Islam*, which hit the bookshelves in Istanbul.²

On the opposite end of this critical stance lies a faction that admired the technological advancements, economic prosperity, and scientific achievements in Europe. Tevfik Fikret (1867–1915), one of the leading proponents of modernization, expressed his admiration and reverence for European civilization in his poem “Promete,” where he exclaimed, “How sweet it is to rise and laugh!” (Translation). Upon recognizing the lagging status of their own country, proponents of modernization immediately turned to introspection to discern the underlying causes of this lamentable condition. Some modernizers attributed responsibility to their civilization and advocated for its rejection in favor of adopting European values and customs. This stance, which sometimes escalated to outright denial, faced criticism not only from Islamist groups but also from left-wing and modernist writers (İlhan, 2002, p. 23). Rooted in a stark comparison between Western economic and living standards as well as those of Turkey, this rejectionist attitude often concluded that Turkey would never attain Western standards, particularly gaining traction during periods of significant economic downturns. According to this narrative, proponents of Westernization lack faith in their own country and people, rendering them unreliable and unworthy of trust, as they are perceived to harbor disdain for their own culture and heritage. Influential in propagating the Orientalist approach, these elites are viewed as local collaborators of colonialists seeking to strip Muslims of their religion, identity, and culture (Süphandağı, 2017, p. 54).

These agents of change, who employ an idealized Western standard to evaluate and critique their own countries, often harbor criticism toward local culture, politics, and customs, viewing reforms as the sole means to liberate their countries and people from “poverty,” “backwardness,” and “dependence.” The reforms they advocate typically entail severing ties with historical legacies perceived as the root causes of societal issues, advocating instead for a fresh start based on new principles. This necessitates the relinquishment of established positions across all sectors of society to accommodate the proposed reforms. Such radical changes and demands inevitably provoke instigated resistance from entrenched positions. The establishment of the republic not only entails a shift in the political system but also necessitates the reorganization of Islamic institutions, roles, and the role of religion in state affairs. The religious habitus and social capital of Islamic sensitivities have found new avenues of expression within the political field. Resistance, in dialectical opposition to the reforms, encompassed various ideologies, including socialism, Darwinism, capitalism, and materialism, all viewed as Western concepts undermining the sanctity of Islam. According to the Islamist narrative, Islam was under attack, denigrated by these emerging waves, and required defense. Within this framework, any criticism directed toward Islam and Muslims was perceived as part of a broader project aimed at undermining Islam. Considering the historical context of Western imperial operations in the Islamic lands, this perspective does not appear as a far-fetched conspiracy theory. Özkaya, the first patron of *Orientalism*’s Turkish translation, aligns with this resistance to Western ideas, advocating for the reinstatement of Islam’s influence across all areas of life and promoting Islam as the sole standard in state and society.

3. From the Political to the Cultural (Battle)Field

The Islamic revolution of 1979 marked a momentous occasion for the young publishers Özkaya, whose early endeavors with the newly established Pinar imprint saw the release of two seminal titles: *İslam Devrimi*³ (1981) and *Tevhidi Dünya Görüşü*⁴ (1981), authored by Murtaza Motahari (1919–1979) and translated by Ali Emiroğlu. However, novice publishers overlooked the disparity between the Shia worldview and the Sunni world, resulting in the lukewarm reception of these initial publications within Islamist circles. Özkaya (2018) reflects that it was not until the third book

² For a detailed discussion of the connection between the resistance to the Orientalist discourse and the emergence of Islamist movements see (Gündüz, 2020, p. 53-79).

³ *Islamic Revolution*

⁴ *Tawhidi Worldview*

that they achieved the success they had envisioned. Fortuitously, Özkaya encountered Nezh Uzel, the translator of the book, while perusing Sahafklar, the second-hand book market. Uzel shared his aspiration to translate a particular book that had left a profound impression on him, expressing his eagerness to make it available to readers if only he could find a publisher. Özkaya, who had been deeply involved in political ventures since the 1970s, seized the opportunity and took on the role of publisher. He remained a steadfast participant, firmly believing in the outcome of the game to a large extent.

Pınar, the publishing house associated with the National Struggle Movement (Milli Mücadele Hareketi), prioritizes the dissemination of translated works over copyrighted ones. Özkaya elucidates that they deem it appropriate to circulate texts they believe will help their position in the cultural field, particularly as they encounter difficulty in finding arguments to counter opposition within the local culture (2019). Engaging in constant contestation and rivalry against leftist groups since their high school years instilled in the movement the recognition that securing intellectual hegemony over culture was paramount (2018). Özkaya emphasizes that their primary effort was to challenge the cultural dominance of Western civilization and restore Islam's hegemony across all areas of life. According to Özkaya's account, the leadership of the National Struggle Movement concluded that the struggle in the cultural field was equally significant as the physical political confrontations in the streets and schools. Consequently, they resolved to launch a cultural journal alongside the weekly publication *Yeniden Milli Mücadele* (National Struggle Again) (1970–1980), which lent its name to the movement they spearheaded. Thus, in 1972, the *Pınar Monthly Culture and Art Journal*, initially published by the student union of the Çapa Higher Teacher Training School, came under the complete control of the National Struggle Movement.

Pınar Publication recognized a significant opportunity in appropriating the works of an academic of Edward Said's stature. Said, who hails from one of the most prestigious universities globally and whose writings are esteemed within scholarly circles, mentions ideas that align closely with the objectives of the National Struggle Movement. Said's scathing critique of Israel's actions, including violence, unlawfulness, and the displacement of the Palestinians, as well as his condemnation of the Orientalist discourse that perpetuates narratives legitimizing imperialism and colonialism, resonates strongly with the movement's ideology. Furthermore, Said's linkage of criticisms directed toward Islam with the intellectual milieu of imperialist countries precisely reflects the new connection sought by the National Struggle Movement. By embracing Said's critical framework and lexicon, rich with symbolic capital, Pınar Publication has equipped the movement with potent tools to fight against the hegemony of Western culture.

4. Accumulating Cultural Capital: A Constructing Agent Cemil Meriç

While *Yeniden Milli Mücadele* embraced discourses based on conspiracy theories circulated by figures like Cevat Rifat Atilhan and Ziya Uygur in the early 1970s, particularly revolving around the Israel-Zionism-Freemasonry conspiracy, the journal *Pınar* attempted to distance itself from such topics whenever possible. However, as the movement experienced a schism in the mid-1970s, the faction associated with *Pınar* was bolstered by the addition of intellectuals like Cemil Meriç rapidly amassing the cultural capital necessary to establish a publishing house. Meriç's influence extended beyond mere participation; he attracted young individuals to *Pınar*, urging them to shift their focus from street activism to a more intellectually oriented approach (Özkaya, personal interview, 15.11.2019).

Özkaya, while listening to Uzel discuss Said's book in the second-hand bookstore, recognized a familiar argument presented in a more scholarly and methodological manner. In this context, the subtitle of Pınar's first translation in 1982, "The Vanguard of Colonialism" ("Sömürgeciliğin Keşif Kolu"), was borrowed from a text by Cemil Meriç whose⁵ influence and guidance⁶ played a crucial role in expanding Pınar's repertoire, as evidenced by his facilitation of Alev Alatlı's translation of *Covering Islam* (1981) a mere three years after its English publication under the title *Haberlerin ağında İslam* (*Islam in the Net of the News*) (1984). As exemplified by Meriç, Said, and Uzel, contrary to expectations,

⁵ Grandchildren of the old Ottoman State, Meriç and Said shared much in common in terms of their intellectual formation. Both went to foreign schools, Said in Cairo, Meriç in Hatay which was a part of Syria back in the twenties and thirties. Both were heavily influenced by the French intellectual tradition. Meriç like Said draws on Vico, Gramsci, Zola and Benda when he wrote a series of essays published in *Pınar* "Aydın Denen Meçhul" (1977) ("That Unknown Called Intellectual") adumbrating Said's *Representations of the Intellectual* (1994), which carries uncannily similar references to French intellectual history, despite the disparity in their conclusions and treatment of their subject. Although Meriç admires Said's work and promotes him, he is not willing to renounce orientalist like Renan at once. On that Meriç thinks that Said's work is "too ruthless" and causes a "laziness of ideas", causing as much harm as good (Koçak, 2018, 55). Like Meriç, Mardin (2002; p.113) states that Said's thesis was too abruptly adopted by the intellectuals, which is because such a discourse is the result of a historical trend. Mardin states that there is a reaction to the West's discourse on Turkey and Turks from both the right, the left and the "centre" of the country, and that these representations are approached with suspicion. Said did not focus enough on the tradition of criticizing the representations of the West about the East, which preceded him. Ortaylı (2006) argues that Said's work ignores many achievements of Oriental science, should be read as a part of a fight for a seat in American universities, and does not concern Turkish intellectual life (115). In that we can see that though there is a general applaud for Orientalism, there is also a vein of criticism which approaches Said from a more cautious standpoint.

⁶ Özkaya states that it was thanks to Meriç that he learned the leftist worldview against whom he struggled in the highly agitational atmosphere of the seventies. He adds that he had seen the people in the opposite camp as a treacherous group that fed on evil and acted with evil intentions, over time he began to better understand what caused the differences between them (2008).

colonial⁷ education catalyzed the development of individuals with heightened awareness and anti-imperialist individual sentiments.

In his introduction to his translation titled *Oryantalizm: (doğubilim): Sömürgeciliğin keşif kolu (Orientalism, the vanguard of colonialism)*, Uzel reveals his motivation for undertaking such a huge task: he seeks to dismantle the prevailing narrative that fails to acknowledge any civilization beyond its own. While Said points out the origins of the disparaging image of Islam and Arabs, Uzel takes a step further, utilizing the opportunity to defend Islam. He reminds his readers that Islamic civilization created original syntheses and propelled them into the future by integrating with the civilizations it encountered over more than a thousand years. Contrary to the orientalist depiction of Islam as a destroyer of cultures and traditions, Uzel tends to portray Islamic civilizations as tolerant toward the cultures they encountered. Within this narrative, foreign cultures are embraced with respect and readily assimilated. One of the key points emphasized by Said, the French imperialist policy of “*la mission civilisatrice*” is the focal theme that Uzel urges Turkish readers to discern from the text. According to Uzel, Said’s main achievement lies in unveiling the imperialist agenda concealed behind the discourse of bringing civilization to barbarians who lack civilization. Within this paradigm, civilization is prescribed and measured solely based on the technological and economic progress of societies (1982, p. 9).

For Uzel, the enduring success of Islamic civilization, which has thrived for 14 centuries and fostered connection among people from diverse traditions across vast geographies, serves as a testament to its profound and inclusive nature (1982, p. 10). However, Uzel mourns the current state of Muslim societies, which, despite historically establishing formidable states and exerting influence over vast territories, have fallen victim to European imperialism since the 19th century. While he acknowledges internal factors contributing to this situation, Uzel assigns a more significant role to the conspiracy of foreign powers in intensifying the situation. Unlike Said, who aims to confront imperialism on a global scale and critiques colonialism in all its manifestations, Uzel focuses solely on the Turkish and Muslim world, which has endured relentless attacks by other civilizations, particularly over the past century and a half. According to Uzel, it is through Said’s work that the intellectual legitimization of this imperialist and colonial world order is laid bare (1982, p. 11).

5. The Hysteresis of Habitus: Discursive Traumas

In Bourdieusian terminology, hysteresis denotes a state in which individuals lack the dispositions necessary to recognize and effectively utilize emerging opportunities. It signifies a deficiency in the tools required to succeed within one’s habitus and field of operation, an inadequacy of competencies and capital essential for success. Bourdieu describes hysteresis as the fundamental mismatch between available opportunities and the dispositions needed to capitalize on them, often resulting in missed opportunities and a reluctance to approach historical crises with new perspectives, even if they are revolutionary (Bourdieu, 1972, p. 173). When mobilizing collective action, it is crucial to consider the individual dispositions and circumstances of each agent, including the habitus hysteresis, as it can impede historical thinking and lead to missed opportunities. It is important to consider the objective alignment of dispositions based on shared objectives. Tyulenev defines Bourdieu’s concept of hysteresis as the extreme incompatibility between an individual’s habitus and the demands of the field (2014, p. 178). The translation process resulting from the pronounced disparity and foreignness between the field presented by Said’s text and Uzel’s predispositions will undoubtedly reflect the profound impact of this gap.

Uzel, deeply steeped in the 8-century-old Mevlevi tradition, was profoundly influenced by its habitus, encompassing everything from its music and literature to its sacred ceremonies. With a Turkish-Islamic cultural background, he possessed a mastery of the French language and culture, enabling him to showcase Sufi music not only in France but in various European countries. He embodied the essence of an intellectual: a musician, translator, and columnist. Uzel’s journey into the Mevlevi lodge commenced during his studies at Galatasaray High School in the 1950s, where like many Mevlevi dervishes, he began playing the *ney*. His passion led him from Istanbul to Konya while still a high school student to participate in the revered *Şeb-i Arus* ceremonies. His enthusiasm at a young age gained the attention of prominent Mevlevi elders, particularly Ney player Ulvi Ergüner, who took him under his wing and served as his mentor. Uzel’s career was initiated on Istanbul radio as a kudümzen , marking the inception of his musical journey. Subsequently, in 1966, he was recruited by TRT as a professional performer and became an esteemed member of the Sufi Ensemble. Despite his significant contributions, Uzel faced criticism, being derogatorily labeled as a “rhythmist,”

⁷ The Islamist media tend to claim that these schools have missionary activities and aim to convert Turkish students to their country’s sympathizers (Erdoğan, 1969, p.18; *Yeniden Milli Mücadele*, 1977, p.4).

a term denoting a musician of lower status who performs tasks deemed less intricate or musically nuanced. However, in the 1970s, he ventured into translation, using his proficiency in French to undertake this endeavor.

Uzel's intellectual and artistic inclinations are deeply influenced by his affiliation with the Mevlevi order (Oğuz, 2019). His source of authorities, including figures such as Mevlana, Ahmet Cevdet Pasha, Islam, Sufi music, Tanpınar, Ahmet Yesevi, Şeyh Galip, Yunus Emre, İtri, Mimar Sinan, and Ahmet Rasim epitomize Uzel's habitus and political perspectives. The reverence he holds for the Turk-Islamic Ottoman heritage reflects his affiliations in Turkish politics during the 1970s, 1980s, and 1990s. Conversely, Cumhuriyet Newspaper, Melih Cevdet Anday, Sadeddin Aral, Westernization, Tanzimat writers, and Çetin Altan represent opposing concepts and symbolic figures that Uzel employs to shape his identity. These symbolic figures share a common attribute: they view Western European intellectual and cultural heritage as a superior alternative to the Turkish-Islamic tradition.

Evidently, Said and Uzel inhabit separate fields distinguished by substantial lines not only in habitus but also in *conatus*. They adhere to distinct sets of beliefs, doctrines, and illusions, resulting in a very limited intersectional zone between them. As agents, they possess divergent expectations, presuppositions, modes of thought, linguistic patterns, perspectives, and inherited norms from the movements and ideologies they represent. This disparity is exemplified in the second sentence of Uzel's translation, which highlights the profound differences between their respective frameworks.

Said's methodology is based on the works of theorists such as Vico, Auerbach, Gramsci, Raymond Williams, Althusser, Nietzsche, Freud, and Foucault, whose ideas and propositions are fundamentally at odds with Nezh Uzel's discursive lexicon. This discord has led to significant discursive trauma for Uzel, who is unfamiliar with Said's scholarly theoretical framework. The habitus that shaped Uzel failed to equip him adequately for Said's scholarly theoretical habitus, resulting in a visible hysteresis during the translation process. Özkaya acknowledges Uzel's admission of the challenges he faces, quoting him as saying, "If I had known it would be this difficulty, I would never have undertaken this task." Pınar Publishing House, in response to criticism of the initial translation, commissioned a second translation from Selahattin Ayaz. Uzel's translation began to fail as early as the second sentence of the "Introduction" section.

He was right about the place, of course, so far as a European was concerned. (s. 1)

Pour ce qui est du lieu, il a bien raison, dans la mesure, du moins, où c'est un Européen qui est en cause.⁸ (Malamoud, s. 13)

Yerlilere göre düşünülecek olursa gazeteci haklı idi, ancak o omuzlarının üzerinde bir Avrupalı kafası⁹ taşıyordu.¹⁰ (Uzel, s. 13) Hakkı vardı, özellikle bir Avrupalı olarak.¹¹ (Ayaz, s. 13)

Beirut hakkında haklıydı tabii, hele bir Avrupalı olduğu düşünülürse.¹² (Ülner, s. 11)

Compared to the translations by Ayaz and Ülner, which effectively convey the message of the source text, Uzel's translation exhibited numerous challenges. Aside from failing to capture the essence of the source text, Uzel's rendition introduces problematic elements. For instance, he chooses to employ the expression "European mind" in an essentialist manner, a move borrowed from the repertoire of Islamist discourse. This choice is fundamentally at odds with Said's intentions, as he aimed to critique such stereotyping and overgeneralization.

Moreover, Uzel's translation is marred by frequent errors in word choices, as well as unnecessary additions and deletions. One particularly glaring example of this can be seen below:

Because Orientalism is a cultural and a political fact, then, it *does not exist in some archival vacuum*; (s. 13)

Pisque l'orientalisme est un fait culturel et politique, il n'existe donc pas dans un espace vide, dénué d'archives (Malamoud, s. 25)

Oryantalizm kültürel ve politik bir *varlık* olduğuna göre *arşiv hazinesinden yoksun boş bir alan değildir*.¹³ (Uzel, s. 32)

O halde, Oryantalizm kültürel ve politik bir vakıa olduğu için varlığı bir arşiv boşluğunda değildir.¹⁴ (Ayaz, s. 28)

Şarkiyatçılık, kültürel ve siyasal bir olgu olduğuna göre, yalıtılmış bir belgeler uzamında sürdürmez varlığını;¹⁵ (Ülner, s. 22)

What Said particularly wants to emphasize here is that Orientalism as a discursive academic field does not exist only in documents, in an archival void disconnected from the world, but is much more than that, Orientalism is a cultural and political "fact" and can be understood within these social and historical contexts. However, the concept of "varlık

⁸ Since Uzel translated from an intermediary language, the French translation is given below as well as the English translation.

⁹ "Bu kafa, **Avrupalı kafası** değil, Avrupalının Türk aydınında görmek istediği, her türlü murakabe ve muhasebe gücünden yoksun taklitçi şebek kafasıdır." (Kısakürek, 2014) (This mind is not the European mind, it is the imitator monkey head that Europeans want to see in Turkish intellectuals, devoid of any control and accounting power.) "Kadın kocasının eline bakmayacak, çalışacak" diyenler, Rablerinin huzurunda rezil olacakları sözleri söylemektedirler. "İşçi kadın" isteyenler, sömürgeci **Avrupalı kafası** taşımaktadırlar." (Yıldız, 2017) (Those who say 'a woman will not take care of her husband, she will work' are saying words that will make them humiliated in the presence of their Lord. Those who want "working women" have colonialist **European minds**) All the back-translations are created using <https://translate.google.com/>.

¹⁰ According to the locals, the journalist was right, but he was carrying a European head on his shoulders.

¹¹ He had the right, especially as a European.

¹² He was right about Beirut, of course, especially considering he was a European.

¹³ Since Orientalism is a cultural and political entity, it is not an empty space devoid of archive treasure.

¹⁴ Since Orientalism is a cultural and political phenomenon, its existence does not exist in an archive void.

¹⁵ Since Orientalism is a cultural and political phenomenon, it does not continue its existence in an isolated space of documents;

(being)” used by Uzel is completely different. The word “fait” is also used in the French translation, which is the exact equivalent of the English “fact.” In the French translation, the words “l’existence” or “la creature,” which are equivalent to the word “existence” in Turkish, are excluded. Uzel also made an addition in the same sentence. Although the word “hazine (treasure)” does not appear in either the English or the French translation (le trésor), Uzel added this word next to “archive,” indicating an “emptiness” or “extension” in the sentence, and an abundance, multiplicity. More serious than these, we encounter the mistranslation of concepts that play a theoretically central role.

The exteriority of the representation is always governed by some version of the truism that if the Orient could **represent** itself, it would; **since** it cannot, the **representation** does the job for the West and *faute de mieux* for the poor Orient. “Sie können sich nicht vertreten, sie müssen vertreten werden,” as Marx wrote in The **Eighteenth** Brumaire of Louis Bonaparte (s. 21)

L’extériorité de la représentation est toujours gouvernée par une version ou une autre du truisme: si l’Orient pouvait se représenter lui même, il le ferait; puisqu’il ne le peut pas, la représentation fait le travail, pour l’Occident, et, faute de mieux, pour le pauvre Orient. « *Sie können sich nicht vertreten, sie müssen vertreten werden* », comme l’écrit Marx dans le *Dix-huit Brumaire de Louis Bonaparte*. (Malamoud, s. 34-35)

Takdim’i oluşturan itici güç, daima basit gerçeğin şu veya bu şeklindedir. Eğer Doğu kendi kendisini **takdim** edebilseydi her halde sonuç başka türlü olurdu. **Ama** yapamamaktadır. Bu çalışma Batı’lılar tarafından yürütülür ve böylece “**Takdim**” Batı’lıların hesabına çalışır. Doğu böylece daima zarardadır. Marx: **Dixhuit** Brumaire de Louis Bonaparte: Louis Bonaparte’ onsekiz Brumaire’in de. . . bu şu demektir “Kendilerini **takdim** edemiyorlar, **takdim** edilmek zorundalar. . .”¹⁶ (Uzel, s. 46)

It is evident that Uzel misinterpreted the word “representation” as “presentation,” which should be translated as “temsil,” in Turkish as “takdim.” In the source text, the noun “representation” is used 61 times, and the verb “represent” is used 171 times. The erroneous translation of such a crucial word stems from the disparity between the habitus of the author and that of Uzel. Uzel not only overlooks the significance of the concept of “representation” but also provides a consistent translation of the concept of “discourse,” which is a key term in Said’s work. This concept, mentioned 104 times, is sometimes rendered as “anlatım şekli (a form of expression)” (p. 14), sometimes as “hitabet (oratory)” (p. 17, 44), sometimes as “konuşmalar (conversations)” (p. 21), and at times as “form of address” (p. 31). Moreover, the word “discourse” is completely omitted at certain points. It is challenging to explain Uzel’s translation errors solely based on the fact that he translated from an intermediary language. The French translation remains faithful to the original text word for word. In the First Part, which follows the introduction, the translation begins to fail, which is particularly evident in the titles.

The Scope of Orientalism **Knowing the Oriental**

On June 13, 1910, Arthur James Balfour gave a lecture to the *House of Commons* on “the problems with which we must deal in Egypt.” These, he said, “belong to a wholly different category” than those “affecting the Isle of **Wight** or the West Riding of Yorkshire.” He spoke with the authority of a long-time member of Parliament, former private secretary to Lord **Salisbury**, former chief secretary for Ireland, and former secretary for Scotland. former prime minister, and veteran of numerous overseas crises, achievements, and changes. (s. 31)

Le Domaine de l’Orientalisme **Connaître l’Oriental**

Le 13 juin 1910, Arthur James Balfour fit un discours à la **Chambre des Communes** sur « les problèmes que nous avons à résoudre en Egypte ». « Ils ne sont, dit-il, pas du tout de la même espèce que ceux qui touchent l’île de **Wight** ou l’arrondissement ouest du Yorkshire. » Il parlait avec l’autorité d’un homme depuis longtemps membre du Parlement, ancien secrétaire privé de lord **Salisbury**, ancien secrétaire d’État pour l’Irlande, ancien secrétaire d’État pour l’Ecosse, ancien Premier ministre, vétéran de bien des crises, de bien des réalisations et changements en politique étrangère. (Malamoud, s. 45)

Oryantalizmin Alanı¹⁷ **Doğu’yu Tanımak**¹⁸

13 Haziran 1910 günü Arthur James Balfour, **Millet Meclisinde**¹⁹ “Mısır’da çözmek zorunda bulunduğumuz problemler” adı ile bir konuşma yaptı. “**Wight** adasında yahut Yorkshire’in batı yakasında karşılaştığımız meselelerle bunlar aynı karakter taşıyorlar” diyordu. Uzun zaman Parlamento üyeliği yapmış bir insanın ses tonu ile konuşuyordu. Lord **Salisbury**’nin eski özel sekreteri, eski İrlanda bakanı, eski başbakan, her türlü krizin altından kalkmış, devletin dış politikasında söz sahibi bir insan başka türlü olamazdı. . .” (Uzel, s. 59)

¹⁶ The driving force behind the **Presentation** is always some form or other of simple truth. If the East had been able to **present** itself, the outcome would probably have been different. But he can’t. This work is carried out by Westerners, and thus the “**Presentation**” works at the expense of Westerners. Thus, the East is always at a loss. Marx: *Dixhuit Brumaire de Louis Bonaparte*: Louis Bonaparte in his *Eighteenth Brumaire*. . . This means “They cannot present themselves, they have to be presented. . .”

¹⁷ Orientalism’s Domain.

¹⁸ Getting to Know the East.

¹⁹ In the national assembly

As evidenced by the highlighted words above, Uzel not only makes translation errors but also struggles with accurately spelling words and names. Notably, the translator cannot be solely held responsible for these shortcomings. In the Metis translation published in 1999, Beril Eyüboğlu and Orhan Koçak are credited as the editors of the text. However, there is no mention of such editorial support in the 1982 Uzel translation published by Pınar Publications. Similarly, in Pınar's translation by Selahattin Ayaz, such editorial credit is not indicated in the book's title either. In the same paragraph:

In addition, his remarkable social **eminence**, the breadth of his learning and wit—he could write on such varied subjects as Bergson, Handel, **theism, and golf**—his education at Eton and Trinity College, Cambridge, and his apparent command over imperial affairs all gave **considerable authority to what he told** the Commons in June 1910. (s. 32)

De plus, sa remarquable **supériorité** sociale, l'étendue de ses connaissances et de son intelligence — il pouvait écrire aussi bien sur Bergson que sur Haendel, sur le théisme que sur le golf—, son éducation à Eton et au Trinity College de Cambridge, et son apparente maîtrise des affaires impériales, tout cela donnait la plus grande autorité à sa déclaration aux Communes (Malamoud, s. 45)

Üstelik James Balfour yüksek sosyal **yetenekleri** bilgisinin genişliği, zekasının inceliği ile aynı anda hem Bergson ve hem Haendel hakkında yazı yazabilecek güçte idi. **Ne felsefede ne de siyasette başaramayacağı konu yoktu.** Eton ve Cambridge'in Trinity College'inde edindiği bilgiler daha sonra imparatorluğun işlerini yürütmeye gösterdiği erişilmez başarı, **otoritesinin en yüksek noktalara kadar ulaşmasında kendisine yardımcı olmuşlardı.**²⁰ (Uzel, s. 59-60)

Toplumdaki büyük saygınlığının yanı sıra bilgisinin, zekasının enginliği (Bergson, Handel, teizm ve golf gibi değişik konularda yazabiliyordu) Eton ile Cambridge'de, Trinity Kolejinde okumuşluğu, imparatorluk işlerindeki gözle görülür ustalığı, Haziran 1910'da Avam Kamarasında söylediklerine hatırı sayılır bir **yetkinlik** katıyordu.²¹ (Ülner, s. 42)

Here, Said discusses the sources of authority attributed to Balfour's words, highlights his intellectual interests, skills, his Eton and Cambridge education, and his positions within the highest bureaucracy of the empire, all of which contributed to establishing his authority. The mistranslation of a crucial word, crucial in addressing the chapter's discussion, undermines the transmission of the argument from the outset. Ülner, who was pursuing her doctorate in philosophy at the time of the translation, recognized the critical role this keyword played. Her adeptness in handling such a task, stemming from her habitus, enabled her to consistently and persistently translate the concept accurately every time.

We **know** the civilization of Egypt better than we **know** the civilization of any other country. We **know** it further back; we know it more intimately; we **know** more about it. (s. 32)

Nous **connaissons** mieux la civilisation égyptienne que celle de tout autre pays, nous la connaissons de manière plus intime; nous en **savons** plus sur elle. (Malamoud, s. 46)

Mısır uygarlığını bütün diğer uygarlıklardan daha iyi **tanıyoruz.** Ona diğerlerinden daha **yakınız.** Onun hakkında çok şey **biliyoruz.** (Uzel, s. 60)

Mısır uygarlığını herhangi bir ülkenin uygarlığını **bildiğimizden** daha iyi **biliyoruz.** Tarihini başka ülkelerinkinden daha eski zamanlara dek **takip edebiliyoruz,** daha yakından **tanıyoruz,** hakkında daha çok şey **biliyoruz.** (Ülner, s. 42)

In Uzel's translation, the word "know" from the source text, corresponding to the verb "connaître" in the French text he translated, was rendered as "to recognize" in the chapter title. This choice is significant as the word "know" holds particular importance, especially within the quote from Balfour, given that Said's primary focus in this chapter revolves around the philosophy of knowledge. The repercussions of Uzel's translation from the intermediary French text are undeniable. Conversely, it is evident that the French translation remains faithful and meticulous. Some shortcomings in Uzel's translation can be attributed to the lack of editorial support. The examples provided above underscore the deep disparity between Uzel's and Said's habituses, which significantly affected the resulting translation. Said, having completed his undergraduate and doctorate degrees at prestigious universities like Princeton and Harvard in the United States, and serving as a professor of comparative literature at Columbia University, possessed a profound understanding of social and literary theorists such as Freud, Vico, Hegel, Foucault, Gramsci, Adorno, Derrida, and Bourdieu, among others. He was proficient in using this highly technical jargon. In contrast, Uzel, primarily a musician²² and Sufi, later transitioning into a translator and a columnist as a secondary occupation, did not possess the scholarly mastery of the theories adeptly utilized by Said. Consequently, he encountered significant difficulties conveying Said's specialized terminology and even resorted to omitting certain parts of the text altogether. Due to the vast disparity in their habituses, Uzel employed overgeneralizations that Said would find objectionable in terms of political correctness. While Said was

²⁰ Moreover, James Balfour, with his high social skills, breadth of knowledge, and subtlety of intelligence, had the power to write about both Bergson and Haendel at the same time. **There was no subject he could not achieve, neither in philosophy nor in politics. The knowledge he acquired at Eton and Cambridge's Trinity College later helped him to reach the highest levels of authority** and the unattainable success he showed in managing the affairs of the empire.

²¹ In addition to his great prestige in society, his breadth of knowledge and intelligence (he could write on such diverse subjects as Bergson, Handel, theism and golf), his education at Eton, Cambridge and Trinity College, and his apparent **mastery** of imperial affairs added considerable competence to what he said in the House of Commons in June 1910.

²² Uzel worked mostly in music after high school, played in music programs on the Turkish Radio and Television TRT, gave concerts abroad and took part in album recordings with Kudsi Erguner, a ney player who lived in France.

against generalizations and marginalizations, the translator resorted to a culturalist and essentialist discourse. Moreover, the publication of the translation with such significant errors and deficiencies can be attributed to Pınar Publications' lack of cultural capital to detect and rectify these issues. Consequently, the publishing house could not ignore the criticisms directed toward the translation and subsequently commissioned a second translation from Selahattin Ayaz.

Conclusion

In conclusion, this study examined the historical context surrounding the publication of Edward Said's seminal work, *Orientalism* (1978), in Turkish in 1982, and the subsequent impact it had, with a focus on key figures involved in the translation process. Özkaya, the founder and editor-in-chief of Pınar publications, the Islamist movement that influenced him, *National Struggle Again*, *Pınar magazine*, which laid the groundwork for the publishing house, and Cemil Meriç, who contributed significantly to the early development of the publishing house with his cultural and social influence, were analyzed alongside the first translator, Nezi̇h Uzel. Detailed discussions were conducted to elucidate how these actors shaped the translation process and the dynamics of its transfer. Meriç's²³ (1985, p. 92) influential book in Islamist circles, *Bu ÷lke (This land)* (1985), rejected various "-isms" with particular disdain toward Zionism, imperialism, and communism. While not entirely aligning with an absolutist and oppositional stance, Said's advocacy for the Palestinian cause, his exploration of the connections between imperialism and the discourse of Orientalism, and his skepticism toward overarching narratives such as communism intersect with Pınar's *conatus*²⁴, characterized by what Tyulenev (2014) termed "the father's project." Uzel's translation of *Orientalism* emerged within this intellectual habitus, Pınar's target audience was predisposed to engage with critiques of the West/Christendom versus East/Islam binary, minoring Uzel's familiarity with the esteem of Islamic civilization within French culture, stemming from his education in a foreign system high school, akin to Said and Meriç.

When examining the 1982 edition of Uzel's translation in light of Bourdieu's concept of the "field," it becomes evident that Pınar Publishing viewed the translation of *Orientalism* as a means to gain traction in the cultural battleground to defend their ideological positions. Despite fierce advocacy from Islamist movements for Ottoman Turkish and its lexicon, Pınar chose the title *Oryantalizm (Doğubilim)*, with a pure Turkish explanation in parentheses. Ironically, the leftist publishing house Metis, which ostensibly rejects the Ottoman heritage, boldly opted for "Şarkiyatçılık," a more direct equivalent in old Turkish.²⁵

²³ Though Meriç was quite critical of the Western culture and the people he still had admiration for figures like Balzac, Saint-Simon, Camoens, Vico and Scott among many others, so at times he did not find it easy to identify with the groups who fundamentally rejects all the western values. Meriç, who is between these two poles, states this hybrid identity with these words: "I mean, with my language, my tastes, my excitements, with me, I belong with the *Büyük Doğu*²⁸ (*Grand East*) (1943–1978) crew, to Yön²⁸ (*Direction*) (1960–1967) with my thoughts and beliefs" (Jurnal, 19.11.1964). Meriç, who is also familiar with the Marxist literature on which the left leans, has a status that can be considered a "devshirme," a recruit for these Islamist journals. There are two main tendencies that render Meriç eminent for these journals: First, he preferred the Ottoman Turkish, heavily loaded with Arabic and Persian vocabulary to the modern Turkish word choices that the republican cadres tried to embed in as a part of the efforts of constructing the new national identity, and he waged a committed struggle in this regard; and second, within the same line with the Islamist narrative of the time, he accused republican "westernist" intellectuals of betraying their identity. In addition, Meriç argues that Muslim societies can survive against imperialism only by clinging to Islam. Recruiting an intellectual like Meriç to their own journals and publishing houses is actually the result of a similar vacuum. In this context, Meriç has the status of a translated text within the Islamist discursive repertoire.

²⁴ Bourdieu defines *conatus* as that combination of dispositions and interests associated with a particular class of social position which inclines social agents to strive to reproduce at a constant or an increasing rate the properties constituting their social identity, without even needing to do this deliberately or consciously. (1988: 176)

²⁵ On this choice Özkaya admits that they, as a new publishing house with little cultural and symbolic capital, did not dare to use "Şarkiyatçılık" as the title, even though they wanted to (2019). Özkaya states that they were concerned that they would not be taken seriously enough by intellectual circles and that the readership would be limited to a very small circle. Özkaya reports that they surprised the leftist intelligentsia with such a publication and while they expected some appreciation from these circles, they were criticized for their bravado. In an article published in *Cumhuriyet* (a daily newspaper) about the publication of the book at that time, Özkaya states that the critics were astounded by the publication of a book with such a serious academic weight by Pınar Publications, and they questioned why the publishing house was daring to publish such scholarly works while it would be more appropriate for them to publish catechisms. Upon left's contemptuous reception, Özkaya expresses pride for having done a job that surprises everyone, and resentment for being underestimated in this way.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: Author declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Dokuz Eylül University Department of Scientific Research Projects; Project Number: 2020.KB.SOS.004

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Dokuz Eylül Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Projeleri: Proje Numarası: 2020.KB.SOS.004

ORCID IDs of the authors / Yazarların ORCID ID'leri

Atalay Gündüz 0000-0003-0325-5191

REFERENCES / KAYNAKLAR

- Ahmet Mithat (1897-1900). *Nizâ-ı İlm ü Dîn* 1-4. İstanbul: Tercüman-ı Hakikat Matbaası.
- Aydın, M. (2005). Bir Milli İslamcılık Serüveni: Mücadelecilik. M. Gültekinil ve T. Bora (der.), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 6/ İslamcılık*. İstanbul: İletişim, pp. 452-468.
- Bassnett, S., & Lefevere, A. (1990). *Translation*. London: Printer Publishers.
- Bourdieu, P. (1988). *Homo Academicus*. Peter Collier (Trans.). Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1972). Outline of a Theory of Practice. *Trans. Richard Nice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bora, T. (2016). *Cereyanlar: Türkiye'de Siyasi İdeolojiler*. İstanbul: İletişim yayınları.
- Erdoğan, Y. (1969). Robert Koleji ve Faaliyetleri. *Pınar Aylık Kültür ve Sanat Dergisi*. Y. 9, N. 13, October. pp. 18-19.
- Even-Zohar, I. (2003). Culture Repertoire and Transfer. Susan Petrilli (Ed.). *Translation Translation*. Amsterdam: Rodopi. (1997), pp. 425-431.
- Gündüz, A. (2020). *İslamı Çeviriyle Savunmak: Orientalism'in ilk Türkçe Çevirisi (1982) Bourdieci bir Analiz Çalışması*. İstanbul: Kriter.
- İlhan, A. (2002). *Hangi Batı*. Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Kara, İ. (2001) İslamcı Soylemin Kaynakları ve Gerçeklik Değeri Üzerine Birkaç Not. *İslamiyet* IV, sayı 4, pp. 37-53.
- Koçak, O. (2018). *Ataç, Meriç, Caliban, Bandung: Evrensellik ve Kısmilik Üzerine bir Taslak*. İstanbul: Zoomkitap Not Defterleri.
- Lefevere, A. (1992). *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame*. London ve New York: Routledge.
- Mardin, Ş. (2002). Oryantalizmin Hasıraltı Ettiği. *Oryantalizm. Doğu Batı*, pp. 111-115.
- Meriç, C. (1985). *Bu Ülke*. İstanbul: İletişim. (1974).
- . (1977, Şubat). Aydın Denen Meçhul. *Pınar*. 62, 20-24. <http://katalog.idp.org.tr/pdf/4835/8840>. Access: 04.09.2019.
- Milton, J., Bandia P. (2009). Introduction: Agents of Translation and Translation Studies. John Milton ve Paul Bandia (Ed.). *Agents of Translation*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, p. 1-18.
- Namık Kemal. (1962). *Renan Müdafaaanesi: İslamiyet ve Maarif*. Yayınlayan: Ord.Prof. M.Fuad Köprülü. Ankara: Milli Kültür Yayınları Dini Kültür Serisi. (1910).
- Ocak, A. Y. (2013). *Türkler, Türkiye ve İslam: Yaklaşım, Yöntem ve Yorum Denemeleri*. İstanbul: İletişim.
- Oğuz, A. (2019). Ömrünü Musikiye ve Mevleviliğe Vermişti Nezh Uzel. Türkiye Yazarlar Birliği, Writers Union of Turkey, <https://www.tyb.org.tr/omrunu-musikiye-ve-mevlevilige-vermist-i-nezh-uzel-40192h.htm>. Access: 06.02.2024
- Okay, M.O. (1992). Büyük Doğu, TDV İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.or.tr/buyuk-dogu> Access: 02.06.2023
- Ortaylı, İ. (2006). *Son İmparatorluk Osmanlı: Osmanlı'yı Yeniden Keşfetmek 2*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Özkaya, C. (May 6, 2011). Pınar Yayınları Nasıl Başladı. Meryem Uçar (Presenter). Access: 19.08.2019 <https://www.dunyabizim.com/soylesi/pinar-yayinlari-nasil-basladi-h6249.html>
- . (2012a, July). Roger Garaudy'nin Ardından. *Umran*. 215, pp. 80-86.
- . (2012b, July). Geçmişten Geleceğe İslamcılık: Cevat Özkaya, Şemseddin Özdemir, Mustafa Tekin ile söyleşi. *Umran*. 215, 64-79.
- . (August 2, 2018). Cevat Özkaya ile Sözlü Tarih Görüşmesi I-II. *İlmi Etüdler Derneği*. <https://www.youtube.com/watch?v=6qsmpVTjQwM&t=2448s>. Access: 21.07.2019
- . (2019, 29 Haziran). Uzun Hikaye - Değişen Okur-Yazar ve Yayıncılık Profili. Faruk Aksoy ve Ali Akçıl (Sun.). TVNET.. <https://www.youtube.com/watch?v=ixkPoLYo6Ng> Access: 21.07.2019
- . (2008). Türkiye'nin Ruhu Cemil Meriç. Belgesel.. <https://www.youtube.com/watch?v=OwhyWkxH4-0>. Access: 01.09.2019
- . (1993). *Representations of an Intellectual: Reith Lectures 1993*. http://downloads.bbc.co.uk/rmhttp/radio4/transcripts/1993_reith1.pdf. Access: 04.09.2019.
- . (1995). *Entelektüel: Sürgün, Marjinal, Yabancı*. Tuncay Birkan (Trans.). Ayrıntı, İstanbul. (1993)
- . (1984). *Haberlerin Ağında İslam*. Alev Alatl (Trans.). İstanbul: Pınar. (1981).

- . (1982). *Oryantalizm:(doğubilim); sömürgeciliğin keşif kolu*. Nezih Uzel. (Trans). Pınar Yayınları.
- Süphandağı, İ. (2017). *Batı ve İslam Arasında Oryantlizm*. Ankara: Maarif Mektepleri.
- Şehbenderzade Filibeli Ahmed Hilmi. (1986). Müslümanlara Siyaset Rehberi. Ed. İsmail Kara. *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi I: Metinler Kişiler*. İstanbul: Dergah. (1912), pp. 78-91.
- Tevfik Fikret. (1911). “Promete”. Behramoğlu, A. (Ed.). (1987). *Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi* (Vol. 1). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Toury, G. (2002). Translation as a Means of Planning and the Planning of Translation: A Theoretical Framework and an Exemplary Case. Saliha Paker (Ed.). *Translations: (Re)shaping of Literature and Culture*, İstanbul: Boğaziçi U P, pp. 148-165.
- . (2012). *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Tymoczko, M. (2007). *Enlarging Translation, Empowering Translators*. Manchester/Kinderhook: St. Jerome Publishing.
- Tyulenev, S. (2014). *Translation and Society: An Introduction*. Abingdon: Routledge.
- Ungay, R. (2002). Kudüm, TDV İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kudum>. Access: 06.02.2024
- Uzel, N. (1982). “Sunuş.” Said, E. W. *Oryantalizm:(doğubilim); sömürgeciliğin keşif kolu*. Nezih Uzel. (Trans). Pınar Yayınları. p. 9-12.
- . (1993a). *Her Dem Yeniden*. İstanbul: İrfan.
- . (1993b). *Dersaadet’ten İstanbul’a*. İstanbul: İrfan.
- . (2006). *Radyoda Bir Gün*. İstanbul: Pan.
- Yalçın, A. K. (2019). *Fikriyat ve Eylemlilik Arasında Yeniden Milli Mücadele Hareketi ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri*. (Unpublished doctoral dissertation.) İstanbul University/Social Sciences Institute: İstanbul.
- Yeniden Milli Mücadele*. (1977). “Robert Kolejli Ecevit ABD Gönüllüsü Mü?” 12 Nisan 1977. 8. Cilt, 375. Sayı, p.4.
- Yenilmez, H. (2015). *II: Meşrutiyet dönemi İslam tarihi yazıcılığında Oryantalizm etkisi (Dozy reddiyeleri örneği)*. (Unpublished master of art dissertation). Marmara University/Social Sciences Institute, İstanbul.

How to cite this article / Atıf biçimi

Gündüz, A. (2024). Political dynamics of transfer: Said’s Islamist orientalism (1982). İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies, 20, 82-92. <https://doi.org/10.26650/iujts.2024.1360531>

Ermeni Harfli Türkçe Roman Çevirilerinde Ahlak Kavramı*

Morality in the Translation of Armeno-Turkish Novels

Melek Kara¹ , Lale Özcan²

¹Öğretim Görevlisi, İstanbul Beykent Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, İstanbul, Türkiye
²Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, Türkiye

Sorumlu yazar/

Corresponding author : Melek Kara

E-posta / E-mail : melekatak@beykent.edu.tr

* Bu makale Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim Doktora programında yazılmakta olan doktora tezinden yola çıkılarak yazılmıştır.

ÖZ

Roman türü Türk edebiyatına çeviri yoluyla taşınmıştır. 19. yüzyılda Türk okurunu ilk kez roman türüyle tanıştıran yazar ve çevirmenler bu edebi türün erek dile aktarılmasında ihtiyatlı davranmıştır. Çevrilecek metin türü ve yazar seçimi belirli çeviri normları çerçevesinde gerçekleşmiştir. Bu normlar arasında başta gelen norm, çevrilecek eserin Türk ve İslam ahlaki değerlerine uygun olmasıdır. Aynı durum 19. yüzyılda Ermeni harfleriyle Türkçeye çevrilen romanlar için de geçerlidir. Ermeni çevirmenler ve yayınevi sahipleri Batı'dan yaptıkları çevirilerde temkinli davranarak çevrilecek eser ve yazar seçimini titizlikle yapmışlardır. Bu çerçevede Osmanlıda yaşayan ve faaliyet gösteren Ermeni çevirmenler ve yayınevi sahiplerinin içinde buldukları toplumun yani Türk yazar ve çevirmenlerin çeviri yaklaşımdan çok farklı bir yaklaşım benimsemediklerini düşünmekteyiz. Bu düşüncemizin doğruluğunu görebilmek amacıyla Gideon Toury'nin süreç öncesi çeviri normları kapsamında yan metinler olarak önsözler merceğe altına alınmıştır. Buradan yola çıkarak 1850-1900 yılları arasında çevrilen Ermeni harfli Türkçe romanların bir dökümü yapılmıştır. Bu eserler arasından seçtiğimiz on romanın önsözünde eserin ahlaki değerlere uygunluğuna önem verildiğini gösteren, çevrilen romanın sadece okuru eğlendirmekle kalmayıp okurun ahlaki açıdan istifade edebileceği bir roman olduğunu belirten ifadeler tespit edilmiştir. Bu veriler ışığında 19. yüzyıl Ermeni harfli Türkçe roman çevirilerinde ahlak kavramının metin türü seçimindeki önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tanzimat Dönemi, ahlak, Ermeni harfli Türkçe, normlar

ABSTRACT

The novel genre was introduced to Turkish literature through translation. The authors and translators who introduced the novel genre to Turkish readers in the 19th century were cautious when translating this literary genre to the target culture. The selection of the text type and author was carried out within certain translation norms. Among these norms, the leading one was to have the translated work be done in accordance with Turkish and Islamic moral values. The same applies to novels translated into Turkish using the Armenian alphabet. This study believes that the Armenian translators and publishers living and operating in the Ottoman Empire did not adopt a different approach to translation than the one used by Turkish authors and translators. To verify this, the article examines prefaces as paratext within the framework of Gideon Toury's preliminary norms. Based on this, the study identifies expressions in the prefaces of 10 Armeno-Turkish novels translated between 1850-1900 that emphasize how the works conform to moral values, indicating how the translated novels not only entertain readers but also provide them benefits in terms of morality. Thus, the study attempts to highlight the importance of the concept of morality regarding the selection of text types in 19th-century Armeno-Turkish novel translations.

Keywords: Tanzimat period, morality, Armeno-Turkish, norms

Başvuru / Submitted : 24.02.2024

Kabul / Accepted : 17.04.2024

Online Yayın /
Published Online : 13.06.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

EXTENDED ABSTRACT

Turkish has been written in different alphabets throughout history, and the Armenian alphabet has been one of these (Tekin, 1997, p. 7). Some explanations are found as to why this alphabet was used; however, the common aspect among these explanations is that it was due to the presence of Armenians who either did not know or knew a little Armenian but spoke Turkish.

Turkish readers encountered the novel genre for the first time through translation. Being introduced to a new literary genre that was completely alien to the society brought along some restrictions regarding translation activities. The Turkish translators and/or the publishers of Tanzimat Period in the 19th century can be said to have been cautious when choosing the text type or authors to be translated. When selecting a text for translation, morality was one of the leading translation norms and played an important role in which works were translated from Western literature to Ottoman Turkish.

The relationship between novels and morality was observed being discussed in most 19th-century Ottoman newspapers and magazines. Novels were assigned a moral function under the condition that they are to conform to the society's existing moral values (Andı, 2018, p. 53).

The same translation approach was observable in the translations from Western and European literature to Armeno-Turkish. The Armenian translators and publishers acted no differently from their contemporaries while choosing texts for translation, as morality was also one of the leading norms for the Armenian translators and publishers.

This study has chosen for its research the prefaces as of 10 Armeno-Turkish novel translations between 1850-1900 as paratext in order to verify the correctness of the statement and analyzed these in terms of Gideon Toury's (2012) preliminary norms. These novels are *Don Kişot [Don Quixote]*, *Hikaye-i Robenson [Robinson Crusoe]*, *Etmekçi Ğatun [La Porteuse de pain/The Bread Peddler]*, *Cinayet Mahsuli [Le Parricide]*, *Paris Sevdaleri [Les amours de Paris]*, *Bikes Yağod Familyadan Mahrumiyet [Sans Famille]*, *Güzel Anjel Yağod Leona [Beautiful Angel or Leona]*, *Seksen Günde Devr-i Alem [Around the World in 80 Days]*, *Gençlere Hediye [A Gift to Young People]*, and *Zevceyne Hediye [Letters to Young People, Single and Married]*. The names of the titles are written as they appeared on the covers of the Armeno-Turkish translations. The translators and also publishers mentioned morality in the prefaces of these works, indicating how their selection of the text for translation had been influenced by the moral standards of the society in which they lived. To exemplify how the concept of morality was an important issue that had to be taken into account in novel translations, the article provides citations referencing morality, highlighting themes from these prefaces such as growing up with moral values, teaching morality through novels, preservation of one's morality, and enhancement of morality.

Some conclusions that can be drawn from the research is that the translation strategies and approaches of the Armenian translators and publishers were quite similar to the understanding that occurred in Ottoman translation activities in terms of morality; the Armenian translators and publishers were not disconnected from the 19th-century Ottoman translation approaches and strategies but rather acted as agents adhering to the needs of the period in question. Thus, an interaction can be said to have existed between Armenian and Turkish translators in the context of this study, one which Saliha Paker also mentioned in her article "Translated European Literature in the Late Ottoman Polysystem" (1987).

This research has been performed within a limited context over prefaces as paratext. However, due to the scarce amount of research on Armeno-Turkish novel translations in the field of translation studies, this research believes that the field remains largely unexplored and that the amount of research should increase gradually. However, the study is also of the opinion that this limited article already demonstrates how Armeno-Turkish novel translations from European literature had contributed significantly to translation activities during the Tanzimat period, and this study is believed to be able to pave the way for further research on the textual dimension.

1. Giriş

Bu makalenin amacı 1850-1900 yılları arasında Ermeni harfleriyle Türkçeye çevrilen romanlarda ahlak kavramını yan metinler olarak önsözler kapsamında mercek altına almaktır. Bu doğrultuda Gideon Toury'nin süreç öncesi çeviri normlarından faydalanarak Ermeni harfli Türkçeye çevrilen on romanın önsözünde Ermeni çevirmenlerin metin türü seçiminde ahlaki değerlere uygunluğun ne ölçüde rol oynadığı irdelenecektir. Bu araştırmanın altında yatan temel neden 19. yüzyıl Türk Edebiyatında gerek roman yazımında gerek Batı dillerinden yapılan çevirilerde metinlerin ahlaki değerlere uygunluğu konusundaki yaklaşım hakkında verilerin olmasıdır. Bir diğer neden ise yaptığımız araştırmalarda Türk Edebiyatı dizgesinde önemli konuma sahip olduğunu düşündüğümüz Ermeni harfli Türkçe roman çevirilerinde çevrilecek eserlerin ahlaki değerlere uygunluğunun ne kadar önem arz ettiği hususunda araştırmaya rastlanılmamış

olmasıdır. Bu araştırmayla yeni Türk Edebiyatı romanının başlıca özelliklerinden olan ve ona yön verdiğini söyleyebileceğimiz ahlaki değerlere uygunluk meselesinin Ermeni harfli Türkçe roman çevirilerinde kendine ne kadar yer bulduğu gün ışığına çıkartılmaya çalışılacaktır. Saliha Paker “Tanzimat Döneminde Avrupa Edebiyatından Çeviriler” adlı makalesinde verdiği bir dipnotta Türk ve Ermeni çevirmenler arasında bir etkileşim olduğunu düşündüğünü ileri sürmüştür (1987, (çev. Tükel) s. 37). Bu bağlamda araştırma sonucunda Türk ve Ermeni çevirmenler arasında çevrilecek metin veya yazar seçiminde ahlaki değerlere uygunluk kapsamında bir etkileşim olup olmadığına ya da ne ölçüde bir etkileşim olduğuna dair bulgulara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Türk okurun roman türüyle tanışması iki yüz asırlık bir geçmişe dayanmaktadır. Türk okuru için yeni bir edebi tür olarak romanın toplumsal ve kültürel farklılıklar göz önüne alındığında erek kültür tarafından kabul edilmesi bazı şartları diğer bir deyişle bazı normları beraberinde getirmiştir. Nitekim M. Fatih Andi'nin ifade ettiği gibi roman önce “sakıncalı bir edebi tür” ve “müfsit ve muzır bir araç” olarak görülmüştür (2020, s. 15). Romanla ilgili bu olumsuz görüş romanın toplum tarafından birdenbire kucaklanmamış bir tür olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda roman türüyle çeviri aracılığıyla tanışan bir toplumun çevrilecek eser seçiminde titiz davranacağı ve belirli çeviri normları çerçevesinde bu seçimi gerçekleştireceği kuşku götürmez. M. Fatih Andi'nin ifade ettiği gibi 19. yüzyıl Türk edebiyatında birçok yazar, romanı okuru eğlendirmek, onu eğlendirirken eğitmek amaçlı, ahlak dersi verici bir ürün olarak görmektedir (2020, s. 57). Okur romanı okurken sıkılmamalı ama aynı zamanda eğlenirken eğitilmelidir. Araştırmalarımızda görüldüğü kadarıyla tüm bunların yanı sıra önemli olan bir başka unsur ahlak kavramıdır ve çeviri için seçilen romanların toplumun ahlaki değerlerine uygunluğu ya da ahlaki değerlerini geliştirici bir örnek olması bu dönemin çeviri etkinliklerini, çeviri strateji ve yaklaşımlarını şekillendiren etmenlerden biri olduğu gözlemlenmektedir.

Lanson'ın “edebiyat toplumu ifade eder” (Sapiro, (çev. Gürcan), 2019, s. 26) görüşüyle Namık Kemal'in “Roman denilen şey bir cemiyet-i beşeriye içinde görülen ahvalden birisini veyahut bazılarını kâğıt üzerine koymaktan ibarettir” (Andi, 2020, s. 57) görüşü birbirini tamamlar niteliktedir çünkü her iki görüş de edebiyat ve toplum arasında mutlak bir ilişki olduğunu ve edebi ürünlerin toplumu temsil ettiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla bu anlayışa göre toplumu temsil etmeyen, diğer bir deyişle toplumun onaylamayacağı ya da onun rağbet etmeyeceği edebi ürünler görmek mümkün olmayacaktır. Cemal Demircioğlu'nun ifade ettiği gibi “Avrupa'nın Osmanlıya aktarımı, modernleşme arzusu çerçevesinde kültüre özgü çevirme biçimleriyle gerçekleşti.” (2018, s. 199).

19. yüzyıl Tanzimat Döneminde Fransız edebiyatından yapılan çeviriler edebi alanda atılan ilk adımlardan olurken yapılan reformlar Batılılaşma anlamına geliyordu (Paker, 1987, s. 32). Bu dönemde Türk Edebiyatında Batı'dan çeviriler yapılırken Batı'da da roman türü okurlar için ayrıcalıklı bir konuma yükselmiş, 1840'tan itibaren bir romanın ortalama tirajı 2000 ya da 3000 bine çıkmıştır. Avrupa'da romanın yükselişi 18. yüzyıla dayanmaktadır. Latin dilinin ve dini edebiyatın önemini kaybetmesiyle romanın ortaya çıkışı bu dönemin en önemli olaylarından (Sapiro, 2019, s. 125). Kısacası 19. yüzyılda roman türü çeviriler yoluyla sadece Türk Edebiyatında değil Avrupa'da da önem kazanmaya başlamıştır. Türk Edebiyatında edebi açıdan değişimler yaşanırken Osmanlı topraklarında yaşayan Ermeni çevirmenler tarafından Ermeni harfli Türkçeye Batı'dan roman çevirilerinin gerçekleşmeye başladığını görüyoruz.

1.1. Tanzimat Dönemi Çeviri Etkinlikleri

19. yüzyılda çeviri etkinlikleri bağlamında çağdaşlaşmaya katkıda bulunan eserler bu dönemde kurulan Bab-ı Ali Tercüme Odası'nda çevrilmişlerdir (Eruz, 2010, s.101). Nitekim Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ifadesiyle Tercüme Odası “yeni bir dünya görüşünün, yeni siyasi idealin geliştiği çok ileri bir ortamdı.” (aktaran Eruz, 2010, s. 101). Bu bağlamda 19. yüzyılda çevirinin çok önemli bir görev üstlendiği hatta bir anlamda çeviri faaliyetlerinin ciddiyetle gerçekleştirilmesi için kurumsallaşmanın başlatıldığı anlaşılmaktadır.

Bu yüzyılda 18. yüzyılda başlayan hukuk, tıp, eğitim, idari, askeri sistemde çeviri yoluyla başlayan iyileştirme hareketleri devam etmiş, tüm bunların yanı sıra Osmanlıca'nın sadeleştirilmesi konusunda çalışmalar başlamıştır (Eruz, 2010, s. 110).

Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatında yaşanan yeniliklere kadar Divan Edebiyatı çoğul-dizgenin merkezinde yer alırken, Halk Edebiyatı çevrede yer alıyordu (Paker, 1987, s. 34). 19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde çoğuldizgede Divan şiiri ve düzyazısı kemikleşmişti ve Tanzimat edebiyatçıları bu durumun farkında olarak Batı Edebiyatının yaratıcı yönünü araştırmaya çabalamışlardır (Paker, 1987, s. 35).

Çevirinin oynadığı büyük rolün yanı sıra Osmanlı İmparatorluğunda kullanılan dilleri bilmek önem arz etmektedir. Osmanlı'da ortak dil Osmanlı Türkçesiydi ancak Osmanlı Türkçesini kendi alfabeleriyle yazan milletler de vardı (Eruz, 2010, s. 103). Bu milletler arasında Ermeni harfleriyle Türkçe yazan Ermeniler vardır.

Şemseddin Sami'nin 1872'de yazdığı *Taaşuk-ı Tal'at ve Fitnat* ilk Türkçe roman olarak kabul edilse de Kevork Pamukciyan'a göre 1851'de Ermeni harfleriyle Türkçe yazılan *Akabi Hikayesi* ilk Türkçe romandır (Eruz, 2010, s.

105). Zira Johann Strauss'a göre özgün olduğuna dair sağlam temelleri bulunan bu roman ilk Türkçe roman olarak kabul edilmelidir (çev. Günil Özlem Ayaydın Cebe, 2014, s. 5). Ali Budak'a göre ise bu roman Türkçe yazılmış özgün bir roman olmasına rağmen çevresinde derin bir etki yaratmamıştır çünkü bunun sebebi romanın Ermeni harfleriyle Türkçe basılması ve erek kitlesinin Türk okur değil Ermeni okur olmasıdır (2006, s. 146). Görüldüğü gibi ilk Türkçe roman olarak kabul edilmesi gereken eser konusunda farklı görüşler mevcuttur.

Tanzimat Döneminde ilk Türkçeye çeviri 1862 yılında Fenelon'un *Les Aventures du Telemaque* romanını *Telemak* adıyla çeviren Yusuf Kâmil Paşa tarafından gerçekleştirilir. 1862-1872 yılları arasındaki dönem ise Türk okurunun romanla tanışma ve ona alışmaya çalıştığı dönemdir (Andı, 1995, s. 26). Zira bu dönemde Türk edebiyatında daha önce olmayan roman, tiyatro, eleştiri, makale, çeviri gibi yeni edebi türlerle tanışılmıştır. Tanzimat yazarlarının amacı halkın okuryazarlığını artırmak, kültürlü ve bilgili bir toplum oluşturmaktır (Çetin, 2017, s. 21-22). Tüm bunların yanı sıra 19. yüzyılda Ermeni harfli Türkçe roman çevirisi yapılmıştır. Bu dönemde çevrilen romanlar arasında 1868'de Hovannes Çamurciyan tarafından gerçekleştirilen Ermeni harfli Türkçe *Don Kişot* yer almaktadır (Eruz, 2010, s. 106). Türk ve Ermeni çevirmenler arasındaki olası etkileşimin örneklerinden biri, Ermeni çevirmenlerin de Avrupa'dan roman tercüme etmeye başlamış olması gösterilebilir. Türk ve Ermeni çevirmenlerin aynı dönemde Batı'dan roman çevirisine başlaması aynı toplum içinde beraber yaşamının verdiği avantajla birbirlerinden haberdar olduklarının kanıtı olarak sayılabilir.

Bu dönemde sadece çeviri yapılmakla kalmamış, çeviri konusunda yapılan tartışmalar çeviriden beklentinin ne olması gerektiği etrafında şekillenmiştir. Batı'dan yapılan çeviriler erek kültüre Avrupa kültürünü tanıtmış, bu türle benzeyen eserlerin Türkçede üretimini artırmıştır (Demircioğlu, 2018, s. 180). Çeviriler Osmanlı toplumunun kültürel ve edebi yaşamının ilerlemesinde araç olarak görülmüş, Batı'dan yapılacak çevirilere ihtiyaç duyulduğu görüşü dile getirilmiştir. Kemal Paşazade Said *Müntehabat-ı Teracim-i Meşahir* adlı antolojiye yazdığı önsözde tercümenin dönüştürücü işlevini anlatmıştır. Ahmet Midhat Efendi, *Sid'in Hülasası* adlı esere önsöz yazmış ve bu önsözde ancak klasikler bilindiği takdirde ilerlemenin mümkün olabileceğini ifade etmiştir. Bu çerçevede Ahmet Midhat Efendi'nin bu sözlerinden çevirinin elzem olduğunun düşünüldüğü anlaşılmıştır (Demircioğlu, 2018, s. 181). Avrupa edebiyat klasiklerini örnek alma çağrısında bulunmuş ve Avrupa'nın klasik eserlerinin çevrilmesine ihtiyaç olduğu konusunda ortak çağrı yapılmıştır (Demircioğlu, 2018, s. 182). Bununla beraber bazı yazarlar telif eser vermektense çeviri yapılması konusunda görüş dile getirmişlerdir. Örneğin Yusuf Neyyir çevirilere ihtiyaç olduğunu ifade etmiş Osmanlıca yeterli düzeye ulaşana kadar çevirinin gerekli olduğunu belirtmiştir. Necib Asım da çevirinin Türkçenin gelişimine katkıda bulunacağını ifade etmiştir (Demircioğlu, 2018, s. 183). Türk yazar ve çevirmenler salt çeviri faaliyetinde bulunmakla kalmamış aynı zamanda çeviri etkinliğinin nasıl olması gerektiği üzerine düşünmüştür. Çeviri faydalı bir araç olarak görülmüş ve telif eserler üretmeden önce çeviri yoluyla ithal edilen eserlerin Türk yazarlara model oluşturması gerektiği ifade edilmiştir.

1.2. Tanzimat Dönemi Edebiyatında Ahlak Kavramı

Tanzimat döneminde göz ardı edilemeyecek unsurlardan birinin çevirinin oynadığı büyük rol olduğu bir kez daha ifade edilmelidir. Kenan Akyüz *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri* adlı kitabında Türk edebiyatının Batı Avrupa medeniyetinin etkisi altına girmesinin 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başladığını ifade eder (2000, s. 3). 1860'tan sonra basılan gazeteler, romanlar ve piyesler Batılılaşma yolunda yardımcı olan etmenlerdir. Bilgisizliğin ve bağınazlığın bir an evvel ortadan kalkması için çalışan Şinasi halkın fikir seviyesini yükseltmeye çalışmış, gazetenin de bu yolda en uygun araç olduğunu düşünerek halkın anlayabileceği bir dile ihtiyaç olduğunu düşünmüştür. Bu şekilde gazete aracılığıyla yeni bir yazım türü doğmuş olur (Akyüz, 2000, s. 16). Tanzimat hareketi aslında bir anlamda halka inisiyatsıdır ve bu yüzden edebiyatta halkın anlayabileceği bir dil kullanılması gereği anlaşılır hale gelmektedir (Akyüz, 2000, s. 17). Gazetenin bu dönemde oynadığı büyük rol halkın anlayacağı dil yaratmakla sınırlı kalmaz, çeviri eserlerin, ilk telif eserlerin ve tiyatro eserlerinin örnekleri gazetelerde tanıtılır (Tanpınar, 1988, s. 251).

Tanzimat dönemi edebiyatında halka yönelik ya da diğer bir deyişle halkın merkeze alınması sadece dil konusunda sadeleşme ve anlaşılır olma gayretinin ön plana çıkması sonucunu getirmez aynı zamanda halka ait bazı unsurların da dikkate alınması sonucunu da beraberinde getirmektedir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi eserinde* Tanzimat döneminde padişahla gazeteci şairin halka hitap konusunda ortak noktada birleştiği ifade edilmektedir. Dil hiç görülmediği kadar açık hale gelmiş ve adım adım ilerleyen dünya görüşüyle gelişmiştir (1988, s. 250).

Hedef halk olduğu için halkın anlaması için kullanılacak dil konusunda sadeleşmeye gidilmesinin yanı sıra metin içerikleri de büyük önem arz etmektedir. İşte bu noktada içerik konusunda ahlaka uygunluk meselesi bu dönemin edebiyatında dikkate alınan bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira Ziya Paşa'nın şiirlerinde hak, hürriyet,

adalet, kanun, medeniyet gibi toplumsal unsurların yanı sıra ahlak da vardır (Akyüz, 2000, s. 24). Namık Kemal'in şiirlerinde de hürriyet, vatan, kanun, hak, adalet ve ahlak kavramları işlenmektedir (Akyüz, 2000, s. 27).

Ahmed Münif *Paris Faciaları* adlı çevirisinin önsözünde yalnızca ahlakı öven bir eser çevirmediğini ama aynı zamanda okuru eğitecek bir roman çevirdiğini yazmıştır. Yusuf Neyyir Avrupa'dan erek kültüre aktarılan ahlak sorununa dikkat çekmiş *Graziella* adlı çeviri eserine yazdığı önsözde çevirinin Osmanlı toplumunun değerlerine uygunluğunu tartışmıştır. Bu doğrultuda Yusuf Neyyir Avrupa'dan yapılacak çeviriler konusunda bazı süreç öncesi çeviri normları önerisinde bulunmuştur. Bu bağlamda çeviride dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan biri edebiyatın Osmanlı ahlakını yükseltmek gibi bir işlevi olduğudur (Demircioğlu, 2018, s. 184). Nitekim 1874'te yayımlanan yazarı meçhul "Kitap Molası" adlı makalede Avrupa'dan çeviri yapılması gerektiği yazılmış ancak bu çevirileri yaparken bazı normlara uyulması gerektiği ifade edilmiştir: "Fakat tercemesine muhtaç olduğumuz hikâyeler şimdiki halde terceme olunanlar gibi olmayıp tarih ve ilme ve ahlaka dair olanlardır. Biz tarih ve ilme ve ahlaka ait olan hikâyelere muhtacız" (aktaran Demircioğlu, 2018, s. 185). Nitekim bu makalede bazı normlar önerilirken hali hazırda yapılan çevirilere bir eleştiri sezilmektedir. Asıl ihtiyaç olunan hikâyelerin tarihe, bilime ve ahlaka katkıda bulunanlar olduğu ifade edilmektedir.

19. yüzyıl Osmanlı gazete ve dergilerinde çıkan yazıların birçoğunda roman ve ahlak ilişkisinin ele alındığı görülmektedir. Söz konusu yazılarda romana ahlaki bir işlev yüklenmeye çalışılmış, romanın toplumun var olan ahlaki değer yargılarına uygun olması şartı koşulmuştur (Andı, 2018, s. 53).

Bu dönemde romanların ahlaki değerlere uygun olması fenni roman çevirilerinin yapılmasından da anlaşılmaktadır. Fenni romanlar ahlaki değerlere zarar vermediği için kültür repertuarı oluşturmaya katkıda bulunmuştur (Karadağ, 2012, s. 52). Roman sakıncalı bir tür olarak görülmesine rağmen fenni romanlar ilgi ve merakla okunmuş, çocuklara ve gençlere bu tür romanların okunması tavsiye edilmiştir. Zira "ahlaki endişe, geleneğe bağlılık, zevk ve edebi anlayış uyuşmazlığı, kötü ve basit tercüme örneklerle karşı karşıya olunması gibi" nedenlerden ötürü romana temkinli yaklaşılmasına rağmen fenni roman kabul görmüştür (Andı, 2018, s. 117-118).

Tanzimat Dönemi tiyatrosunda da ahlaka uygunluk önem taşımaktadır. Toplumun eğitilmesi amacıyla olaylardan ders çıkarıp onlardan ahlaki sonuçlar çıkarmak istenir (Akyüz, 2000, s. 38). Namık Kemal'in tiyatroyu "ahlak ve lisan mektebi" (Akyüz, 2000, s. 43) olarak görmesi, Ahmet Midhat'ın *Çerkes Özdenler* piyesinin *Çerkeslerin yaşam tarzını ve ahlaki inançlarını konu aldığı için oynatılması* (Akyüz, 2000, s. 44), halkın ilgi gösterdiği milli ahlak ve adetleri gösteren ve birer ahlak kitabı olarak görülen Milli Tiyatro eserleri (Akyüz, 2000, s. 45), yine Ahmet Midhat'ın ahlaki yararlar çıkarılan *Kıssadan Hisse* adı verilen fıkralar kitabı (Akyüz, 2000, s. 52) ve toplumsal adalet ve ahlak meselelerine değinen Tanzimat romanları (Akyüz, 2000, s. 56) dönemin eserlerinin ahlaki değerleri koruyucu ve geliştirici işleve sahip olmasının ne kadar önemsendiğini özetlemektedir. Ahmet Midhat Efendi her romanında ya da hikayesinde bireysel ve toplumsal ahlak bağlarını kuvvetlendirmeye çalışmaktadır (Akyüz, 2000, s. 56). Nurullah Çetin'in *Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatı* eserinde Ahmet Midhat Efendi'nin romanlarında işlediği başlıca konulardan birinin 'ahlaklı olmanın önemi' olduğu belirtilmiştir (2017, s. 186).

Namık Kemal'e göre roman yararlı bir eğlence aracıdır ve insan yalnızca eğlenmekle kalmayıp bir şeylerden yararlanmalıdır (Akyüz, 2000, s. 58): "Roman ciddi bir eserdir ve Avrupa'da çok tekâmül etmiştir. Her medeni milletin dilinde ahlaka ve hatta genel kültüre hizmet edebilecek birçok hikâyeler vardır." (Namık Kemal'den aktaran Akyüz, 2000, s. 59). Namık Kemal Avrupa'da gelişen romanı ciddi bir eser olarak görmekte, ahlaka ve genel kültüre hizmet eden hikâyeler barındırdığını söylerken romanın bir bakıma eğitici işlevine değinmektedir.

Osmanlılar romanın ahlaki değer içerikli mesaj iletmek için yazıldığını söylemiştir (Kayahan Özgül'den aktaran Haşim Koç, 2006, s. 358). İlk dönem romanları çevirmenler tarafından halkı eğitip eğlendirecek, toplumsal ve ahlaki dersler verecek bir tür olarak görülmüştür. Bu durum Ermeni harfli Türkçe yazılmış *Akabi Hikâyesi* romanı için de geçerliydi. Romanın yazarı Vartan Paşa'ya göre roman halka bazı mesajlar vermek için çok uygun bir türdü (Koç, 2006, s. 363).

Tanzimat Dönemi Türk edebiyatında Batı'dan çeviriler yapıldığı gibi Ermeni çevirmenler ve matbaalar da Avrupa'dan çeviriler yapmış ve bu çevirileri belirli bir çeviri anlayışı ya da çeviri yaklaşımı çerçevesinde gerçekleştirmişlerdir. Görüldüğü üzere Türk Edebiyatında yazarlar ahlak kavramına çoğu zaman dikkat çekmiş, çevrilecek eserlerin ya da telif eserlerin toplumun ahlaki değerlerine uygun olmasına ya da ahlaki değerleri geliştirici rol oynamasına dikkat etmişlerdir. Ermeni harfli Türkçe çeviri romanlarda da çevirmenler ve/veya yayınevi sahipleri ahlaki değerlere uygunluğu ne kadar önemsediklerini dile getirmişlerdir. Araştırmanın bütüncesi içinde yer alan önsöz sınırları çerçevesinde görüldüğü kadarıyla kişinin ahlaklı olması ya da çocukların güzel ahlakla büyümesine dair neyin kastedildiği tam olarak açıklanmamıştır. O dönemde kişilerin nasıl bir ahlak sahibi olmaları gerektiği bilindiği varsayıldığı anlaşılan önsözlerden ahlakın içeriğine dair bir bilgi yer almadığı dikkatleri çekmektedir. Ancak ahlaklı olmanın dönemin önemli bir normu olduğu görülmektedir.

1.3. Ermeni Harfli Türkçe Nedir?

Mesrob Maşots tarafından icat edilen Ermeni harfleri “Mesrobyan” adıyla anılmıştır (Teotig, 2012, (çev. Malhasyan ve İncidüzen), s. 37). Kendi dillerini ve edebiyatlarını zenginleştirerek ilerlemek isteyen Ermeniler kendilerine ait bir yazıya sahip olmak istemişlerdir. Aziz Mesrob Maşots da bu uğurda çabalamış ve Ermeni alfabesini yoktan var etmek üzere Gatoğigos Sahagla birlikte çalışmış ve nihayetinde birçok toplantı, kütüphane gezilerinin sonunda kendi yaratıcılığını da kullanarak Ermeni harflerini yaratmayı başarmıştır (Teotig, 2021), (çev. Malhasyan ve İncidüzen), s. 35-36).

Ermeniler tarafından Ermeni yazı dili ve edebiyatında kullanılan Ermeni harfleri aynı zamanda Türkçenin yazımında da kullanılmıştır. Ermeni harfli Türkçeye 14. yüzyıldan itibaren el yazmalarında, 18. yüzyıldan itibaren de basma eserlerde rastlanılmaktadır (Pamukciyan, 2002, s. XI). Bu bağlamda sorulacak en önemli sorulardan biri neden Ermeni harfleriyle Türkçe yazma gereği hissedilmiş, yazı şekli nasıl bir halk kitlesi için kullanılmıştır.

Türkçe tarih boyunca birçok farklı alfabe kullanılarak yazılan bir dil olmuş, Ermeni alfabesinin yanı sıra Göktürk, Soğd, Uygur, Mani, Brahmi, Tibet, Süryani, Arap, Grek, İbrani, Latin ve Kiril olmak üzere toplam on üç alfabeyle yazılmıştır (Tekin, 1997, s. 7). Kevork Pamukciyan Ermeni harfli Türkçe yazma gereksinimini şu şekilde açıklar: “Türkçenin Ermeni harfleriyle yazımı, Türkçe konuşan, Ermeniceyi ya hiç bilmeyen ya da çok az bilen, Hıristiyanlık inancına bağlı Ermeni nüfusla yazı yoluyla iletişim kurmanın ve bu kitlenin aynı yolla kendini ifade etmesinin aracı olarak gelişmiştir.” (2002, s. XI). Yine Pamukciyan’a göre Ermeni harfli Türkçe, Ermenilerin kendi kültürünü koruma çabasının bir sonucu olarak yorumlanabileceği gibi Ermenice bilmeyen ve Türkçe konuşan Ermenilerin, Ermeni harfleri aracılığıyla kimlik aidiyetini sürdürme isteği sonucu oluştuğu ifade edilebilir. Ermeni harfli Türkçe ile ifade biçimi din, tarih ve edebiyat alanında geniş bir literatürün oluşmasını sağlamıştır (2002, s. XI). Murat Cankara da Ermeni harfli Türkçe kullanımının nedenini benzer şekilde açıklamış ve bu dilde oluşan yazımı “anadili Türkçe olan ya da Türkçe kullanmayı tercih eden Osmanlı Ermenilerinin kutsal metinlerinin yazılı olduğu alfabeyi kullanarak Türkçe yazdıkları ve/veya yayımladıkları metinler topluluğu” şeklinde ifade etmiştir (2014, s. 117).

Ali Budak’a göreyse Osmanlıda yaşayan Ermeniler dil konusunda bir ikilem içindeydi. Bu Ermeniler günlük hayatta Türkçe konuşuyor ancak Arap harflerini öğrenmekte zorlandıkları için Türkçe kitap ve dergi okuyamıyorlardı. Ermeni okullarında Ermeni harflerini öğrenseler de bu konuda da zorluk yaşıyorlardı çünkü Ermeni okullarında öğretilen Ermenice eski Ermeniceydi. Dolayısıyla bu dili günlük hayatta kullanmak zordu. 1850’lerden itibaren Ermeni harfli Türkçe dergi ve gazete yayıncılığının doğuşu bu nedene dayanmaktadır (2006, s. 146).

Tanzimat Döneminde Ermeni harfli Türkçe olarak birçok gazete ve dergi yayımlanmıştır. 1850-1890 yılları arasında İstanbul’da sayısı 100’ü bulan süreli yayın satılmış ve bunlardan 54’ü ya kısmen ya da tamamen Ermeni harfli Türkçe yayımlanmıştır (Budak, 2006, s. 143).

Ermeni harfli Türkçenin önemi azımsanamayacak derecede büyüktür. Hasmik Stepanyan *Ermeni Harfli Türkçe Kitaplar ve Süreli Yayınlar Bibliyografyası*’na yazdığı önsözde basılı eserlerin tarihinin 1727 yılına kadar uzandığını bundan sonraki 250 yılda yaklaşık 50 şehirde basılan kitap sayısının 2000’i geçtiğini ifade etmektedir (2005, s. 21). Stepanyan’a göre Ermeni harfli Türkçe metinler Osmanlı’nın sosyal-ekonomik durumunu, İmparatorluğa bağlı halkların kültürünü anlama konusunda güvenilir kaynaklardır (2005, s. 22).

Çeviribilim alanında Ermeni harfli Türkçe metinler kapsamında Fatma Jale Gül Çoruk’un yayınladığı *Osmanlı Çeviri Geleneğinde Ermeni Çevirmenler ve Çeviri Sorunları* adlı bir çalışma bulunmaktadır. Söz konusu çalışma üç ana bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde kavramsal çerçeve ve akademik çalışmaların durumuna, ikinci bölümde çeviri tarihine, üçüncü bölümde Ermeni çevirmenlere, Ermeni Harfli Türkçe metinlere ve metin incelemelerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde *Leyla ile Mecnun*, *Aşık Kerem ile Aslı*, *Sağmos David*, *Pilgrim’s Progress*, *Hikaye-i Mahfiruz ile Raznihan*, *Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye*, *Bin Bir Gece Masalları* ve *İncil* çeviri eserlerinin kaynak metinle karşılaştırması yapılmıştır. Bu inceleme sonucunda eksilteli anlatımın çoğu zaman anlam kaybına yol açmadığı, kaynak ve çeviri metin arasındaki ilişkiyi bozmadığı tespit edilmiş ayrıca diller arası çeviride kelimelerin alt ya da üst anlamlarının daha çok tercih edildiği görülürken, dil içi çeviride bu duruma daha az rastlanıldığı, metinlerin çoğunlukla aslında sadık kaldığı bazen hedef okurun özelliklerinin dikkate alınarak serbest çeviri ya da uyarlama yapıldığı saptanmıştır (Çoruk, 2022, s. 147).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bütüncesini 1850-1900 yılları arasında Ermeni harfleriyle Türkçeye çevrilen romanlara çevirmen ve/veya yayınevi tarafından yazılan yan metinler olarak (Genette, 1997) önsözler oluşturmaktadır. Söz konusu önsözlerde ahlak kavramı Gideon Toury’nin süreç öncesi çeviri normları bağlamında ele alınacaktır. Ermenice nadir kitapların bulunduğu

çevrimiçi kütüphaneler¹ ve Hasmik Stepanyan'ın *Ermeni Harfli Türkçe Kitaplar ve Süreli Yayınlar Bibliyografyası* adlı eserin taranması sonucunda sözü edilen dönem içinde bazıları birkaç ciltten oluşan toplam 87 Ermeni harfli Türkçe roman çevirisinin olduğu saptanmıştır, ciltler bu sayıya dahil edilmemiştir. 87 romanın 59'una ulaşılmış, 36'sında önsöz/sonsöz olduğu tespit edilmiştir.

Çeviribilim alanında kuramsal alanın uygulama alanını yönlendiriyor olması var olan ve alışlagelmiş bir durumdu. Ancak Gideon Toury ile alana sağlanan yeniliklerden biri uygulama alanının istediği takdirde kuramsal alandan faydalanabileceği görüşüdür. Diğer bir deyişle kuramsal alan uygulama alanını yönlendirmek zorunda kalmıyordu (Yazıcı, 2005, s. 130). Toury'nin erek odaklı kuramına göre çeviri sürecini çevirinin erek ekindeki işlevi belirlemektedir. Bu görüşe göre çevirinin erek ekindeki eksikliği çeviri yoluyla gidereceği anlaşılmaktadır (Yazıcı, 2005, s. 130-131).

“Norm bir topluma ya da topluluğa uygun düşen davranışı gösteren ölçüt ve modellerdir.” (Yazıcı, 2005, s. 134). Toury normları süreç öncesi çeviri normları ve çeviri süreci normları olmak üzere ikiye ayırır. Süreç öncesi çeviri normları kendi içinde çeviri politikası ve çevirinin doğrudanlığı şeklinde ikiye ayrılır. Çeviri politikası “belli bir zamanda belirli bir kültüre/dile çeviri yoluyla ithal edilecek metin türlerinin seçimini, hatta tek tek metinlerin seçimini içerir” (Toury, (çev. Eker), 2012, s. 153). Çevirinin doğrudanlığı ise “metnin asıl kaynak dilden başka aynı metnin farklı dillerden çevrilmesine karşı tanınan hoşgörü eşliğini içerir” (Toury, (çev. Eker), 2012, s.154).

19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'dan Ermeni harfleriyle Türkçeye yapılan çevirilerde ahlaka uygunluğun başlıca gereksinimlerden olduğu, çevrilecek eser seçiminde önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Nitekim seçilen on roman çevirisinin önsözünde çevirmen ve/veya yayınevi sahibinin çevirdikleri eserlerin ahlaki değerlere uygunluğundan, ahlaki iyileştirip veya güzelleştirdiğinden bahsettiği tespit edilmiştir.

3. AHLAK KAVRAMI ÇERÇEVESİNDE ÇEVİRİ ESERLERİN ÖNSÖZLERİ

1850-1900 yılları arasında Ermeni harfleriyle Türkçeye çevrilen romanların on tanesinin önsözünde ahlak kavramından söz edilmiştir. Söz konusu çeviri eserlere çevirmen ve/veya yayımcı önsöz yazmıştır. Bu eserler yayımlanma sırasına göre şu şekildedir; *Don Kişot* (1868), *Hikaye-i Robenson* (1879), *Etmekci Ğatun* (1886), *Cinayet Mahsuli* (1888), *Paris Sevdeleri* (1890), *Bikes Yağod Familyadan Mahrumiyet* (1892), *Güzel Anjel Yağod Leona*² (1893), *Seksen Günde Devr-i Alem* (1893), *Gençlere Hediye*³ (1894), *Zevceyne Hediye* (1899). Bu makalede adı geçen çeviri eserlerin önsözlerinden alıntılar yapılacak, 19. yüzyıl çeviri normlarından birini oluşturan ahlaki değerlere uygunluk bağlamında değerlendirileceklerdir.

3.1. *Don Kişot*

İspanyol yazar Miguel de Cervantes tarafından 1605'te kaleme alınan *Don Quijote*'de şövalyelik kitaplarına olan merakından çıldıran aristokrat Alonso Quijano'nun komşusu Sancho Panza'yla birlikte çıktığı maceralı yolculuk konu edilmektedir.

1868 yılında H. Deroyentz tarafından Ermeni harfli Türkçeye çevrilen ve Deroyentz matbaası tarafından basılan *Don Kişot* adlı çeviri esere *Dibace* başlığıyla önsöz yazılmıştır ancak söz konusu önsözü çevirmenin mi yoksa yayımcının mı yazdığı belirtilmemiştir.

“Nasıl ki Don Kişot kavalierlik masalları okuyub kavalier sınıfında kendisini ğilya etmeye aklı yatmış ve o münval yüzre davranarak çıldırmış, diğer masalları okuyanlar daği kendi aĝlakı tabiinine muvafık bir zatın (vurgu bana aittir) tasviri ahvalından teşvik olub ona benzemeklik kasdıyla gerek kendilerine ve gerek etraflarına, ve bazen vetanlarına ve milletlerine daği muziri bulunurlar. Bunların mübtela olmaları ihtimalden olan bu misillü hallerden sakındırmak ve diğerlerinin daği zihnini uyandırmak maksediyle bu kitabın tercüme ve neşrine ibtidar kılınmıştır” (de Cervantes, (çev. Deroyentz) 1868, s. 4).

Bu önsözdeki ifadelerde ahlak kavramına değinildiği görülmektedir. *Don Kişot* hikâyesinde kahramanın şövalyelik kitapları okuyarak çıldırdığını, kişinin kendi ahlaki değerlerine uygun olayların konu alındığı başka hikâyeleri okuyarak oradaki karaktere benzemeye çalışmasıyla gerek kendi etraflarına gerek vatan ve milletlerine zararı dokunacağından söz edilmektedir. İşte bu yüzden insanları bu gibi durumlardan korumak için bu romanı tercüme ettikleri belirtilmiştir. Dolayısıyla *Don Kişot* romanının çevirisinde insanları eğitici bir işlev üstlenildiği görülmektedir.

¹ <http://greenstone.flib.sci.am/> ve <https://armunicat.nla.am/> adreslerinde Ermeni harfli Türkçe kitaplar taranmıştır.

² Eserin tam özgün adına ulaşılamadığı için *Beautiful Angel or Leona* adı önerilmiştir.

³ Eserin tam özgün adına ulaşılamadığı için *A Gift to Young People* adı önerilmiştir.

3.2. Hikaye-i Robenson

İngiliz yazar Daniel Defoe tarafından 1719'da ilk basımı yapılan *Robinson Crusoe*'da Crusoe ailesinin en küçük oğlunun korunaklı hayatını terk ederek bir arkadaşının babasının gemisiyle kaçarak çıktığı maceralı yolculuk konu edilmektedir.

1879 yılında Hripsime Tolayan tarafından Ermeni harfli Türkçeye çevrilen ve Hayasdanya matbaası tarafından basılan *Hikaye-i Robenson* adlı çeviri esere *İlan ve Mukaddema* başlığıyla önsöz yazılmıştır. *İlan* çevirmen Hripsime Tolayan tarafından yazılırken *Mukaddema*'yı kimin yazdığı belirtilmemiştir. *İlan*'da H. Tolayan "Yalnız milletimizin çocukları her bir göne atalarına itaatla hüsnü ağlakda büyümeleri arzu idildiginden neşat itmiştir." (Defoe, (çev. Tolayan), 1879, s.) ifadelerini kullanmıştır. Çevirmen ifadelerinde milletin çocuklarının aile büyüklerine saygı göstererek güzel bir ahlakla büyümelerini istediklerinden bu kitabı çevirdiklerini belirtmiştir. Yine çevirinin eğitici işlevine değinilmiş ve güzel ahlaklı insanlar yetiştirmek görevi dile getirilmiştir.

3.3. Etmekci Ğatun

Fransız yazar Xavier de Montépin tarafından 1884'te kaleme alınan *La porteuse de pain* romanında kocası fabrika yangınında ölen bir kadının başına gelen olaylar konu edilmektedir.

1886 yılında Hovannes Tolayan tarafından Ermeni harfli Türkçeye çevrilen ve Garabed Biberyan matbaası tarafından basılan *Etmekci Ğatun* adlı çeviri esere yayımcı Garabed Biberyan *İfade-i Mağsuse* başlığıyla önsöz yazılmıştır. Biberyan "işbu ETMEKÇİ ĞATUN nam romanı, hem ğayet calibi merak, ve hem muvafıkı *ahlakı hamide* (vurgu bana aittir) olmak hasebiyle umumun anlayacağı bir lisande meydanı intişare vaz itmeklige ictisar iyledim." (de Montépin, (çev. Tolayan), 1886, s. 3) ifadeleriyle çevrilen romanın hem merak uyandırıcı hem de ahlaki değerlere uygun olması sebebiyle toplumun anlayacağı bir dilde çevrildiğini anlatmaktadır. Dönemin normlarına göre olan söz konusu romanın, erek kültürün ahlaki değerlerine uygun görüldüğü için çevrilmesinde bir sakınca görülmemiştir.

3.4. Cinayet Mahsuli

Fransız oyun ve roman yazarı Adolphe Belot tarafından kaleme alınan romanın özgün adının Hasmik Stepanyan'ın *Ermeni Harfli Türkçe Kitaplar ve Süreli Yayınlar Bibliyografyası*'nda *Les conséquences du crime* (2005, s. 229) olduğu yazmaktadır. Adolphe Belot'nun bu başlıklı bir telif eseri olup olmadığıyla ilgili Fransa Milli Kütüphanesi çevrimiçi katalogunda yaptığımız araştırmalar sonucunda bu adlı bir esere rastlanılmadığı için özgün eserin konusuyla ilgili verilere ulaşamadık.

1888 yılında Andon Alik tarafından Ermeni harfli Türkçeye çevrilen ve Garabed Biberyan matbaası tarafından basılan romana çevirmen Andon Alik *İfade-i Kemteramen Dir* başlığıyla önsöz yazmıştır.

"işin arkasını kesmeyib karinleri iylendirecek *tashihi ağlak* (vurgu bana aittir) ve talimi adaba cidden hizmet itmekte bulunan üdebayı meşhurenin, bu misillu teelifatı nafiasını peyderpey terceme itmeye müsaraat ideceyimi beyan ile, vakı olan nevakısını iğtar ile beraber afv iylemelerini reca iderim." (Belot, (çev. Alik), 1888, s. 3).

Alik bu sözleriyle roman tercüme etmeye, okurları eğlendirerek ahlak ve öğretime hizmet eden ünlü yazarın bunun gibi eserlerini çevirmeye devam edeceğini ifade ederek eksiklerinin affolunmasını rica etmektedir.

3.5. Paris Sevdeleri

1845'te Fransız yazar Paul Féval tarafından yayımlanan *Les Amours de Paris* romanında genç kılıç ustası Paris'in güzel Isabelle'ye aşık olması ve aşklarının Isabelle'yle parası için evlenmek isteyen Guise Dük'ü tarafından tehdit edildiği konu alınmaktadır.

1890 yılında M. Bidari tarafından Ermeni harfli Türkçeye çevrilen ve M. Y. Cermagyan matbaası tarafından basılan *Paris Sevdeleri* adlı esere çevirmen M. Bidari *İfade-i Mağsuse*, yayınevi sahibi Cermagyan tarafından *Karini Kirame Arzı Meram* başlığıyla önsöz yazılmıştır. Çevirmen M. Bidari şu sözleriyle ahlaktan bahsetmiştir:

"Cemiyatı medeniyede en ziyade nazarı dikkate alınacak şey, *ağlakı beşeriyenin siyatden*, mümkün mertebe beri idilmesi, yani insanların *ağlakı hasene* ile ittisafını mücib olmak üzere, insanlar miyanesinde dayıma zuhur iden her göna fenalığın ibretbağş olacak bir tarzda tasvir idilub göz önüne vaz idilmesi dir." (Féval, (çev. Bidari), 1890, s. 3). (vurgular bana aittir)

Bidari toplumun ahlakının her türlü bozulmadan uzak tutulması, her türlü kötülüğün insanlara ders verecek şekilde anlatılıp gözler önüne serilmesi gerektiğinden bahseder ve "Bir ademi siyatden beri, idubda hüsnü ağlake alışdırmak için, niyku bedi birer birer nazarı dikkate arz ile ikna iylemekden kolay çare olamaz." (Féval, (çev. Bidari), 1890, s. 3) diye devam eder. Bir insanı kötülükten uzak tutup ahlaklı olmaya alıştırmak için onu ikna etmekten başka kolay bir çare olmadığını ifade etmektedir. Bidari ahlak konusunda şu sözlerle devam etmektedir:

“*İslahı ağlak* ve hüsni hal şususunda, romanlardan istifade idildiği evropaca bittecrübe sahib olduğu gibi, yirmi yirmi beş seneden beri memleketimizde daği bu maksad ıla pek çok romanlar neşr idilmiş isede, halbuki bunların ekserisi sırf vahşiyat ve cinayet hikayesinden ibaret olub, ancak bazılarının gısseden matlub olan hisseyi hayiz bulunduğu görülüyor.” (Féval, (çev. Bidari), 1890, s. 3).

Bidari Avrupalıların ahlak konusunda romanlardan faydalandığını ve yirmi beş senedir kendi memleketinde bu amaçla romanların birbiri ardına yazıldığını, ancak bu romanların pek çoğunun vahşet ve cinayet içeren hikâyelerden ibaret olduğunu sadece bazılarının istenilen dersi verdiğini ifade etmektedir.

Son olarak Bidari ahlak kavramına vurgu yaptığı satırlarında şunları yazmaktadır: “Fransa meşahiri müellifiyninden Paul Fevalın asarı merğubesinden yani PARİZ SEVDALERİ nam hayretbağş roman olub, hüsni ağlakı hayiz, fevkelade meraklı, ve son derece calıbı dikkat dır” (Féval, (çev. Bidari), 1890, s. 3). Bidari’ye göre Paris Sevdaleri romanı ahlaki değerlere uygun bir roman olup son derece dikkat çekici bir romandır.

3.6. *Bikes Yağod Familyadan Mahrumiyet*

1878’de Fransız yazar Hector Henri Malot tarafından yayımlanan *Sans Famille* romanında evlat edinilen bir çocuğun evlat edinildiği aile tarafından bir sokak sanatçısına satılmasını, Fransız ve İngiliz yollarında dolaşarak köklerinin sırrını keşfetmeden önce yaşadığı maceralar anlatılmaktadır.

1892 yılında M. B. Arabacıyan tarafından Ermeni harfli Türkçeye çevrilen ve Garabed Biberyan matbaası tarafından basılan *Bikes Yağod Familyadan Mahrumiyet* adlı çeviri esere yayımcı Garabed Biberyan *İfademiz* başlığıyla önsöz yazmıştır:

“Bu güzel hikayenin gısseden hisse alınacak bir peder u validenin ne kadar kıymetdar olduklarını beyan ile, familyadan ve peder u valide nasihatlarından mahrum bir öksüz çocuğun, ğataratı müteaddide ile malamal olan cihanda yapa yalnız kaldığı ğalde daği, her dürli mihnet u meşakkate göyüs gererek *hüsni ağlakı* sektedar itmediyini, ve bu fedakarlığına mükafaten, encamıkyar nayili saadet olduğunu iyma itmekden ibaret olmağıla, bu hikayenin mütalaasından istifade idileceyi derkyar dır.” (Malot (çev. Arabacıyan) 1892, s. 3).

Biberyan güzel olduğunu düşündüğü bu hikâyede bir anne ve bir babadan alınacak dersin ne kadar kıymetli olduğunun anlatıldığını ancak bir anne ve babanın nasihatlerinden mahrum kalmış öksüz bir çocuğun bu dünyada yapayalnız kaldığı halde her türlü zorluğa göğüs gererek ahlakını bozmadığını ifade etmektedir.

3.7. *Güzel Anjel Yağod Leona*

Fransız Milli Kütüphane kataloğu ve polisiye romanları tarayan kimi kataloglarda yaptığımız araştırmalar sonucunda Ponson de Terrail’in bu isimli bir telif eserine rastlanılmamış buna karşın aynı adlı telif eser sahibi olarak Terrail’in çağdaşı bir başka polisiye yazarının Xavier de Montépin’in adına rastlanılmıştır. 1888 basımlı *La Belle Anjele* tefrika romanının yazarı Montépin olarak kayda geçmiştir. Bu nedenle ilgili romanın konusu hakkında bir veriye ulaşılamamıştır.

1893 yılında M. B. Arabacıyan tarafından Ermeni harfli Türkçeye çevrilen ve Garabed Biberyan matbaası tarafından basılan çeviri esere yayımcı Garabed Biberyan tarafından *Arz-ı Meram* başlığıyla önsöz yazılmıştır:

“Meşhur ül afak olan Ponso Dü Teraylın işbu romanı letafetbeyanı, müteaddid dıramları, bir çok müdessisane entrikaları, ve ğüde u hiyleler havi bir hikayeyi nefise olub, ezher cihet kariyni kiramin merakına muvafık geleceyi şöyle dursun hüsni ağlak noktayı nazarınca daği istifade olunacağı müstağniyi iştibah dır.” (du Terrail, (çev. Arabacıyan), 1893, s.3).

Biberyan söz konusu romanın ünlü yazar Ponson Du Terrail’e ait olduğunu, okurların merakına layık olduğunu ama aynı zamanda okurların ahlak konusunda bu romandan istifade edeceğini belirtmektedir.

3.8. *Seksen Günde Devr-i Alem*

Fransız yazar Jules Verne tarafından kaleme alınan *Le tour du monde en quatre-vingts jours* romanında bir İngiliz Beyefendisinin üye olduğu kulüpte 80 günde dünyayı dolaşabilme iddiasına girmesi ve romanın sonunda beyefendinin iddiayı kazandığı anlatılmaktadır.

1893 yılında M. B. Arabacıyan tarafından Ermeni harfli Türkçeye çevrilen ve Garabed Biberyan matbaası tarafından basılan çeviri esere yayımcı Garabed Biberyan tarafından *Birkaç Söz* başlığıyla önsöz yazılmıştır:

“Roman okumaktan maksad yalnız eylemek yağod vakit geçirmek olmayıb, illa kışseden hisse almak ve niyk u bedi (parin yev çarı)⁴ temyiz ile mütenebbih olmak dır, hele dercine ibtidar itdiyimiz işbu hikaye gibi latif eserler, beniye beşirin ağlakını ıslah ve efkarnı tavsı iyleyeceği şüpheden vareste dir.” (Verne, (çev. Arabacıyan), 1893, s. 3).

⁴ Ermenicede iyi ve kötü anlamına gelmektedir.

Biberyan romanının yalnızca eğlenerek vakit geçirmek için okunmadığını belirtmektedir. Okur romandan ders çıkarılmalı, iyi ve kötü arasındaki farkı anlamalıdır. Garabedian Seksen Günde Devr-i Alem gibi romanların insanların ahlakını iyileştireceğinden şüphe duymadığını ifade etmektedir.

3.9. Gençlere Hediye

Asıl adı Josiah Gilbert Holland olan Timothy Titcomb tarafından kaleme alınan *Gençlere Hediye* 1858'de yayımlanmıştır. Kitapta hayatın farklı alanlarında bilgelik ve rehberlik sağlaması amacıyla evli ve bekâr insanlara yazılmış mektuplar yer almaktadır.

1894 yılında S.K. Harutyunyan tarafından Ermeni harfli Türkçeye çevrilen ve S. Mateosyan matbaası tarafından basılan *Gençlere Hediye* adlı çeviri esere *Mukaddeme* başlığıyla önsöz yazılmıştır:

“İşte bu defa Allahın avn u inayetiyle GENÇLERE HEDİYE namı altında sınıf ğalkın istifadesine elverişli, yani tehzib i asab u ağlakı umumiyyeye medar ola bilecek bir kitab neşrine muvaffak olduğımı erbabı mütalaaya meserret i azime ile tebşir ederim.” (Titcomb, (çev. Harutyunyan), 1894, s. 4)

Gençlere Hediye adlı roman halkın yararlanabileceği bir romandır. Nitekim önsözde insanların ahlakını güzelleştiren bir romanın başarıyla yazıldığı belirtilmektedir. “ ne gibi adet ve ağlakı muzirreden ihtiraz etmesi vacib idiyyine” (Titcomb, (çev. Harutyunyan), 1894, s. 4) şeklinde devam eden önsözde bir insanın ne gibi adetlere ve ahlaka zararlı şeylerden uzak durması sözleri geçmektedir.

3.10. Zevceyne Hediye

1899 yılında S.K. Harutyunyan tarafından Ermeni harfli Türkçeye çevrilen ve S. Mateosyan yayınevi tarafından basılan *Zevceyne Hediye* adlı esere *İzadı Maksed* başlığıyla uzun bir önsöz yazılmıştır. Önsözde insanın hayattaki en büyük amacının ahlaklı olmak olduğu şu sözlerle anlatılmıştır:

“Zannımızca, bu dünyada hayatın en ali maksedi merdane ağlak u evsaf sahibi olmak, ve vücudimizi ve ruhumızı, yani aklımızı ve vicdanımızı, kalbimizi ve canımızı, müstaid oldukları derece i kemallerine isal etmek dir. Halbuki akli ve ağlakı terakkıyat ve tekemmülâtın muhimnce bir kısmı münasebatı izdivaciyyeye dağıl olmaksız başka bir yolda istihsal olunamaz.” (Titcomb, (çev. Harutyunyan), 1899, s. 4)

Bir insanın ahlaklı olması en büyük amacıdır ancak bununla beraber bedeni ve ruhu diğer bir deĝişle aklı, vicdanı, kalbi ve canı olgunlaştırmak diğer amaçları olmalıdır. İnsanın ahlaki ve akıl yönünden gelişmesi ve ilerlemesinin önemli bir kısmı uygun bir evlilik yapmaktan geçmektedir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Roman türünün çeviri yoluyla Türk Edebiyatı dizgesine girişi bazı normları beraberinde getirmiştir. Türk yazarlar ve çevirmenlerin ilk kez bu edebi türle tanışması ona karşı temkinli davranmalarına yol açmış ve çevrilecek eser seçiminde titiz davranmalarına neden olmuştur. Kültürleri birbirinden farklı olan Avrupa ve Osmanlı arasındaki edebi alışveriş belli bir süzgeçten geçerek Osmanlı kültür dizgesine çeviri yoluyla dahil edilmiştir. Bu noktada Osmanlı toplumuna ilk defa tanıtılan roman türünün ahlaki değerlere uygun olması gerektiği dönemin en önemli özelliklerindedir. Nitekim Ayşe Banu Karadağ'ın ifade ettiği gibi çevirmenler Türk ve İslam ahlakına uygun olmadığını düşündükleri yerleri çeviride ya değiştirmişler ya da metinden çıkarmışlardır (Karadağ, 2015, s. 117).

Önsözlerden genel olarak ahlak kavramı ekseninde şu izlekler ortaya çıkmaktadır: ahlaklı büyüme, ahlaki değerlere uygunluk, ahlak öğretme, ahlaklı olma, kişinin ahlakının bozulmaması, ahlakı iyileştirme veyahut güzelleştirme. Tüm bu izlekler farklı fiillerle bir araya gelse de temelde ahlaklı olmanın önemine dayanmaktadır. Bu bağlamda Ermeni çevirmenlerin ve yayınevlerinin 19. yüzyıl çeviri yaklaşım ve stratejilerinden kopuk olmadığı, bilakis bu dönemin gereklerine uygun eylemlerde bulunan birer eyleyen oldukları görülmektedir.

Sonuç olarak Gideon Toury'nin süreç öncesi çeviri normları bağlamında değerlendirilen önsözlerden 19. yüzyıl Ermeni harfli Türkçe roman çevirilerinde ahlaka uygunluk kavramının önemli bir yere ve çevrilecek eser seçiminde belirleyici bir işleve sahip olduğu söylenebilir. Bu dönemde Avrupa'dan çevrilmek üzere seçilen eserlerde çevirmen ve yayınevlerinin öncelikli kaygısının romanların toplumun ahlaki değerlerine uygun olması ya da toplumun ahlakını iyileştirici olması veyahut ahlakını bozmamasıdır. Bu durum sadece Tanzimat dönemi Türk Edebiyatında Batı'dan yapılan çeviriler için geçerli değil aynı zamanda Ermeni harfli Türkçe roman çevirilerinde de geçerlidir. Bu bağlamda Türk çevirmenlerin sahip olduğu aynı çeviri kaygısına Ermeni çevirmenlerin de sahip olması Türk ve Ermeni çevirmenler arasında bir etkileşim olduğuna dair önemli bulgulardandır.

Yapılan araştırmalar sonucunda edindiğimiz genel kanı çeviribilim bağlamında Ermeni harfli Türkçe metinler alanının bakir bir alan olduğu ve bu alanda araştırmaların peyderpey çoğalmasının gerekli olduğu yönündedir. Bu makalede

sadece yan metinler olarak önsözler kapsamında kısıtlı bir bütüncü üzerinde araştırma yapılmıştır ancak bu sınırlı çalışmanın dahi ortaya koyduğu bulguların Osmanlı çeviri uzamında Ermeni harfli Türkçe çeviri metinlerin ve Ermeni çevirmenlerin çalışmalarının Tanzimat döneminden itibaren yoğun bir faaliyet alanına dönüşen yazınsal çeviri alanına önemli katkıların olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle çalışmamızın metinsel boyutta, daha kapsamlı ve geniş bütüncüler üzerinden yapılacak çalışmalara zemin hazırlayacağı kanaatindeyiz.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- M.K., L.Ö.; Veri Toplama- M.K., L.Ö.; Veri Analizi/Yorumlama- M.K., L.Ö.; Yazı Taslağı- M.K., L.Ö.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- M.K., L.Ö. ; Son Onay ve Sorumluluk- M.K., L.Ö.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- M.K., L.Ö. ; Data Acquisition- M.K., L.Ö.; Data Analysis/Interpretation- M.K., L.Ö. ; Drafting Manuscript- M.K., L.Ö.; Critical Revision of Manuscript- M.K., L.Ö.; Final Approval and Accountability- M.K., L.Ö

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Authors declared no financial support.

Yazarların ORCID ID'leri / ORCID IDs of the authors

Melek Kara 0000-0001-9587-5659

Lale Özcan 0000-0002-7565-4565

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Akyüz, K. (2003). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*. İnkılap Kitabevi.
- Andı, M. F. (1995). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk Edebiyatı*. Yeni Şafak.
- Andı, M. F. (2018). *Roman ve Hayat*. İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Belot, A. (1888). *Cinayet Mahsultı* (Alik, A. Çev.). İstanbul: Biberyan Matbaası.
- Budak, A. (2006). "Ermenilerin XIX. Yüzyılda Yeni Bir Hayatın ve Edebiyatın Oluşum Sürecine Katkıları". *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 30, ss. 137- 156.
- Canlı, M. "Ermeni Harfleriyle İlk Türkçe Romanlar Üzerine". *Tanzimat ve Edebiyat*. Ed. Mehmet Fatih Uslu, Fatih Altuğ, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2014, 1. Basım, ss. 117-137.
- Çetin, N. (2017). *Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatı*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic Ltd. Şti.
- De Cervantes, M. (1868). *Don Kişot*. (Deroyentz, H. Çev.). İstanbul.
- De Montépin, X. (1886). *Etmekçi Çatun* (Tolayan, H. Çev.). İstanbul: Garabed Biberyan Matbaası.
- Defoe, D. (1879). *Hikaye-i Robenson*. (Tolayan, H. K. Çev.). İstanbul: Hayasdan Matbaası.
- Demircioğlu, C. (2018). "19. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda "Çeviri"ye Yüklenen İşlevler". *Journal of Turkish Studies*. ss.179-202.
- Du Terrail, P. (1893). *Güzel Anjel yağod Leona*. (Çevirmen adı belirtilmemiş). İstanbul: Biberyan Matbaası.
- Eruz, S. (2010). *Çokkültürlülük ve Çeviri. Osmanlı Devleti'nde Çeviri Etkinliği ve Çevirmenler*. İstanbul: Multilingual.
- Feval, P. (1890). *Paris Sevdaleri*. (Bidari, M. Çev.). İstanbul: Nişan Berberyan Matbaası.
- Genette, G. (1997). *Paratexts, Thresholds of Interpretation*, çev. Jane E. Lewin, CUP: Cambridge.
- Gül Çoruk, F. J. (2022). *Osmanlı Çeviri Gelenğinde Ermeni Çevirmenler ve Çeviri Sorunları*. Konya, İstanbul: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Karadağ, A. B. (2012). "Çeviri Tarihimizde Fenni Romanlarla Bir Kültür Repertuarı Oluşturmak". *İ.Ü. Çeviribilim Dergisi*, 3(6), 45-73.
- Karadağ, A. B. (2015). "The Contribution of the Novels Translated into Ottoman Turkish between the Ottoman Tanzimat Period and the Alphabet Reform to the Ottoman / Turkish Cultural Heritage: An Overview of the Prefaces with a Focus on National Morals and Customs". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 2 (Nisan) / 113.
- Koç, H. (2006). "Osmanlı'da Tercüme Kavramı ve Tanzimat Dönemindeki Edebî Tercümelere Dair Çalışmalar". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*. Cilt 4. Sayı 8. Ss. 351-381.
- Malot, H. (1892). *Bikes Yağod Familyadan Mahrumiyet*. (Arabacıyan, M. B. Çev.). İstanbul: Biberyan Matbaası.
- Paker, S. (1987). "Tanzimat Döneminde Avrupa Edebiyatından Çeviriler, Çoğul dizge Kuramı Açısından Bir Değerlendirme" (Tükel, A. Çev.) *Metis Çeviri*, s.1, 31-43.
- Pamukciyan, K. (2002). *Ermeni Harfli Türkçe Metinler*, İstanbul: Aras Yayınları.
- Sapiro, G. (2019). *Edebiyat Sosyolojisi*. (Gürcan, E. C. Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Stepanyan, H. (2005). *Ermeni Harfli Türkçe Kitaplar ve Süreli Yayınlar Bibliyografyası*, İstanbul: Turkuaz Yayınları.
- Strauss, J. "Osmanlı İmparatorluğunda Kimler Neleri Okurdu (19. – 20. Yüzyıllar)" çev. Günil Özlem Ayaydın *Cebe, Tanzimat ve Edebiyat*. Ed. Mehmet Fatih Uslu, Fatih Altuğ, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2014, 1. Basım, ss. 1-64.
- Tanpınar, A. H. (1988). *19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Tekin, T. (1997). *Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı*. Ankara: Simurg Yayıncılık.

- Teotig, (2012). *Baskı ve Harf Ermeni Matbaacılık Tarihi* (Malhasyan, S. ve İncidüzen, A. Çev.). İstanbul: Birzamanlar Yayıncılık.
- Titcomb, T. (1894). *Gençlere Hediye*. (Harutyunyan, S., Çev.). S. Mateosyan Matbaası.
- Titcomb, T. (1899). *Zevceyne Hediye*. (Harutyunyan, S., Çev.). İstanbul: H. Matdeosyan Matbaası.
- Toury, G. (2012). “Çeviri Normlarının Doğası ve Çevirideki Rolü”, (Eker, A., çev.) *Çeviri Seçkisi II*, İkinci Baskı, ss.149-164. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Verne, J. (1893). *Seksen Günde Devr-i Alem*. (Arabacıyan, M. B., Çev.). İstanbul: Biberyan Matbaası.
- Yazıcı, M. (2005). *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları*. İstanbul: Multilingual.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR / ELECTRONIC REFERENCES

- <https://books.openedition.org/pur/48144?lang=en> (erişim 01.02.2024)
- https://www.persee.fr/doc/roman_0048-8593_1983_num_13_41_4656(erişim 01.02.2024)
- [https://gallica.bnf.fr/services/engine/search/sru?operation=searchRetrieve&exactSearch=false&collapsing=true&version=1.2&query=\(\(dc.creator%20all%20%22Xavier%20de%20Mont%20C3%A9pin%22%20or%20dc.contributor%20all%20%22Xavier%20de%20Mont%20C3%A9pin%22%20\)%20and%20dc.title%20all%20%22La%20belle%20Angele%22%20\)&suggest=10&keywords=Xavier%20de%20Mont%20C3%A9pin%20La%20belle%20Angele](https://gallica.bnf.fr/services/engine/search/sru?operation=searchRetrieve&exactSearch=false&collapsing=true&version=1.2&query=((dc.creator%20all%20%22Xavier%20de%20Mont%20C3%A9pin%22%20or%20dc.contributor%20all%20%22Xavier%20de%20Mont%20C3%A9pin%22%20)%20and%20dc.title%20all%20%22La%20belle%20Angele%22%20)&suggest=10&keywords=Xavier%20de%20Mont%20C3%A9pin%20La%20belle%20Angele) (erişim 01.02.2024)
- https://data.bnf.fr/fr/11939947/roman_populaire/ (erişim 01.02.2024)

Atıf biçimi / How cite this article

Kara, M., Özcan, L. (2024) Morality in the translation of Armeno-Turkish novels. İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies, 20, 93-105. <https://doi.org/10.26650/iujts.2024.1442564>

Skopos Kuramı Bağlamında Bir Çeviri Eleştirisi Örneği: W. Shakespeare'in *A Midsummer Night's Dream* oyununun *Bir Yaz Masalı* çocuk oyununa dönüşümü*

An Example of Translation Criticism considering Skopos Theory: Adaptation of W. Shakespeare's *A Midsummer Night's Dream* into a Children's Theatre Play *Bir Yaz Masalı*

Yeşim Pirpir Avan¹ , Lale Özcan²

¹Öğretim Görevlisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Ankara, Türkiye

²Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, Türkiye

Sorumlu yazar/

Corresponding author : Yeşim Pirpir Avan

E-posta / E-mail : yesimpirpir@gmail.com

*Bu makale Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim doktora programında yürütülen tez çalışması kapsamında yazılmıştır.

ÖZ

Çocuk tiyatrosu çevirisi, çocuklar ya da yetişkinler için yazılan tiyatro oyunlarının çocuk okur veya seyirci için erek dile çevrilmesi anlamına gelmektedir. Çocuk tiyatrosu çevirisinin ayrı bir çeviri türü olarak ele alınması, bu çeviri türünün gerekliliklerinin belirlenmesi adına katkı sağlanması açısından önemlidir. Çalışmamızın bütüncesini Shakespeare'in *A Midsummer Night's Dream* adlı oyunundan uyarlanan *Bir Yaz Masalı* (2008) adlı çocuk oyunu, çevirmenin bu oyunun kitap versiyonuna (2021) yazdığı önsöz ve çevirimenle yapılan çevrimiçi görüşme oluşturmaktadır. Söz konusu çocuk oyunu Hans J. Vermeer'in skopos kuramı kapsamında oluşturulan ve Telliöğlü'nün (1996) yüksek lisans tezinde uyguladığı çeviri eleştirisi basamakları doğrultusunda incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda, tiyatrocü-çevirmen Emel Bala'nın oyunda kısa ve yalın cümlelere başvururken didaktik bir dilden kaçındığı, atasözleriyle, deyimlerle, kafiyeli söylemlerle ve şarkılarla şiirsel ve estetik kaygısı yüksek bir dil kullandığı, dilde ve içerikte “çocuk gerçekliği” ve “çocuğa görelilik” ilkelerine uyumlu bir eser yarattığı tespit edilmiştir. Yetişkinler için yazılan klasik bir oyunun çocuk oyununa dönüşümünde skoposun da değiştiği, erek kitle olan çocukların gelişimsel özellikleri, ruhsal dünyası ve beklentileri doğrultusunda bir çeviri/uyarlama yapmanın önemi ortaya çıkarılmıştır. Bu alanda yabancı literatürde çok az çalışma bulunduğu tespit edilmiş, yerli literatürde ise herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Makalemizin çocuk tiyatrosu çevirisi alanına katkıda bulunacağına, daha sonra yapılacak çalışmalara öncü olabileceğine inanmaktayız.

Anahtar Kelimeler: Çeviri eleştirisi, çocuk tiyatrosu, çocuk tiyatrosu çevirisi, skopos, uyarlama

ABSTRACT

Children's theatre translation can be defined as the translation/adaptation of theatre plays written for adults or children in the source language for children in the target language. This study includes *Bir Yaz Masalı*, a children's theatre play, adapted from *A Midsummer Night's Dream* by Shakespeare, the preface written by the translator to the book of the play (2021), and an online translator interview. The play is analysed in accordance with the steps of translation criticism built considering Skopos theory by Hans J. Vermeer and applied by Telliöğlü in her master's thesis. (Telliöğlü, 1996). As a result of the analysis, it is concluded that a theatre practitioner and translator, Emel Bala, establishes relatively short and plain sentences in a nondidactic way and creates musical and poetic language via Turkish proverbs, idioms, rhymes, and lyrics, paying attention to the principles “suitability for children” and “children's reality” (Şirin, 2016, p. 24). It is significant that translators translate or adapt a theatre play for children in light of children's developmental features, language development, inner world and expectations. We put forward that this article will contribute to the field of children's theatre translation, which is unexplored, and inspire further research in the field.

Keywords: Adaptation, children's theatre, children's theatre translation, skopos, translation criticism

Başvuru / Submitted : 29.03.2024

Revizyon Talebi /
Revision Requested : 18.05.2024

Son Revizyon /
Last Revision Received : 28.05.2024

Kabul / Accepted : 05.06.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

EXTENDED ABSTRACT

In today's world, the traditional notion of childhood that used to regard children as miniature adults gave rise to the modern notion of childhood. Therefore, it has been accepted that children differ from adults in terms of their developmental features, world knowledge, skills, and expectations. When children started to be addressed as a subject instead of an object, children's literature and art for children came up. Moreover, a need for making theatre for children emerged, and children's theatres were founded (Akyüz, 2019, s. 1164).

Theatre plays written for children differ from those written for adults in terms of text structure and language, characters, content, and length. Clarity and plainness in language and content should not mean simplicity. As the principles "suitability for children" and "children's reality" (Şirin, 2016, p. 24) show, it is significant to use rich and poetic language that improves children's language development and is not above their reception level in accordance with their developmental features. Besides, as children cannot sit still for a long time as adults can, theatre plays that are shorter, full of movement and action and written with good rhythm and flow will engage their attention.

Children's theatre translation means translating/adapting plays written for children or adults in the source language into the target language for children. As there is a large research gap in this area in both foreign and domestic literature, accepting children's theatre translation as a specific type of translation and determining its requirements and features would contribute to translation studies.

This study includes a children's theatre play, *Bir Yaz Masalı*, adapted from *A Midsummer Night's Dream* by Shakespeare, the preface written by the translator to the book of the play (2021), and an online interview conducted with the translator herself. The children's play is analysed in accordance with the steps of translation criticism established in the light of Skopos theory by Hans J. Vermeer (Telliöglü, 1996). These are the steps used in evaluating the data and reorganised when needed; "(1) the determination of the function of the translated text, (2) the determination of intra-textual coherency of the translated text, (3) the determination of the intra-textual coherency of the original text and (4) the determination of the intertextual coherency of the translated text and the original text" (Telliöglü, 1996, p. 51-53).

In the first step of translation criticism, it is stated that the translator adapted Shakespeare's play for Turkish children with the purpose of introducing Shakespeare and a classic theatre play to them so that they become familiar with a great English writer and his play, enriching their language via poetic and rich language full of proverbs, idioms, rhymes, lyrics and songs and paving the way for them to turn into selective theatre goers in the future. In the second step, the play is evaluated in terms of its text and language structure, characters, and themes. As a result of this analysis, it is found that the dialogues produce rhyme and movement to engage children's attention, the language is full of proverbs, idioms, rhymes and lyrics similar to Shakespearean poetic and figurative language, proper names are translated with domestication strategy in a way names point out the characteristics of the characters and the major themes of the original play are kept but changed to some extent taking children's reception level, inner world and cultural differences into account. In the third step, as the ultimate goal of the study is to evaluate and describe children's theatre plays and their features and requirements, English play is not analysed but the language of Shakespeare's plays is described generally and briefly. In the last step of translation criticism, it is determined that the skopos of the children's play differs from the skopos of the original play, as children's play is written first for children, which entails different translation strategies and attitudes compared to the plays written for adults.

In short, it can be put forward that Emel Bala, a theatre practitioner and translator, creates rich and poetic language in a nondidactic way leading to movement and contributing to children's language development and follows the principles "suitability for children" and "children's reality" (Şirin, 2016) both in language and content of the play with also an aesthetic concern. The function of the original play changes when it is adapted or translated for a different target group, in our case, for children. The ultimate goal of this translation or adaptation process is to create a play that both works on stage and on page firstly for children who exhibit various developmental features and have different inner world and world knowledge compared to adults. We put forward that this article will contribute to the field of children's theatre translation and inspire further research in this field.

Giriş

Günümüzde çocukların yetişkinlerden farklı gelişimsel özellikler gösterdiği, farklı ihtiyaçları, becerileri, beklentileri ve dünya görüşleri olduğu gerçeği kabul edilmektedir. Batıda 20. yüzyılda çocukların yetişkinlerden bağımsız ayrı bir birey olarak görülmeyle çocuklar için tiyatro yapma ihtiyacı ortaya çıkmış ve böylece çocuk tiyatroları doğmuştur (Akyüz, 2019, s. 1164). Türkiye’de ise çocuk tiyatrosunun izleri Meşrutiyet dönemi itibarıyla sürülmeye başlanabilir. Meşrutiyet döneminde çocuklar okullarda gösteriler düzenlemiş, çocuklar için oyunlar yazılmaya ve çevrilmeye başlanmış ve bu oyunlar çocuk dergilerinde yayımlanmıştır (Özertem, 1979, s. 35). Maarif-i Umumiye Nezareti (Millî Eğitim Bakanlığı) tarafından 1915’te çıkarılan bir yönetmelikle¹ tiyatro okul müfredatına bir ders olarak alınmıştır (1979, s. 36). Okullarda tiyatronun bir ders olarak okutulması ülkemizde çocuk tiyatrosu alanında atılan en önemli adımlardan biri olarak görülebilir.

Aziz Çalışlar *Tiyatro Kavramları Sözlüğü*’nde (2004) çocuk tiyatrosunu “çocukların oynadığı tiyatro” ve “çocuklar için yapılan tiyatro” olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Çalışlar’a göre, çocuk tiyatrosu “eğlendirici bir anlatım biçimi” ve “eğitici bir amaçla” yazılan ve “çocuk imgelemine açık bir sahneleme ve oyunculuk düzeninde” oynanan çocuk oyunlarını ele almaktadır (s. 38). Çocukların okullarda yaptıkları tiyatro/drama çalışmaları Çalışlar’ın ilk sınıflandırmasına girmektedir. Öğrencilerin yer aldığı bu tiyatro çalışmaları onların “sorumluluk alma ve sorumluluk verme, grup içinde kendini doğru ifade edebilme, baskalarını dinleme, çevresinde olanlara karşı duyarlılık kazanma, empati kurabilme gibi” önemli becerileri kazanmalarına yardımcı olur (Kuyumcu, 2011, s. 85). Bu çalışmanın özünü Çalışlar’ın ikinci sınıflandırmasına giren “çocuklar için yapılan tiyatro” oluşturmaktadır. Çalışmanın bütüncesini ise, tiyatrocü-çevirmen Emel Bala’nın Shakespeare’ın *A Midsummer Night’s Dream* adlı eserinden uyarladığı *Bir Yaz Masalı* adlı çocuk oyunu, 2021’de Pagos Yayınları tarafından yayımlanan bu oyuna yazdığı önsöz ve çevirmenle yapılan görüşme oluşturmaktadır. Bu oyun devlet tiyatrolarında ve özel tiyatrolarda sahnelendiği için teatral sistemin bir parçasıdır. Ayrıca, bir yayınevi tarafından yayımlandığı için de edebiyat dizgesinde yerini almıştır. Bu çocuk oyununun sahnelenme boyutu bu çalışmanın kapsamında yer almayacaktır.

Çeviribilim alanında yapılan bu çalışmanın bütüncesindeki çocuk oyunu metnini belirli bir kategoriye yerleştirmenin metnin özelliklerinin tanımlanmasında yetersiz kalacağı kanısındayız. Her ne kadar araştırmacılar belirli sınırlar ve tanımlamalar içerisinde kendilerini güvende hissetseler de kâğıt üzerinde belirlenen bu sınırların ve tanımlamaların pratikte çok da işlevsel olmadığı ve birtakım sorunlara yol açtığı bir gerçektir (Paloposki & Koskinen, 2010). Dillerarası çevirinin (translation proper) (Jakobson, 1959) geçmişten günümüze yolculuğuna bakıldığında “çeviri” tanımının çok farklı anlamlar kazandığı görülmektedir. Yaklaşık otuz yıl önce “çeviri sayılan” (assumed translation) (Toury, 1995) her metnin Çeviribilimin inceleme alanına girdiği söylenirken, bugün çeviri olgusu metin boyutunu çoktan aşmıştır.² Ancak tiyatro oyunlarının dillerarası ve diliçi dolaşımı söz konusu olduğunda, “yeniden yazım” (Lefevere, 1992; Yıldırım, 2012) ve “uyarlama”³ (Bastin, 2020) gibi geçmişten gelen kavramların yanı sıra “yeniden işleyiş” (reworking) (Dinçel, 2019) ve “çeviri yoluyla yeniden kanonlaştırma”⁴ (translational recanonization) (Ergil, 2021) gibi daha yeni kavramlar da karşımıza çıkmaktadır. Yeniden yazım özelliklerini de barındırdığını düşündüğümüz söz konusu çocuk oyunu çalışma boyunca “çocuk oyunu” veya “çocuk oyunu uyarlaması” olarak anılacaktır. Böyle bir adlandırmanın gerekçesi, çevirmenin çocuk oyununu yazarken doğrudan İngilizce kaynaktan değil, Bülent Bozkurt’un çevirisinden faydalandığını, ancak akademik ve profesyonel geçmişi tiyatroya dayandığından oyuna olan hakimiyeti sayesinde Türkçe çeviriyi de bir araç olarak gördüğünü belirtmesi ve aynı zamanda bu oyunun kendisinin de “uyarlama” olarak ifade etmesidir.

Bu çalışmada çocuk oyununun dilsel özellikleri ve metin yapısı incelenirken çevirmenin oyunun kitap versiyonuna yazdığı önsözün ve çevirmenle yapılan söyleşinin⁵ bu incelemeye ışık tutacağı öngörülmektedir. Yetişkinler için yazıldığı varsayılan klasik bir oyunun çocuklar için yeniden kaleme alınması sürecinde çevirmen kararlarının ve çeviri

¹ Bu yönetmeliğin Türkçe tam metni için bkz. Karnal, Kemal Hasan. (1989). *Türkiye’de Çocuk Tiyatrosu*. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

² Sherry Simon’un çokdilli şehirleri çeviri edimi açısından ele aldığı ve ilk kez 2011’de yayımlanan *Cities and Translation: Intersections of Language and Memory* adlı kitabının çevirisi için bkz. Demirkol Ertürk, Ş. (2024). *Çeviri Şehirleri: Dil ve Hafızanın Karşılaşmaları*. İstanbul: Everest Yayınları. Ayrıca aynı çevirmenin şehir ve metin ilişkisini konu edinen doktora tezi de bu bağlamda incelenebilir. Demirkol Ertürk, Ş. (2010). *The City and Its Translators: Istanbul Metonymized and Refracted in the Literary Narratives of Ahmet Hamdi Tanpınar and Orhan Pamuk in Turkish, English and French*. (Unpublished doctoral dissertation). Boğaziçi University, Institute of Social Sciences.

³ Bastin uyarlamayı bir “çeviri stratejisi” (a set of translative interventions) ve çoğunlukla tiyatro metinlerinde rastlanan bir “çeviri türü” olarak (a form of translation) ele almaktadır (2008: 9,10).

⁴ Başak Ergil Shakespeare gibi hem ulusal hem uluslararası kanonda yer alan yazarların eserlerinin yine kanona farklı tür ve biçimlerde girmesini “çeviri yoluyla yeniden kanonlaştırma” (translational recanonization) olarak adlandırmaktadır. Ergil, yeniden çeviri, dillerarası çeviri veya diliçi çeviri gibi çeşitli yollarla gerçekleştirilmesi mümkün olan bu pratiğin Çeviribilimde kavramsal izdüşümünün araştırmacının edebi metinlere kıyasla daha performatif metinler olan tiyatro ve şarkı çevirilerini daha geniş ve kapsamlı bir perspektiften incelemesine olanak vereceğini belirtmektedir. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Ergil, B. (2021). *Söylem, Anlam ve Çeviri üzerine Disiplinlerarası Tartışmalar – Interdisciplinary Debates on Discourse, Meaning and Translation*. D. Tuna ve M. Kuleli (Der.) içinde, “*Song Translation as Creative Mediation and Translational Recanonization: A Genealogical Odyssey from Plutarch through Cavafy to Müslüm Gürses*”. Ankara: Anı Yayıncılık, 2021.

⁵ Çeviribilim çalışmalarında çevirmen önsözlerinin ve çevirmenle söyleşilerin araştırmalara dahil edilmesini sağlayan çalışma için bkz. Genette, G. (1997). *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Jane E. Lewin (Çev.). New York: Cambridge University Press.

stratejilerinin incelenmesi ve çocuk tiyatrosu çevirisine dair birtakım çıkarımlarda bulunulması çalışmanın temel amaçlarındandır.

1. Çalışmanın kuramsal çerçevesi: Skopos kuramı

Hans J. Vermeer'in 1970'lerde Çeviribilim dünyasına skopos kuramını kazandırmasıyla çeviride geleneksel, yapısalcı yaklaşımlar yerine işlevsel bir yaklaşım gündeme getirilmiştir. Yunanca bir kelime olan "skopos" amaç anlamına gelmektedir ve Vermeer kuramının belkemiğini oluşturan bu kavramı şöyle açıklamaktadır: "Metne çevirmenin yüklediği amaca metnin 'skoposu' denir"⁶ (2008, s. 5). Çevirmen çeviriye başlamadan elindeki kaynak metni, erek kültüre hangi amaçla nasıl aktaracağını belirlemelidir. Çevirmenin belirlediği skopos onu birtakım çeviri stratejileri izlemeye veya çeviri kararları almaya yönleltecektir. Yine de "çevirmen hedeflenen skoposu yerine getirmede başarısız olabilir" (2008, s. 5). Bu kuram çerçevesinde, çevirmenin nasıl bir skopos belirlediği, bu skoposa ulaşmak için ne tür bir yaklaşım benimsediği ve elde ettiği çevirinin bu skoposu ne ölçüde yerine getirdiği sorularına cevap aranmaktadır. Çevirmenin çevirisini neden (hangi skopos için) ve nasıl yaptığını erek kitleye açıklamasının önemine değinen Vermeer "neden belirli bir şekilde çevirdiğinizi belirtmek, hangi skoposa göre çevirdiğinizi belirtmeye eşdeğerdir" (2008, s. 35-37) sözleriyle aslında çevirmenlerin çevirilerinde "görünür" olmaları gerektiğine dikkat çekmektedir. Bu görünürlük çevirmenin çevirisine yazdığı bir önsöz/sonsöz veya kendisiyle yapılan bir söyleşi sayesinde mümkün olabilir. Özellikle, işverenin çevirmenle aynı amacı benimsediği veya herhangi bir işverenin olmadığı ve çevirmenin bir kaynak metni çevirmeye kendisinin karar verdiği durumlarda metnin skoposu bir bakıma çevirmenin de skoposu haline gelmektedir. Vermeer "her çeviri eylemi için bir skopos vardır. Farklı skoposlar aynı kaynak-metnin farklı çevirilerine yol açar" (2008, s. 12) sözleriyle bir metnin tek bir çevirisinin olmayacağını, her çevirmenin aynı metne farklı şekillerde yaklaşabileceğinin altını çizmektedir. Shakespeare'in dünya çapında hala çok çevriliyor/uyarlanıyor ve oynanıyor olması bunun bir kanıtıdır. Günümüzde Shakespeare'i yerel tiyatro sahnesiyle buluşturmak isteyen bir çevirmenin veya bir tiyatrocunun (veya bizim çalışmamızda olduğu gibi tiyatrocü-çevirmenin) Shakespeare oyunlarını yeni baştan çevirme uğraşına genelde girmediklerini söylemek mümkündür. Shakespeare oyunlarının yazımında Türkçede var olan çevirilerden ve daha önce yapılan uyarlamalardan yararlanılmaktadır.

Christiane Nord "Scopos, Loyalty and Translational Conventions" başlıklı makalesinde skopos kuramının genel çeviri kuramı olduğu için kültüre özgü geleneklerle ilgilenmediğini, ancak okurun içinde yaşadığı kültürün çeviriden beklentilerini şekillendirdiği için çevirmenin bu gelenekleri yok sayamayacağını ve aksi bir durumda çevirmenin okuru çeviri süreciyle ilgili bilgilendirmesi gerektiğini dile getirmektedir (1991, s. 91). Nord çevirmenin okura, diğer bir deyişle, erek kitleye karşı bu sorumluluğunu "sadakat" olarak adlandırmaktadır. Nord ortaya çıkabilecek bir yanlış anlaşılmaya da dikkat çekmektedir: "*Gelenekleri dikkate almak insanların sizden beklentilerini yerine getirmek anlamına gelmemektedir. Sadakat belirli gelenekleri göz ardı etmeyi de gerektirebilir. Ancak her durumda, çevirmen en azından neyin, neden yapıldığı konusunda katılımcıları bilgilendirmelidir.*" (1991, s. 94). Örneğin, çocuk kitapları çevirisinde hikâyenin erek kitlenin dünyasına aykırı düşmeyecek bir biçimde aktarıldığı bir geleneğin olduğu kültürde çevirmen hikâyede geçen özel isimleri veya erek kitleye yabancı gelecek durumları değiştirme kararı alabilir (1991, s. 98-99).

Vermeer'e göre, toplumlar benzer davranışlar sergileyen insanlardan oluşmakta ve kültür bir toplumun üyelerinin davranışlarını düzenleyen gelenekleri ve normları içinde barındırmaktadır. Farklı kültürden insanların farklı davranması ve bu davranışların birbirinden farklı sonuçlara yol açması gelenekler ve normlardaki çeşitlilikten kaynaklanmaktadır. Kültürel farklar insanların birbirleriyle iletişiminde dikkat edilmesi gereken bir unsurdur. Çeviri yapılırken erek kültür alıcılarının konuşmacı/yazarı en iyi şekilde anlamalarını sağlayacak çeviri stratejileri benimsenmelidir (1998, s. 42-43). Kaynak kültüre bazen kilometrelerce uzak, bazen de bir sınır komşusu kadar yakın erek kültürde ve erek kitle için işleyen bir çevirinin ancak iki kültüre ve dile hâkim bir uzman çevirmen tarafından yapılabileceğini vurgulayan skopos kuramının çocuk tiyatrosu çevirisi alanında yapılacak çalışmalara verimli bir çerçeve çizeceği düşünülmektedir. Çocuk oyunu çevirisi yapacak bir çevirmenin iki kültüre ve dile hâkim olmanın yanı sıra, erek kitlenin çocuklar olduğu gerçeğini her zaman göz önünde tutarak çeviri sürecini yönetmesi büyük önem taşımaktadır. Çevirmenin çocukların yetişkin okur veya seyirciden ayrıldığı yönlerin farkında olup, daha çeviriye başlamadan çocuklar için hem sayfa hem de sahne üzerinde işleyen bir çeviriyi nasıl tasarlayabileceğini düşünmesi gerekir.

⁶ Aksi belirtilmedikçe çeviriler yazara aittir.

2. Çalışmanın yöntemi: Skopos kuramı bağlamında çeviri eleştirisi

Çalışmanın odak noktasını Shakespeare'in *A Midsummer Night's Dream* oyunundan uyarlanan *Bir Yaz Masalı* adlı çocuk oyunu oluşturmaktadır. Bu oyun skopos kuramından yola çıkılarak tasarlanan çeviri eleştirisi yöntemiyle ele alınacaktır. Özellikle Banu Tellioglu, Şeyda Erarslan ve Alper Zafer Güneş'in yüksek lisans tezlerinde (Tellioglu, 1998; Erarslan, 2005; Güneş, 2009) uygulamış oldukları karşılaştırma adımları ve yöntemi takip edilecektir. Banu Tellioglu yüksek lisans tezinde bu eleştiri basamaklarını Margret Amman'ın Hans J. Vermeer'in çalışmalarından yola çıkarak oluşturduğunu ifade etmiştir (1996, s. 47-49). Bu çerçevede skopos kuramından yola çıkılarak oluşturulan çeviri eleştirisi basamakları bağlamında Tellioglu'nun tezine referans verilecektir.

Vermeer çeviri eleştirisi yapılırken çevirinin kaynak metinden ayrı ele alınması gerektiğinin, bir başka deyişle, eleştirmenin öncelikle çeviriye okuması ve çevirinin işlevini tespit etmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Çevirinin erek kültürdeki işlevinin farkında olan eleştirmen çeviriyle ilgili değerlendirmeyi bu işlevi göz önünde tutarak yapabilir (Vermeer, 1986, s. 148, akt. Tellioglu, 1998, s. 50). Eleştirmen çevirinin kaynak metnin işlevinden farklı bir işlevi olduğunu belirlerse bu değişikliğin çevirmen tarafından bilinçli olarak yapıldığı sonucunu çıkaracaktır. Çevirmenin taşıdığı dilsel, kültürel veya ideolojik özellikler düşünüldüğünde bu tür bir değişikliğin kaçınılmaz olduğu söylenebilir (Vermeer, 1986, s. 149-150, akt. Tellioglu, 1998, s. 50). Yukarıda bahsedildiği üzere öncelikle çevirinin ele alınacağı bu çalışmada, Shakespeare'in yetişkinler için yazdığı *A Midsummer Night's Dream* oyunundan Türkçeye *Bir Yaz Masalı* olarak uyarlanan çocuk oyunu şu başlıklar altında değerlendirilecektir:

Çevirinin işlevinin belirlenmesi: Bu adımda eleştirmen çevirinin erek kültürde hangi amaca hizmet edeceğini ve nasıl işleyeceğini tespit etmektedir. Eleştirmen "Çeviri hangi erek kitleye hitap ediyor?", "İlgili erek kitle x yayınevinde yayımlanan bu çeviriden neler bekliyor?" gibi birtakım soruların peşine düşerek erek metnin işlevini ortaya çıkarmaya çalışabilir (Ammann, 1990, akt. Tellioglu, 1998, s. 51). Çevirinin işlevi bir işveren ya da çevirmenin kendisi tarafından belirlenebilir. Eleştirmen fırsatı varsa işveren veya çevirmen ile doğrudan görüşerek de çevirinin işlevi hakkında bilgi alabilir.

Çevirinin metin-içi tutarlılığının belirlenmesi: Eleştirmen çevirinin biçimi ve içeriği arasındaki ilişkiyi inceler. Eleştirmen çevirinin tamamını incelemektense kendisini bir sonuca götürebilecek kısımları ele almalıdır. Çeviride herhangi bir tutarsızlığın ya da boşluğun olup olmadığını tespit eder. "Çevirinin içeriği hangi biçimle verilmiş?", "Çeviride kullanılan çerçeveler ile okuyucuda ne tür sahneler canlanmaktadır?"⁷, "Çeviride biçim ve içerik arasında boşluklar var mı?" gibi sorular sorulabilir (Ammann, 1990, akt. Tellioglu, 1998, s. 51-52).

Kaynak metnin işlevinin belirlenmesi: Eleştirmen kaynak metnin kim için yazıldığı, kaynak metnin yazıldığı kitle için ne anlama geldiği ve kaynak metnin erek kültürdeki konumu gibi noktaları aydınlatmaya çalışmaktadır (Ammann, 1990, akt. Tellioglu, 1998 s. 52).

Kaynak metnin metin-içi tutarlılığının belirlenmesi: Eleştirmen kaynak metnin kaynak kültürdeki okuyucular tarafından nasıl algılandığını sorgular. Kaynak metinde incelenecek kısımlar, çeviri metinde incelenen kısımlarla aynı olmak zorunda değildir (Ammann, 1990, akt. Tellioglu, 1998, s. 52).

Çeviri ile kaynak metin arasındaki metinler arası tutarlılığın belirlenmesi: Çeviri eleştirisinin son basamağında iki metin arasındaki ilişkiyi inceleyebilmek adına sorulabilecek sorular şunlardır: "Çeviri kaynak metnin yazarının amacını yansıtıyor mu, yoksa çevirmen farklı bir amaç (skopos) mı benimsemiş? Çeviri kaynak metinden biçim ve içerik açısından nasıl farklılık göstermektedir? Çeviri ve kaynak metin sırasıyla erek kitle ve kaynak kitle üzerindeki etkileri açısından nasıl farklılık göstermektedir? Bu basamakta her türlü metinsel malzeme kullanılabilir (Ammann, 1990, akt. Tellioglu, 1998, s. 53).

3. Çocuk tiyatrosu çevirileri

Çocuk tiyatrosu çevirisi alanında yerli literatürde herhangi bir çalışmaya rastlanmazken, yabancı literatürde çok az çalışmaya rastlanmıştır (Lundberg, 2016; Kent, 1991). Çocuk tiyatroları da yetişkinler için yazılan tiyatro oyunları gibi iki yönlüdür. Sahnelenme amacıyla yazıldıkları düşünüldüğünde teatral sistemin bir parçası, metin boyutu göz önüne alındığında ise edebiyat dizgesinin bir parçası olarak kabul edilebilir. Her ne kadar herhangi bir oyun metni kullanmayan tiyatrolar ya da zamanla sahnelerden inip raflara kalkan oyun metinleri mevcut olsa da (Aaltonen, 2000, s. 4) bu çalışmada incelenecek çocuk oyunu uyarlaması hem teatral sistemde hem de edebiyat dizgesinde yerini almıştır. Bu bölümde ilk önce tiyatro çevirisi alanındaki başlıca kavramlara ve tartışmalara kısaca değinilecektir. Daha sonra

⁷ Sahneler ve çerçeveler kuramı için bkz. Fillmore, Charles J. (1976). Frame Semantics and the Nature of Language. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 280(1), 2-32. <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1976.tb25467.x>

çocuk edebiyatı alanından “çocuğa görelilik” ve “çocuk gerçekliği” kavramları açıklanacaktır. Çocuk tiyatrosu çevirileri yapılırken tiyatro çevirisi ve çocuk edebiyatı alanlarından nasıl yararlanabileceği ortaya çıkarılmaya amaçlanmaktadır.

3.1. Tiyatro çevirisine genel bir bakış

Bir tiyatro oyununun ortaya çıkış amacının sahnelenmek olduğu düşünülse de sahnelenme amacı güdülmeden yazılan oyunlar veya artık sahnelenmediği için sadece okunan oyunlar da vardır. Aaltonen (2000) da her oyunun sahnelenmek üzere çevrilmediğini, bazı oyunların sadece edebiyat dizgesinde var olduğunu veya çok eski oyunların artık oynanmadığı için edebiyat dizgesinde yerini aldığını belirtmektedir (s. 4). Tiyatro oyunları çevirilerinin “drama çevirisi” ve “tiyatro çevirisi” olarak ikiye ayrılması bu alandaki başlıca tartışma konularından biridir⁸. Drama çevirisi bir tiyatro oyununun bir dilden ve kültürden bir başka dile ve kültüre çevrilmesine ve/veya özgün ya da çeviri/uyarlama bir tiyatro oyununun sahneye aktarımına işaret ettiğinden yalnızca sahne için yapılan tiyatro çevirisinden daha kapsamlı bir terimdir (Zuber-Skerrit, 1988, s. 485). Ancak “performans-odaklı” ve “okur-odaklı” çevirilerin birbirinden kesin çizgilerle ayıramayacağını, bu iki çeviri edimi arasındaki “sınırların bulanıklaştığı” ifadesiyle vurgulayan Ekaterini (2002) çevrilmiş ve yayımlanmış, aynı zamanda da sahnelenmiş bir oyun inceleneceği zaman “sahnelenebilirlik” ve “okunabilirlik” kutuplaştırmasının indirgemeci bir yaklaşım sunacağına dikkat çekmektedir. Eleştirmenlerin bir tiyatro oyununu değerlendirirken “sahnelenebilirlik” veya “söylenebilirlik” gibi net bir tanımlı olmayan ölçütlere başvurduğunu ifade eden Bassnett bir oyunun diğerine göre daha oynanabilir olmasının çevirmenin bu alandaki yetkinliği, erek okuyucuların oyundan beklentileri veya oyunun erek kültürün tiyatro geleneklerine uyumu gibi birçok unsura bağlı olduğuna dikkat çekmektedir (1998, s. 95). “Sayfa/sahne tartışmasının işe yaramayacağını” ileri süren Espasa ise bir oyunun sahnelenmek ve okunmak için iki ayrı çevirisinin yapılmasının herhangi bir ideolojiyi yansıtmaktan ziyade, oyunun dolaşım alanını genişleteceğini belirtmektedir (2000, s. 52). Performans kavramı da değiştiği için çeviride sahnelenebilirlik sorunu özellikle çok eski zamanlarda ve çok uzak kültürlerde kaleme alınmış oyun metinlerinin çevirisinde kendini göstermektedir (Bassnett, 1980, akt. Espasa, 2000, s. 56).

Günümüzde tiyatro çevirisi alanında diller ve metinler arası bir çevirinin ötesinde, metnin sahneye aktarımını, bu aktarım esnasında çevirmenden çıkmış oyun metnine dramaturg, yönetmen veya oyuncu gibi eyleyenlerin müdahalelerini, bazen çevirmenin sürece dahil edilmesiyle “bitmeyen” çeviri sürecini ele alan sahne ve performans odaklı çalışmalar yapılmaktadır (Aaltonen, 2013; Brodie, 2016; Marinetti ve Rose, 2013). Morini özellikle 2010’lu yıllar itibarıyla teknolojik gelişmeler sayesinde performansların daha kolay kayıt altına alınabilmesinin tiyatro çevirisi alanında metin odaklı çalışmalardan sahne odaklı çalışmalara geçişi hızlandırdığını vurgulamaktadır (2022).

Bu çalışmada, Shakespeare’in yüzyıllar önce yetişkinler için yazdığı *A Midsummer Night's Dream* adlı oyunun tiyatrocü-çevirmen Emel Bala tarafından 2008’de çocuklar için *Bir Yaz Masalı* adıyla yapılan uyarlaması metin ve yanmetin boyutunda ele alınacaktır. Bu oyunun farklı zamanlarda, farklı sahnelerde oynandığı bilinmektedir. Oyunun performans(lar)ına yönelik bir değerlendirme ileriki çalışmaların konusu olabilir. Ayrıca, bu çalışma için, drama/tiyatro çevirisi kavram ikiliğinin ötesinde, “çocuk tiyatrosu çevirisi” ifadesi kullanılacaktır. Oyunun metinsel ve yanmetinsel çözümlemesinin gelecekteki performanslarına katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

3.2. Çocuk tiyatrosunun özellikleri

Çocuklar için yazılmış dramatik metinler çocuk tiyatrosunun yazınsal boyutunu, çocuklar tarafından ya da çocuklar için sahnelenen gösteriler ise sahne boyutunu temsil etmektedir (Akyüz, 2019, s. 1166). Tiyatro metninin “zamanla bağımlı” yapısı onu herhangi bir yazınsal metinden ayırmaktadır. Özellikle konuşmalardan oluşan oyunlarda konuşma kalıpları güncelliğini yitirebileceğinden bu kalıpların yeniden çevrilmeleri gerekebilir (Bassnett-McGuire, 1989, s. 35). Bassnett, kesin bir tanımlı olmasa da “sahnelenebilirlik” kavramının tiyatro metinlerine yansımalarının şöyle açıklanabileceğini ileri sürmektedir: “Bu terimle, hedef dilde akıcı konuşma ritimleri yaratma ve böylece hedef dili konuşan oyuncuların fazla zorluk çekmeden (en azından çevirmen böyle düşünür) söyleyebilecekleri bir metin üretme çabası imlenir.” (1989, s. 35-36). Tiyatro oyunları söyleşimsel metin tipine güzel bir örnektir (Günay, 2007, akt. Akyüz, 2019, s. 1167). “Söyleşimsel metinler karşılıklı konuşmalara ve eylemlerle geliştirilen olaylara dayanır.” (Akyüz, 2019, s. 1167). Yetişkinler için yazılan tiyatro oyunları çocuk oyunlarına kıyasla daha duruğandır denilebilir. Yetişkin tiyatrolarında kimi zaman sahnede tek bir oyuncunun monolog şeklinde, uzun ve kesintisiz konuşması seyredilebilir. Çocuk oyunlarında karşılıklı konuşmalar ve harekete yol açan eylemler önemli bir yere sahiptir. Olay ya da olaylar

⁸ Daha detaylı bilgi için bkz. Aaltonen, S. (2000). *Time-Sharing on Stage. Drama Translation in Theatre and Society*. Clevedon: Multilingual Matters, s. 33; Bassnett, S. (1998). *Constructing Cultures*. S. Bassnett and A. Lefevere (Der.) içinde, “Still Trapped in the Labyrinth: Further Reflections on Translation and Theatre”. Clevedon: Multilingual Matters, s. 95; Espasa, E. (2000). *Moving Target: Theatre Translation and Cultural Relocation*. C. A. Upton (Der.), “Performability in Translation: Speakability? Playability? Or just Saleability?”. Manchester: St. Jerome, s. 49-62; Zatlın, P. (2005). *Theatrical Translation and Film Adaptation*, Clevedon: Multilingual Matters, s. vii.

dizisi aksiyonu şekillendirir (Nutku, 2020, s. 171). Bir tiyatro oyununda olay dizisi ve söyleşimsel yapı oyun kişileri sayesinde gerçekleştirilir. Çocuk tiyatrolarında bir meyve, hayvan veya insan üstü bir karakter oyun kişisi olarak karşımıza çıkabilmektedir (Akyüz, 2019, s. 1168). Akyüz çocuk tiyatrolarında oyun kişilerinin önemine şu sözleriyle dikkat çekmektedir:

“Tiyatro metinleri karakter çatışmaları üzerine kurulan metinlerdir. Bu metinler yoluyla birbiriyle çatışan davranışlar ortaya konulurken değişik bakış açılarının algılanması ve sorgulanması sağlanır. Çocuklar gerçeklere düşünsel bağlantılar kurarak, temele inerek eleştirel bakma yetisini kazanacaktır” (2019, s. 1168).

Çocuk tiyatrolarının kurgusal yapısına bakıldığında, şiir, tekerleme, anlatı ve masal gibi unsurlardan oluşan çok sesli anlatım özellikleri ön plana çıkmaktadır (2019, s. 1168). Çocuk tiyatrolarında karşılaşılabilecek diğer bir unsur “çocukların yabancı olmadığı karakter ve metinler yoluyla kurulan” (2019, s. 1169) metinlerarasılıktır. Çocuklar bir tiyatro oyunu izlerken bildikleri bir masal kahramanıyla karşılaştıklarında oyun ile masal arasında bir ilişki kuracaktır (2019, s. 1169). Masalların tekrar kurgulanarak çocuk tiyatrosu olarak yeniden yazılması da çocuk tiyatrolarını metinlerarasılık açısından zengin kılmaktadır (2019, s. 1169-1170). Çocuk tiyatroları genellikle komedy türünde yazılmaktadır. Çocuk tiyatrosu yazarları çocukların duygusal anlamda sarsılmamaları için mizahi bir dil kullanmaktadırlar (2019, s. 1172). Ayrıca çocuk tiyatrolarında hareket unsuru ön plana çıkmaktadır. Çocukların doğasında da var olan zıplama, koşma, düşme, atlama vb. gibi bazı eylemler tiyatrodaki çocukların ilgisini canlı tutmaya yarayacaktır. Eritenel çocuk tiyatrolarında hareketin önemine şu sözleriyle değinmektedir:

“... oyunların söz’e boğulmaması, anlatımda hareket unsuruna ağırlık verilmesi, ‘benzetmeci’ üslup yerine ‘göstermeci’ üslubun yeğlenmesi Tiyatro sanatı aksiyonu, hareketi, sesi, dili, görseelliği içeren bir anlatım biçimi olduğu için fiziksel hareketle ve teknik ustalıklarla da yakından ilgilidir. Çocuk yapısı gereği oyunun içeriğini, mesajını algılamak için bu özelliklere, yetişkinlere göre daha çok ihtiyaç duyar.” (2010, s. 141).

3.3. Çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği

Çocuğun “minyatür yetişkin” olarak görüldüğü, erkek çocuğun kız çocuğa göre ayrıcalıklı olduğu, çocuktan ebeveynlere itaat etmesinin beklendiği geleneksel çocukluk anlayışı bazı kültürlerde halen devam ederken, Batıda ve ülkemizde yerini modern çocukluğa bırakmıştır (Şirin, 2022, s. 61). Geleneksel anlayışta çocuk “özne durumuna gelemediği için, [çocuk] edebiyatı ve sanatı da olamamıştır” (2022, s. 63). 16. yüzyıldan itibaren okullaşmanın ve matbaanın da etkisiyle ortaya çıkan çocukluk düşüncesi çocuğun özne konumuna yükselmesinin önünü açmıştır (Postman, 1995; akt. Şirin, s. 64). Çocuk edebiyatının tohumları Rönesans dönemiyle ortaya çıkan “çocuk modernleşmesi” düşüncesiyle atılmıştır. Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran en önemli özellik erek kitlenin “çocuklar” olmasıdır. “Sözcüklerin ilk anlamları ile oluşan didaktik-egitici-öğretici boyutun dışında mecazların/yan anlamların/söz sanatlarının” varlığı metne edebi bir değer yüklemektedir. Söz sanatlarına çocuğun alımlayabileceği bir düzeyde başvurulması metnin dilinde, duygu ve düşüncelerin anlaşılır bir şekilde ifade edilmesi metnin içeriğinde yalnlık ilkesinin gözetildiğinin işareti. Belirli değerleri temsil eden tipler çizilirken de bu ilkenin takip edilmesi pedagojik bir zorunluluktur (Taşdelen, 2005; akt. Şirin, 2019, s. 43). Zaman içerisinde çocuğa bakış açısı değiştikçe “çocuğa görelilik” ve “çocuk gerçekliği” kavramlarının da değiştiğine dikkat çeken Şirin’e göre “çocuğa görelilik çocuk edebiyatında bir anlatım özelliğidir” (2019, s. 51) ve “çocuğa uygun dil” (2016, s. 24) kullanımını gerektirmektedir. “Çocuk gerçekliği” ise çocukların dünyayı yetişkinlerden farklı alımlamasıyla ilgilidir (2016, s. 24).

Erkan Çer “Çeviri Çocuk Edebiyatında Çocuk Gerçekliği” başlıklı yazısında çocuk gerçekliğinin “çocuğu merkeze alan bir çeviri anlayışını” doğurduğunu ve bu anlayışın beraberinde getirdiği bazı ilkelerle çevirmene yol gösterebileceğinden bahsetmektedir. Çevirmen çocuğun merak ve keşif duygusunu tetiklemek yerine onu bastırarak ve çocuğa sürekli nasihat veren bir metni çevirirken bu tür unsurları aktarmama kararı alabilir. Çocukların okuyacağı metinler toplumsal ve kültürel değerlerin gölgesinde kalmamalı, çocuk okur bu metinde kendi gerçekliğini yakalayabilmelidir. Çünkü çocuklar herhangi bir ideolojik, kültürel ya da ahlaki değere bağlı değildir. Çevirinin yapıldığı yaş grubu ve bu dönemin gelişimsel özellikleri dikkate alınmalıdır. Çocukların alımlama düzeylerine uygun bir metin kaleme almak çevirinin çocuk okura ulaşması açısından önemlidir. Çocuk gerçekliği zamanla değişen bir olgu olduğundan, çevirmenin çevirisini kendi dünyasındaki çocukluk imgelerine bağlı kalmadan, kuşak farklılıklarını da gözetenek yapması daha sağlıklı olacaktır (2023, s. 36-37).

Yetişkinler için yazılmış bir oyunu çocuk oyununa dönüştürürken “çocuğa görelilik” ve “çocuk gerçekliği” kavramlarının çocuk oyunu yazarına/çevirmenine ışık tutacağı kanısındayız. Nasıl ki çocuk, artık öznesi olduğu çocuk edebiyatı aracılığıyla edebiyatla tanışmakta ve geleceğin okuru olma yolunda bir adım atmaktaysa, tiyatroyla da çocuk tiyatrosu sayesinde tanışmaktadır. Klasik ve modern oyunları çocuklara ve gençlere seyrettirmemenin onlara büyük bir haksızlık olacağına dikkat çeken Erkek (2016, s. 204), çocuk tiyatrosunun da yetişkinler için yazılan oyunlarda olduğu gibi estetik kaygıyla yazılması gerektiğini şu sözlerle dile getirmektedir: “Çünkü, çocuklar ve gençler için ayrı bir estetik kategori

yoktur, estetik vardır ve herkes için geçerlidir. Çocuklara ve gençlere “göre”lik, estetik düzeyi düşük bir tiyatro anlamına gelmemelidir.” (2016, s. 206). Bir estetik kaygıyla ve sanat bilinciyle değil de çocuklara nasihat verme veya onları sadece eğlendirme amacıyla tiyatro oyunu yazmak çocuk gerçekliğini, bir başka deyişle, çocukların da bir birey olduğu ve kendilerine has dünyaları olduğu gerçeğini görmezden gelmek demektir. Bir anlatım özelliği olan çocuğa görelilik ise çocuğa uygun bir dil kullanımı, başka bir deyişle, yaş grubuna uygun soyut-somut sözcük seçimi, cümlelerin uzunluğu veya kısalığı, ses uyumları, kafiyeli ve deyimlerle bezeli bir dil gibi unsurlara dikkat edilmesi anlamına gelmektedir. Bu unsurlar göz önünde tutularak yazılan bir oyun çocuk seyircinin dikkatini çekecektir ve aklında kalacaktır. Oyun dilinin yanı sıra, oyunda anlatılanlar da çocuğun algılama düzeyinin yukarısında olmamalıdır. Kısacası, çocuk edebiyatı alanından “çocuğa görelilik” ve “çocuk gerçekliği” kavramları çocuk tiyatrosu çevirilerinde de yol gösterici olabilir. Bu kavramlar bir çocuk oyununun çocuk okur veya seyirci için ne ölçüde uygun olduğunun sağlamlasının yapılmasını mümkün kılabilir.

4. Uygulama

4.1. Çevirinin işlevinin belirlenmesi

Çalışmamızda, tiyatrocü-çevirmen Emel Bala'nın, bir Shakespeare oyununu dilimize ve kültürümüze özellikle “çocuklar” için uyarlarken ne tür bir işlevi yerine getirmesini amaçladığını, çevirmenin Pagos Yayınlarından yayımlanan oyununa yazdığı önsöz ve kendisiyle yapılan görüşme ışığında tespit etmeyi planlamaktayız. Ayrıca, bu bölümde Türkçe çocuk oyunu hakkında bilgi verilecektir.

Türkçe çocuk oyunu: *Bir Yaz Masalı*

Tiyatrocü-çevirmen Emel Bala'nın bu çalışma kapsamında inceleyeceğimiz çocuk oyunu Shakespeare'in *Bir Yaz Dönümü Gecesi Rüyası* adlı oyunundan esinlenerek yazdığı *Bir Yaz Masalı*'dır. Bu oyuna Ankara Devlet Tiyatroları Sevgi Sanlı Oyun Arşivinden⁹ ulaşmak mümkündür. Bu oyun 2008-2009 ve 2009-2010 sezonunda Ankara Devlet Tiyatrosu, 2016-2017 sezonunda ise Diyarbakır Devlet Tiyatrosu tarafından sahnelenmiştir. Emel Bala'yla çevrimiçi gerçekleştirdiğimiz görüşmede, çocuk oyunlarına olan ilgisinin ve merakının lisans yıllarına uzandığını, 2008'de *Bir Yaz Masalı* çocuk oyununu lisans bitirme tezi olarak kaleme aldığını belirtmiştir.¹⁰

Bir Yaz Masalı adlı çocuk oyunu 2021 yılında Pagos Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Böylece tiyatrodaki izleme imkânı olmayan çocuklar ve yetişkinler için bu çocuk oyunu erişilebilir bir konuma gelmiştir. Kitapta Bala'nın kısa bir özgeçmiş, yazdığı ve yönettiği oyunlar ve oyunlarla ilgili yazdığı önsöz bulunmaktadır. Yayımlanmış tiyatro oyunu ile Bala'nın kendisinden edindiğimiz oyun metni arasında içerik bakımından herhangi bir fark bulunmamaktadır. Kitabın kapağında ve iç sayfalarında Emel Bala'yla ilgili bir çevirmen ibaresi yoktur, kendisine kitapta çocuk oyununun yazarı olarak yer verildiği görülmektedir. Ancak oyunun özgün değil de uyarlama olduğu iç kapak sayfasındaki “Shakespeare'in *Bir Yaz Dönümü Gecesi Rüyası* adlı oyundan esinlenerek yazılmıştır” ifadesinden anlaşılmaktadır.

Bir Yaz Masalı oyunu 67 sayfadır. Oyun 8 sahneden oluşmaktadır. İlk 5 sahneye isim verilmiştir. Bu isimler olay dizisi hakkında okura/seyirciye ipuçları vermektedir. Oyun, tüm oyuncuların birlikte söylediği “Masal Şarkısı” adlı başlangıç şarkısı ile başlar ve bir final şarkısı ile biter. Obur Kraliçe ve müstakbel eşi Bay Sıska, Bay Sıska'nın kızı Balkız, Balkız'ın aşığı Şekeroğlan, Bay Sıska'nın kızıyla evlenmesini istediği Beteroğlan ve Balkız'ın Beteroğlan'a aşık kuzeni Aykız oyundaki ana karakterlerdir. Kraliçe'nin hizmetçisi ve Çiçek Peri'nin yardımcısı Lale, Kraliçe'nin veziri, Böcek Peri'nin yardımcısı ve Lale'nin aşığı Çekirge, Kraliçe'nin gelinliğini dikmekte olan Terzi İplik bu karakterlere eşlik eder. Ayrıca, Teneke, Testere, Makara ve İplik oyundaki esnaf takımıdır. Bay Sıska ile evlilik arifesinde olan Obur Kraliçe gelinliğine girebilmek için sıkı bir diyettedir ve bundan dolayı agresif tavırlar sergiler. Şekeroğlan soylu olmadığı için Balkız'la evlenmesine karşı çıkılır, ancak Beteroğlan'la da evlenmek istemeyen Balkız Şekeroğlan'la başka bir ülkeye kaçma planı yapar. Genç aşıklar geceyi geçirmek üzere ormanda buluşurlar. Orman oyunun çok katmanlılığını vurgulayan bir mekandır. Böcek Peri ve Çiçek Peri ormanda yaşar. Orman aynı zamanda tiyatroya meraklı esnaf takımının oyun provalarını aldığı yerdir. Gözlerine sürülen sihirli çiçekle (gelincik) aşıkların farklı kişilere tutulmasıyla ve Çiçek Perinin rol icabı eşek kafası takmış Makaraya âşık olmasıyla komik sahnelerin yaşandığı yer de burasıdır. Tüm bu karışıklığa sebep olan Böcek Peri ve yardımcısı Çekirge son sahnede işleri yoluna koyar ve oyun sona erer.

⁹ <https://www.devtiyatro.gov.tr/DevletTiyatro/tr/BasDRAMATURGLUK/9018> (çevrimiçi 04.03.2024)

¹⁰ Emel Bala ile 22.03.2024 tarihinde yapılan çevrimiçi görüşme. İlgili görüşme için Yıldız Teknik Üniversitesi Akademik Kurul'undan izin çıkarılmıştır.

Çevirmenin önsözü

Çocuk oyununun kitap versiyonunda oyunun çevirmeni değil, yazarı olarak karşımıza çıkan Emel Bala bu kitaba “Çocuk Oyunu Yazmak” başlıklı kısa bir önsöz yazmıştır. Bu önsözde Bala Türkiye’deki klişeleşmiş çocuk oyunları algısından dem vururken, dünyadaki iyi örneklerin ülkemizde de olması gerektiğine dikkat çekmektedir. Emel Bala’nın çocuk oyunu alanındaki tecrübesi ve yetkinliği şu sözlerinden çıkarılabilir:

“Tiyatroyu sevmek çocukken başlamalıydı. O nedenle daha nitelikli oyunlara ihtiyaç olduğu tartışılmazdı. Bu nedenle çocuk tiyatrosu alanında çok oyun yazmaya gayret gösterdim, bir kısmını sahneye oynama şansım da oldu. İşte o noktada öğrendiklerim, beni doğru yolda olduğum konusunda yüreklendirdi.” (2021, s. 6).

Emel Bala’nın bir Shakespeare oyununu çocuk oyununa uyarlama amacının büyük bir ozanı ve onun klasik eserini çocuklara tanıtmak ve özellikle 8-12 yaş grubu çocuklar için böyle bir uyarlama yapmak isteyenlere örnek sunmak olduğunu öğrenmekteyiz. “Bir oyun elbette sahnede hayat bulur. Ama oyun okumak zihindeki perdeleri açmaya ve hayal sahnesinde güçlenmeye yardımcı olur.” (2021, s.7) sözleriyle Bala tiyatro oyunu okumanın çocukların hayal gücüne olan katkısına dikkat çekmektedir.

Çevirmenle görüşmeden notlar

Çevirinin işlevinin çevirmenin veya işverenin çeviriye yüklediği işlev olduğundan yukarıda bahsedilmişti. *Bir Yaz Masalı* oyununun çevirmen tarafından lisans bitirme tezi olarak kaleme alındığı bilgisi edinilmiştir. Bu durumda, çeviri eylemini başlatan çevirmenin kendisidir. 22.03.2024 tarihinde çevrimiçi yapılan görüşmede çevirmen bir Shakespeare oyununu çocuklar için uyarlama amacının çocuklara Shakespeare’i ve klasikleri tanıtmak olduğunu dile getirmiştir. “Öncelikle estetik olarak çocuklara ne vermek istiyorum, ben bir klasik oyunu, diğer bir deyişle tüm dünyaca tanınan bir oyunu ve bir İngiliz yazarı anlatmak istiyorum” sözleriyle çevirmen “estetik değeri yüksek” bir çocuk oyunu ile çocukların kaynak metin ve kaynak metnin yazarı ile tanışmasını sağlamayı amaçladığını ifade etmiştir. “Shakespeare’de de öyledir, hem görsellik vardır, hem aksiyon vardır, hem de dildeki ahenge kapılırsınız, o dilin büyümesine. Çocukların bunların hepsinden etkilenerek büyük bir estetiğe maruz kalmalarını, onların çocuk tiyatrosu algısını bir basamak yukarıya çekeceğine inandım.” ifadesiyle çevirmen Shakespeare oyunlarının çocuk seyirci için zenginliğini vurgulamıştır. Özellikle *A Midsummer Night’s Dream* adlı oyununu oyunda yer alan “ormanlar, büyüler, periler” gibi fantastik öğelerden dolayı seçtiğini dile getiren çevirmen böyle bir oyunun çocukların ilgisini çekeceğini düşünmüştür. “Çocuk tiyatrosunun çok iyi yapılması gerektiğini, tiyatronun geleceğin seyircisi açısından iyi yetişmiş çocuk seyircilerin iyi tiyatro seyircisi olacağına inandığımdan...” veya “...kaliteli çocuk oyunlarına ihtiyaç olduğunu çok iyi biliyordum. O dönem çok çocuk metni okuyordum ve metinlerin sıkıcılığından, didaktikliğinden çok sıkılmıştım. Yeni bir metin niye yapamıyoruz? Avrupa’da bir sürü güzel çocuk tiyatrosu metni yazılıyor. Neden biz de denemeyelim...” gibi ifadelerle çevirmen ülkemizde çocuk tiyatrosu alanındaki açığa dikkat çekerek, iyi çocuk oyunlarının çocuk seyirciyi uzun vadede tiyatroya kazandıracağından bahsetmiştir. Ayrıca çevirmen *Bir Yaz Masalı*’nu uyarlama sürecinde özellikle oyunun dilini aktarırken nelere dikkat ettiğini şu sözlerle anlatmaktadır:

“Çocuk oyunlarının süreleri farklıdır, çünkü onların dikkat süreleri az. Yani süre uzarsa bile oyunun çok sık değişkenlik ve aksiyon içermesi önemlidir... Uzun cümleleri çok kullanamıyorsunuz. Çocukların algılaması için kullanılan dilin daha yalın olması önemli. Ama ben dilin yine şiirsel olmasına, çocukların o ahenge takılmasına, o tekrarları, o kafiyeleri duymasına dikkat ettim. Sonuç olarak, Shakespeare lirik yazan bir yazar ve bir ozan hatta. Çocuklar onun dilinin ipuçlarını alsınlar ve ona aşinalık kazansınlar asıl amaçlarımdandı... Bazen iyi kullanılmış bir dil, çok iyidir değildir o tartışılır, ama bu bir gerçektir, iyi kullanılmış dil çocuklar kelimeyi bilmese de ahenkle birlikte çocuklarda ilgiyi uyandırır ve dil böyle öğrenilir ve gelişir... kişilere göre de dili düzenledim. Çünkü Shakespeare’de de öyledir, yani saray erkanının kullandığı şiir diliyle hizmetçilerin kullandığı şiir dili aynı değildir. Ama yine de şiirlidir dilleri. Ben onlara özen gösterdim, karakter özelliklerine göre dili biraz biçimlendirdim. Dile daha mizah ekledim, dili daha lirik hale getirdim.”

Çevirmenin bu sözlerinden onun bir çocuk oyununun özelliklerine ilişkin düşüncelerini görmek mümkündür. Çocuk oyunlarında cümlelerin kısa ve dilin yalın olmasının önemine dikkat çekmekte olan çevirmen yine de *Bir Yaz Masalı*’nda Shakespeare’in şiirselliğini ve oyun kişilerinin kullandığı farklı dil katmanlarını aktarmaya çalıştığını ileri sürmüştür. Ona göre özellikle şiirle birleşen iyi bir Türkçe çocukların da dil gelişimine katkıda bulunmaktadır.

4.2. Çevirinin metin-içi tutarlılığının belirlenmesi

Bu adımda Türkçe çocuk oyunu “metinsel-dilsel yapılar, oyun kişilerinin dili ve yetişkin dünyasına ait temalar” alt başlıkları altında incelenecektir.

4.2.1. Metinsel-dilsel yapılar

Shakespeare'in *A Midsummer Night's Dream* adlı oyunu çocuk oyununa dönüştürüldüğünde *Bir Yaz Masalı* olarak karşımıza çıkmaktadır. Özgün oyunu da çağrıştırdığını düşündüğümüz bu oyunun adından bir çocuk oyunu olduğu anlaşılmaktadır. Çocuklar genellikle büyüklerin onlara anlattığı masalları dinlemekten keyif alırlar. Bu oyun adının masallarla tanışık olan çocuk okurun ya da seyircinin en baştan ilgisini çekeceği düşünülebilir.

Bir Yaz Masalı başlangıç şarkısı diye nitelendirilen dört kıtalık bir "Masal Şarkısı" ile başlamakta ve bir "Final Şarkısı" ile bitmektedir. Bu şarkıların oyuncular tarafından söyleneceği belirtilmektedir. Bu şarkılar oyun kişileri ve oyunda olacaklar/olanlar hakkında kısa bir bilgi vermektedir. Oyun dili genel anlamda kafiyelidir. Cümleler nispeten kısadır, atasözleri ve deyimlerle bezenmektedir. Sadece tek bir sahnede bile tüm oyun kişilerinin atasözleri, deyimler ve kalıp sözler kullandığını görmekteyiz.

1. Sahneden örnekler:

Çekirge- Evet, söyle bakalım hep ot mu yiyecek kraliçem, zaten **bir deri bir kemik kalmış** baksana (2021 s. 16).

Lale- Bak Çekirge, Kraliçe'ye **yararmak** için onun dediklerini tekrarlayıp durma... (2021, s. 17).

Bay Sıska- Güzel Kraliçem, kızım Balkız çok asi oldu şu son günlerde. Benim **sözlerime kulak asmıyor** hiç! (2021, s. 20).

Şekeroğlan- Yazık size! Saraylarda oturup, yüksek yerden bakarak, soylu doğdunuz diye, bize **caka satarak** yaşıyorsunuz... (2021, s. 24).

Kraliçe- Aşkî suç saymıyoruz delikanlı, herkes kendi sınıfıyla aşk yaşamalı, **davul bile dengi dengine** demişler...(2021, s. 24-25).

Oyunda kimi zaman kullanılan benzetmeler sayesinde anlatılmak istenenler okurda veya seyircide daha somut bir şekilde canlanmaktadır.

2. Sahneden örnekler:

Şekeroğlan- Dur bir bakalım. **Aşkıımız bir çiçek mi ki hemen solup tükensin**... (2021, s. 26).

Aykız-... Ellerim çok kaba, gözlerim **hortlak gibi**. Sense bir **melek kadar güzelsin**.

Balkız- Sen de adın gibi, **ay kadar güzelsin** (2021, s. 28).

Oyunun genelinde nidaya, bir başka deyişle, seslenme söz sanatına rastlanmaktadır. "Ah, ay, oh, eyy, of" gibi ünlemlerle oyun kişilerinin heyecanı, coşkusu veya öfkesi okura geçmektedir. Ayrıca, esnaf ve sanatkarların oynayacakları oyun hakkında konuştukları üçüncü sahnede ve oyun provasını aldıkları beşinci sahnede birtakım yansıma sözcükler kullanılmaktadır.

3. sahneden örnekler:

Testere- (Gaz çıkarma taklidi yapar) Zaaaaart! (2021, s. 31).

Makara- Testere inan bana ben ondan daha iyi aslan olurum bak! (Herkes izler, makara kükrer) Vaaaaaaaar! Vaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaar!

İplik- Sen böyle kükre de sonunda korkan kraliçe bizi ipte sallandırsın.

Makara- O zaman nazik kükrerim, Vııııı! (Herkes güler) (2021, s. 34).

Doğadaki seslerden türetilen yansıma sözcüklerin oyunda mizah yaratma işlevi gördüğü söylenebilir. Söyleşimsel metin yapısı özelliği taşıyan tiyatro oyunlarının karşılıklı diyaloglardan oluştuğundan ve çocuk oyunlarında özellikle hareketin ve devinimin öneminden yukarıda bahsedilmiş¹¹. *Bir Yaz Masalı*'nda bu hareketi sağlayacak bazı teknikler kullanılmaktadır. Balkız'ın babası Bay Sıska'yı ve Kraliçe'yi karşısına alarak Beteroğlan yerine Şekeroğlan'ı istediği ve Şekeroğlan'ın da Balkız'a olan aşkı konusunda ısrar ettiği Kraliçe'nin Dügün Hazırlıkları başlıklı birinci sahnede yaratıcı dramadaki bilinç koridoru çalışması'na bir örnek görmekteyiz. "Kraliçe, Şekeroğlan, Beteroğlan, Bay Sıska bir yarım daire oluştururlar ortalarına Balkız'ı alırlar. Şekeroğlan yarım dairenin sonundadır. Hareket Şekeroğlan Balkız'a sarılınca başlar." (2021, s. 22) şeklinde bir sahne talimatı vardır. Bay Sıska kızını çekerken Beteroğlan Balkız'ı öpmeye çalışmaktadır. Ormanda Karmaşa adlı dördüncü sahnede Beteroğlan'ın peşini bırakmayan Aykız'ın hareketleri "mıknatıs" tekniği ile verilmektedir. Aykız Beteroğlan'a yapışık bir şekilde onunla yürümektedir.

Beteroğlan- (Zıplar, Aykız da zıplar, koşup kaçmaya çalışır fakat Aykız koluna yapışmış takip etmektedir Beteroğlan'ı...Beteroğlan yorulur) Of, yeter Aykız! (Oturur, Aykız da oturur)... (s. 38-39).

Sihirli çiçek ile yanlış eşleşen aşıkların yeniden birbirlerine kavuşmalarının sağlanacağı altıncı sahnenin sonunda, aşıklar birbirleriyle kavga ederken Böcek Peri onları durdurur ve aşıklar bir fotoğraf karesi olur. Böcek Peri Çekirge'den aşıkları doğru eşleştirmesini ister. Bu sahnede oyun kişilerinin kukla gibi hareket ettirildiğini görmekteyiz. Kukla tekniği ritim ve fiziksel hareket içeren parmak şıklatma ve el çırpma ile desteklenmektedir. Bir oyunun oyuncular açısından oynanabilir olmasında kinetik ve kinesik unsurları oldukça önemlidir. Tiyatroda kinetik kelimelerin hareketlerle eşleştirilmesi, kinesik ise kelimelerin sözsüz iletişim için yer açması demektir (Johnston, 2009, s. 68). Devinime ve harekete olanak sağlayan aşağıdaki sahne bunu kanıtlar niteliktedir.

¹¹ 3.2. Çocuk Tiyatrosunun Özellikleri

Çekirge- Şimdi her şey daha kolay. Sen gel bakalım. (Beteroğlan'ın omzuna dokunur o bir kukla gibi hareket eder. Burnundan bağlı bir ipi takip eder, Çekirge onu dışarı çıkarır, sonra geri döner, Şekeroğlan'ın omzuna dokunur) Sıra sende Şekeroğlan sen de gel bu taraftan. (Şekeroğlan'ın karşısında ayna olarak elini tutar onu biraz süründürür, sonra çıkarır.) Şimdi sıra bu güzel kızlarda hangisini önce seçsem ki acaba. Aykız mı, Balkız mı? Mademki karar veremedim ikisi arasında o zaman ikisi de uyansın aynı anda. (Elleriyle alkış yapar. İki kız doğrulur) Evet şimdi de dönün geriye! (parmak şıklatınca kızlar arkasını döner.) İşte oldu. (El çırparak ritm verdikçe ritm eşliğinde yürürler) (Çekirge el çırpır, yürürler, dolanırlar hızlanırlar, yavaşlarlar, sonunda ikisi de ayrı yerden koşarak çıkarlar) Çok kolay oldu be. (El çırpır, ışık kararır) (2021, s. 58-59).

4.2.2. Oyun kişilerinin dili

Tiyatro çevirmeni Anthony Vivis “The Stages of a Translation” başlıklı makalesinde yazar Elias Canetti ile yazarın bir oyununun çevirisi üzerine çalışırken Cannetti'nin “akustik maske” diye bir terimden bahsettiğini dile getirmektedir. Oyundaki her karakterin kendine özgü kelime seçimi, yineleyen bir örüntüsü, ritmi veya aksanı olduğunu dile getiren yazara göre çevirinin bu akustik maskelere yeniden can vermesi gerekmektedir (Vivis, 1996, s. 40). Nutku bunu oyun kişisinin “tavrı” diye tanımlamaktadır (2010, s. 40).

Bir Yaz Masalı adlı çocuk oyununda Aristokrasi, periler ve zanaatkarlardan oluşan her bir grubun kullandığı dil ve konuşma şekli birbirinden farklıdır. Sarayda Obur Kraliçe etrafındaki kişiler Kraliçeye “efendim” diye hitap eder. Ancak Kraliçe agresif ve otoriter yapısından dolayı çevresindekileri azarlar, zaman zaman kabalaşır ve dili biraz serttir.

Lale- Doğru Kraliçem, Bay Sıska, oldukça iyi bir şair.

Kraliçe- Sen sus bakayım, sana konuşmayacaksın demedim mi? Bozma benim sinirimi.

Lale- Ama Kraliçem, ben sizin için...

Kraliçe- (Avazı çıktığı kadar bağırır.) Sussss!... (2021, s. 15).

Çocuk oyununda söz sanatı ve mitolojik unsurlara pek rastlanmaz. Periler gündelik bir dil kullanmaktadır. Ancak perilerin arasındaki dargınlıktan dolayı doğanın dengesinin bozulacağı konusu mitolojiye veya büyü yapmak için gelincik tarlasından çiçek toplanacağı konusu perilerin büyüdü dünyasına atıf yapmaktadır.

Çiçek Peri- Bazı şeyler o an için önemlidir, yalnızlık evlilik gününü unutmanın bedelidir.

Böcek Peri- Bak Çiçek, gene yapıyorsun hep kendi bildiğine doğru diyorsun. Eğer uzatmazsan bu tatsızlığı, düzelecek aramız. Bu inatçılık sürer giderse böyle; **doğanın dengesi bozulacak** her gece.

Çiçek Peri- Eğer ay doğmuyorsa, kabahat bende gene ... (2021, s. 37-38).

Çocuk oyununda zanaatkarların konuşmalarına oyun, taklit, sesli tepkiler ve şakalaşmalar hakimdir. Onların bu komik dili sayesinde oyunda mizahi bir anlatım sağlanmaktadır.

3. Sahneden örnekler:

Teneke- (Saf bir şekilde) Ne yapıyor ki beygir? (Herkes güler sonra aralarında bir kulaktan kulağa oyunu başlar. En son Teneke'ye gelir, kulağına fısıldarlar) Ne dedin anlamadım ya! (İplik fısıldar)

Teneke- Nasıl yani?

Testere- (Gaz çıkarma taklidi yapar) Zaaaaart! (2021, s. 31)

Makara- Değerli Soylular, Dükler, Düşesler, Baylar, Bayanlar, Sevgili Küçük Hamımlar, bu gece tiyatromuz sizlere ŞEY'i oynayacak. (İplik güleri Teneke alkışlar)

İplik- (Soylu taklidi yaparak) Evet, güzel, âlâ. Peki, bu şey ne demek oluyor kuzum? (2021, s. 33)

4.2.3. Yetişkin dünyasına ait temalar

Ana teması “aşk ve sevgi” olan çocuk oyunu *Bir Yaz Masalı*'nda karakterler arasında güce değil samimiyete ve sevgiye dayanan bir ilişki görülmektedir. Bu ilişki(ler) naif ve komik bir dille anlatılmaktadır. Oyunda ilişkiyi yönlendiren Obur Kraliçedir. Şekeroğlan ve Balkız mutlu sona ulaşmaktadır. Balkız babasına veya Obur Kraliçe'ye karşı gelme konusunda çekingen davranır. Şekeroğlan Balkız'a göre daha iddialıdır. Çocuk oyununda gençlerin büyüklerden anlayış beklediklerini görürüz. Periler arasında ufak tefek anlaşmazlıklar yaşanır. Sınıf ayrımı aşıklar arasında soylu ve halk/köylü olarak yapılmakta ve başta iki gencin evliliğine bir engel teşkil etmektedir. Perilerin yaşadığı ve aşıkların kaçmak üzere gece bulunduğu “orman” çocuk oyununda sadece bir mekân olarak karşımıza çıkar. “Sihirli çiçek” gelincige dönüşür. Böcek Peri Çekirge'den gelincik tarlasından gelincik toplayıp getirmesini ister. Çiçek Peri'ye bir oyun oynamak isteyen Böcek Peri onun esnaf kumpanyasından makaraya âşık olmasını sağlar. Çekirge makaraya bir eşek kafası takmıştır. Çiçek Peri de bu eşek kafalı zanaatkara âşık olur. Çekirge Beteroğlan yerine Şekeroğlan'ın gözüne sürer çiçeği ve Şekeroğlan Aykız'a âşık olur. Sonra Çekirge yaptığı yanlış düzeltir ve sonunda Beteroğlan Aykız'a, Şekeroğlan da olması gerektiği gibi Balkız'a âşık olarak uyanır.

4.3. Kaynak metnin işlevinin belirlenmesi

Bu adımda Shakespeare'in *A Midsummer Night's Dream* adlı oyunu hakkında kısa bir bilgi verilecektir.

Özgün Oyun: *A Midsummer Night's Dream*

1595 ya da 1596 yılında yazıldığı düşünülen *A Midsummer Night's Dream* 5 perde ve 9 sahneden oluşan bir oyundur (Urgan, 1996, s. 111). İlk dört perdede ikişer sahne, son perdede ise yalnızca bir sahne bulunmaktadır. Shakespeare'in dördüncü en kısa oyunu olma özelliği bu oyunun bir düğün merasiminde sergilenmek üzere yazılmış olma ihtimalini güçlendirmektedir (Bassnett, 1993, s. 70). Shakespeare'in “çıraklık döneminin en güzel ürünlerinden biri” (1993, s. 111) ve “ilk komedyaının en güzeli” (Urgan, 2012, s. 232) olarak kabul edilen bu oyun hem karakterler hem de olay örgüsü bakımından çok katmanlıdır. Jay L. Halio *A Midsummer Night's Dream: A Guide to Play* adlı kitabına yazdığı önsözde Periler dünyasının, Theseus'un sarayının ve soyluların, genç aşıkların ve sıradan zanaatkarların oyunun çok katmanlılığına örnek gösterilebileceğini ifade eder (2003, s. IX). Olay örgüsü karışıktır, ancak oyunu izleyenler veya okuyanlar Theseus'un sarayından Atina dışında kalan sihirli ormana ve yeniden saraya uzanan bu olay örgüsünü takip etmekte zorlanmazlar (2003, s. X). Oyundaki her şarkının, sözün veya eylemin bir işlevi vardır, hiçbiri öylesine konulmamıştır (Raffel, 2003, s. XXIV). Shakespeare bu oyunuyla, okuru, bir yaz gecesi ormanda yaşananlar, rüya mıydı yoksa gerçek miydi kuşkusu içinde bırakır.

4.4. Kaynak metnin metin-içi tutarlılığının belirlenmesi

Bu çalışmanın amacı, çevirmen tarafından alınan kararlar ve takip edilen çeviri stratejileri üzerinden yetişkinler için yazılmış bir tiyatro oyununun çocuklar için uyarlanması sürecini gözler önüne sermektir. Çevirmenle yapılan görüşmede çevirmenin çocuk oyununu uyarlarırken İngilizce oyunun Bülent Bozkurt tarafından Türkçeye yapılan çevirisinden yararlandığı öğrenilmiştir. Bundan dolayı İngilizce oyun metni ayrıntılı olarak ele alınmayacaktır. Ancak, bu bölümde *A Midsummer Night's Dream* oyununun çocuk oyunu uyarlamasında dikkat çeken bazı özelliklerden kaynak metne gidilmesi planlanmaktadır. Ayrıca Shakespeare'in dilinden ve oyunlarının genel özelliklerinden bahsedilmesinin bu oyunları çocuklar için farklı bir dile ve kültüre uyarlarırken çevirmenin dikkat etmesi gereken unsurlara ışık tutması açısından değerli görülmektedir.

A Midsummer Night's Dream oyunu da Shakespeare'in diğer oyunları gibi şiirsel bir dile sahiptir. Bu oyunda aristokrasi, periler ve zanaatkarlardan çok katmanlı bir karakter yapısı mevcuttur. Oyun kişilerinin diline bakıldığında, en çok söz sanatı ve mitolojik öge içeren diyaloglar periler arasındadır. Oyun tematik açıdan ele alınacak olursa, Dük ile Kraliçe arasındaki aşk güç ilişkisine dayanmaktadır. Erkek karakter (Dük Theseus) oyun boyunca daha baskındır. Lysander ve Hermia Dük Theseus'u ve Atina yasalarını karşılıklarına alır ancak yine de mutlu sona ulaşır. Periler arasında aldatma ve çekişme vardır. Özgün oyunda ayrıca saray ile işçi sınıfı arasında bir ayırım yapıldığını görmekteyiz. Perilerin yaşadığı ve aşıkların kaçmak üzere gece buluştuğu “ormanın” derin ve birden fazla alt anlamı bulunmaktadır.

Özdemir Nutku “Oyun Çevirisi ve Sahne Dili: Shakespeare'in İngilizcesi Üzerine Bazı İpuçları” adlı makalesinde Elizabeth Dönemi İngilizcesi ile modern İngilizcenin kıyaslanmaması gerektiğinin altını çizmektedir (2010, s. 39). Shakespeare'in kullandığı dil eski (arkaik) İngilizceden izler de içermektedir. O dönemde doğru olan dilbilgisi kuralları veya kelime seçimi bugün yanlış olabilir, o zamanlarda kullanılan deyimler günümüzde bize garip gelebilir. Ayrıca sahne dili konuşma dilidir, bir başka deyişle, Shakespeare oyunlarında halktan kişiler tüm o dilbilgisi hatalarıyla veya düşük tümce ile konuşmaktadır veya soylular farklı bir konuşma üslubu benimsemektedir (2010, s. 40)

“Sahne diline esit olan konuşma dili, sürekli değişken, düşüncede donusumleri olan, atlamalı, ifadeyi ortaya çıkaran hareketleri getiren bir iletişim biçimidir. Her dilde olduğu gibi, İngilizce konuşma dili de yazın dilinden daha düzensizdir. Shakespeare de yaşamın gerçekliğini sağlamak için bu düzensiz İngilizceyi kullanmıştır.” (2010, s. 40)

Shakespeare oyunlarında çoğunlukla halk argo ifadeler kullanmaktadır. Bu kelimeler tarihsel bağlamdan ayrı düşünülmemelidir (2010, s. 41). Yine o dönemde kullanılan deyim ya da atasözlerinin bugün dilimizdeki karşılıkları bulunabilir (2010, s. 42). “Oyun çevirisi, tiyatro sahnesinde başarılı olursa, soluk almayı, hareket etmeyi ve bir yaşam kesitini, bir dünyayı canlandırmayı gerçekleştirebilmelidir.” (2010, s. 42) sözlerinden Nutku'nun oyun çevirisini sayfa üzerinden okunacak bir yazın çevirisi gibi değil de sahne üzerinde hayat bulacak bir tiyatro çevirisi gibi gördüğünü söyleyebiliriz.

4.5. Çeviri ile kaynak metin arasındaki metinler arası tutarlılığın belirlenmesi

Bu adımda, ilk önce iki oyun arasındaki temel benzerlik ve farklılıklara yer verildikten sonra, özellikle Türkçe çocuk oyununun Shakespeare'in oyunundan skopos açısından nasıl farklılaştığına dikkat çekilmesi amaçlanmaktadır.

Yapılan inceleme sonucunda iki oyunun ana izlek, fantastik öğeler (sihirli çiçek, büyü), oyun kişileri (soylular, periler ve zanaatkarlar), oyun teması (aşkın ve sevginin gücü), oyun türü (komedy) gibi temel unsurlarda benzerlik gösterdiği sonucu çıkarılabilir. Çocuk oyununun özgün oyundan farklılaştığı noktalar şu şekilde özetlenebilir: Shakespeare, oyunlarında çok çeşitli ve renkli ve zaman zaman ataerkil düzene karşı çıkan kadın karakterler yaratmış olsa da bu kadınlar erkeklerin gölgesinde kalmaktadır. Ancak *Bir Yaz Masalı*'nda kadın karakterlerin, özellikle baş karakter olan Obur Kraliçe'nin erkek karakterlere göre çok daha baskın resmedildiği gözlemlenmektedir. Özgün oyunda saray ve işçi sınıfı arasındaki ayırım, çocuk oyununda aristokrasi ve halk arasındaki sınıf ayırımına dönüşerek gençlerin evlenmelerine bir engel olarak sunulmakta, bu sınıf ayırımı temasıyla aslında insanların eşit görülmesi gerektiğinin altı çizilmektedir. Sihirli çiçeğin "gelincik", manastıra kapatılma cezasının "zindan cezası" olarak çevrilmesi yerleştirme örneğidir. Çevirmen erek kültürdeki çocuk okura veya seyirciye yabancı olabilecek bazı kavramları çocuklara tanıdık gelecek kavramlarla vermiştir.

Aaltonen'a göre, tiyatro çalışanları iyi bir tiyatro metnini işleyen bir metin olarak tanımlasa da işleyen bir metinle ne demek istediklerini anlamak güçtür. Ancak oyun metninin hem tiyatro camiası hem de seyirci tarafından kabul görmesi için erek kültürün sosyo-kültürel ve tiyatro gelenekleriyle uyumlu olması önem taşımaktadır (1997, s. 93). Shakespeare'in yetişkinler için yazdığı oyunlar tüm dünyada yüzyıllardır yeniden ve yeniden yazılmaktadır. Shakespeare her kültürde ve her sahnede yeniden hayat bulmaktadır. Yazar oyunlarını kaleme alırken onların yaşadığı dönemi ve yeri bu denli aşacağını öngörebilmiş midir bilinmez. Ancak bu oyunların günümüzde halen çevriliyor/uyarlanıyor veya sahneleniyor olması onların hem okura hem de seyirciye ulaşmaya devam ettiğini göstermektedir.

A Midsummer Night's Dream adlı oyunun ise Türkçede çocuklar için yeniden yazılması oyunun skopos'unun da değişmesi anlamına gelmektedir. Yetişkinler için yazılan bir oyunun erek kitesinin çocuklara dönüşmesi oyun metninin yazım sürecinde birçok unsurun düşünülmesini gerekli kılmaktadır. "Uzman çevirmen" kimliğiyle karşımıza çıkan tiyatrocü-çevirmen Emel Bala'nın bu klasik eseri "çocuğa göre" ve "çocuk gerçekliği" ilkelerinin ışığında, çocuk tiyatrosunun inceliklerinin bilincinde, çocuk okurun ve seyircinin beklentileri doğrultusunda, tiyatronun estetik değerinden de ödün vermeden çocuklar için uyarladığını görmekteyiz. Ancak tiyatro yazarı Ülkü Ayvaz'ın da eleştirdiği gibi, Türkiye'de çocuk tiyatrosu alanına hala gereken önem verilmemekte ve çocuk tiyatrosu denilince akla "çocuksu" tiyatro gelmektedir (2014, s. 705). Ülkemizde profesyonellikten uzak bu alanda yerleşik bir gelenekten bahsetmek henüz mümkün değildir. Emel Bala gibi çocuğun seviyesini inilecek değil çıkılacak bir yer olarak gören tiyatrocüler sayesinde çocuk tiyatrosunun renkli kostümlerin, gürlütlü konuşmaların ve parmak sallayan nasihatlerin ötesine geçeceği ve profesyonellik gerektiren bu alanda da birtakım geleneklerin oluşturulacağı düşünülmektedir.

5. Bulguların Değerlendirilmesi

Shakespeare'in *A Midsummer Night's Dream* adlı oyunundan uyarlanan *Bir Yaz Masalı* adlı çocuk oyununun incelenmesi sonucu ve oyunun çevirimiyle yapılan görüşme ve çevirmenin oyunun kitap versiyonuna yazdığı önsöz ışığında bazı sonuç gözlemlerine ulaşılmıştır. Çocuk oyununun metinsel-dilsel yapısına bakıldığında, çevirmenin genellikle çocuk tiyatrolarında gözlemlenen didaktik dilden kaçındığı ve Shakespeare'in şiirsel ve ahenkli dilini çocuk oyununda kafiye, şarkı, atasözü ve deyimler aracılığıyla oluşturmaya çalıştığı dikkat çekmektedir. Doğadaki seslerin bir taklidi olan yansıma sözcükler ve oyunun genelinde yaygın olan şiirsel söylem dilin müzikalitesine katkıda bulunmaktadır. Çevirmenin çocuk okurun veya seyircinin Türkçede kullanılan atasözleriyle ve deyimlerle karşılaşmasını sağlayarak oyunun çocukların dil edincine katkıda bulunmasını hedeflediği söylenebilir. Yine de çocuk oyununun dili özgün oyununkıyla karşılaştırıldığında daha gündelik, doğal ve yalındır.

Çocuk oyununu yetişkin oyunundan ayıran en önemli unsurlardan biri hareket unsurudur. Çevirmen "bilinç koridoru, mknatis, kukla" gibi bazı teknikler kullanarak çocuk oyununa hareket ve devinim katmaktadır. Oyun kişilerinin isimleri Türkçeleştirilmiştir. Çevirmen oyun kişilerinin isimlerinde, zıtlıklar kurarak çocukların bu kişilerin özellikleriyle ilgili fikir sahibi olmalarının sağlandığını ifade etmektedir. Beteroğlan-Şekeroğlan, Obur Kraliçe-Bay Sıska, Çiçek Peri-Böcek Peri isimlerinde zıtlık kurulan kişilerdir. Diğer oyun kişilerinin ise kişiliklerinde zıtlıklar bulunur. Balkız iyi yürekli, mutlu, Aykız kıskanç, mutsuz, Çekirge yaramaz, hareketli ve ukala, Lale sakın ve uslu. Tüm bu özellikler oyun kişilerinin çocuklar için renkli ve kolay akılda kalır olmasını sağlamıştır. Çocuk oyununda oyun kişilerinin azaltılması olay dizisinde de sadeleştirmeye yol açmaktadır. Ayrıca, özgün oyundaki bazı temalar Türk kültürüne daha yakın bir şekilde, çocukların alımlayabileceği bir düzeyde aktarılmaktadır. Özellikle zanaatkarların oyun provası yaptıkları sahnelere eklenen güldürü unsurlarıyla çocukların ilgisini çeken bir oyun ortaya çıkmaktadır. Böylece çocukların sıkılmayacağı uzunlukta, onların takip edebileceği sayıda oyun kişileriyle ve anlayabileceği bir içeriği ve dili olan bir oyun kurgulanmaktadır.

Özetlemek gerekirse, çevirmenin bu çocuk oyununu Shakespeare'i çocuk okura/seyirciye tanıtmaya niyetiyle yazdığını, oyun kişilerinin adlarında, repliklerinde veya olayların sunuluş biçiminde yaptığı değişikliklere rağmen, özgün oyundaki ana izleğe sadık kaldığını ve Shakespearevari dili koruyarak sanatsal değeri yüksek bir çocuk oyunu ürettiğini gözlemlemek mümkündür.

Sonuç

Çeviribilimde tiyatro çevirisi bağlamında yapılan bu çalışmada çocuk tiyatrosu çevirisi edimi oyun metni ve yanmetinler bağlamında incelenmektedir. Akademik ve profesyonel anlamda bir tiyatro eyleyeni olan çevirmenin bu çocuk oyununu Türkçe çevirisinden ve oyunla ilgili bilgi ve tecrübelerinden faydalanarak yazdığını öğrendiğimiz andan itibaren bu metne nasıl bir statü atfedileceğini sorgulama sürecimiz başlamıştır. Tiyatro çevirisi alanında özellikle tüm dünyaya mal olmuş yazarların ve oyunlarının ulusal kanonda dolaşımında zaman zaman yeniden çevirilere başvurulurken, kaynak metne bakılmaksızın dil içi çeviriler ve uyarlamalar yoluyla da bu dolaşıma katkıda bulunmaktadır. Tüm bunlar göz önüne alındığında ve çevirmenin tanıklığına başvurulduğunda söz konusu çocuk oyunu Çeviribilim bağlamında bir “uyarlama” olarak kabul edilmektedir.

Bu çalışmada, erek kitle ve erek kültür odaklı ve çevirmene “uzman” statüsü atfeden Skopos kuramının çocuk tiyatroları çevirilerinin/uyarlamalarının değerlendirilmesinde işlevsel olabileceği ileri sürülmektedir. Çocuk tiyatrosu çevirisi yapacak uzman çevirmenin çocuğun ruhsal dünyasını tanıması, gelişimsel özelliklerini bilmesi, hayal gücünün farkında olması ve bunlarla beraber çocuk oyunlarının dil ve metin yapısına vakıf olması gerekmektedir. Çocukların ilgisini metnin içeriğinin yanı sıra sahnedeki çeşitlilik, dilsel zenginlik ve dilin müzikalitesi çeker. Bu çeşitliliğin ve söz zenginliğinin aktarılması önemlidir. Çocuk tiyatrosu çevirisini çocuk edebiyatından ayıran en önemli nokta, sahnelenme boyutudur. Bu nedenle çocuk edebiyatı ilkelerinden ve kuramlarından faydalanılabilir, ancak bunlar tek başına yeterli değildir.

Çocuk tiyatrosu çevirisinde metnin ötesinde başka birçok unsurun düşünülmesi gerekir. Cümlelerin uzunluğu, ses uyumları, tekerlemeler, atışmalar, şarkılar, hareket bildiren eylemler gibi unsurlar ve tüm bu yapıların tam anlamıyla sahnede can bulması çocuk tiyatrosu çevirisini yazınsal çeviriden ayırır. Çocuk tiyatrosu çevirisi ile diğer çeviri türleri arasındaki en temel fark erek kitlenin “çocuklar” olmasıdır. Her alanda olduğu gibi çocuk tiyatrosu çevirisi alanında da profesyonellik birinci şart olmalı, çocuk tiyatrosu çevirileri gerekirse uzman çevirmen, pedagog, psikolog, eğitimci vb. iş birliği içerisinde yapılmalı, çocukların doğasından gelen özelliklere dikkat edilmelidir.

Yapılan araştırmalar sonucunda çocuk tiyatrosu çevirisi alanında yerli ve yabancı literatürde daha fazla çalışmanın yapılması gerektiğinin olduğu tespit edilmiştir. Çocuk tiyatrosu çevirisi her ne kadar tiyatro çevirisi ve çocuk edebiyatı çevirisi alanlarından beslense de bu çalışmada bu alanın ayrı bir çeviri türü olarak ele alınmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Tek bir çocuk oyunu uyarlamasının incelendiği bu kısıtlı çalışma sonucunda çeviri yapılacak erek kitlenin öncelikle çocuklar olmasının ve yazınsal çeviriden farklı olarak yalnızca sayfa üzerinde değil, sahnede de işleyen, bir başka deyişle, çocuklara ulaşan bir çocuk oyununun çevirisinin, yetişkinlere yönelik gerçekleştirilen oyun çevirisinden çok farklı bir yaklaşım ve strateji gerektireceği belirlenmiştir. Bu nedenle çalışmamızın çocuk tiyatrosu çevirisi alanında metinsel ve yanmetinsel boyutta yapılacak kapsamlı çalışmalara veya çocuk tiyatrosu performanslarına yönelik çok boyutlu ve çok disiplinli çalışmalara katkı sağlamasını umuyoruz.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- Y.P.A., L.Ö.; Veri Toplama- Y.P.A., L.Ö.; Veri Analizi/Yorumlama- Y.P.A., L.Ö.; Yazı Taslağı- ; Y.P.A., L.Ö. İçeriğin Eleştirel İncelemesi- Y.P.A., L.Ö.; Son Onay ve Sorumluluk- Y.P.A., L.Ö.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- Y.P.A., L.Ö. ; Data Acquisition- Y.P.A., L.Ö. ; Data Analysis/Interpretation- Y.P.A., L.Ö. ; Drafting Manuscript- Y.P.A., L.Ö.; Critical Revision of Manuscript- Y.P.A., L.Ö.; Final Approval and Accountability- Y.P.A., L.Ö.

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Authors declared no financial support.

Yazarların ORCID ID'leri / ORCID IDs of the authors

Yeşim Pirpir Avan 0000-0002-5315-5933
Lale Özcan 0000-0002-7565-4565

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Aaltonen, S. (1997). *Translation as Intercultural Communication: Selected papers from the EST Congress, Prague 1995*, M. Snell-Hornby, Z. Jettmarova, K. Kaindl (Der.) içinde "Translating Plays or Baking Apple Pies: A Functional Approach to the Study of Drama Translation", s. 89-98.
- Aaltonen, S. (2000). *Time-sharing on Stage: Drama Translation in Theatre and Society*. Great Britain: Multilingual Matters.
- Akyüz, M. (2019). "Sanatsal Bir Uyarın Olarak Çocuk Tiyatroları". *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 1164-1178. <https://doi.org/10.16916/aded.615773>
- Ayvaz, Ü. (2014). "Çocuklar için Dramatik Edebiyat/Çocuk Tiyatrosu". *Türk Dili*, (756), 705-708.
- Bala, E. (2021). *Bir Yaz Masalı*. İzmir: Pagos Yayınları.
- Bassnett-McGuire, S. (1989). "Labirentin İçinde: Tiyatro Metinleri Çevirisi için Yöntemler ve Stratejiler". (Günal, F. Çev.). *Metis Çeviri*, sayı 9, 33-39.
- Bassnett, S.; Lefevere, A. (1998). *Constructing Cultures: Essays on Literary Translation*. England: Multilingual Matters.
- Bastin, G. L. (2020). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. M. Baker & G. Saldanha (Der.) içinde, "Adaptation". London & New York: Routledge, 10-14.
- Çer, E. (2023). *Çocuk ve Kitap III: Çeviri Çocuk Edebiyatı*. Erkan Çer, Özge Çetin ve Oktay Eser (Der.) içinde, "Çeviri Çocuk Edebiyatında Çocuk Gerçekliği". s. 23-41, Ankara: Eğiten Kitap.
- Ergil, B. (2021). *Söylem, Anlam ve Çeviri üzerine Disiplinlerarası Tartışmalar – Interdisciplinary Debates on Discourse, Meaning and Translation*. D. Tuna ve M. Kuleli (Der.) içinde, "Song Translation as Creative Mediation and Translational Recanonization: A Genealogical Odyssey from Plutarch through Cavafy to Müslüm Gürses". Ankara: Anı Yayıncılık, 2021.
- Erkek, H. (2016). *Çocuk ve Gençlik Tiyatrosu*. İstanbul: Opus Yayınları.
- Eritenel, N. (2010). "Çocuk Tiyatrosunda Hareket". *Sanat Dergisi*, (2), 139-144.
- Espasa, E. (2000). *Moving Target. Theatre Translation and Cultural Relocation*. Carole-Anne Upton (Der.) içinde, "Performability in Translation: Speakability? Playability? Or just Saleability?", s. 49-62, New York: St. Jerome Publishing.
- Halio, Jay L. (2003). *A Midsummer Night's Dream: A Guide to Play*. Greenwood Press.
- Johnston, D. (2009) "Historical Theatre: The Task of the Translator". *Trans: Revista de Traductologia*. (13), 57-70.
- Kuyumcu, N. (2011). "Eğitimde Tiyatro ve Gençlik Tiyatrosu". *Tiyatro Eleştirme ve Dramaturji Bölümü Dergisi*, (16), 84-98.
- Morini, M. (2022). *Theatre Translation: Theory and Practice*. London: Bloomsbury Publishing.
- Nikolarea, E. (2002). "Performability versus Readability: A Historical Overview of a Theoretical Polarization in Theater Translation". *Translation Journal*, 6(4). Erişim adresi: <http://www.translationjournal.net/journal/22theater.htm> (çevrimiçi, 10.03.2024)
- Nord, C. (1991). "Scopos, Loyalty and Translational Conventions". *Target*, 3(1), 91-109. <https://doi.org/10.1075/target.3.1.06nor>
- Nutku, Ö. (2010). "Oyun Çevirisi ve Sahne Dili: Shakespeare'in İngilizcesi Üzerine Bazı İpuçları". *Yedi* (3), 39-42.
- Nutku, Ö. (2020). *Dram Sanatı: Tiyatroya Giriş*. 2. bs. İstanbul: Kabalıcı Yayıncılık.
- Özertem, T. (1979). *Türkiye'de Çocuk Tiyatrosu*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Paloposki, O; Koskinen, K. (2010). "Reprocessing Texts. The Fine Line between Re translating and Revising". *Across Languages and Cultures*, 11 (1), 29-49.
- Raffel, B. (2005). *A Midsummer Night's Dream (The Annotated Shakespeare)*. New Haven & London: Yale University Press.
- Şirin, M. R. (2016). "Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı, Edebiyatın Amacı ve İşlevi". *Türk Dili Dergisi*. (780), 12-31.
- Şirin, M. R. (2019). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış, Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?* 2. bs. İstanbul: Uçan At Yayınları.
- Şirin, M. R. (2022). *Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı*. 3. bs. İstanbul: Uçan At Yayınları.
- Tellioğlu, B. (1998). *Reflections of Gideon Toury's Target-oriented Theory and Hans J. Vermeer's Skopos Theory on Translation Criticism: A Meta-critique*. (Unpublished master's thesis). Boğaziçi University, Institute of Social Sciences.
- Urgan, M. (1996). *Shakespeare ve Hamlet*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Vermeer, H. J. (2008). *Çeviride Skopos Kuramı*. (K. Ayşe Handan, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Vermeer, H. J. (1998). "Starting to Unask What Translatology Is About". *Target*, 10(1), 41-68.
- Vivis, A. (1996). *Stages of Translation*, D. Johnston (Der.) içinde, "Stages of Translation", s. 35-44, England: Absolute Classics.
- Zuber-Skerrit, O. (1988). "Towards a Topology of Literary Translation: Drama Translation Science". *Meta*, 33(4), 485-490. <https://doi.org/10.7202/004168ar>

İkincil Kaynaklar

- Aaltonen, S. (2013). "Theatre Translation as Performance". *Target*, 25(3), 385-406.

- Brodie, G. (2016). "Theatre Translation in Performance". *Perspectives*, 24(3), 519-522.
- Dinçel, B. İ. (2019). *Translating the Tragic: Mimetic Transformation of Attic Tragedies on the Contemporary Stage*. (Unpublished PhD dissertation). Trinity College Dublin, School of Creative Arts.
- Erarslan, Ş. (2005). *Critical Analysis of Translation of Salman Rushdie's "Midnight's Children" in the framework of Hans J. Vermeer's Skopos Theory*. (Unpublished master's thesis). Dokuz Eylül University, Institute of Social Sciences.
- Fillmore, C. J. (1976). "Frame Semantics and the Nature of Language". *Annals of the New York Academy of Sciences*, 280(1), 2-32. <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1976.tb25467.x>
- Güneş, Z. A. (2009). *In the Footsteps of A Translator: A Translation Criticism of Manga Shakespeare*. (Unpublished master's thesis). Doğuş University, Institute of Social Sciences.
- Jakobson, R. (1959). *The Translation Studies Reader*. L. Venuti (Der.) içinde, "On Linguistic Aspects of Translation". London: Routledge, 113-118. <http://dx.doi.org/10.4159/harvard.9780674731615.c18>
- Kent, A. (1991). "Quiet revolution: Feminist Considerations in Adapting Literature for Children's Theatre". *Theatre Topics*. John Hopkins University Press. 1(1), 35-42. <https://doi.org/10.1353/tt.2010.0000>
- Lefevere, A. (1992). *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame*. London & New York: Routledge.
- Lundberg, A. (2016). "Beyond the Gaze. Translations as a Norm-critical Praxis in Theatre for Children and Youth". *Nordic Theatre Studies*, 28(1), 94-104. <http://dx.doi.org/10.7146/nts.v28i1.23976>
- Marinetti, C.; Rose, M. (2013). "Process, Practice and Landscapes of Reception: An Ethnographic Study of Theatre Translation". *Translation Studies*, 6(2), 166-182.
- Toury, G. (1995). *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Yıldırım, İ. (2008). "Türk Tiyatrosunda Uyarlama ve Yeniden Yazım Örneklerine Bakış." *Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölümü Dergisi*, (12), 1-17.

Atıf biçimi / How cite this article

Pirpir Avan, Y., Özcan, L. (2024). An example of translation criticism considering skopos theory: adaptation of W. Shakespeare's *a midsummer night's dream* into a children's theatre play *Bir Yaz Masalı*. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies*, 20, 106-121. <https://doi.org/10.26650/iujts.2024.1461322>

Bridging Cultures through Verse: Shakespearean Sonnets' Persian Translations Through the Lens of Vinay-Darbelnet's Model

Sanaz Tavakoli¹ , Mohammad Reza Zare²

¹B.A, Arak University, Department of English language and literature, Arak, Iran

²B.A, Arak University, Department of English language and literature, Arak, Iran

Corresponding author : Sanaz Tavakoli

E-mail : sanaz2.tvk@gmail.com

ABSTRACT

Vinay and Darbelnet proposed a model comprising seven distinct procedures for evaluating translations, categorized into two general strategies: direct and oblique. This study analyzes different versions of the Persian translations of Shakespearean sonnets by Omid Tabibzadeh and Behnam Moghaddam to determine whether the translated sonnets align with direct or oblique strategies. To achieve this, the authors randomly selected seven Shakespearean sonnets translated into Persian by Omid Tabibzadeh and Behnam Moghaddam. These translations were assessed on the basis of Vinay and Darbelnet's theoretical model. The findings indicated a higher utilization of oblique strategies compared with direct strategies in both translations. In this paper, the micro-level outcomes of Vinay and Darbelnet's model are integrated with the macro-level perspective of Descriptive Translation Studies (DTS) to examine the systematic forces influencing translators' decision-making processes. The authors initially analyzed the selected sonnets using Evan Zohar's polysystem theory to determine the position of the translations within the polysystem, identifying them as either primary or secondary. The analysis revealed that the translated sonnets occupy a secondary position in the polysystem, which is attributed to the predominance of domestication strategies. Subsequently, the collected data were examined through Toury's law of growing standardization and law of interference, revealing a disruption of the source language (SL) pattern to accommodate the target language (TL). This highlighted the influence of the law of growing standardization in the translation process of the seven Shakespearean sonnets. Finally, a concise cultural shift analysis was conducted with the assistance of Iran's translation history, which provided an explanation for both translators' target text (TT)-oriented translations.

Keywords: Oblique translation, Polysystem, Shakespearean sonnets, Toury's laws, Vinay-Darbelnet's Model

Submitted : 14.03.2024

Revision Requested : 19.05.2024

Last Revision Received : 01.06.2024

Accepted : 10.06.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

Introduction

Translating literary texts is assumed to be a kind of recreation in which a translator involves his/her creativity to transform the literary text into its second form, but with the same value as the original version (Bezerra, 2012). Among all the difficulties a translator faces while translating literary texts, Grossman (2010) believes that the hardships of translating poetry—such as structural rhythm, complexities in meaning and phrasing, subtle implications, and the discovery of linguistic charge—might be the basis for the idea that poetry is highly resistant to translation or even untranslatable. However, this resistance does not prevent translators from translating poetry into their native languages. Shakespeare's status in the realm of English poetry is unprecedented; therefore, translating his poems seems to be a task full of unpredictable and troublesome moments in which the translator might bear considerable pressure. Shakespeare published a total of 154 sonnets in 1609, known as Shakespearean sonnets, which included various themes such as love, immortality, beauty, power, and the passage of time, although the sonnets' authorized publication as Quarto or as a single collection is still questionable (Schiffer, 1999). One of the key characteristics of Shakespeare's works, according to Furnivall and Munro (1908), is the integrality of his compositions, like a living tree whose parts all relate to each other and the whole. The glory, greenness, and fruitfulness of a tree can never be seen if we regard each part of it as separable from another. On the basis of this observation, achieving an integral image of Shakespeare might not be possible without considering all his works together. Therefore, conveying the essence of his sonnets during the translation process appears to be troublesome because of the relevance of different parts.

However, as Hoenselaars (2004) states, studying translated Shakespeare is another way to comprehend him. To assess a translated text, theorists have developed many different strategies and procedures however, in this study, Vinay and Darbelnet's (1995) model will be applied to assess Persian translations of Shakespearean sonnets. Due to various limitations, notably lack of time, applying this model to all Shakespearean sonnets is not possible. Thus, in the process of this assessment, the translations of sonnets 18, 19, 29, 63, 70, 79, and 138 by Omid Tabibzadeh and Behnam Moghaddam are randomly selected to be assessed based on Vinay and Darbelnet's direct and oblique translation categories. This random selection helps to avoid biased results caused by the overrepresentation or underrepresentation of special sonnets in our experimental group and also establishes a causal relationship (not an artificial one) between the examined sonnets and the outcome of this examination. It is worth mentioning that these translators were chosen because they were the only ones who translated more than one hundred Shakespearean sonnets, while other translators did not reach that number. In the discussion section, the translations are examined on the basis of Even-Zohar's polysystem theory to determine the position the translated sonnets occupy as primary or secondary in the polysystem. Subsequently, the revealed outcomes of Vinay-Darbelnet's model alongside polysystem theory are juxtaposed through Gideon Toury's distinctive law of growing Standardization and law of interference to examine how the outcomes align with the laws. The rationale for adopting these theoretical frameworks together is that, since Even-Zohar's polysystem theory and Toury's Descriptive Translation Studies (DTS) offer a macro-level perspective and Vinay-Darbelnet's model proposes a micro-level view, Vinay-Darbelnet's seven strategies can be seen as the practical tools the translators used, but these tools are formed by the macro-level systemic forces that Even-Zohar and Toury describe. Discussing polysystem theory cannot be accomplished without examining cultural shifts, because of Even-Zohar's emphasis on cultural forces that affect translators' decision-making. Following the discussion, a section focuses on the cultural shifts addressed by Tabibzadeh and Moghaddam throughout the translation process. This study employs a mixed-method approach and comparative design combined with numerical data, charts, and graphs. It is worth mentioning that the units of translation used in this study are words and phrases.

Review of the related literature

Regarding Vinay and Darbelnet's model, several studies have used it as their theoretical framework to assess English-to-Persian or Persian-to-English literary translations. Behtash and Moghadam (2017), adopting a qualitative method, used the Vinay-Darbelnet model to analyze an oblique translation of a text from English to Persian to find the most frequent translation strategy used by the translators. Their findings indicated that Persian translators mostly used the equivalence procedure approximately, 45% of the time.

Sharei (2017), employing a comparative design, examined the use of Vinay and Darbelnet's translation strategies in translations of the novel "The Old Man and the Sea" from English to Persian by Najaf Daryabandari and Mohammad Taghi Faramarzi. The study also attempted to investigate which of the two main categories of translation strategies (direct and oblique translation) was the predominant tendency in the translations of this novel by the two translators. The findings showed that oblique translation strategies had the highest frequency in Daryabandari's translation, whereas Faramarzi's translation mostly applied direct translation procedures.

In another study, Shabani et al. (2019) used, a comparative design to investigate, two English translations of selected poems by Forough Farrokhzad. One translation was performed by a Persian native speaker, Sholeh Wolpé, an Iranian poet and translator, and the other was accomplished by a non-native Persian speaker, Jascha Kessler, an American poet, writer, and translator. The study concluded that both translators mainly used oblique strategies, though Kessler used oblique strategies considerably more than Wolpé. Among the procedures of the oblique strategies, modulation was the most frequently applied by both translators. Regarding direct strategies, both translators widely employed the literal procedure. Concerning the supplementary procedures, Kessler and Wolpé often used explicitation and amplification respectively.

Emadi et al. (2019) focused on the following question: what strategies and procedures are frequently utilized by Pazargadi in the translations of the selected poems of Parvin Etesami based on the Vinay-Darbelnet model? To answer this question, the authors analyzed the translations line by line, situating them under the relevant categories. According to Emadi et al., the most frequently used strategy was the literal procedure. Additionally, the collected data illustrated that the translator seldom used the equivalence procedure and literally translated proverbs and idioms. The authors concluded that the translator preferred word-for-word rendering over free translation.

In a descriptive study, Rezvantalab and Kordeyazdi (2023) analyzed Elham Darchinian's Persian translation of Anna Gavalda's novel "Someone I Loved" based on the Vinay-Darbelnet model to investigate "How the translator made the current version of the translation accessible to the audience and what is the reason for the intellectual tendencies of the translator?" The findings of this study indicated that Elham Darchinian mostly referred to oblique strategies, with modulation being the most frequently used procedure.

Throughout this exploration of the available articles that utilized the Vinay-Darbelnet model, it can be concluded that although this model was introduced in 1995 and is one of the latest models in translation studies, the number of articles written by Persian-speaking scholars using this model as the theoretical framework for assessing translated English literary texts—especially poetry—into Persian is relatively low. Therefore, this article aims to apply this model in analyzing translated Shakespearean sonnets into Persian to increase the number of papers using this valuable model. Considering Shakespeare's status as a giant figure in English literature, none of the reviewed studies have scrutinized Shakespearean sonnets' translations based on the Vinay-Darbelnet model. In addition to the novelty of Shakespearean sonnet analysis, this study enters the realm of Descriptive Translation Studies by combining the Vinay-Darbelnet model with Even-Zohar's polysystem theory and Toury's laws, which accordingly increases the scholarly contribution of this paper.

Theoretical framework

According to Gil-Bardaji (2009), in the field of translation studies, differently labeled strategies—referred to as methods, procedures, strategies, and techniques—exist and may be applied either during the process of translation or while assessing a translated text. However, these strategies can generally be categorized under the terms "literal" and "free," based on the translator's faithfulness to the original text. Providing a background of translation theories introduced by different scholars is necessary to elaborate on the terms "literal" and "free." Nida (1964), an American linguist, shifted translation theory from philosophy to linguistics by introducing "Formal" and "Dynamic" equivalences. Formal equivalence is traditionally known as literal translation, in which translators are loyal to the form and content of the source language (SL) while transforming it into the target language (TL). In contrast, dynamic equivalence is less faithful to SL and focuses more on conveying meaning (Safi, 2022). The model developed by Newmark (1981), known as "semantic" and "communicative" translation, also falls within the domain of literal and free translation. Communicative translation conveys the meaning accurately, while semantic translation is more faithful to the source text, preserving the elements of the source language. Vinay and Darbelnet transformed the terms literal and free into "direct" and "oblique," which encompass more complex procedures.

Summary of Vinay-Darbelnet's model

Vinay-Darbelnet's model consists of two different categories of translation strategies, namely direct and oblique translation. Direct translation involves rendering the source text into the target language without the use of an intermediary language. On the other hand, oblique translation employs an intermediary language to facilitate the translation process. Choosing each of these strategies depends on linguistic considerations, context, and the specific requirements of the translation task. Three main procedures—borrowing, calque, and literal translation—constitute the direct method, whereas oblique translation encompasses four main procedures: transposition, modulation, equivalence, and adaptation. In the following sections, each of the mentioned strategies and procedures is elaborated in detail to present a general idea of Vinay-Darbelnet's model as the theoretical framework of this study.

Table 1. Categories of Vinay-Darbelnet's model

Direct translation subcategories	Oblique translation subcategories
Borrowing	Transposition
Calque	Modulation
Literal	Equivalence
	Adaptation

1. Direct translation

This method involves translating a text from the source language directly into the target language without using an intermediary language because of the closeness of the SL to the TL or the contiguity of the undertaken concepts.

1.1. Borrowing

Borrowing occurs because of socio-cultural differences between two languages and incorporates specific terms or expressions directly from the source language into the target language. This is done when the translator believes that these terms carry a significance or cultural nuance that should be retained in the translation. More accurately, when there is a lack of equivalence in the target language, borrowing can be applied.

Table 2. Examples of borrowing

SL	TL
Computer	کامپیوتر
Internet	اینترنت
Meeting	میتینگ

1.2. Calque

Calque is a specific type of borrowing method that involves borrowing elements from the source language and replicating them in the target language without modification. It is employed when the source language has a unique expression or concept for which there is no direct equivalence in the target language.

Table 3. Examples of the calque

SL	TL
Software	نرم افزار
Skyscraper	آسمان خراش
Electronic mail	پست الکترونیک

1.3. Literal

Direct word-for-word translation is mostly applied in translating languages within the same family. This procedure does not consider idiomatic and cultural differences between SL and TL.

Table 4. Examples of literal

SL	TL
He went.	او رفت.
Come here.	بیا اینجا.
Faster!	سریع تر!

2. Oblique translation

As an alternative to direct translation, oblique translation involves using an intermediary language to facilitate the translation process. This method may be employed when direct translation is challenging due to linguistic or cultural differences.

2.1. Transposition

This procedure involves changing the word class without substituting the meaning. Transposition might occur at different linguistic levels and can be divided into “Obligatory” and “optional”. In Obligatory transposition, the translator is forced to change the grammatical structure or word class. Although in optional transposition, the translator is free to alternate the word class or not, based on the appropriateness in speech.

Table 5. Examples of the transposition

SL	TL	type
It seems good.	ظاهرا خوب است.	optional
A young girl	دخترکی	obligatory
Little boy	پسرک	obligatory

2.2. Modulation

Modulation entails changing the view point in order to make the translation more natural and reduce its awkwardness in the TL. However, modulation is not just limited to syntactic changes (point of view) because, it also affects the meaning. Vinay and Darbelnet introduced ten subcategories for modulation at the level of the message: abstract for concrete (and counter), explicative modulation, part for the whole, one part for another part, reversal of terms, negation of opposite, active to passive (and counter), space for time, exchanging intervals for limits, and change of symbol.

Table 6. Modulation subcategories with examples

Modulation subcategories	SL	TL
Abstract for concrete	His love is immeasurable.	عشق او بی حد و مرز بود.
Explicative modulation	She looked upset.	صورتش نشان می داد که او ناراحت است.
The part for the whole	Flowers of the earth of kindness.	گلهای خاک مهربانی.
One part for another	I've lived you second by second.	من دقیقه به دقیقه تو را زندگی کرده ام.
Reversal of terms	Giving an exam.	امتحان گرفتن.
Negation of opposite	It's not fair.	ناعادلانه است.
Active to passive	The bag was lost at the station.	کیف را توی ایستگاه گم کردم.
Space for time	We stop here.	اکنون می ایستیم.
Exchanging intervals for limits	Wait a minute.	چند دقیقه صبر کن.
Change of symbol	She was the queen of the party.	او گل سر سبد مجلس بود.

2.3. Equivalence

Striving for equivalence involves ensuring that the translation accurately conveys the meaning, style, and tone of the source text in a manner appropriate to the target language and culture. As Vinay and Darbelnet's English to French examples in *Comparative Stylistics of French and English* demonstrate, the equivalence procedure mostly deals with proverbs, idioms, and clichés (p. 38). Translating onomatopoeia can be a prime example of equivalence.

Table 7. Examples of equivalence

SL	TL
cock-a-doodle-do	قوقولی قوقو
Woof Woof	هاپ هاپ، واق واق
He is walking on thin ice.	او روی لبه تیغ راه می رود.
Never judge a book by its cover.	هرگز چیزی را از روی ظاهر قضاوت نکنید.
He's burning the midnight oil.	او دود چراغ می خورد.

2.4. Adaptation

Adaptation involves modifying elements of the source text to suit the linguistic and cultural conventions of the target language. When certain cultural references or linguistic structures are unfamiliar or inappropriate in the target culture, adaptation allows the translator to modify these elements for better reception.

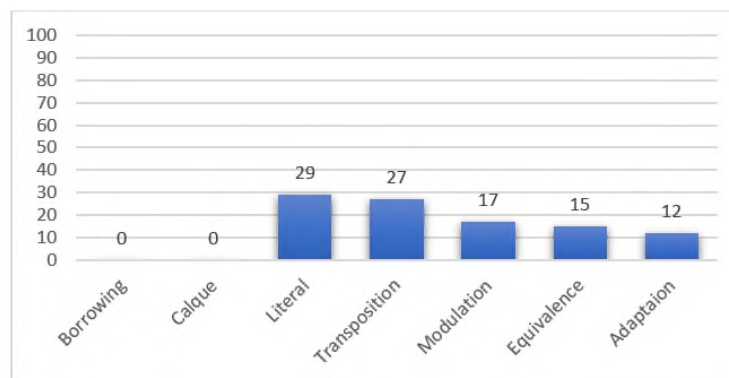
Table 8. Examples of adaptation

SL	TL
We played cricket with our friends.	با دوستانمان فوتبال بازی کردیم.
Nothing is better than a long sleep in Sunday morning.	هیچ چیز بهتر از یک خواب طولانی در صبح جمعه نیست.
He wakes up late on Saturday mornings.	او صبح جمعه تا دیر وقت می خوابد.

Method

To pursue the primary purpose of this paper, which is to analyze the translated Shakespearean sonnets into Persian, the translations of sonnets 18, 19, 29, 63, 70, 79, and 138 by Omid Tabibzadeh and Behnam Moghaddam are dissected line by line based on Vinay-Darbanelnet's direct and oblique strategies. Subsequently, the rate of application of the procedures and the frequency of the strategies are calculated. The findings presented here indicate the precise number of procedures utilized by each of the translators, allowing for a comparison between their sonnet translations. It is worth mentioning that some lines of the translations may not necessarily fit into the seven procedures introduced by Vinay and Darbanelnet and may be evaluated on the basis of supplementary procedures like explicitation, amplification, economy, or omission, which are cited in Vinay and Darbanelnet's book, *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*. Therefore, the charts and graphs presented below only indicate the percentage of the main procedures of the direct and oblique categories utilized by both translators.

Results of the analysis of Tabibzadeh's translations

Figure 1. Percentage of procedures applied by Tabibzadeh

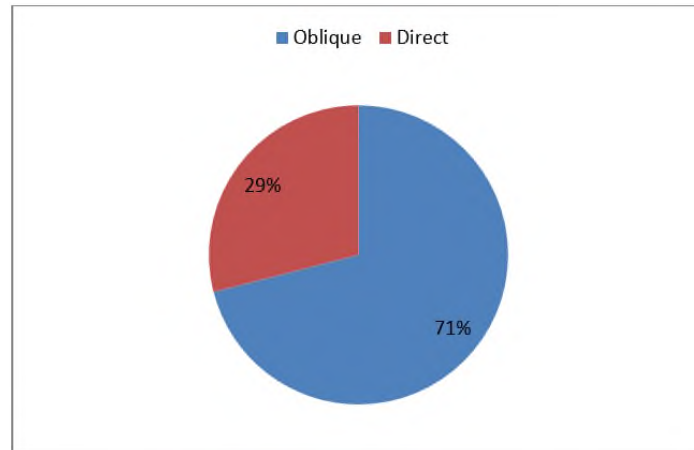

Figure 2. Percentage of direct and oblique translation applied by Tabibzadeh

As Frost (1996) asserts, the distinctive characteristic of poetry from other literary genres is the very fact that in poetry, form and content are inseparable, making translating poetry akin to killing a singing bird in order to eat its flesh. By utilizing oblique strategies, Tabibzadeh’s translation is close to the content of the poem; nonetheless, he fails to preserve the form of Shakespearean sonnets. In addition, despite the significant frequency of transposition and modulation, which mostly covers the considerable grammatical gap between Persian and English, it falls short in providing rhythm (form).

Results of the analysis of Moghaddam’s translations

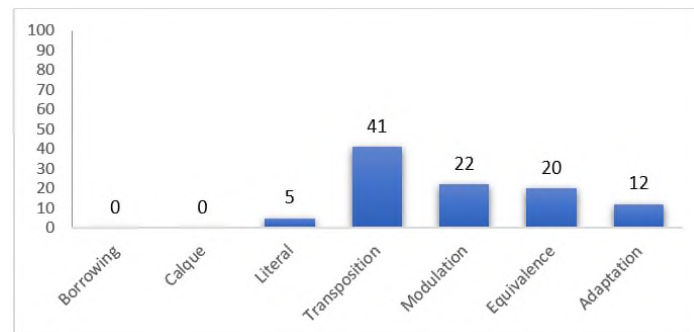

Figure 3. Percentage of procedures applied by Moghaddam

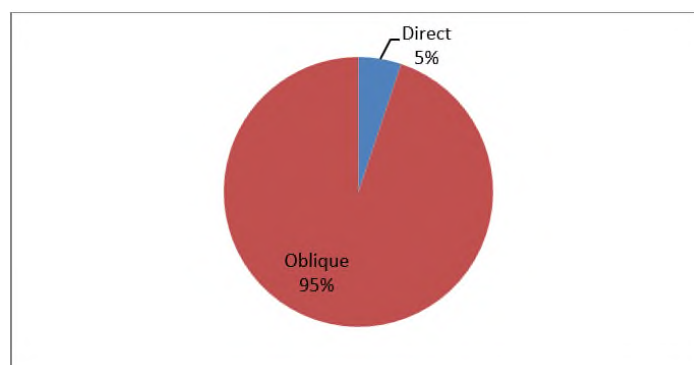

Figure 4. Percentage of direct and oblique translation applied by Moghaddam

Considering the application of 95% oblique strategies in Moghaddam's translations, stating Holmes' (1970) descriptive point of view towards translating poetry can be advantageous. Holmes believes that a translation cannot be totally identical to the original poetry because various interpretations are achievable by reciting a poem. Therefore, poetry undergoes the process of recreation whenever a translator translates it, and the translator's personal interpretation is combined with the original essence of the poetry as reflected in the translated version. One notable reason for Moghaddam's free translation may be the cultural differences between English and Persian speakers, which obligated the translator to substitute lexical and syntactical items.

Comparison

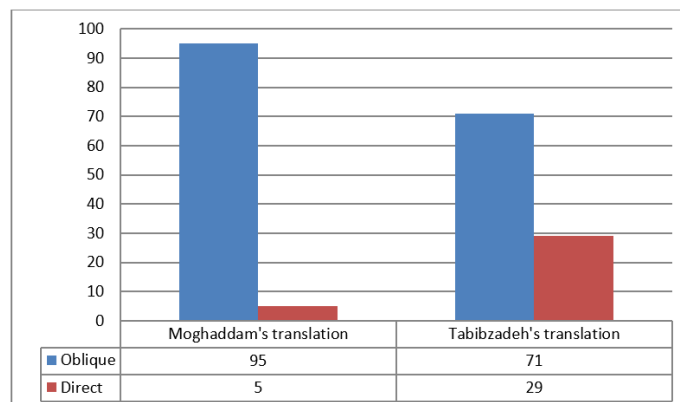

Figure 5. Distribution of direct and oblique strategies in Moghaddam's translation VS. Tabibzadeh's translation

According to Figure 5, the tendency of both translators towards oblique strategies may have many reasons, and one of the most plausible motives might be the essence of poetry, which demands creativity rather than simple replacement of words. Therefore, literary translation becomes a creative process in which meaningful experiences are transferred from one language to another (Arulchelvam, 2009).

Discussion

According to the data collected in the preceding section, both Tabibzadeh and Moghaddam favored oblique strategies in their translations of selected Shakespearean sonnets. This section is dedicated to scrutinizing the collected data through two distinctive theoretical frameworks—Even-Zohar's (1978) polysystem and Gideon Toury's (1995) theory for laws in translation. First, the collected data will be incorporated into the polysystem theory to determine the precise position of the translated sonnets within this system as primary or secondary. Second, the outcomes derived from Vinay-Darbelnet's model and polysystem theory will be examined based on Toury's law of growing standardization and law of interference to identify which of the laws was more dominant in the process of Persian translations of Shakespearean sonnets. These theories fit into the field of Descriptive Translation Studies (DTS) pioneered by a group of scholars including Theo Hermans, José Lambert, and more importantly Gideon Toury in the late 1970s under the influence of Even Zohar's polysystem theory (Alexandra Assis, 2016). According to these scholars, source-oriented evaluation elements in translation studies are disrupted by rejecting the supremacy of original literary texts over translated literary texts. Accordingly, in the late 1970s and early 1980s, Descriptive Translation Studies (DTS) disrupted the long-accepted features of Prescriptive translation studies, where some rules were prescribed about how a translation should be done. Descriptive Translation Studies considers a translated text as a product of various factors, including social, cultural, and colonial influences. Therefore, rather than prescribing how a translation should be performed, a translated literary text is analyzed based on the effective factors that influenced the process. As Hermans (1983) correctly remarks, "DTS is about taking the translated text as it is and considering the features underlying its nature" (p. 12-13). In DTS, many scholars consider "descriptive" and "systematic" synonyms or at least as two words that overlap to a great extent, with the latter being borrowed from Even-Zohar's polysystem theory (Vandaele, 2021).

Polysystem Theory

As a researcher and professor, Itamar Even-Zohar developed polysystem theory in the 1970s, inspired by the ideas of Russian formalists and Czech structuralists who focused on historiography and linguistics (Abdi, 2021). Even-Zohar

considers literature not as an isolated form but as a dynamic product belonging to a system of history, society, and culture. This notion was the trigger for pioneering Descriptive Translation Studies (DTS) by scholars such as Gideon Toury. The polysystem provides a framework for DTS by highlighting translation as a process within a historical and social context, encouraging DTS scholars to scrutinize systematic associations between a translated text and religious or political backgrounds. Before the emergence of the polysystem as a hypothesis and then as a theory, Even-Zohar asserted that there was no coherent system to consider translated literary texts based on historical accounts (Venuti, 2021). According to his theory, he asserts that a literary translated text can be primary/central or secondary/peripheral, which is related to Conservative/innovative literature. According to Even-Zohar, if a translated literary work belongs to the primary position, it has a central role in the polysystem and plays an innovative role in the social, cultural, and historical system. There is no clear-cut distinction between an “original” text or a “translated” one in the center, because both are mostly related to significant historical literary events led by prominent leaders or avant-garde members (Venuti, 2021). New literary types may emerge in the center of the system, and translation can enlarge the bulk of the new repertoire by offering new models to the system. Thus, new foreign literature can bring new features to home literature that did not exist before by replacing innovative elements with old ones. In such cases, Even-Zohar offers three main reasons for such replacement: a) when a system is young and newly established, b) when there is a vacuum in the literature, and c) when the literature is either weak or peripheral. In contrast to the primary position, a secondary translated text is considered to be in a peripheral position and plays the role of conservative literature in the polysystem (Zhang, 2018). In such a situation, the secondary translated text has no influence on the innovative process occurring within the polysystem and adheres to the already established types of the target language. It is worth mentioning that translated literary works mostly occupy a secondary position in the polysystem, but different translated texts also differ from each other (Munday, 2001). One of the egregious characteristics of the polysystem is its dynamic and heterogeneous nature, which causes the status of any literature to be floating. If a translated literary work stands at the center or primary position, the translator feels free to pursue the source language model, break conventions of the target language, and follow foreignization strategies (source text-oriented). On the other hand, if the translated literary work is assumed to be secondary, the translator mostly utilizes domestication strategies and follows the model of the target language (target text-oriented). In other words, as Even-Zohar (1995) mentions, a translator mostly seeks ready-made secondary models for his/her translation, and the results are non-adequate. It is necessary to mention that the purpose of this study is to ascertain the position of the selected translated Shakespearean sonnets within the polysystem and not to investigate the deep cultural reasons for such a position and operation within the polysystem. Momentarily, to gain a clearer insight into Even-Zohar’s polysystem theory, some lines of the selected translated Shakespearean sonnets are analyzed based on Vinay-Darbelnet’s model and Even-Zohar’s polysystem theory to investigate the position of the resulting translated text within the polysystem.

Sonnet 18

Shakespeare	Tabibzadeh	Moghaddam
“Shall I compare thee to a summer’s day?”	مگر می توانم تو را به روزی بهاری تشبیه کنم؟	با روشنی گرم وجودت به چه مانی؟

Moghaddam eliminated the word “summer” in his translation, and Tabibzadeh applied the adaptation strategy by converting “summer” to “بهار” (spring). In this line, the speaker asserts that the lover is more permanent and more temperate in compared with the fleeting hot days of summer in England. The scarcity of warmth and sunshine in England makes summer days valuable in that context, but such scarcity does not apply to Persian culture because of geographical differences. Therefore, Tabibzadeh substituted summer for spring, although spring may have a more positive connotation in Persian because of the New Year and moderate weather in Iran. Thus, the translations of this line are TT-oriented and occupy a secondary position in the polysystem.

Sonnet 29

Shakespeare	Tabibzadeh	Moghaddam
“And trouble deaf heaven with my bootless cries”	و گوش کر آسمان را از فریاد های بیپوده ام پر می کنم	وز ناله و فریادم، زحمت دهم و ماتم، گوش کر این عالم

In Tabibzadeh's translation "heaven" is converted to "آسمان" (sky) and in Moghaddam's to "عالم" (universe). The application of the equivalence procedure by both translators is vivid because they used two different equivalences rather than simply translating "heaven" to "بهشت". Considering the polysystem theory, both translations of this line are TT-oriented due to the use of equivalence procedure, which appears in the subcategories of oblique translation.

Sonnet 63

Shakespeare	Tabibzadeh	Moghaddam
"Then thank him not for that which he doth say"	پس برای آنچه می گوید از او شاکر نباش	پس جای پاسی نبود از آنچه گوید ز تو با شعر

Tabibzadeh translated "thank him not" into "شاکر نباش" and Moghaddam translated it into "پس جای پاسی نبود" thus, the application of the transposition strategy, which is one of the subcategories of oblique translation, is obvious in both translations due to the change in word class. Therefore, it can be asserted that both translations of this line are TT-oriented and hold a secondary or peripheral position in the polysystem.

Sonnet 79

Shakespeare	Tabibzadeh	Moghaddam
"And found it in thy cheek; he can afford No praise to thee"	در وجنات خود باز یافته است و با تمجیدش	ان گونه ز بیای تو بیند به فتشنگی کند اقرار

Tabibzadeh's translation of "cheek" to "وجنات" (appearance) used modulation procedure (a part for the whole); therefore, the resulting translation is TT-oriented. Moghaddam's translation of this line cannot be inserted into any of the seven procedures proposed by Vinay and Darbelnet, but it should be recognized that he also rendered a free translation, which is TT-oriented and occupies a secondary position in Even-Zohar's polysystem.

Considering the above examples from selected Persian translations of Shakespearean sonnets, specific points need to be mentioned within the framework of the polysystem. On the basis of the polysystem theory, both translators favored target text-oriented (TT-oriented) translation over source text-oriented (ST-oriented). The evidence suggests a degree of truth in the statement that the translations produced by both translators occupy a peripheral position, adhere to the roles of the target text, apply a conservative style, and utilize domestication strategies. Although both translations of the Shakespearean sonnets are considered to be target text-oriented, it may be posited that no translated literature is devoted solely to the source or target text. Rather, it is more like a conventional line graph, which is graded from 0 to 100; stretched from source text-oriented translation to target text-oriented (Figure 6). The collected data from previous parts based on Vinay-Darbelnet's model are suited in this line graph, which is adjusted based on polysystem theory. According to the figure below, there is potential validity in the notion that target text-oriented translations mostly apply oblique strategies and source text-oriented translations mostly apply direct translation strategies.

Figure 6.

The revealed data from the analyzed lines can be suited to this spectrum based on the use of oblique translation subcategories. The greater the extent to which a translator applies the adaptation strategy, the more TT-oriented the resulting translation would be. On the other hand, if the translator's dominant strategy is transposition, the resulting translation would be positioned closer to the midpoint of the line graph rather than its end. It is appropriate to depict that each subcategory of oblique translation could be ranked and scored in a chart similar to the one below. (Numbers are conventional for illustrative purposes only)

Strategy	Transposition	Modulation	Equivalence	Adaptation
Score	1	2	3	4

As mentioned above, translations of selected Shakespearean sonnets occupy a secondary or peripheral position in the polysystem. Some scholars, such as Mona Baker, House, and Gideon Toury, suggest that the rise of target text-oriented (TT-oriented) or source text-oriented (ST-oriented) translations is due to certain laws, norms, or strategies that influence the process of literary translation. Therefore, having a glance at Gideon Toury's suggested norms and laws as the main theorist of DTS and contemporary of Even-Zohar, who collaborated with him in the field of translation studies, would be beneficial. In the forthcoming part, Toury's theory will be elaborated to demonstrate his notion and to analyze the previously achieved data based on this theory.

Gidon Toury's theory

Gideon Toury (1942-2016), a scholar in translation studies and comparative literature, is famous for his influential book *Descriptive Translation Studies – and Beyond* (1995), in which he analyzes the decision-making of translators in the process of translation and reconstructs the norms and laws that influence the operation of translation (Munday, 2001). Like Even-Zohar, Toury argues for the role of each translated literary work in the social and literary system. In his book, Toury advocates the promotion of descriptive studies in the field of empirical sciences by suggesting that DTS should focus on what a translation is and does, plus what circumstances are involved in its creation. Consequently, Toury posits that the target language context usually frames the process of translations, and this notion ultimately leads to a paradigm shift from prescriptive studies to descriptive studies. He emphasizes the relationship between DTS and Theoretical Translation Studies in a way that the outcomes of DTS will be beneficial in understanding translation. To put it clearly, the findings of a descriptive study assist in developing coherent laws related to the relevant translated text and the variables that influenced the process of its translation (Alexandra Assis, 2016). The formulation of these coherent laws provides discipline in theoretical studies, as Toury's law of growing standardization and law of interference are prime examples of such a notion.

1. Law of Growing Standardization

The first law outlined by Toury is the law of growing standardization, in which ST patterns are often modified or even ignored for the sake of more common linguistic patterns in the TT. Considering the aforementioned information, it signifies that the pattern of ST is disrupted to achieve an accommodation to the TT model. The application of this law in poetic translation involves changing the image presented in the ST to align with the TT, as exemplified by Fitzgerald in his translation to German, French, and Hebrew (El-Zawawy, 2022).

2. Law of Interference

The law of interference involves, the replication of linguistic elements of the ST (primarily lexical and syntactic) in the TT without any changes, and this interference can have both positive and negative impacts on the TT. The negative aspect arises when the TT sounds non-normal because of the SL-injected patterns. Conversely, it may have a positive effect when these ST features do not sound abnormal in the TT and do not disrupt the natural patterns in the TT (Munday, 2001). The law of interference is particularly relevant when a prestigious language is translated into a minor language.

Based on the aforementioned evidence, it elucidates that the law of growing standardization mostly depicts TT-oriented; and the law of interference mostly demonstrates ST-oriented norms. For a deeper exploration of Toury's laws, a detailed analysis of some lines from selected Shakespearean sonnets is presented below. Each line will undergo an analysis using Vinay and Darbelnet's model and Toury's laws to gain a better understanding of Toury's laws in the translations of Shakespearean sonnets into Persian.

Sonnet 19

Shakespeare	Tabibzadeh	Moghaddam
"Pluck the keen teeth from the fierce tiger's jaws"	و دندان های ببر درنده را از دهانش به در می کنی	وز ببر درنده بکن آن نیزه ی تیز

The application of modulation is observable in Tabibzadeh's translation because he translated "jaw" to "دهان" (mouth), which depicts a larger image. Moghaddam also used "نیزه تیز" (keen spear) as a substitution for "Keen teeth" showing an oblique translation of this line rather than a direct one. However, Moghaddam's translation of this line cannot be suited to any of Vinay-Darbelnet's relevant categories. There is potential validity in the statement that both translators offered a TT-oriented translation in which the domination of the law of growing standardization is obvious.

Sonnet 70

Shakespeare	Tabibzadeh	Moghaddam
"Thy worth the greater, bring wooed of time;"	تو منظور زمانه ای و قدرت بسی بیشتر از آن است که به تصور در آید؛	This line has been omitted in Moghaddam's translation.

Moghaddam has eliminated this line in the translation of this sonnet and his translation is not very faithful to the SL. Elimination is a strategy used for unnecessary elements in the source text; therefore, it cannot be put into any of the categories provided by Vinay and Darbelnet. Although Tabibzadeh's translation reflects the concept of this line rather properly in Persian, it appears incapable of entering any of the seven procedures. Therefore, based on the provided information, it can be inferred that Tabibzadeh's translation is rather TT-oriented and under the influence of Toury's law of growing standardization.

Sonnet 138

Shakespeare	Tabibzadeh	Moghaddam
"I do believe her, though I know she lies,"	گرچه می دانم دروغ می گوید، سخنش را می پذیرم	باور کنمش گرچه بدانم که دروغ است و خطاکار

The application of modulation is observable in Tabibzadeh's translation when he converted "I do believe her" to "سخنش را می پذیرم" and the utilization of transposition is evident in Moghaddam's translation when he converted "though I know she lies" to "گرچه بدانم که دروغ است و خطاکار". Moghaddam changed the word class of "she lies" while Tabibzadeh used "I do believe her speeches" instead of "I do believe her" thus, the latter utilized abstract to concrete modulation. Both translations of this line are under the influenced of the law of growing standardization causing them to be TT-oriented and to occupy a peripheral position in the polysystem.

Cultural shift analysis

Although linguistic shifts (including semantic and syntactic shifts) are primarily covered in Vinay and Darbelnet's model, translation is not solely influenced by linguistic factors (Snell-Hornby, 1998). Other influential factors, including the cultural context of the target text (TT), ideological shifts, and power dynamics, cannot be neglected. A brief overview of the contemporary history of literary translation in Iran provides a useful context for discussing the cultural shifts in Iran's translation atmosphere, which caused the translations of the selected sonnets to be mostly TT-oriented. As interactions between Iran and other European countries increased in the 19th century, the progressive self-awareness of Iran's culture mingled with a passion for progress, initiating "translation" in Iran's literary atmosphere. Iran's defeat against the colonial power, Russia, and its encounters with other colonial pressures, including Britain and France, led to an awareness of its socio-political weaknesses and eventually to the translation of some Western political books in the 19th century as a consequence of seeking political models (Balay, 2008). This literary transformation introduced innovative literary styles such as prose and plays, as poetry had been the dominant literary genre in Iran before this period (Mirabedini, 2007). However, translation had a narrow readership and an insignificant influence among Iran's

population, as the literacy rate in the 1950s was under 5% (Ahmadzadeh, 2003). When the scope of a translated literary work is too narrow, the authenticity of such translations is questioned. Consequently, the literary atmosphere in Iran remained self-reflective and domestic. The language of translated literary texts remained new but simultaneously self-estranged and far from everyday language. The negative perception of translated literary texts and their distracting essence for common people in everyday communication later caused a longing for traditional literary norms or a language that aligned with Persian cultural and linguistic norms. This historical background of translation in Iran highlights two significant points. First, it elucidates the reason behind translators' choices in applying source-oriented strategies in their translation processes. Second, it demonstrates that a literary system is not stable but possesses a dynamic state in which the positions of translated literary texts can change over time. This concept is also explained in Even-Zohar's polysystem theory. According to polysystem theory, the impact of socio-cultural elements on translators' decision-making cannot be denied because translation is not only the product of linguistic shifts but also the result of cultural shifts. Below are some illustrative examples of such shifts applied by Tabibzadeh and Moghaddam in the process of translating the seven selected sonnets.

Sonnet 18

Shakespeare	Tabibzadeh
"Rough winds do shake the darling buds of May,"	باد های تند، شکوفه های زیبای اردیبهشت را پریشان می کنند.

One of the most common cultural shifts in translation involves changes in calendar dates and the names of different months in various countries or cultures. For example, the month of "May," which is a spring month in countries like the United Kingdom, is translated by Tabibzadeh to "اردیبهشت" or "Ordibehesht." "اردیبهشت" is also one of the spring months in the Persian calendar, which mostly overlaps with May in other countries.

Sonnet 19

Shakespeare	Moghaddam
"To the wide world and all her fading sweets;"	هر چه خواهی به سر گنبد گیتی تو بیار

In the translation of this line, Moghaddam translated "wide world" to "گنبد گیتی," which literally means "world's dome" in English. For Persian speakers "World's dome" refers to the vast sky that roofs the entire earth with its expanse. While "world's dome" may not have the same meaning as "wide world" in the original poetry, it conveys a sense of grandness in Persian culture.

Sonnet 29

Shakespeare	Moghaddam
"Like to the lark at break of day arising from sullen earth"	چون مرغ سحر خیزی از خاک سیاه خیزم

Rather than using "چکاوک," which is the literal translation of "lark," Moghaddam translated it to "مرغ سحر خیز." In the context of Persian literature, "مرغ سحر خیز" conveys the same meaning as "lark" for English readers of Shakespearean sonnets. Thus, through a cultural shift, "lark" is translated to "early bird" in Persian, which fits better within the context of Iran's culture.

Sonnet 63

Shakespeare	Tabibzadeh
"His beauty shall in these black lines be seen"	باشد که زیبایی او در این سیاه مشق ها دیده شود

The literal translation of "سیاه مشق" in English is "black writing," but this term holds a special connotation for Persian readers. This is the name of a unique Iranian calligraphy style. Thus, rather than simply translating "black lines" into

“خطهای سیاه,” Tabibzadeh applied a cultural shift by using “سیاه مشق,” which has a deep historical background in both the poetry and calligraphy of Iran.

Sonnet 63

Shakespeare	Moghaddam
“When hours have drained his blood and filled his brow”	به هنگامی که اوقاتش چنین خورش کشد سر

Another significant cultural shift by Moghaddam is clear in the translation of this line. He used the Persian idiom “بسر کشیدن خون کسی,” which literally means “to gulp somebody’s blood down.” However, both “draining somebody’s blood” and “خون کسی را سر کشیدن” convey the same meaning: “to greatly annoy someone.” The cultural shift that Moghaddam used in his translation makes the meaning more explicit for Persian readers of the sonnets.

Sonnet 79

Shakespeare	Tabibzadeh
“Whilst I alone did call upon thy aid,”	آن زمان که فقط من دست یاری به سویت دراز می کردم

One example of a cultural shift is observable in the translation of this line by Omid Tabibzadeh, who used a famous Persian expression. “To call upon someone’s aid” is translated to “دست یاری به سوی کسی دراز کردن” which has a similar meaning but different wording in Persian. The literal translation of “دست یاری به سوی کسی دراز کردن” is “to stretch a helping hand to someone.”

Conclusion

The Shakespearean sonnets were analyzed based on Vinay and Darbelnet’s direct and oblique categories to estimate the translators’ propensity towards oblique and direct translation regarding the seven selected sonnets by calculating the exact percentage of the applied procedures. The findings indicated that both translators tended towards oblique translation due to the application of a 71% oblique strategy in Tabibzadeh’s and 95% in Moghaddam’s translation. Oblique translation strategies are mostly used when direct translation strategies cannot convey structural and conceptual elements in the SL. The micro-level outcomes of this part were not sufficient to provide a profound analysis of the seven sonnets; therefore, it was necessary to provide a macro-level perspective by elucidating Descriptive Translation Studies. Accordingly, the collected data were analyzed through Even-Zohar’s polysystem theory and Gideon Toury’s laws because of the significant role of these scholars in DTS. Regarding the position of the translated sonnets within the polysystem, Tabibzadeh’s and Moghaddam’s translations occupy a secondary or peripheral position within the polysystem, which shows both translators’ gravitation towards TT-oriented translation. Consequently, analyzing the translated sonnets based on Toury’s law of growing standardization and law of interference indicated the domination and influence of the law of Growing Standardization in both translations of the Shakespearean sonnets due to the translators’ excessive usage of oblique strategies, causing the translations to be TT-oriented and accommodate the TL features. Eventually, a cultural shift analysis was provided with the help of the historical background of Iran’s translation history. It was discussed that the early formation of translation in Iran was self-estranged from the common population due to the low literacy rate in the 19th century, but recent translators mostly favored Persian structural and conceptual norms, as Tabibzadeh and Moghaddam’s tendency towards TT-oriented translation supports this notion. As a suggestion for further studies, scholars might investigate more translations of Shakespearean sonnets by different translators to determine if the tendency towards oblique strategies and TT-oriented translations is consistent among other translators. A comparative study of translations of Shakespearean sonnets across different languages and cultures can also be conducted to determine whether the tendency towards oblique translation is a global phenomenon or specific to the Iranian context. In addition, further studies can focus on other unexplored reasons behind Tabibzadeh’s and Moghaddam’s gravitation for TT-oriented translations based on socio-cultural aspects.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

ORCID ID of the authors

Sanaz Tavakoli 0009-0003-6284-0400

Mohammad Reza Zare 0009-0009-8402-5136

REFERENCES

- Abdi, H. (2021). Application of Polysystem Theory to English to Persian Translations of Rowling's Harry Potter and the Chamber of Secrets. *Journal of Foreign Language Teaching and Translation Studies*, 6(1), 1-20. <https://doi.org/10.22034/efl.2021.252983.1060>
- Ahmadzadeh, H. (2003). *Nation and Novel: A Study of Persian and Kurdish Narrative Discourse*. Uppsala University Press
- Arulchelvam, M. (2022). Techniques And Strategies Used in Literary Texts: A Study Based on Vinay and Darbelnet's Procedures of Translation. *Proceedings of 9th International Symposium, FIA, SEUSL*. 181-192. Retrieved from <http://ir.lib.seu.ac.lk/handle/123456789/6489>
- Baker, M. (1992). *In Other Words*. Routledge.
- Balay, C. (2008). *Sarchashme-haye Dastan Koutah-e Farsi*. Translated by Ahmad Karimi-Hakkak. Tehran: Institut Francais de Recherche
- Bezerra, P. (2012). Translation as creation. *Estudos Avancados*. 26(76), 47-56. Retrieved from <https://www.scielo.br/ea/a/cKNvVL4pSFzmPJWf7rwYYww/?format=pdf&lang=en>
- Behtash, E., Moghadam, M. (2017). Translation Evaluation: A Comparative Study of an Oblique Translation. *International Journal of English Language & Translation Studies*, 5(2), 108-112. Retrieved from <http://www.eltsjournal.org/archive/value5%20issue2/15-5-2-17.pdf>
- El-Zawawy, A. (2022). *Seminal Studies in Linguistics and Translation*. Cambridge Scholars Publishing.
- Emadi, N., Nouroi, M., & Mahmoodi-Bakhtiari, B. (2019). Assessing the Translation of Parvin Etesami's Selected Poems Using Vinay and Darbelnet's Model. *Journal of Language and Translation*, 9(3), 17-28. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.20088590.2019.9.3.2.4>
- Even-Zohar, I. (1990). *Polysystem Studies*. Duke University Press.
- Frost, W. (1969). *Dryden and the Art of Translation*. Yale University Press.
- Furnivall, J. F., & Munro, J. J. (1908). *Shakespeare; Life and Work*. Cassell & Company.
- Gil-Bardaji, A. (2009). Procedures, techniques, strategies: translation process operators. *Perspectives: Studies in Translatology*, 17(3), 161-173. <https://doi.org/10.1080/09076760903249372>
- Grossman, E. (2010). *Why Translation Matters*. Yale University Press.
- Hermans, T. (1985). *The Manipulation of Literature. Studies in Literary Translation*. Martin's Press.
- Hoenselaars, T. (2014). *Shakespeare and the Language of Translation*. Bloomsbury Publishing.
- Holmes, L. (ed). (1970). *The Nature of Translation: Essays on the Theories and Practice of Literary Translation*. Mouton.
- House, J. (1997). *Translation Quality Revisited*. Gunter Narr Verlag.
- Larson, M.L. (1984). *Meaning-based Translation: A Guide to Cross-Language Equivalence*. University Press of America, Lanham, MD.
- Mirabedini, H. (2007). *Sad Sal Dastan-Nevisi dar Iran*. Cheshmeh Press.
- Moghaddam, B. (2014). *Shakespearean sonnets*. Naqsh O' Negar publication.
- Munday, J. (2001). *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. Routledge.
- Newmark, P. (1981). *Approaches to Translation*. Prentice Hall.
- Nida, E. A. (1964). *Toward a Science of Translating*. Brill.
- Rezvantalab, Z., kordeyazdi, S. (2023). Analysis of the translation of the novel "Someone I loved" written by Anna Gavalda and translated by Elham Darchinian according to Vinay and Darbelnet theories. *Journal of Foreign Language Research*, 13 (1), 145-156. <http://doi.org/10.22059/jflr.2022.344942.964>
- Rosa, A. A. (2010). Descriptive translation studies (DTS). In Y. Gambier and Luc van Doorslaer (Ed.), *Handbook of translation studies*. Volume 1, 94-104. John Benjamins publishing company.
- Safi, S., Nasser, L. (2022). Introduction to The Model of Vinay and Darbelnet in Translation: Basics and Comparisons. *College of Basic Education Researchers Journal*, 18(3), 940-961. Retrieved from <https://www.iasj.net/iasj/download/e472d181c5c5bca4>
- Schiffer, J. (1999). *Shakespeare's Sonnets: Critical Essays*. Taylor & Francis.
- Shabani, E., Emadi, N., & Daftari, F. (2019). Examining the Translations of Forough Farrokhzad's Selected Poems by a Native and a Non-Native Speaker Using Vinay and Darbelnet's Model. *Journal of Language and Translation*, 9(1), 77-91. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.20088590.2019.9.1.6.4>
- Shakespeare, William. (1913). *The Sonnets of William Shakespeare*. The Knickerbocker Press.

- Sharei, V. (2017). A comparative study of the strategies employed in "the old man and the sea" translated from English into Persian on the basis of Vinay and Darbelnet's model. *Theory and Practice in Language Studies*, 7(4), 281-286. <http://dx.doi.org/10.17507/tpls.0704.06>
- Snell-Hornby, M. (1988). *Translation studies: An integrated approach*. John Benjamins Publishing.
- Tabibzadeh, O. (2017). *Ghazalvareha, William Shakespeare*. Nilofar publication.
- Toury, G. (1995). *Descriptive translation studies: and Beyond*. John Benjamins publishing.
- Toury, G. (2012). *Descriptive translation studies: and Beyond (Revised Edition)*. John Benjamins publishing.
- Vandaele, J. (2021). A science of the times? Descriptive translation studies and history. In C. Rundle (Ed.), *The Routledge handbook of translation history*, 102–122. <https://doi.org/10.4324/9781315640129-8>
- Venuti, L. (2021). *The Translation Studies Reader*. Routledge.
- Vinay, J., & Darbelnet, J. (1995). *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*. John Benjamins.
- Zhang, W. (2018). Application of Polysystem Theory in the Field of Translation. *Comparative Literature: East & West*, 19(1), 138-143. DOI:10.1080/25723618.2014.12015480.

How cite this article

Tavakoli, S., Zare, M. R. (2024). Bridging cultures through verse: shakespearean sonnets' persian translations through the lens of vinay-darbelnet's model. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies*, 20, 122-137. <https://doi.org/10.26650/iujts.2024.1452977>

Kim Bu: Bir Özde Çeviri Örneği Olarak Joan Kim Erkan'ın *Lady Who* Başlıklı Eserinin ve Aslına Çevirisinin İncelenmesi

Kim Bu: A Study of Joan Kim Erkan's Novel Lady Who as a Watermark Translation and its Retro-translation into Turkish

Sinem Sancaktaroğlu Bozkurt¹ , Yeşim Sönmez Dinçkan²

¹Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Ankara, Türkiye
²Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Ankara, Türkiye

Sorumlu yazar/

Corresponding author : Sinem Sancaktaroğlu Bozkurt

E-posta / E-mail : sinemsbozkurt@gmail.com

ÖZ

Çalışmanın veri bütüncesini Türkiye'nin son altmış yıllık geçmişini arka plana İstanbul ve Aydın şehirlerini alıp kişisel deneyimleri ve hikayeleriyle harmanlayarak anlatan Galli Joan Kim Erkan'ın kitabı *Lady Who* ile eserin Zeynep Avcı tarafından Türkçeye yapılan çevirisi *Kim Bu* oluşturmaktadır. Kitabın yayımlandığı dil (İngilizce) bağlamında özgün bir yapıt olarak üretilen eser, Sündüz Öztürk Kasar'ın tanımladığı ve Türkçede "özde çeviri" olarak ifade ettiği kavram bağlamında ele alınmakta ve özünde zihinsel bir çeviri işleminin yer aldığı bir ürün olarak incelenmektedir. Yapıtın Türkçeye yapılan çevirisi de yine Öztürk Kasar'ın önerdiği "aslına çeviri" kavramı doğrultusunda ele alınmakta, özel adlar, hitap biçimleri, deyim, deyiş ve kalıplaşmış sözcük birliktelikleri, tarihi öğeler, dini öğeler, yemek kültürüne ilişkin öğeler, toplumsal yaşam, gelenek ve göreneklere ilişkin öğeler başlıkları altında karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Yazarın Türk kültürüne ait ve İngilizlere uzak olan bu öğeleri İngiliz okuruna nasıl aktardığı ve dolayısıyla yapıtın nasıl bir çeviri etkisi yarattığı, bu metnin aslına dönerken nasıl şekillendiği betimleyici bir yaklaşımla irdelenmektedir. İncelemede, yazar ve çevirmen hakkında kısa bir bilginin ardından özde çeviri ve aslına çeviri kavramlarına değinilmekte daha sonra da kültürel öğeler, alt kategorilere ayrılarak karşılıklı olarak incelenip, bulgular ortaya konmaktadır. Sonuç bölümünde ise incelenen temsili örnekler bağlamında veri değerlendirmesi yapılarak genel sonuca yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yazın çevirisi, özde çeviri, aslına çeviri, *Kim Bu*, *Lady Who*

ABSTRACT

The study focuses on the novel *Lady Who* by Joan Kim Erkan, a Welsh woman who narrates the last sixty years of Turkey by blending her personal experiences with the cities of Istanbul and Aydın in the background, and *Kim Bu*, its Turkish translation by Zeynep Avcı. *Lady Who*, which is produced as an original work in English, is analysed as a product produced as a result of a mental translation process, referring to the concept of "watermark translation" coined by Sündüz Öztürk Kasar, while its Turkish translation is examined referring to the concept of "retro-translation" under the headings of proper names, forms of address, idioms, phrases, historical features, religious features, cultural features related to food, social life, traditions and customs. How the author conveys these Turkish cultural features to the English reader and thus how the English work and its Turkish retro-translation are positioned as translations are examined with a descriptive approach. After briefly describing the author and the translator, the concepts of watermark translation and retro-translation are explained. The cultural features are then comparatively examined under subcategories, and the findings are presented. Finally, a general conclusion is presented by evaluating the data through representative examples.

Keywords: Literary translation, watermark translation, retro-translation, *Kim Bu*, *Lady Who*

Başvuru / Submitted : 09.04.2024

Revizyon Talebi /
Revision Requested : 06.06.2024

Son Revizyon /
Last Revision Received : 10.06.2024

Kabul / Accepted : 10.06.2024

This article is licensed
under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial
4.0
International License (CC BY-NC 4.0)

EXTENDED ABSTRACT

This study focuses on the novel *Lady Who* by Joan Kim Erkan and its Turkish translation of *Kim Bu* by Zeynep Avcı. Joan Kim Erkan is a Welsh woman who narrates the last sixty years of Turkey in her novel by blending her personal experiences and stories with the cities of Istanbul and Aydın as background settings. Zeynep Avcı is a well-known translator and author herself, having translated different works.

What is interesting about the corpus is that the same publisher published both Turkish and English versions of the work at the same time. Although *Lady Who* (the English version) was produced as an original work in English, it was analysed as a translation referring to the concept of “watermark translation” launched by Sündüz Öztürk Kasar. The concept refers to a product produced as a result of a mental translation process. The work can be an original text written directly in the native language of the context in which it was published; however, this language is not actually the original language of the context presented in the work. Erkan, a British who came to Turkey after marrying a Turkish man, has actually translated Turkish culture into her native language, English. Thus, her novel goes from the context of abroad to the context of home, where she wants to recount the realities of a foreign culture to those sharing the same language and culture as herself. In addition, the translation of this work into Turkish by Zeynep Avcı is much more interesting, and its process is different from other literary translations, since this Turkish translation can be analysed as a return to its original culture. Thus, *Kim Bu*, the Turkish version, was examined in line with the concept of “retro-translation” again proposed by Öztürk Kasar.

Considering the characteristics of watermark translation, the cultural features inherent in source and target texts have been comparatively analysed under the headings of proper names, forms of address, idioms and phrases, historical features, religious features, and cultural features related to food, social life, traditions, and customs. How the author (the watermark translator) conveys these elements of Turkish culture to the English reader, and thus how the work is positioned as a translation, as well as the characteristics of its Turkish retro-translation, are examined with a descriptive approach.

In the analysis, after briefly describing the author (watermark translator) and the translator, the concepts of watermark translation and retro-translation are explained in detail in order to contextualise the study. The studies in which these concepts are discussed are briefly listed, and reflections on these concepts in our corpus are provided.

Secondly, the cultural features are categorised, referring to other research focused on watermark translation. These sub-categories include proper names, forms of address, idioms and phrases, historical features, religious features and cultural features related to food, social life, traditions and customs. These are comparatively examined in the English and Turkish versions of the novel. Because of space constraints, the study selected the most representative examples out of the entire corpus.

After this comparative analysis, the findings related to the concept of watermark translation and retro-translation are presented. Finally, a general conclusion is presented by evaluating the findings. Ultimately, it is concluded that the author-translator’s mental translation can be observed in the Turkish version of the novel in terms of borrowed Turkish words, their explanations, additions, and footnotes, while deletions of these features in the English version underline the characteristics of a retro-translation. Thus, once more, it becomes clear that the enlarged meaning of translation encompasses numerous distinct facets.

Giriş

2021 yılında Tudem Yayın Grubu tarafından “Memories of a not so ordinary life in Turkey”/“Türkiye’de pek de sıradan olmayan bir yaşam” tanıtımıyla, aynı anda hem İngilizce hem Türkçe olarak iki ayrı baskısı yapılan *Lady Who/Kim Bu* başlıklı yapıt, Joan Kim Erkan’ın Londra’dan İstanbul’a ve oradan da Aydın, Osmanbükü’ndeki çiftlik evine uzanan yaşam hikâyesini kendi ağzından anlatır. Bir diğer deyişle, Erkan, Galli bir yabancı gelin olarak geldiği Türkiye’nin altmış yıllık değişimini kendi hayat hikâyesiyle harmanlayarak okurlarla paylaşır. Eserin İngilizce baskısıyla aynı anda çıkan Türkçe çevirisi Zeynep Avcı tarafından yapılmıştır.

Aynı anda aynı yayınevi tarafından hem özgün dilinde hem de Türkçe çevirisiyle yayımlanan söz konusu eser bu çalışmada çeviriye getirilen yeni yaklaşımlar çerçevesinde ele alınacaktır. Bir anı biyografi romanı olan ve zihinsel bir çeviri sürecinin sonucu olduğu varsayılan *Lady Who*, Sündüz Öztürk Kasar (2012; 2020) tarafından önerilen “özde çeviri” kavramı çerçevesinde incelenecek, bir “yazar/özde çevirmen” olarak Erkan’ın aldığı çeviri kararlarının İngilizce metin üzerindeki yansımaları gözler önüne serilmeye çalışılacaktır. Ayrıca, Erkan’ın konumu ve eserin konusu göz önünde tutularak, eserin Türkçeye çevirisinin de, Öztürk Kasar’ın (2012; 2020) “aslına çeviri” kavramı ile örtüştüğü düşünülmektedir. Bu görüşten hareketle İngilizce ve Türkçe metin karşılaştırmalı olarak da incelenecektir. Böylelikle Türk kültürüne ait öğelerin zihinsel çeviri sürecinden geçerek İngilizceye nasıl aktarıldığı ve çıkış noktası olan Türkçeye nasıl geri döndüğü betimlenmeye çalışılacaktır.

1. Yazar/özde çevirmen olarak Joan Kim Erkan ve çevirmen Zeynep Avcı

Galler’de doğan Erkan Londra’daki Albert Hall’da faaliyet gösteren Central School of Speech and Drama’da eğitim görmüştür. İlk eşi Nil Arbel ile de burada eğitimini sürdürürken tanışır ve gençlik aşkının peşinden 1959 yılında İstanbul’a gelir. İlk evliliği yürümeyen yazar kızını alıp Nişantaşı’na yerleşir ve gazetecilik yapmaya başlar, bu sırada Türk aydınlarla tanışır (Oksijen, 2021; Yalçın, 2022). İkinci evliliğini 1962 yılında Aydın Osman Erkan ile yapar ve hayatının büyük bölümünü kocası ve iki kızıyla birlikte Türkiye’de geçirir.

Erkan, Türkiye’ye ilk ayak bastığı günden bu yana değişen hayatını, zaferlerini, yıkımlarını, mutluluk ve acılarını bir kitapta toplar. Kitap, “yabancı gelin, ezeli turist, dünya vatandaşı” (Oksijen, 2021) olarak tanımlanabilecek Erkan’ın sadece kendi deneyimlediklerini anlatmakla kalmaz, aynı zamanda da yakın dönem Türkiye’sine ışık tutar (Oksijen, 2021). Soner Yalçın (2022), köşe yazısında Erkan’ın Türkiye’de yaşadığı altmış yıllık anılarının kendisine Downton Abbey dizisini hatırlattığından bahseder:

Nasıl İngiliz dizisinde anne rolünde ABD’li Leydi Grantham varsa “Türk Downton Abbey”de İngiliz Joan Kim var. Sayfaları çevirdikçe Türkiye’nin yirminci yüzyıl ikinci yarısındaki değişimleri çok boyutuyla gözünüzün önüne geliyor.

Bu özelliğiyle eserin Türk kültürüne, yaşam tarzına, aile yapısı ve değer yargılarına ilişkin pek çok ayrıntıyı içinde taşıdığını söylemek mümkündür. Bu da eseri özde çeviri kılan unsurlardan birisidir. İngilizlerin her zaman mutlaka bir şeyler yazdığını kaydeden Erkan da kitap yazma sürecini anlatırken bu unsurların altını şu sözlerle çizer:

Küçük yaşlardan beri günlük olarak notlar tutuyorum. Türkiye’de yaşamaya başladıktan sonrada yemek, turizm, gelenek ve kültürünü araştırdım. Kendi geçmişim ile birlikte yaşadığım hayatı kaleme aldım. Türklerin misafir severliği ve güler yüzlülüğü beni çok etkiledi. Daha önce küçük çapta kitaplar yazdım ama böyle büyük kapsamlı ilk kez yazıyorum ve birinci baskım oldu. Herkes kitabımı çok beğendi (Aydın Hedef Haber, 2022).

Erkan olumlu tepkiler aldığını “herkes kitabımı çok beğendi” sözleriyle ifade ederken, okurların, bir İngiliz’in gözünden Türk kültür ve yaşam tarzını izlemesine olanak tanıyan anlatının altını çizer sanki. Söz konusu bu anlatı Zeynep Avcı tarafından Türkçeye aktarılarak, Türk okurlarla da buluşur, daha doğrusu eserin Türkçeye çevirisiyle anlatılanlar özüne/aslına döner. 1947 yılında doğan, Kadıköy Koleji’nden sonra, ODTÜ İdari Bilimler Fakültesi ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü’nde öğrenim gören Zeynep Avcı iç kapakta “çevirmen” olarak değil “Türkçeleştiren” olarak yer almıştır. Avcı’nın öz yaşam öyküsünden hareketle yetkin bir çevirmen ve kendisinin de bir yazar olduğunu söylemek mümkündür. Avcı’nın, öykü, oyun, araştırma ve biyografi türünde eserleri bulunmaktadır ve senaryoları Atif Yılmaz, Zülfü Livaneli tarafından filme çekilmiştir. Türkçeye kazandırdığı çeviri eserlerle Avni Dilligil En İyi Çeviri Ödülü’ne (1997), *Tiyatro Tiyatro Dergisi* Yılın Çevirmeni Ödülü’ne (2003-2006), Ankara Sanat Kurumu En İyi Tiyatro Çevirisi Ödülü’ne (2008) değer görülmüştür (Erkan, 2021).

2. Özde çeviri ve aslına çeviri kavramları ve eserde yansımaları

Çalışmamızın veri bütüncesini oluşturan eserin İngilizce-Türkçe karşılaştırmalı incelemesine geçmeden önce çalışmamızın kuramsal arka planını oluşturan özde çeviri ve aslına çeviri kavramlarından kısaca bahsetmek isteriz. Sündüz Öztürk Kasar (2020, s. 3) çeviri göstergebilimi bakış açısıyla kaleme aldığı ve 2012 yılında, Nadine Rentel

ve Stephanie Schwerter'in editörlüğüyle Almanya'da Peter Lang Yayınevi tarafından yayımlanan *Défis et enjeux de la médiation interculturelle* isimli kitapta yer alan "Traduction de la ville sous le point de vue sémiotique: Istanbul à travers ses signes en trois langues [Göstergebilim Bakış Açısından Kent Çevirisi: Üç Dildeki Göstergelerinin Anlatımıyla İstanbul]" başlıklı kitap bölümünde Fransızca olarak "traduction en filigrane" terimiyle kavramlaştırdığı bir olgudan bahseder. Bu kavram, Türkçeye Öztürk Kasar tarafından "özde çeviri" olarak aktarılır ve eserin yayımlandığı dil bağlamında özgün eser olarak üretilmiş ancak özünde zihinsel bir çeviri işleminin yer aldığı bir ürüne işaret eder:

Bir başka deyişle, eserin oluşturulduğu ve sunulduğu dil ve kültür, eserin yansıttığı dil ve kültürden farklıdır: yazar yapıtını oluştururken bir dilden diğerine, bir kültürden diğerine zihninde gerçekleştirdiği bir çeviri işlemi aracılığıyla geçer ve bu zihinsel çeviri işlemi tıpkı kâğıt paraların dokusundaki filigran gibi metnin dokusunda bir iz bırakır. Yabancı kentler ve uzamlar, yabancı tarihsel ve toplumsal gerçeklikler, yabancı kişiler ile bunları temsil eden özel ad göstergeleri üzerine kurulmuş özde çeviri metni okurda rahatlıkla bir özgün eser değil de bir çeviri eser okuduğu düşüncesini uyandırabilir (Öztürk Kasar, 2020, pp. 3-4).

Sözde çevirinin ters köşesi sayılabilecek özde çeviri kavramı Öztürk Kasar'a (2020, s. 4) göre iki şekilde olabilir: 1) Öz bağlamdan (home) yabancı bağlama (abroad) giden özde çeviriler ve 2) Yabancı bağlamdan öz bağlama giden özde çeviriler. Bu iki türü biraz daha ayrıntılandırarak olursak "öz bağlamdan yabancı bağlama giden özde çeviriler" in, "yurt dışında yaşayan yazarların kendisine ait ama kendisinden uzakta kalmış bir diyara, içinde bulunduğu yabancı dil ve kültür bağlamına taşıyan özde çeviri ürünlerini" (Öztürk Kasar, 2020, s. 4) ifade etmek için kullanıldığını; "yabancı bağlamdan öz bağlama giden özde çeviriler" in ise "yabancı bir diyara ait gerçeklikleri, kendisiyle aynı dili ve kültürü paylaşanlara anlatmak isteyen yazarların ürettiği özde çevirileri" (Öztürk Kasar, 2020, s. 5) ifade etmek için kullanıldığını görebiliriz.

Öztürk Kasar ilk gruba örnek olarak Emine Sevgi Özdamar'ın Almanca yayımlanan *Das Leben ist eine Karawanserei* başlıklı romanını gösterir. Von Flotow'un (2000) da "Life is a Caravanserai: Translating translated marginality, a Turkish-German Zwittertext in English" başlıklı makalesinde de ifade ettiği gibi roman, sadece geçtiği yer, karakterler, kullanılan atasözleri, dini ve kültürel öğeler ve siyasi sorunlar açısından Türk kültürünü yansıtmakla kalmaz, cümle yapısı, söz oyunları, vb. bağlamında da Türkçe yazılmış bir esere yakın durur. Eser, 1950'li ve 1960'lı yıllarda Türkiye'de büyüyen bir çocuğun hikayesini Türkçe-Almanca karışımı bir dille anlatır (Von Flotow, 2000, s. 65). Aysel Nursel Durdağı'nın da "Relationship between migration and literary translation" çalışmasında ifade ettiği gibi Emine Sevgi Özdamar "düşüncelerini kaleme alırken aslında bir tür Türk usulü Almanca türetmiş sanki kaynak metne bağlı çeviri yapmış havasında yazın çıkarmıştır" (2018, s. 82). Aynı şekilde Öztürk Kasar ve Gülmüş Sırkıntı'nın (2021) "Çeviri göstergebilimi bağlamında bir özde çeviri örneği: *The Clown and His Daughter*" başlıklı çalışmalarında ele aldıkları Halide Edip Adıvar'ın *The Clown and His Daughter* adlı eseri de Adıvar'ın kendi kültürünü zihinsel çeviri sürecinden geçirerek İngilizce kaleme aldığı düşünülürse ilk gruba dahil edilebilir.

İkinci gruba örnek olarak ise yine Öztürk Kasar'ın (2020) "Çeviri göstergebilimi ile kent göstergebiliminin bütünleşik bağlamında özde çeviri kavramının incelenmesi" başlıklı çalışmasında incelediği İngiliz yazar Jason Goodwin'in *Janissary Tree* başlıklı eseri verilebilir. Goodwin bu eserinde ve bunu takip eden serinin diğer eserlerinde 19. yüzyıl sonu İstanbul'unda geçen kimi olayları anlatır. Söz konusu olaylar erek okur olan İngiliz okurlar için son derece yabancı kalmakta, dolayısıyla, eser okurda çeviri etkisi yaratmaktadır.

İkinci gruba diğer bir örnek de Didem Tuna ve Begüm Çelik'in (2021) kaleme aldıkları "From wiping out of the meaning to overt-interpretation: The translator as covert co-author in rewriting of İstanbul" başlıklı çalışmalarında göze çarpar. Söz konusu çalışmada İstanbul imgesinin yazınsal metin aracılığıyla nasıl oluşturulduğu ve çevirmenin bu imgeyi nasıl ele aldığı anlatılmıştır. Söz konusu çalışmada ele alınan Eric Ambler'in yazdığı *The Light of Day* başlıklı eser ikinci gruba örnektir, zira eserde yer alan İstanbul imgesi yazarın zihinsel çeviri sürecinin bir sonucudur.

Her ne kadar böyle bir sınıflandırma yapmasa da Umut Can Gökdoğan'ın (2018) "Yabancı dil yaratımı ve 'kökensiz çeviri' kavramları üzerinden bir çeviriyi okumak" başlıklı çalışmasında ele aldığı Fransız yazar Gentile Arditty Püller'in, *Moisson de Cendres* adlı romanı da bu şekilde ele alınabilir. Gökdoğan, Püller'in kaynak metni oluştururken adeta bir nevi yazar/çevirmene dönüştüğünü ve bir çeviri etkinliği gerçekleştirdiğini ifade ederek, "özde çeviri" ve "aslına çeviri" kavramlarının Fransızca karşılıkları olan "traduction en filigrane" ve "rétro-traduction" kavramlarına atıfta bulunur.

Bu ikinci grupta yer alan metinler yabancı dilden anadile doğru bir zihinsel çeviri işleminden geçmişlerdir. Öztürk Kasar'ın (2020, s. 5) da ifade ettiği gibi bu ürünlerin çıkış noktasında yazarın bu yabancı diyara duyduğu hayranlık gibi olumlu güdülenmeler söz konusu olabileceği gibi kınama, hor görme gibi olumsuz tepkiler de yer alabilir; kimi zaman da tarafsız bir yaklaşımla davranmak söz konusu olabilir. Yukarıda alıntılanan çalışmalarda da bahsedildiği üzere, yabancı bir dünyanın çok iyi tanınmasını gerektiren bu tür bir üretimde her şeye karşın kimi algılama farklılıkları da mevcut olabilir ve bu farklılıklar metinde bir iz bırakabilir.

Bu makalenin konusu olan *Lady Who*'nun, öncelikle bir özde çeviri olarak, Öztürk Kasar'ın ele aldığı ikinci kategoride (yabancı bağlamdan öz bağlama giden özde çeviriler) yer alan bir yapıt olduğu söylenebilir. Türkiye'de, özellikle İstanbul ve Aydın'da geçen romanda, altmış yıllık bir sürede, Türk aile hayatı, değer yargıları ve yaşantısı kent göstergelerinin doğal diliyle yansıtılmıştır. Eser, aslında Erkan'ın geçirdiği zihinsel çeviri sürecinin bir sonucudur. Yine ikinci kategoride belirtildiği üzere bu ürünün de çıkış noktalarından biri yazarın Türkiye'ye duyduğu hayranlık ve sevgi gibi olumlu güdülenmelerdir. Erkan kitabında Türkiye ile ilgili şu olumlu yoruma yer vermiştir:

Bence Türkiye'yi hem benzersiz hem de anlaşılması güç kılan şey kendi coğrafi sınırları içindeki çelişki ve çeşitliliktir. Anadolu'nun renkli geçmişi, kültürü ve dinsel özellikleri düzlüklerinde yüzyıllardır boy gösteren çeşitli gezgin kavimlerin yaptığı, tarımla, savaşlarla ve geride bıraktıkları tabakalar halindeki uygarlık izleriyle biçimlenmiştir. Bu bazen ürkütücü görünebilir ama bence en güzel yanı büyüleyici olmasıdır. Anadolu'nun birçok yerine gittim, çok ilginç insanlarla tanıştım ve mahalli özelliklerinin tadını çıkardım (2021, s. 173).

Yazarın Türk kültürüne hayranlığını ve Türk geleneklerine bağlılığını ifade eden bir başka yorumu da şu şekildedir:

Hayatı kutlamayı ve kırsalda yaşamayı çok seven bir aile olarak, bayram, düğün, cenaze, özel bayramlar gibi yerel geleneklerin çoğuna katıldım, bayraklar asıp Atatürk tişörtleri giydim. Bana yalnızca bir gelenek söyleyin, seve seve katılırım! (Oksijen, 2021).

Yukarıdaki alıntılardan da tahmin edileceği gibi arkasında yatan neden ne olursa olsun bir özde çevirinin özelliklerinden biri sayılabilecek kültürel unsurlar eserde yoğun şekilde yer almaktadır. Erkan'ın kişisel yaşamı ile Türkiye'ye özgü mahalli özellikler eserde bir arada anlatılmıştır. Erkan, Galler'de doğup büyümüş farklı bir coğrafya, kültür ve dine mensup biri olarak erek kitlesine, yani İngilizce okuyan batı dünyasına, uzun yıllardır yaşadığı ve benimsediği bir yabancı kültürü anlatır. Erkan, Kasım 2021'de Sakıp Sabancı Müzesi'nde kitabının tanıtımında, bu durumu "bu ülkede değişen şeylerin hayatımın seyriyle yakından ilişkili olduğunu fark ettim" diye ifade eder (Kandemir, 2021). Yazar, Türkiye'de geçirdiği altmış yıllık süreyi, bu sırada tanıştığı insanları, İstanbul'un değişim sürecini kendi gözlem ve hikayeleri yoluyla aktarmak üzere yola çıkmasında ona ilham veren şeyin torunlarına yıllar önce onu bir yabancı olarak bağrına basan Türkiye'yi daha yakından tanıtmak olduğunu da ifade etmiştir. Erkan'ın anıları 1960'lar, 1970'ler ve 1980'lerin İstanbul'una uzanır ve anlatıları, Türkiye'nin ilk First Leydisi Latife Hanım'la yediği öğlen yemeği dahil o zamanın sıra dışı kişilerini de kapsar (*DidimVoices*, 2022).

Dolayısıyla, Erkan'ın kitabı kaleme alırken olumlu duygularla hareket ettiğini ve kendi kültüründen olan İngilizlere Türkiye'nin zenginliğini aktarmak istediğini, bunu yaparken de yoğun olarak Türk kültürüne özgü öğeler kullandığını söyleyebiliriz. Buna ek olarak yazarın Türkiye'de yaşayan arkadaşlarına bir İngilizin gözünden Türkiye'yi anlatmak istediğini şu sözlerinden çıkartabiliriz:

Kitabı İngilizce yazdım ama doğal olarak Türkçe konuşan arkadaşlarımda da o yılları benimle yaşamasını istedim. Bildiğim bir şey varsa Türkiye'yi ziyaret eden herkesin ülkenin doğal güzelliğine hayran olduğu ve insanların misafirperverliği ve nezaketinden çok etkilendiği. Uluslararası moda dergilerinden birinden yabancı bir gazeteci gelmişti İstanbul'a, Nişantaşı'nda yürürken, Nişantaşı'nda yürüyen kadınların Londra ya da New York sokaklarında yürüyenlerden daha şık olduğunu söylediğini hatırlıyorum (Oksijen, 2021).

Bu alıntıda kastedilen kavramın eserin aslına çevirisi olduğunu söylemek hatalı olmaz. "Aslına çeviri" sürecini diğer çeviri süreçlerinden ayrı tutmak gerekir. Özde çeviriye dahil olan iki dil ve kültür olduğunu kabul edersek, ki bu bizim örneğimizde Türkçe ve Türk kültürü ile İngilizce ve İngiliz kültürüdür, söz konusu eserde yer alan zihinsel çeviri sürecinin Türkçeden İngilizceye yapıldığını söyleyebiliriz. Daha sonra ise eser, Zeynep Avcı'nın çevirisiyle, özde çevirinin çıkış noktası olan Türkçeye yani tekrar aslına dönmüştür. Aşağıda yer alan bölümde bu iki durum temsili örnekler ile daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

3. Yöntem ve inceleme: Özde çeviri *Lady Who* ve aslına çevirisi *Kim Bu*'da yer alan kültürel öğeler

Farklı bir anadile sahip ve başka bir kültürün içinde doğup büyüyen yazarın, kendi verdiği röportajlarından da hareketle, Türkiye'de yaşadığı yılları anadilinde anlattığı kitabını İngilizcesinden okuyacak okurları düşünerek yazdığını varsayabiliriz. Bu varsayımdan hareketle, büyük bir olasılıkla yazarın kendisine de Türkiye'de farklı veya ilginç gelen, ilk başta anlamakta zorlandığı unsurların izlerini sürebilmek için, bu çalışmada, yoğun bir şekilde yer alan ve yazarın zihinsel çeviri izlerinin gözlemlenebildiği kültürel öğelere odaklanılmıştır. Bu öğelerin ilk olarak Erkan'ın zihninde nasıl İngilizceye aktarıldığı, sonrasında ise Türkçeye nasıl geri döndürüldüğü irdelenmeye çalışılacaktır.

Lady Who başlıklı anı biyografi incelenirken kitaptaki kültürel öğeler, özde çevirilerin incelendiği farklı çalışmalarda (Öztürk Kasar, 2020; Öztürk Kasar & Gülmüş Sırkıntı, 2021) kültürel göstergeler incelenirken kullanılan sınıflandırmalar göz önünde tutularak alt başlıklara ayrılmıştır. Dolayısıyla, Erkan'ın özde çeviri olarak nitelediğimiz *Lady Who* başlıklı romanı ve Zeynep Avcı tarafından yapılan Türkçe aslına çevirisi *Kim Bu* şu başlıklar altında incelenecektir: Özel adlar (yer adları, kişi adları, eser adları, kurum ve kuruluş adları), hitap biçimleri, deyim, deyiş ve kalıplaşmış sözcük birliktelikleri, tarihi öğeler, dini öğeler, yemek kültürüne ilişkin öğeler, toplumsal yaşam, gelenek ve göreneklere ilişkin öğeler (Göz önünde bulundurulmuş sınıflandırmalar için bkz. Öztürk Kasar, 2020; Öztürk Kasar

& Gülmüş Sırkıntı, 2021). Kaynak metinde yer alan kültürel ögeler listelendikten sonra erek metindeki karşılıkları bulunmuş, ardından içlerinden temsili örnekler belirlenerek, sınıflandırılmıştır.

3.1. Özel adlar

Çalışmaya konu olan kitap incelendiğinde, yukarıda belirtilen nedenler dolayısıyla, Türk kültürüne ait yazar, sanatçı, sanat yapıtları, sanat olayları ve yerlere ait özel adların yoğun olması beklenen bir şeydir. Bu özel adları yer adları, kişi adları, eser adları, kurum ve kuruluş adları olarak alt gruplara ayırmanın örnekleri incelemede kolaylık sağlayacağı düşünülmüştür. İncelenecek ögeler tüm çalışma boyunca görünürlüğü sağlama açısından hem özde çeviride hem aslına çevirilerde koyu puntolarla belirginleştirilmiştir. Yazarın italik veya tek tırnak kullandığı kısımlar aynen aktarılmıştır.

3.1.1. Yer adları

Bu başlık altında yer adları ele alınacak ve kullanılan çeviri stratejileri göz önünde tutularak karşılaştırmalı bir inceleme yapılacaktır. Aşağıdaki tablolarda benzer stratejilerin uygulandığı örnekler bir arada ele alınacağı için örnekler toplu olarak verilmiş, ardından değerlendirmelere geçilmiştir.

Örnek 3.1.1.1

Özde Çeviri	Off again, we stopped at Narmanlı Han, a charming han , 'Caravanserai' to leave a note for Aliye Berger-Bronai, artist, socialite and friend of the Arbels, who was the youngest of six siblings born into the prominent Shakir family of Istanbul and held court in her artistic salon in Beyoğlu, before arriving at the oldest and shortest underground funicular railway in Europe, built in 1875. (2021, s. 25)
Aslına Çeviri	Tekrar yola düşerek Narmanlı Han'a yöneldik; sosyetik bir sima ve Arbellerin dostu olan sanatçı Aliye Berger-Boronai'ye bir not bırakacaktık. Aliye Hanım İstanbullu ünlü Şakir ailesinin altıncı çocuğunun en küçüğüydü ve atölyesi Beyoğlu'ndaki dünyanın en kısa yeraltı ulaşım aracı olan 1875'te yapılmış Tünel'e yakındı. (2021, s. 25)

Örnek 3.1.1.2

Özde Çeviri	In 1968, Nuri Bey purchased Çürüksu Mehmet Pasha Yalısı, an 18th century <i>yalı</i> 'waterside residence' in dire need of repair set in a garden overlooking Leandros (Maidens') Tower in the Sea of Marmara from his friend, Belkıs (Çürüksulu) Râtib. (2021, s. 35)
Aslına Çeviri	Nuri Bey 1968'de dostu, Çürüksulu Belkıs Hanım'dan 18.yüzyılda yapılmış, Kız Kulesi'nin karşısında, geniş bir bahçe içinde ve ciddi bir onarıma ihtiyacı olan Çürüksulu Yalısı'nı satın aldı. (2021, s. 35)

Örnek 3.1.1.3

Özde Çeviri	The name of the first bridge recently changed to 15 Temmuz Şehitler Köprüsü (15th July Martyrs' Bridge) . I call the bridges First, Second and Third. (2021, s. 136)
Aslına Çeviri	Birinci köprüsünün adı daha sonra 15 Temmuz Şehitler Köprüsü olarak değiştirildi. Ben onlara Birinci, İkinci ve Üçüncü köprü diyorum. (2021, s. 136)

Örnek 3.1.1.4

Özde Çeviri	On a warm, summer evening, what could be more satisfying than a glass of wine on the lawn of the outer court of Topkapı Palace before settling under the high dome of Hagia Eirene , nesting home to musically inclined birds who perch in silent reverence as music fills the air in one of the most beautiful Byzantine churches in the city? (2021, s. 142)
Aslına Çeviri	Ilık bir yaz akşamında şehrin en güzel kiliselerinden biri olan , konser başladığında müzik sever kuşların sessizce sütunlara tünediği Aya İrini'nin kubbesi altına geçmeden önce Topkapı Sarayının dış avlusunda bir kadeh şarap içmekten güzel ne olabilir? (2021, s. 142)

Örnek 3.1.1.5

Özde Çeviri	Erol Tabanca was born in the city of Eskişehir , (the ancient Phrygian city of Dorylaeum) in central Anatolia which lies along the Porsuk River. (2021, s. 200)
Aslına Çeviri	Erol Tabanca Orta Anadolu'da eskiden Dorlion adında bir Frigya şehri olan ve Porsuk çayı kıyısındaki Eskişehir'de doğmuştu. (2021, s. 200)

Örnek 3.1.1.6

Özde Çeviri	Eskişehir , a town meandering around the Porsuk River means Old City which it certainly was[...] (2021, s. 203)
Aslına Çeviri	Porsuk çayının çevresinde kurulu Eskişehir günümüzde[...] (2021, s. 203)

Örnek 3.1.1.7

Özde Çeviri	In those days it was called Çirkinceköy , 'ugly village', a ploy by the Greeks to ward off nosy Turks from neighbouring villages[...] Visiting in 1926, the governor of İzmir was astonished to find such a charming village nestling amongst in a forest and renamed it Şirince Köyü 'Pretty village'. (2021, s. 209)
Aslına Çeviri	O zamanlar meraklı komşuları Türk köylülerine karşı tavrı olarak Rumlar bu köye Çirkinceköy adını vermişler[...] 1926'da burayı ziyaret eden İzmir Valisi orman içinde bu kadar güzel bir köy görünce ona Şirince adı vermiş. (2021, s. 209)

Örnek 3.1.1.8

Özde Çeviri	We drove back to the village stopping outside the crowded cafe for Aydın to shout, 'Follow me Çinçin , Çinçin ' and sped off. (2021, s. 113)
Aslına Çeviri	Köye dönüp kalabalık kahvenin önünde durduğumuzda Aydın, "Beni takip edin, Cincin Cincin! " diye bağırdı ve hızla yola koyuldu. (2021, s. 113)

Örnek 3.1.1.9

Özde Çeviri	[...]Hamza Erkan was sent to open a bank in Erzurum, a small town in Eastern Turkey . (2021, s. 119)
Aslına Çeviri	Hamza Erkan genç bir müdürken bir bank şubesi açmak için Erzurum'a gönderilmiştir. (2021, s. 119)

Yukarıda temsili örnekleri verilen özel yer adlarının çevirisine baktığımızda yazarın örneklerin büyük bir kısmında yer adlarının önce Türkçelerini yazdığını (örn: Narmanlı Han) bunların hemen ardından İngilizce açıklamalarını (örn: a charming han, 'Caravanserai' [büyüleyici bir han, Kervansaray]) verdiğini görürüz. Mesela, Örnek 3.1.1.2'de yazar İngiliz okur için Kız kulesinin yerini, yalı ve konak kavramlarını bir çevirmen gibi açıklamalar yaparak (örn: Leandros (Maidens') Tower in the Sea of Marmara [Marmara denizinde Leandros (kız) kulesi]) anlatmıştır.

Yazar, Türkçe bıraktığı özel yer adlarını italik harflerle yazmıştır. Açıklamalarını kimi zaman tek tırnak (örn: 'Caravanserai') kimi zaman da parantez içine (örn: (the ancient Phrygian city of Dorylaeum)) olarak görünür hale getirmiştir. Kişi adlarını ilgilendiren bir yorum olmakla birlikte, Örnek 3.1.1.1'de de geçtiği üzere, Erkan, zaman zaman özel adların yazılışlarını İngilizcedeki sesletimlerini dikkate alarak (örn: Shakir family) yazmıştır. Eserin bu yönleriyle de özde çeviri özellikleri gösterdiğini, yazarın tıpkı bir çevirmen gibi geçirdiği zihinsel çeviri sürecinin ardından bir filigran gibi gizli olan kültürü ön plana çıkartmak için müdahalede bulunarak yer isimlerini İngiliz okurun okuyacağı hale getirdiğini söyleyebiliriz.

Aynı özel adların Türk okur için yapılan aslına çevirisine bakıldığında ise bu açıklamaların Türk okur için gerekli olmadığı düşünülerek, yalnızca adların Türkçeye aktarıldığı, açıklamaların ise silindiği gözlemlenmiştir. Aslına çeviri yapılırken, çevirmen Zeynep Avcı'nın Türk okuru göz önünde bulundurarak çeviri yaptığı ve Türk kültürüne ait özel isimleri aslına çevirdiği gözlemlenmiştir. Örnek 3.1.1.4'te İstanbul'da yer alan Aya İrini'den bahsedilmektedir, söz konusu kilise "one of the most beautiful Byzantine churches in the city" [şehirdeki en güzel Bizans kiliselerinden biri] olarak İngiliz okur için açıklanmıştır. Aslına çevirisinde ise bu açıklama "şehrin en güzel kiliselerinden biri" şeklinde verilmiş, kilisenin bir Bizans kilisesi olduğu bilgisi silinmiştir. Bunun nedeni Türk okur için "kilise"nin tüm Hıristiyan dünyasını simgeleyen bir ibadet yeri olması olabilir. Kilisenin hangi mezhebe ait olduğu (örn: Bizans, Anglikan) İngiliz okur için önem arz ederken Türk okur için bunun belirtilmesi bu tür bir bağlamda gerekli görülmemiş olabilir. Dolayısıyla aslına çeviride çevirmen daha az ayrıntı vermiştir. İncelenen örneklerden sadece Örnek 3.1.1.5'de Eskişehir ile ilgili verilen tarihi bilgi (eskiden Dordion adında bir Frigya şehri olan ve Porsuk çayı kıyısındaki Eskişehir) büyük bir olasılıkla Türk okur için de bu tarihi bilginin yararlı olacağı düşünülerek aslına çeviride tutulmuştur.

Öztürk Kasar'ın (2020, s. 5) belirttiği üzere özde çevirinin söz konusu olduğu "bu tür bir üretimde her şeye karşın kimi algılama farklılıkları da mevcut olabilir." Galli Erkan Türkiye'de uzun yıllar yaşamış, Türkçeyi öğrenmiş, kültürünü özümsemiştir, ancak özellikle Örnek 3.1.1.8'e ve Örnek 3.1.1.9'a bakıldığında bu algılama farklılıkları daha net anlaşılabilir. Örnek 3.1.1.8'de geçen Aydın'da yer alan "Cin Cin kalesi"ni yazar "Çinçin" olarak aktarmıştır. Her ne kadar internet üzerinden yapılan araştırmalarda bu tür bir bulguya rastlanmadıysa da bu özel adın halk arasında bu şekilde sesletiliyor olması da olasılıklar dahilindedir. Ancak bu düşük bir olasılıktır çünkü aslına çevirisinde çevirmen bu özel adı düzeltmiş ve Türkçede geçtiği şekliyle "Cin Cin" olarak kullanmıştır.

Örnek 3.1.1.8'de ise Erzurum ilini anlatmak için de yazar "a small own in Turkey" [Türkiye'nin doğusunda küçük bir kasaba] şeklinde bir açıklamada bulunmuştur. Kitapta Erzurum şehrinin konu olduğu tarihte her ne kadar şehir görece az gelişmiş ve günümüzdeki kadar büyük olmasa da 'küçük bir kasaba' açıklamasının bu şehri tanımlamaktan uzak olduğu söylenebilir. Aslına çeviride Avcı bu açıklamaya yer vermemiştir.

3.1.2. Kişi adları

Kişi adları açısından da iki dil ve kültür arasında farklılıklar vardır. Yazar, eserin daha en başında, kitabın başlığına da ilham olan bir anekdot anlatır, kendi adına göndermede bulunan "Kim" isminin Türkçe karşılığı itibari ile yarattığı yanlış anlaşılmalardan bahseder:

Many people in Britain use endearing nick-names left over from their childhoods and the title of this book is a pun on my nick-name which is Kim and was fine until I came to Turkey. But in Turkish, Kim means 'Who' which is rather unfortunate and is met first with a look of surprise, a pause and then a smile and hoots of laughter. Conversation goes something like this:

‘Merhaba, senin ismin ne?’ (What is your name?) – Benim ismim, Kim (My name is who), ‘Ne?’ (What) – ‘Kim’ (Who) and on it goes but it broket he ice, I made friends and no-one ever forgets my name. (2021, s. 6).

Britanya’da pek çok kişi sevimli çağrışımları olan, çocukluktan kalma takma adlar kullanır. Bu kitabın başlığındaki Kim de benim takma adımdı ve Türkiye’ye gelene kadar her şey yolundaydı. Kelimenin Türkçe karşılığı nedeniyle adım önce şaşkınlıkla sonra ya bir tebessümle veyahut kahkahalarla karşılanıyordu. Şöyle sohbetlere yol açabiliyordun:

“Merhaba, adınız ne?”

“Adım Kim.”

“Ne?”

Böyle başlıyorduk, derken sohbet geliştikçe buzlar eriyordu. Bu sayede Türkiye’de tanıştığım, dost olduğum hiç kimse adıma unutmadı. (2021, s. 6)

Kişi adlarının en belirginlerinden olan bu örnek dışında da pek çok örnek incelenmiştir, aşağıda temsili olarak seçilmiş üç örnek anlatılmıştır.

Örnek 3.1.2.1

Özde Çeviri	The Park Hotel’s spacious dining-room, with its pristine white linen and embossed silver cutlery, served famous guests such as Mustafa Kemal Atatürk, writer Yahya Kemal and Prime Minister Adnan Menderes. (2021, s. 30)
Aslına Çeviri	Park Otelin ferah yemek salonu eski tarz beyaz masa örtüleri ve işlemeli gümüş yemek takımlarıyla Mustafa Kemal Atatürk, Yahya Kemal, Adnan Menderes gibi birçok ünlü misafire hizmet etmişti. (2021, s. 30)

Örnek 3.1.2.2

Özde Çeviri	The most popular names at the time were patriotic, nationalist, professional, and place of birth. Here are a few surnames: <i>Çiftçi</i> - farmer, <i>Erkan</i> - blood of a soldier, <i>Tabanca</i> - gun, <i>Erkara</i> - black soldier, <i>Mardin</i> - birthplace, <i>Hammamcıoğlu</i> – son of a bathkeeper, <i>Pirinçcioğlu</i> – son of a ricegrower, <i>Eczacıbaşı</i> – head chemist. (2021, s. 82)
Aslına Çeviri	O sırada yurtsever, milliyetçi ya da mesleki durumunu ve doğum yerini belirten soyadları makbulmüş. Çiftci, Erkan, Tabanca, Erkara, Mardin, Hamamcıoğlu, Pirinçcioğlu, Eczacıbaşı gibi. (2021, s 82)

Örnek 3.1.2.3

Özde Çeviri	She sent a copy of <i>The Sabres of Paradise</i> to Aydın, signed, ‘for Shaplı Aydın O. Erkan’, from a proud new member of the family, Shouanette¹ , the author Lesley.’ (2021, s. 94) Footnote 1: Shouanette was the beloved wife of Imam Shamil
Aslına Çeviri	Aydın’a <i>Cennetin Kılıçları</i> kitabının imzalı nüshasını gönderdi. İthafa şöyle yazmıştı: “Shaplı Aydın O. Erkan için, ailenin gururlu bir üyesi Shouanette’den¹ , yazan Lesley.” (2021, s. 94) Dipnot 1: Shouanette, Şeyh Şamil’in çok sevdiği eşiydi

Arka planında İstanbul, Aydın gibi Türk şehirlerinin geçtiği bu kitapta adı geçen kişilerin birçoğu da doğal olarak Türk’tür. Yazar altmış yılını geçirdiği ülkedeki anılarını anlatırken bir yandan da Türkiye ve Türkiye’deki gelişmeler, buradaki siyasi ve sosyal yaşam hakkında da bilgi vermektedir. Tıpkı yer adlarında olduğu gibi kişi adlarının geçtiği yerlerde de İngiliz okur için eklemeler yapmıştır (örn: writer Yahya Kemal and Prime Minister Adnan Menderes [yazar Yahya Kemal, başbakan Adnan Menderes]) ya da Örnek 3.1.2.2’deki gibi Türkiye’de kullanılan soyadların düz anlamlarını vermiştir. Ancak bu noktada yazarın zihinsel bir süreçten geçerek gerçekleştirdiği özde çeviride yaptığı

açıklamalarda “bir yazar” olarak adlandırdığı Yahya Kemal'in Türkiye’de daha çok şair kimliği ile ön plana çıktığını da eklemek gerekir. Dolayısıyla özde çevirideki algılama farklılıkların izlerine kişi adlarının çevirisinde de rastlamak mümkündür.

Söz konusu isimler kendi coğrafyasına dönerken, bu kez Türk okur göz önünde bulundurularak bir çeviri yapılmış, doğal olarak Türk kültüründe tanınan bu isimlerdeki açıklamalar kaldırılmıştır. Dolayısıyla bu sırada Erkan'ın Yahya Kemal'i bir yazar olarak tanıdığı, bildiği bilgisi de yok olmuştur.

Örnek 3.1.2.3'te ise özel ad özde çevirisinde dipnot kullanımı dikkat çekmektedir. Yazın çevirisinde zaman zaman başvurulan çeviri yöntemlerinden biri olan dipnotlar okur için yeterince açık olmayan yerlerde ek bilgi vermek amacıyla yazar, çevirmen ve editörler tarafından kullanılır. Yazar da burada İngiliz okur için gerekli gördüğü bilgiyi dipnot şeklinde vermeyi tercih etmiştir. Özel adın aslına çevirisinde de büyük bir olasılıkla bu tarihi bilginin genel okur tarafından bilinmeyeceği öngörüsüyle dipnot korunmuş ve hatta Imam Şamil, Şeyh Şamil olarak Türkçeleştirilirken eşi Shouanette olarak, muhtemelen söz konusu not bu şekilde olduğu için, İngilizcede sesletildiği şekilde, bırakılmıştır.

3.1.3. Eser adlar

Aşağıda bazı örneklerini incelediğimiz eser adları romanda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Erkan'ın Türk kültürüne sadece Türkiye’de yaşamak suretiyle değil söz konusu eserleri okuyarak da aşinalık kazandığı düşünüldüğünde bu eser adları önemlidir.

Örnek 3.1.3.1

Özde Çeviri	I didn't see much of the town on that occasion, but I did catch a glimpse of the huge rock above the town, which had inspired writer, Yaşar Kemal, first Turkish writer to be nominated for the Nobel Prize in Literature, to write, <i>İnce Memed (Mehmed, My Hawk)</i> . He wrote a novel in 1960's called <i>Tek Kanatlı Bir Kuş (One Winged Bird)</i> , which was recently published 40 years since it was written, about the fear which spreads in society like a contagious disease. (2021, s. 69)
Aslına Çeviri	O gidişimde şehri iyi gezememiştim ama <i>İnce Memed</i> romanıyla meşhur, Türk yazarlar içinde Nobel Edebiyat Ödülü'ne ilk kez aday gösterilen Yaşar Kemal'e ilham kaynağı olan, şehrin ortasında devasa kaya dikkatimi çekmişti. <i>Tek Kanatlı Kuş</i> romanı askerliğini yaptığı Kayseri'deki bu kayadan söz eder ve toplumda hastalık gibi yayılan korkuyu anlatır. (2021, s. 69)

Örnek 3.1.3.2

Özde Çeviri	His biography of 'Atatürk, The Rebirth of a Nation' written in 1964, is considered the definitive work on the life of the founder of the Turkish Republic. (2021, s. 138-139)
Aslına Çeviri	1964'te yazdığı <i>Atatürk, Bir Milletın Yeniden Doğuşu</i> , kitabı Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu üstüne kusursuz bir çalışma olarak kabul edilir. (2021, s. 139)

Örnek 3.1.3.3

Özde Çeviri	Hatem Ete and Coşkun Taştan wrote in the introduction to <i>The Gezi Protests</i> that it was one of the most striking social-political developments in Turkey in recent history [...] (2021, s. 206)
Aslına Çeviri	<i>Kurgu ile Gerçeklik Arasında Gezi Eylemleri</i> adlı kitaplarının sunuşunda Hatem Ete ve Coşkun Taştan [...] Türkiye'nin yakın tarihindeki en çarpıcı toplumsal ve siyasal gelişmeler olduğunu [...] yazdılar. (2021, s. 206)

Kitap adlarının özde çevirisinde Erkan Türkçe kitapları Türkçe adlarıyla (örn: *İnce Memed*) aktarmış yanlarına parantez içinde İngilizcelelerini (örn: *Mehmet, My Hawk*) yazmıştır.

Yazar, bu bölümdeki ikinci ve üçüncü örneklerde ise İngilizce kitapların adlarını İngilizce olarak bırakmıştır. İkinci örnekte İskoçyalı tarihçi Lord Kinross'un Atatürk ile ilgili kitabının adının yanına bu kitabın bir biyografi olduğu bilgisini eklemiştir. Aslına çevirilerinde kitapların yalnızca Türkçe adları yer almış ve *Atatürk, Bir Milletten Yeniden Doğuşu* adlı kitabın bir biyografi olduğu bilgisi çıkarılmıştır.

Bu bölümdeki son örnekte *The Gezi Protests* olarak kitabın İngilizce baskısında kullanılan adına yer verilmiştir. Aslında kitap İngilizcede *The Gezi Park Protests* olarak basılmıştır. Aslına çeviride ise kitaptan Türkçede yayımlanan adıyla *Kurgu ile Gerçeklik Arasında Gezi Eylemleri* şeklinde bahsedilmiş ve kitabın adı aslına dönmüştür.

3.1.4. Kurum ve kuruluş adları

Eser boyunca kamu kurum ve kuruluşlarına ve özel şirket isimlerine sıklıkla atıfta bulunulduğu görülmüştür. Aşağıdaki örneklerde atıfta bulunulan bu kurum, kuruluş ve şirket isimlerinden iki tanesi temsili olarak incelenecektir.

Örnek 3.1.4.1

Özde Çeviri	In 1995 he returned Turkey and founded Polimeks, a construction company , with Cem Siyahi, his best friend from primary school in Eskişehir. (2021, s. 202)
Aslına Çeviri	1995'de Türkiye'ye dönerek Eskişehir'de ilkokulu birlikte okuduğu, en iyi dostu Cem Siyahi ile Polimeks'i kurdu. (2021, s. 202)

Örnek 3.1.4.2

Özde Çeviri	It was with great dismay the Milli İstihbarat 'secret police' learned of her presence and she was arrested. (2021, s.101)
Aslına Çeviri	Milli İstihbarat onun kim olduğunu öğrenince dehşete kapılmış ve bu yüzden tutuklanmış. (2021, s. 101)

Örnek 3.1.4.1'de özde çevirmen zihinsel çeviri sürecinde özel şirket (Polimeks) adının yanına şirketin niteliğini (inşaat şirketi) eklemeye gereği duymuştur. Bu örneğin aslına çevirisinde ise çevirmen şirketin adını Türkçeye aktarırken İngilizce kitaptaki açıklamayı eklemeye gereği duymamıştır.

Örnek 3.1.4.2'de ise yine karşımıza bir algılama farklılığı ya da bir ifade farklılığı çıkmaktadır. Erkan'ı bir "çevirmen" olarak kabul ettiğimiz takdirde her ne kadar özgün bir yapıtı inceliyor da olsak bu metnin arka planında yazarın zihninde gerçekleşen bir çeviri sürecinin varlığı açıkça ortadadır. Yazar resmi kurumun adını "Milli İstihbarat" olarak Türkçe adıyla bırakarak italik harflerle yazmış, hemen ardından da "secret police" [gizli polis] olarak bir açıklama yapmıştır. Milli İstihbarat Teşkilatı gizli polis değil bir istihbarat kurumudur. Dolayısıyla özde çeviride bir anlamsal farklılık doğmuştur. Kitabın aslına çevirisinde ise sadece kurumun adı verilmiş, bu açıklama eklenmemiş, dolayısıyla Erkan'ın zihnindeki süreç ve algılama farklılığı aktarılmamıştır.

3.2. Hitap biçimleri

Eserde Türkçeye özgü hitap biçimleri yoğun olarak yer almaktadır. Erkan'ın bunlar üzerine kafa yordüğünü kitabın ön sözünde hitap biçimlerine dair yaptığı açıklamadan da çıkartabiliriz:

Erkeklerin bazılarını Bey, kadınların bazılarını da Hanım olarak adlandırdım. Bu ünvanların insanların yaşlarına ya da mevkilerine saygı olarak kullanıldığını öğrendim. Ben de onlara, bana tanıştırdıkları şekilde hitap ettim (2021, s. 8).

Erkan'ın kitabın ön sözünde bahsettiği "bey" ve "hanım" hitapları dışında kalan hitap biçimlerinde de belli stratejileri uyguladığını aşağıdaki örneklerden görebiliriz.

Örnek 3.2.1

Özde Çeviri	Bedii Bey and Afife Hanım were a handsome couple. (2021, s.18)
Aslına Çeviri	Bedii Bey ve Afife Hanım etkileyici bir çiftti. (2021, s. 18)

Örnek 3.2.2

Özde Çeviri	'Ah Hıfzı Bekata Beyefendi (sir). Good man, one of us.' (2021, s. 53)
Aslına Çeviri	"Ah Hıfzı Bekata Beyefendi! İyi adamdır, bizdendir," dedi. (2021, s. 53)

Örnek 3.2.3

Özde Çeviri	' Kim Abla , 'sister' Kim Abla, Kim Abla.'(2021, s. 177)
Aslına Çeviri	" Kim Abla! Kim Abla! Kim Abla!" (2021, s. 177)

Örnek 3.2.4

Özde Çeviri	' Dede , grandfather would be proud.'" (2021, s. 179)
Aslına Çeviri	" Dedem gurur duymuştur." (2021, s. 179)

Örnek 3.2.5

Özde Çeviri	Necmettin Erbakan, known as hoca 'teacher' planted the seeds of pro-Islamic politics by strengthening ties with Muslim World rather than the West. (2021, s. 161)
Aslına Çeviri	Kendisine " Hoca " denen Necmettin Erbakan bağlarını Batı'dan çok Müslüman dünyasıyla güçlendirerek açıkça İslam yanlısını siyasetin temellerini attı. (2021, s. 161)

Erkan, hitap biçimlerini, kitabın ön sözünde ve çalışmanın başında da belirtildiği üzere, Türklerle tanıştırıldığı şekilde (örn: Afife Hanım) aktarmaktadır. Örnek 3.2.1'de görüldüğü üzere İngilizce kitabında Türkçe hitapları korumuş (örn: Bedii Bey) ve melez bir dil yaratmıştır, alan yazına bakıldığında çeviri eserlerin melez bir tür olduğu üzerine yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların ışığında, söz konusu eserin özgün olarak kaleme alınmasına rağmen bu özelliği ile de bir çeviri gibi okunabileceğinin altını çizmek gerekir. Yazar kimi zaman da aynen aktardığı Türkçe hitap biçiminin yanına parantez içinde (örn: Beyefendi (sir)) veya tek tırnak içinde (örn: 'Kim Abla, 'sister') İngilizcesini eklemiştir. Yanına açıklamasını yaptığı Türkçe hitapları zaman zaman italik harflerle yazdığı da gözlemlenmiştir. Tüm örneklerin aslına çevirilerinde açıklamalar silinmiş, italik harfler kullanılmamıştır.

Bu bölümdeki son örnekte yer alan hitap biçimi ise diğer örneklerdeki hitaplardan kısmen farklıdır. Türkiye'de bir dönem başbakanlık yapmış olan Necmettin Erbakan için kullanılan "hoca" lakabı Türkçede iki anlama gelmektedir. Birincisi İTÜ üniversitesinde yapmış olduğu üniversite hocalığına bir göndermedir, diğeri de siyasal İslam'ın lideri olarak görüldüğü için İslami bir ünvan olan hocadır. Özde çeviride açıklama olarak kullanılan "teacher" [öğretmen] sözcüğü bu iki karşılığı da açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Türkiye'de öğretmen hitabı daha çok ilk ve orta eğitimde kullanılmaktadır. Bu örneğin aslına çevirisinde ise "Hoca" hitabı ikili tırnak içine alınmış ve ilk harfi büyük harfle yazılmıştır. Herhangi bir açıklama eklenmemiştir, dolayısıyla aslına çeviride, özde çevirideki zihinsel çeviri işleminin silindiği görülmektedir.

3.3. Deyim, deyiş ve kalıplaşmış sözcük birliktelikleri

Türkçenin zenginliği sayılan deyim ve deyişler, Erkan'ın Türk kültürünü anlamaya çalıştığı yıllar boyunca sıklıkla karşısına çıkmıştır. Aşağıdaki örneklerde bunların bir kısmı incelenmiştir.

Örnek 3.3.1

Özde Çeviri	One nurse used to hiss and spit around her, muttering ' <i>tu tu çok çirkin, çok çirkin</i> ' ('very ugly, very ugly') under her breath whenever she was around the baby. (2021, s. 44)
Aslına Çeviri	Hemşireler ne zaman biri bebeğe yaklaşırsa tıslayıp bebeğin etrafına tükürüyor, " Tu tu tu, çok çirkin, çok çirkin, " diyerek mırıldanıyordu. (2021, s. 44)

Örnek 3.3.2

Özde Çeviri	Philanthropy in Turkey is an age-old custom, the continuation of what was then called <i>a vefa borcu</i> ' a debt of gratitude, giving back to society '. (2021, s.129)
Aslına Çeviri	Türkiye'de hayır işleri asırlardır devam eden bir gelenektir ve " vefa borcu " deyişinin sürüp gitmesi gibidir . (2021, s. 129)

Örnek 3.3.3

Özde Çeviri	They listened in silence, nodded in agreement and with a ' <i>Başımız sağolsun – our condolences</i> ', we shook hands and they left . (2021, s. 188)
Aslına Çeviri	Sessizlik içinde dinlediler, başlarını sallayarak kabul ettiklerini belirttiler, başsağlığı dileklerini iletiler ; ardından el sıkışarak ayrıldık. (2021, s. 188)

Örnek 3.3.4

Özde Çeviri	'Kim, Rana bu adamı kaçırmamın , he is handsome, has perfect Anatolian manners, Rana kaçırmamın.' Now <i>kaçırmak</i> means to run away, escape , I was more concerned that the turkey was about to escape, fall on the floor, than a man escaping from my daughter before dinner. (2021, s. 200)
Aslına Çeviri	Türkçe, "Kim! Kim! Rana bu adamı kaçırmamın . Yakışıklı, mükemmel bir Anadolu erkeği. Rana kaçırmamın," diyordu. Kaçırmamın kaçmakla ilgili bir sözcük olduğunu biliyordum ama o sırada ilgilendiğim tek şey kızımdan kaçacak bir adamdan çok hindiye elimden kaçırıp yere düşürmektir. (2021, s. 200).

Örnek 3.3.5

Özde Çeviri	Besides, most days Nil and I were invited out to lunch or dinner - often together with my parents-in-law-to welcome back Nil after a five-year absence and out of curiosity to see the yabancı gelin . (2021, s. 29)
Aslına Çeviri	Ayrıca çoğu günler Nil ile birlikte ve sıklıkla anne babasının da katılımıyla öğle ya da akşam yemeğine davet ediliyorduk; genellikle amaç beş yıldır uzakta olan Nil'i ağırlamak ve yabancı gelini görmektir. (2021, s. 29)

Örnek 3.3.6

Özde Çeviri	There is a Turkish saying: ' My desire is not for the coffee or the coffee house but for the talk that goes with it. ' (2021, s. 31)
Aslına Çeviri	Türkler kahveden çok, kahveyle birlikte sürüp giden sohbeti sevdiklerini söylerler. (2021, s. 31)

Deyim, deyişler ve kalıplaşmış sözcük birlikteliklerinin aktarılması ile ilgili yukarıda verilen ilk dört örnekte inceleme boyunca özde çevirmen olarak kabul ettiğimiz yazar Erkan, Türk kültürünü yansıtan bu ifadeleri Türkçe bırakarak italik harflerle yazmış (örn: vefa borcu) ardından da kimi yerlerde tek tırnak içinde (örn: 'a debt of gratitude') kimi yerlerde parantez içinde kısa bir İngilizce açıklama (örn: very ugly, very ugly) ekleme gereği duymuştur. Aslına çevirilerinde sadece deyim, deyiş ve kalıplaşmış sözcük yazılmış, açıklamalara yer verilmemiştir. Dolayısıyla aslına çeviride, özde çevirideki zihinsel çeviri işleminin silindiği görülmektedir. Yalnızca Örnek 3.3.4'te "kaçmak ve kaçırmakla" ilgili espriyi (örn: I was more concerned that the Turkey was about to escape, fall on the floor, than a man escaping from my daughter [o anda bir erkeğin kızından kaçmasından çok hindinin kaçıp yere düşmesi ile daha çok ilgiliydim]) aktarmak için Türkçe açıklama verilmiştir (örn: "Kaçırmamanın kaçmakla ilgili bir sözcük olduğunu biliyordum"). Türkçede örnekte geçen bağlamda hindinin kişinin elinden kayıp düşmesi ifadesi daha doğru iken çevirmen Zeynep Avcı muhtemelen yazarın anadili olmayan bir dil olan Türkçede yaptığı zihinsel çeviriyi yansıtabilmek için bu bölümü "hindiye elimden kaçırıp yere düşürmekti" şeklinde çevirmiştir.

Örnek 3.3.5'te özde çeviride Türkçe "yabancı gelin" sözcük birlikteliği kullanılmıştır. Ancak diğer örneklerden farklı olarak yanına bir açıklama eklenmemiş, sadece başına "the" (the yabancı gelin) eklenmiştir. Bu şekilde melez bir metin etkisi uyandırılmıştır. Eserin aslına çevirisinde ise başa eklenen "the" ifadesinin çıkarıldığı görülmektedir.

Örnek 3.3.6'daki özde çeviride, yazar, "My desire is not for the coffee or the coffee house but for the talk that goes with it" diyerek Türk kültüründeki kahve kültürünü ve "gönül ne kahve ister ne kahvehane gönül sohbet ister kahve bahane" özlü sözünü İngiliz okura anlatmaya çalışmıştır. Ancak aslına çeviride bu özlü söz yerine anlamı (örn: Türkler kahveden çok, kahveyle birlikte sürüp giden sohbeti sevdiklerini söylerler) verilmiştir.

3.4. Tarihi ögeler

Türkiye'nin eski ve yakın tarihi eserde ele alınmıştır. Bu örnekler eserin özde çeviri özelliğini gözler önüne sermektedir. Buna ek olarak aslına çevirisinde uygulanan stratejiler, zaman zaman diğer yazın çevirilerinden uygulananlardan farklılık gösterebilmektedir.

Örnek 3.4.1

Özde Çeviri	Aydın's passion for politics came to the fore when in 1974 Turkey invaded Northern Cyprus in what Prime Minister Bülent Ecevit called, <i>Kıbrıs Barış Harekatı</i>, 'The Cyprus Peace Operation' in July and a second attack launched on 14th August of that year. (2021, s. 155)
Aslına Çeviri	1974 Temmuz'unda Türkiye'nin, Başbakan Bülent Ecevit'in öncülüğünde, "Barış Harekatını"ni başlatması üzerine Aydın'ın siyaset merakı ortaya çıktı. (2021, s. 155)

Örnek 3.4.2

Özde Çeviri	In 2014, after serving three terms as prime minister, Recep Tayyip Erdoğan was elected President. (2021, s. 191)
Aslına Çeviri	Başbakan olarak yaptığı görevin ardından Recep Tayyip Erdoğan 2014 yılında cumhurbaşkanı seçildi. (2021, s. 191)

Örnek 3.4.3

Özde Çeviri	Historically known as the city of kings , young Ottoman princes were sent to Amasya as governors, a sort of royal apprenticeship, before being thrown to wolves and intrigues at the Sublime Porte in İstanbul. (2021, p. 54)
Aslına Çeviri	Tarihsel olarak padişahlar şehri olarak biliniyordu; genç Osmanlı şehzadeleri İstanbul'da Babıali'nin kurtlar sofrasına, entrikaların ortasına atılmadan önce eğitim ve tecrübe edinmeleri için Amasya'ya sancak beyi olarak atanırlarmış. (2021, p. 54)

İlk örnekte, Erkan Türkiye'de bulunduğu dönemde yaşanan tarihi olaylardan biri olan Kıbrıs Barış Harekatı'ndan bahseder. Söz konusu olayın önce Türkçesini yazdıktan sonra (Kıbrıs Barış Harekatı), İngilizce çevirisini (Cyprus Peace Operation) ve olayın kısaca açıklamasını ekler. Hatta, ikinci çıkarmanın da 14 Ağustos'ta gerçekleştiği de İngilizce baskıda belirtilmektedir. Söz konusu örneğin aslına çevirisi ise daha da dikkat çekicidir. Türk okur için kaleme alınan aslına çeviride, Türk kamuoyunda söz edilmeyen ve ön planda olmayan bu ikinci çıkarmanın yer aldığı cümle çıkarılmıştır.

Bu bölümdeki ikinci örnekte ise "Başbakan Tayyip Erdoğan'ın üç dönem başbakanlık yaptıktan sonra cumhurbaşkanı olarak seçildiği" bilgisi verilirken aslına çevirisinde sadece başbakan olarak yaptığı görevin ardından cumhurbaşkanı seçildiği bilgisi yer almaktadır. Türk okur için yapılan aslına çeviride bu tür bir ek bilgiye ihtiyaç olmadığı düşünülmüş olabilir.

Örnek 3.4.3'de ise "historically known as the city of kings, young Ottoman princes were sent to Amasya as governors" ifadesi geçmektedir ve Amasya, genç Osmanlı prenslerinin vali olarak atıldığı krallar şehri gibi anlatılmıştır, bu ifade eserin aslına çevirisinde "padişahlar şehri" olarak Türkçeleştirmiştir. 183 yıl devletin başına padişah yetiştiren Amasya şehri ise aslen "Şehzadeler Şehri" olarak anılmaktadır (<https://amasya3405.wordpress.com/2012/11/06/sehzadeler-sehri-amasya/>). Bu da metinde gözlemlenen algılama farklılıklarına örnek olarak verilebilir. Aslına çeviride Avcı ise Türkiye'de "şehzadeler şehri" olarak bilinen Amasya'yı "padişahlar şehri" olarak aktarmayı tercih etmiş ve bir özde çeviri olan kaynak metnine sadık olma yoluna gitmiştir.

3.5. Dini öğeler

Eserde dini öğeler sınıflandırmasının altında incelenebilecek pek çok unsur vardır. Yazarın Türkiye'ye gelmesiyle birlikte söz konusu dini unsurları öğrenmek için çaba harcadığı ve zamanla bunlara aşına olduğu kaynak metinde gözlemlenmektedir.

Örnek 3.5.1

Özde Çeviri	[...]above all the noises there was a faint cry of the müezzin, carried by the wind, calling the faithful to prayer. (2021, s. 25)
Aslına Çeviri	[...]tüm bu seslerin üstünde müminleri namaza davet eden müezzinin rüzgârla gelen belli belirsiz sesi yükseliyordu. (2021, s. 25)

Örnek 3.5.2

Özde Çeviri	We often dined at Ekrem Bey's konak in Aydın, but it was the Bayram holiday celebrations I remember. Religious holidays change according to the lunar calendar. Ramazan, 'Ramadan', a thirty day fast from sunrise to sunset is a test of self-control. The day began with a drummer banging his way through the streets at dawn to wake the zealous and everyone else for that matter for sahur 'morning breakfast' , the last meal until sunset when the fast ends with iftar 'an elaborate meal shared with relatives and friends'. The fast is broken with a piece of pide 'a round flat bread', an olive or soup, followed by special Ramadan dishes. (2021, s. 80)
Aslına Çeviri	Ekrem Bey'in Aydın'daki konağında sık sık akşam yemeği yerdik ama hafızamda en çok yer eden bayram kutlamaları olmuştur. Dini bayram tatilleri hicri takvime bağlı olarak değişir. Oruç tutulan Ramazan ayında insanlar nefislerine hakim olmak için gün ağarıken başlayıp gün batana kadar yemez ve içmezler. Bir Ramazan günü davulcunun tan ağarıken sokaklarda davulunu çala çala dolaşıp oruç tutmaya niyeti olsun ya da olmasın herkesi sahur için uyandırmasıyla başlar ve günbatımında akrabalarla, dostlarla yenen iftar yemeğiyle biter. Oruç bir parça pide, zeytin ya da çorba ile bozulabilir, sonra da Ramazan için yapılan özel yemekler yenir. (2021, s. 80)

Örnek 3.5.3

Özde Çeviri	[...]the ezan 'call to prayer from the minaret of mosques' was changed back to Arabic from Turkish, and permission was granted to open Imam Hatip religious schools to train Imams and priests. (2021, s. 47)
Aslına Çeviri	[...] jezanın Türkçeden Arapçaya çevrilmesi ve din adamı yetiştirmek üzere İmam Hatip denilen okulların açılmasına izin verilmesi oldu. (2021, s. 47)

Örnek 3.5.4

Özde Çeviri	That acceptance, <i>kismet</i> ‘ religious belief ’ – call it what you will- comes from an inner patience and resilience that is lacking in the West. ‘İnşallah, God willing, next year will be better,’ they sigh and move on. (2021, s. 114)
Aslına Çeviri	“ Kismet ” diye adlandırılan bu kabulleniş Batı’da görülmeyen içsel bir tahammülden ve esneklikten kaynaklanır. İç çekerek, “İnşallah gelecek yıl daha iyi olacak,” deyip devam ederler. (2021, s. 114)

Örnek 3.5.5

Özde Çeviri	He addressed me as ‘Aydın’s better half’ and on one occasion he presented me with an English Koran . (2021, s. 97)
Aslına Çeviri	Bana “Aydın’ın daha iyi yarısı” derdi ve Türkçe bir Kur’an hediye etmişti. (2021, s. 97)

İngilizce kitapta dini öğelere ve açıklamalarına yoğun olarak rastlanmaktadır. Özde çeviri süreci sırasında yazar dini öğeleri İngiliz okura aktarırken hemen her fırsatta açıklama ve eklemeler yoluyla okurun uzak olabileceğini düşündüğü dinsel unsurlara açıklık getirmeye çalışmıştır. Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere Erkan Türkçesini de koruduğu öğeleri (örn: Ramadan) italik harflerle yazmış ve bunların anlamını uzun uzun açıklama yoluna gitmiştir (örn: a thirty day fast from sunrise to sunset is a test of self-control [kişinin kendisini kontrol etmesi için gün doğumunda gün batımına kadar otuz gün oruç tutması]). Aslına çevirilerde ise dini öğelerin anlatıldığı bölümlere her zaman yer verilmemiş (örn: sahur, ezan), kimi zaman da “Ramazan ayında insanlar nefislerine hakim olmak için gün ağarırken başlayıp gün batana kadar yemez ve içmezler” şeklinde bazı açıklamalar olduğu gibi tutulmuştur.

Ancak Örnek 3.5.3’te görüldüğü üzere kimi zaman algılama farklılıkları dolayısıyla da bu öğeleri aktarmada bazı aksaklıklar yaşanabilmektedir. Bu örnekte İmam Hatip okullarını anlatmaya çalışırken “religious schools to train Imams and priests” [İmamlar ve rahipler yetiştiren dini okullar] şeklindeki açıklama yanlış anlaşılmalara yol açabilir. Yazarın burada “rahip” derken kastetmek istediği “din adamları” olabilir ama Türkçede rahip sözcüğü sadece Hıristiyan dinine ait din adamlarına verilen bir ünvanıdır. İmam Hatip okulları ise yalnızca İslam dinine din adamı yetiştiren okullardır. Aslına çevirisinde İmam Hatip Okullarının toplum tarafından eğitim içeriği zaten bilindiğinden, İngilizce metinde yer alan detaylara herhangi bir vurgu yapılmaya gereği duyulmadığı gözlemlenmiştir.

Örnek 3.5.4’deki özde çeviride bir algılama farklılığı gözlemlenmektedir. Türk kültürüne ait “kismet” kavramı Türkçe olarak bırakılmış ve italik harflerle yazılmıştır. Yazar, kitapta sıkça yer verdiği “kismet” kavramını “religious belief” [dini bir inanış] olarak açıklamıştır. Kismet’in TDK sözlüğündeki anlamı: Tanrı’nın her kişiye uygun gördüğü yaşam durumudur (Türk Dil Kurumu, n.d.). Bu anlam, kelime anlamı olarak her ne kadar özde çevirmenin açıklaması ile karşılaşırsa da bu kavramın kitapta kullanışı ile anadilde kullanışı arasında farklılıklar gözlemlenmektedir. Bu örnekte bahsedilen kabulleniş ve içsel tahammülü Türkçede bu bağlamda karşılayan sözcük kismetten daha çok “tevekkül”dür. “Kismetimizde bu varmış” olarak da ifade edilebilen bu kabulleniş durumunu anlatmak için bu bağlamda “tevekkül” kavramı daha uygun düşmektedir. Metnin aslına çevirisinde çevirmen “kismet” kavramının açıklamasında “dini bir inanış” yerine “‘kismet’ diye adlandırılan bu kabulleniş” ifadelerini tercih etmiştir. İngiliz okur için kismet sözcüğünü anlaşılır kılmak adına kitabın başka bölümlerinde bir kez daha açıklama yoluna gidilmiş, “Conversation turned to the meaning of the word kismet, its oriental belief of destiny, fate and acceptance” ifadesi “Sohbet bir noktada kader, alını yazısı ve tevekkülün ifadesi olan ‘kismet’ sözcüğünün anlamı üzerine yoğunlaştı” şeklinde aslına çevrilmiş ve bazı olayların bağlantısı kismet kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Erkan’ın zihinsel çeviri sürecinin metin üzerindeki izlerinin Batı kültüründe tam karşılığı olmayan bu kavramı anlatırken oldukça belirgin olduğu söylenebilir.

Örnek 3.5.5’de özde çeviride Erkan kendisine İngilizce bir Kuran hediye verildiğini ifade etmiştir. Aslına çevirisinde ise çevirmen Zeynep Avcı bunu “Türkçe bir Kur’an verildi” olarak çevirmiştir. Çevirmenin bunu bilinçli bir şekilde mi yoksa yanlışlıkla mı bu şekilde değiştirerek çevirdiği anlaşılabilir.

3.6. Yemek kültürüne ilişkin ögeler

Aşağıdaki örneklerden de görülebileceği üzere Erkan Türk yemeklerine ilişkin ögeleri ayrıntısı ile açıklama yolunu tercih etmiştir. Kendisi Türkiye'ye ayak bastığı andan itibaren anlamaya çalıştığı bu ögeleri İngiliz okurlara ayrıntılı bir şekilde aktarma isteği buna neden olmuş olabilir.

Örnek 3.6.1

Özde Çeviri	Lunchtime is heralded by men pushing covered barrows of rice, beans, köfte 'meatballs', followed by a barrow of sweet deserts such as <i>baklava</i> . This was street food at its best, long before it became popular in the West. (2021, s. 27)
Aslına Çeviri	Öğle yemeği müjdesini camekanlı arabalarda fasulye, pilav ve köfte satan adamlar veriyor, onları baklava ya da başka tatlılar satanlar izliyordu. Baklava Batı'da meşhur olana kadar sokakta yenen en güzel şeydi. (2021, s. 27)

Örnek 3.6.2

Özde Çeviri	Dark, sweet and strong, Turkish coffee should froth just as it is lifted from the heat. It is served şekerli, orta or sade 'very sweet, a little sweet, or bitter' (2021, s. 31)
Aslına Çeviri	Koyu, tatlı ve kuvvetli olan Türk kahvesi köpürür köpürmez ateşten alınır. Şekerli, orta veya sade yapılır. (2021, s. 31)

Örnek 3.6.3

Özde Çeviri	[...] and asked my neighbours İlkur and Selma Hanım, who suggested lokma , 'a sweet, round doughnut', after the prayers. (2021, s. 214)
Aslına Çeviri	[...]ve komşularım İlkur ile Selma Hanım'a danıştım. Onlar da duadan sonra lokma dağıtmayı önerdiler. (2021, s. 214)

Örnek 3.6.4

Özde Çeviri	We dined on Kayseri pastırma , a spicy dried bacon. (2021, s. 70)
Aslına Çeviri	Akşam yemeğimizi Kayseri pastırmasıyla lezzetlendirdik. (2021, s. 70)

Örnek 3.6.5

Özde Çeviri	I had made sure there were more than ample trays of Turkish specialties , 'böreks', meat, olive oil dishes and baklava for dessert to ensure pleasant evenings. (2021, s. 148)
Aslına Çeviri	Gecenin doyurucu geçmesi için tepsi tepsi börekler , etler, zeytinyağlılar ile tatlı olarak baklava yaptırmıştım. (2021, s. 148)

Türk mutfağına ait yemekler ve yemek kültürü Joan Kim Erkan'ın kitabından sıklıkla geçen ve özde çeviriye başvurduğu kültürel öğeler arasındadır. Yukarıda yer alan ilk beş örnekte Türk yemek kültürüne ait sözcüklerin, Türk kahvesi hariç (örn: Turkish coffee) Türkçe bırakıldığını, italik harflerle yazıldığını ve arkasından da İngilizce olarak açıklandığı görülmektedir. Yazar kendi kültüründen farklı olarak gördüğü her detayı İngiliz okura vermek istemiştir. Türk kahvesinin İngilizce olarak verilmesinin nedeni ise bu kahvenin yurt dışında da bilinmesi ve İngilizcesinin yeterli olduğu düşüncesi olabilir. Bu öğelerin aslına çevirilerinde Türk okurun kendi mutfağına ait bu yiyeceklere dair açıklama nadiren eklenmiştir.

Bunun dışında Örnek 3.6.5'te özde çeviride "böreks" sözcüğü Türkçe bırakılmış, tekli tırnak içinde yazılmış, hatta sonuna İngilizce çoğul eki takısı (-s) getirilmiş ve melez metin etkisi uyandırılmış, ancak nasıl bir yiyecek olduğu diğer örneklerdeki gibi açıklanmamıştır. Türk mutfağına ait yemekleri sıralayarak başına "Turkish specialties" (Türk spesiyalite) şeklinde genel bir açıklama konmuştur. Türk okurun halihazırda bunları bildiği düşünülerek aslına çeviride ise bu açıklama eklenmemiştir.

3.7. Toplumsal yaşam, gelenek ve göreneklere ilişkin öğeler

Eser boyunca Erkan'ın Türkiye'de geçirdiği yıllar boyunca Türk gelenek ve göreneklerini yakından takip ettiğine tanık oluruz. Bu açıdan çalışmamıza konu olan anlatı çok zengindir, aşağıda bazı temsili örneklerin incelemesini görebilirsiniz.

Örnek 3.7.1

Özde Çeviri	I drove at a snail's pace-not so much to avoid the few cars and <i>dolmuş</i> 'shared taxi' on the road, but due to a train of camels, horse-driven carts and <i>hamal</i> 'porters' bent double under heavy loads, balancing the weight with rope pulleys, shouting, ' <i>Yol verin, yol verin!</i> ' (Let me pass!) (2021, s. 26)
Aslına Çeviri	Kaplumbağa hızıyla ilerliyordum; dolmuşlardan ve birkaç özel otomobilden kaçınmak için değil, develeri, at arabaları, ağır yükleri altında iki büklüm olmuş, ağırlığı dengelemeye çalışarak, " Yol verin! Yol verin! " diye bağırarak hamallar yüzünden öyle yapıyordum. (2021, s. 26)

Örnek 3.7.2

Özde Çeviri	Group was of moustached thick-set men in patched trousers stand at street corners or drink tea in local cafes playing dominoes, <i>tavla</i> 'backgammon' and card games. (2021, s. 26)
Aslına Çeviri	Bıyıklı, tıknaz bir sürü adam yamalı pantolonlarıyla sokak köşelerinde duruyor ya da kahvehanelerde domino, tavla , iskambil oynuyordu. (2021, s. 26)

Örnek 3.7.3

Özde Çeviri	Drinking a cup of Turkish coffee after dinner is not only good for the digestion but comes with a tradition of reading the coffee cup or fortune-telling, fal [...] I am not a coffee drinker but am a staunch believer in coffee cup readings . You would be amazed at how many times my <i>fal</i> has been true. (2021, s. 31)
Aslına Çeviri	Yemekten sonra bir fincan Türk kahvesi içmek sadece sindirimi kolaylaştırılmaz, falınıza bakılmasını da sağlar...kahve tiryakisi değilim ama kahve falına bayağı inanırım. Falımın ne sıklıkla doğru çıktığını bilerseniz şaşarsınız. (2021, s. 31)

Örnek 3.7.4

Özde Çeviri	Descended on the hillside periphery of Istanbul, Ankara and Izmir to live in hurriedly built, illegal Gecekondu shanty towns built at high speed and low cost by crafty constructors with no infrastructure[...] Gecekondu means 'put up at night' . If the roof was in place by midnight, apparently it could not be demolished. (2021, s. 156)
Aslına Çeviri	... İstanbul, Ankara ve İzmir gibi şehirlerin çevresindeki tepelere yerleşti...altyapısı, suyu, elektriği ya da yolu olmayan mahallelerde, kurnaz kalfalar tarafından bir gecede, ucuz inşa edilen kaçak gecekondularda yaşamaya başladılar. Çatısı bir gecede örtülen bu yapıların yıkılmaları büyük sorun çıkarıyordu. (2021, s. 156)

Örnek 3.7.5

Özde Çeviri	We sat watching shoppers strolling past and the 'simit-man' set up his glass-covered tray of fresh 'simits' in time for the lunch-break at his usual place next to the flower-seller. (2021, s. 197)
Aslına Çeviri	Alışveriş yapanların önümüzden geçişini, öğle tatiline çıkanlar için hazırlanan simitçinin çiçekçinin yanındaki cam tezgâhına taze simitleri dizişini seyrediyorduk. (2021, s. 197)

Örnek 3.7.6

Özde Çeviri	...many drive cars and discard the şalvar 'traditional loose pants' for skirts and coats when they go to town alone. (2021, s. 215)
Aslına Çeviri	...otomobil kullanıyor ve kendi başlarına şehre indiklerinde şalvarlarını çıkarıp etek ve ceket giyiyorlardı. (2021, s. 215)

Toplumsal yaşam, gelenek ve göreneklerle ilgili örneklerde Türk kültürünü İngiliz okura tanıtmak adına yazar bu unsurları Türkçe bırakmayı ve italik harflerle yazmayı (örn. dolmuş) ardından da tek tırnak içinde İngilizce açıklamasını (örn. shared taxi) vermeyi, zaman zaman da uzun bir açıklama yazmayı (örn. tradition of reading the coffee cup or fortune-telling, fal) tercih etmiştir. Erkan, daha önce geçen ve açıklamasını verdiği kültürel öğeleri ise Türkçe bırakmış (örn. simit-man) ve tekrar bir açıklama eklememiştir. Günlük yaşama ait bazı öğelerin İngilizcede tam karşılığı bulunmasına rağmen (örn. tavla-backgammon) büyük bir olasılıkla kendisinin de bir zamanlar yabancı olduğu egzotik atmosferi İngiliz okura da yaşatmak adına bu öğeleri Türkçe olarak bırakmış, ancak söz konusu kelimenin İngilizcesini de eklemiştir. Çevirmen Zeynep Avcı ise bu öğelerin aslına çevirilerinde açıklamaları çıkartmış, ancak kültürel öğeleri korumuştur.

Tartışma

Bu çalışmada, Galli yazar Erkan'ın anı biyografi romanı *Lady Who*'da geçen özel adlar, hitap biçimleri, dini göstergeler, deyim ve deyişler ve kalıplaşmış sözcük birliktelikleri, yemek kültürü, toplumsal yaşam, gelenek ve görenekler başlıkları altında incelenen kültürel öğeler özde çeviri ve aslına çeviri kavramları açısından değerlendirildiğinde belli başlı gözlemlerde bulunmak mümkündür. Bu gözlemleri özde çeviri olgusuna ilişkin bulgular ve aslına çeviri olgusuna ilişkin bulgular olarak iki grupta toplayabiliriz:

Özde çeviri olgusuna ilişkin bulgular

1. Yazar/özde çevirmen Erkan, kitabın özde çevirisi sırasında sıklıkla kültürel öğelerin Türkçelerini, Türkçe sesletildikleri şekilde ve Türkçe alfabe kullanarak aktarmış (örn. *şalvar*), bunları genellikle italik harflerle yazmış ve bunların açıklamalarını ya da İngilizce karşılıklarını çoğu zaman tek tırnak içinde (örn: ‘traditional loose pants’) kimi zaman da parantez içinde (örn. (sir)) vermiştir.
2. Erkan’ın kimi zaman Türk kültürüne ait unsurları farklı algıladığı (örn. Milli İstihbarat’i “secret police” [gizli polis] olarak nitelediği) ve dolayısıyla İngiliz okura farklı yansıttığı gözlemlenmiştir. Kimi yerlerde de belki kendi önkabulleri ve algılama biçiminin bir sonucu olarak bazı unsurları Türk kültüründe bilindiğinden farklı aktarmıştır (örn: Türk kültüründe şair olarak bilinen Yahya Kemal’in yazar olarak aktarılması). Zaman zaman da o kültüre ait ince nüansların olduğu yerlerde bu nüansları aktarmakta zorluk çektiği görülmüştür (örn: Necmettin Erbakan’i tanımlarken kullanılan “Hoca” ifadesinin açıklamasını “teacher” olarak vermiştir).
3. Röportajlarında da ifade ettiği gibi Türkiye ve Türk insanı hakkında olumlu izlenimleri olan yazar, bu kültürü tanıtmak ve olumlu izlenimlerini İngiliz okura aktarmak amacıyla olduğu düşünülen bir zihinsel çeviri sürecinden geçmiş ve belki de Türk kültürünü tanıtmak istediğinden kaynaklı İngilizcede tam karşılığı olsa bile Türk kültürüne ait bazı kavramların Türkçelerini kullanmış (örn. tavlâ), bunlara ek olarak yer yer de kültürel öğelerin çok uzun açıklamalarına yer vermiştir (örn. Türk kültüründe önemli bir yeri olan “simit”i anlatmak için kullanılan “a simit ‘delicious, fresh-bagel like ring of bread covered with sesame seeds cooked in wood ovens’” açıklaması gibi).
4. Erkan bir örnekte İngiliz okur için yabancı olabileceğini düşündüğü özel adı (örn: Shouanette) dipnot vererek (Shouanette, Şeyh Şamil’in çok sevdiği eşiydi) açıklamıştır ancak bunun dışında eserde bir dip nota rastlanmamıştır.

Sonuç olarak Erkan’ın Türk kültürüne ait öğelerle dolu kitabını yazarken zihinsel bir çeviri sürecinden geçtiği ve bir özde çeviri ortaya koyduğu varsayımı doğrulanmıştır. Yazarın geçirdiği bu zihinsel çeviri süreci Türk kültürünü anlamaya yönelik kişisel bir süreç olmakla birlikte, aynı zamanda da söz konusu kültürü kendi milletinden olanlara anlatmak için verdiği bir çabanın da sonucudur. Dolayısıyla eser özgün dilde kaleme alınmakla birlikte Türk kültürünü aktarabilmek adına pek çok Türkçe kelime, açıklama ve hatta yorum ile doludur. Yazarın genç yaşında gelin olarak geldiği Türk kültürüne dair ön kabullerini kendi milletinden olanlara anlatırken haliyle Türk kültürünün yerlisi olanlardan farklı algıları olduğu da aşikardır. Yukarıda da ayrıntısı ile ifade edildiği üzere bu durum zaman zaman Türk kültüründe yer olan öğeleri farklı yorumlayarak İngiliz okura da o şekilde aktarması ile sonuçlanmıştır.

Aslına çeviri olgusuna ilişkin bulgular

1. Kitabın Zeynep Avcı tarafından yapılan Türkçe çevirisi incelenirken yazarın yer verdiği açıklamaların bir çoğuna (örn: lokma, ‘a sweet, round doughnut-lokma) Türk okur halihazırda bileceği için yer verilmemiş, italik yazımları normal puntolarla yazılmış dolayısıyla aslına çeviride özde çevirideki zihinsel çeviri işleminin silindiği görülmüştür.
2. Aslına çeviride bazı örneklerde çevirmenin Türkçede tam karşılığı bulunsa da kültürel öğeyi açıklama yoluna gittiği (örn: “My desire is not for the coffee or the coffee house but for the talk that goes with it” ifadesinin “Türkler kahveden çok, kahveyle birlikte sürüp giden sohbeti sevdiklerini söylerler” şeklinde çevrildiği) gözlemlenmiştir.
3. Aslına çevirilerdeki örneklerden birinde de (örn: English Koran - Türkçe Kur’an) çevirmenin dinsel öğeyi İngilizce Kuran yerine Türkçe Kuran olarak kaynak metinden farklı aktardığı görülmüştür.
4. Kaynak metinde yer alan tek dip not olan “Shouanette, Şeyh Şamil’in çok sevdiği eşiydi” açıklaması, kaynak metinde olduğu şekilde alınmış, Türkçede zaman zaman “Şuanet” olarak karşılanan Şeyh Kamil’in eşinin adı İngilizcede sesletildiği şekilde Türkçeye aktarılmıştır. Bunun nedeni kaynak eserde atıfta bulunulan notta ismin bu şekilde geçmiş olması olabilir.

Sonuç olarak eserin aslına çevirisinde farklı çeviri stratejilerinin kullanıldığı, zaman zaman kaynak metinde yer alan açıklamaların Türk kültürüne ait olsa da aynı şekilde bırakıldığı, Türk kültüründe birebir karşılığı olsa da deyim, deyiş, vb. unsurların İngilizcede yer aldığı şekilde sadık olarak çevrildiği, bazı öğelerin Türkçede farklı şekilde yazılsa da İngilizcede sesletildiği gibi yazıldığı, ancak çoğu zaman italik ile vurgulanan Türkçe sözcüklerdeki bu vurgunun kalktığı ve Türk kültürüne ait öğelere dair açıklamaların silindiği, dolayısıyla özde çevirideki zihinsel çeviri sürecinin erek metinde ortadan kalktığı gözlemlenmiştir. Erkan’ın kitabın neden aynı anda hem İngilizce hem Türkçe basıldığı sorulduğu soruya verdiği “Kitabı İngilizce yazdım ama doğal olarak Türkçe konuşan arkadaşlarımda da o yılları benimle yaşamamı istedim” arzusunun aslına çeviride ne oranda yerine getirildiğini düşünmek gerekir. Yazarın söylediklerinden eserin Türkçe basımı sayesinde Türk kültürüne mensup dostlarının da onun gözünden Türkiye’yi görmelerini istediği

sonucu çıkartılabilir. Erkan'ın arada kalmış kimliği aslına çeviride özde çeviriye oranla, silinen açıklamalar ve kalkan vurgular nedeniyle, biraz daha muğlaktır. Erkan'ın Türk kültürü içerisinde “yabancı gelin”, “ezeli turist” kimliği aslına çeviride kaynak metne göre daha az vurgulanmış olabilir. Buna ek olarak bir takım yanlış anlamaları, önkabulleri ve kendisine has algıları da zaman zaman aslına çeviride silinmiştir. Yine de çevirmen Zeynep Avcı'nın Türk kültürüne dair ögeleri okur sanki başka kültüre aitmiş gibi bıraktığı bazı yerlerde bu melez kimliğin özde çeviriye oranla daha az da olsa ön plana çıktığı söylenebilir.

Sonuç

Yukarıda sıralanan bulgulara baktığımızda vardığımız genel sonuç ise, bir özde çevirinin, okurlarının kendilerine yabancı olan bir kültürü anlamasına ve hatta ona yakınlaşmasına olanak tanıyabileceğidir. Bu sayede bir yumuşak güç¹ olabilen edebiyat aracılığı ile de kültürler arasında köprüler kurulabilir. Özünde çevirilerin aslına çevirileri ise çevrildikleri erek kültür ve edebiyatta daha farklı bir rol üstlenir. Aslına çevirisi yapılan özde çeviri eser aracılığıyla (ki bu özde çeviri özellikle de bizim örneğimizdeki gibi ikinci gruba dahilse) bu kez de erek okur kendi kültürünü bir başka gözle gözlemeleme imkanı bulabilir; bu da çevirinin sadece bir dil aktarımı olmasının ötesinde üstlendiği inşa edici rolü de gözler önüne serer. Aslına çevirinin doğası gereği yapılan müdahalelerin bu gözlemeleme imkanını zaman zaman sekteye uğratabileceği, ancak çevirmenin kullanacağı çeviri yöntemleri ile bunun telafi edilebileceği aşıkardır.

Sonuç olarak, bu çalışmada, “özde çeviri” (Öztürk Kasar, 2012) kavramı sayesinde, yeni ve farklı bir bakış açısıyla, İngilizce özgün bir metin olarak yayımlanmış bir yapıt olan *Lady Who* adlı romana çeviri ürün olarak yaklaşılabilmektedir. Tüm kitap incelenerek oldukça fazla sayıda örnek (kaynak metin temel alındığında toplamda 117 örnek) ışığında elde edilen ve temsili örnekler üzerinden gözler önüne serilen veriler, bu yapıtın bir “çeviri” ürün olduğunu kanıtlar niteliktedir. Çevirmenin zihinsel çeviri izlerinin gözlemlenebildiği (gerek Türkçe sözcüklere yer vermesi, gerek açıklayıcı olmak için kullandığı stratejiler, bir diğer deyişle eklemeler, açıklamalar, dipnotlar ve ön söz gibi) *Lady Who* romanı bir çeviri ürün olarak kabul edildiğinde, bu eserin Türkçe çevirisi olan *Kim Bu* romanının farklı bir çeviri türü olarak incelenmesi gerekir. Burada, “aslına çeviri” (Öztürk Kasar, 2012) kavramı *Kim Bu*'nun farklı türden bir çeviri olarak incelenmesine olanak sağlamıştır. Bu kavramlar zihinde gerçekleşen çeviri sürecini daha yakından anlamamıza, (özde) çevirmenin görünürlüğüne etki eden unsurları keşfetmemize ve çevirinin ne kadar farklı boyutlarının olabildiğini fark etmemize yardımcı olmuştur. Bu ve bunun gibi çalışmaların farklı kültürlerin çeviri aracılığıyla temsilini anlamak ve anlatmak açısından da yararlı olacağı düşünülmektedir. Göstergebilim ve çeviribilimin kesişiminde yer alan “özde çeviri” ve “aslına çeviri” kavramlarının sömürgecilik sonrası dönem çevirisi ve göç ve çeviri ilişkisi bağlamında çalışılması da daha sonraki araştırmalar için alternatif bir bakış açısı olabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Konsepti/Tasarım- S.S.B., Y.S.D.; Veri Toplama- S.S.B., Y.S.D.; Veri Analizi/Yorumlama- S.S.B., Y.S.D.; Yazı Taslağı- S.S.B., Y.S.D.; İçeriğın Eleştirel İncelemesi- S.S.B., Y.S.D.; Son Onay ve Sorumluluk- S.S.B., Y.S.D.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- S.S.B., Y.S.D.; Data Acquisition- S.S.B., Y.S.D.; Data Analysis/Interpretation- S.S.B., Y.S.D.; Drafting Manuscript- S.S.B., Y.S.D.; Critical Revision of Manuscript- S.S.B., Y.S.D.; Final Approval and Accountability- S.S.B., Y.S.D.

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Authors declared no financial support.

¹ İlk olarak 1980'lerin sonunda ortaya atılan ve 1990'larda kullanımı yaygınlaşan yumuşak güç kavramı, ülkelerin kültürel ilişkiler, ekonomik ilişkiler, vb. gibi yollarla diğer uluslararası aktörlerin politikalarını etkileyebilme kapasitesini ifade etmektedir (Keyman, 2022).

Yazarların ORCID ID'leri / ORCID IDs of the authors

Sinem Sancaktaroğlu Bozkurt 0000-0003-0376-0358

Yeşim Sönmez Dinçkan 0000-0003-0335-4843

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Aydın Hedef Haber. (2022, Mayıs 12). *Turist olarak geldiği Aydın'a hayran kaldı*. <https://www.aydinhedef.com.tr/turist-olarak-geldigi-aydina-hayran-kaldi-33585h.htm>
- DidimVoices. (2022, Temmuz 12). *Former Briton's remarkable memoir of 60 years living in Turkey*. <https://www.voicesnewspaper.com/2022/07/12/britons-remarkable-memoir-on-60-years-in-turkey/>
- Durdağı, A. N. (2018). Relationship between migration and literary translation. *International Journal of Language Academy*, 6(4), 78-85.
- Erkan, J. K. (2021). *Lady who*. İzmir: Tudem Yayın Grubu Deli Dolu.
- Erkan, J. K. (2021). *Kim bu*. (Z. Avcı, Çev.). İzmir: Tudem Yayın Grubu Deli Dolu.
- Gökdoğan, U. C. (2018). "Yabancı dil yaratımı" ve "kökensiz çeviri" kavramları üzerinden bir çeviri okumak. S. Taş (Ed.), *Çeviribilimde güncel tartışmalardan kavramsal sorgulamalara* (s. 347-379). İstanbul: Hiperyayın.
- Kandemir, A. (2021, Kasım 10). Kitap tanıtımında buluşmalar. *Milliyet Cadde*. <https://www.milliyet.com.tr>.
- Keyman, E. F. (2022). Yumuşak güç. *Tübitak Bilim Yayınları Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*. https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/yumusak_guc
- Oksijen. (2021, Kasım 05). *Bana bir Türk geleneği söyleyin, hemen katlayım*. <https://gazeteoksijen.com/kitap/bana-bir-turk-gelenegi-soyleyin-hemen-katlayim-53380>
- Öztürk Kasar, S. (2012). Traduction de la ville sous le point de vue sémiotique: İstanbul à travers ses signes en trois langues. In N. Rentel & S. Schwerter (Ed.), *Défis et enjeux de la médiation interculturelle*. Frankfurt am Main: Peter Lang, (pp. 267-285).
- Öztürk Kasar, S. (2020). Çeviri göstergebilimi ile kent göstergebilimin bütünlük bağlamında özde çeviri kavramının incelenmesi. *Dünya Dilleri, Edebiyatları ve Çeviri Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 1-25.
- Öztürk Kasar, S. & H. Gülmüş Sırkıntı. (2021). Çeviri göstergebilimi bağlamında bir özde çeviri örneği: *The Clown and His Daughter*. *Rumelide Journal of Language and Literature Studies*, 23(June), 1042-1057.
- Tuna, D. & B. Çelik. (2021). From wiping out of the meaning to over-interpretation: the translator as covert co-author in the rewriting of İstanbul. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 17(Special Issue 2), 1083-1098.
- Türk Dil Kurumu. (n.d.). Kısmet. Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/>
- Von Flotow, L. (2000). Life is a Caravanserai: Translating translated marginality, a Turkish-German *Zwittertext* in English. *Meta: Journal des Traducteurs/Meta: Translators' Journal*, 45(1), 65-72.
- Yalçın, S. (2022, Ocak 21). Kim bu. *Sözcü*. Erişim adresi: <https://www.sozcu.com.tr/kim-bu-wp6901371>

Atf biçimi / How cite this article

Sancaktaroğlu Bozkurt, S., Sönmez Dinçkan, Y. (2024). Kim Bu: A Study of Joan Kim Erkan's novel lady who as a watermark translation and its retro-translation into Turkish. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies*, 20, 138-160. <https://doi.org/10.26650/iujts.2024.1466978>

Un'indagine nell'orizzonte delle “Norme preliminari nella traduzione”: Denominazioni delle opere letterarie italiane in turco ottomano nell'opera intitolata “*İtalyan Tarih-i Edebiyatı*” (Storia della letteratura italiana) di M. Rauf

An Investigation into the Horizon of “Preliminary Norms in Translation”:
Denominations of Works in Italian to Ottoman Turkish in M. Rauf's “*İtalyan Tarih-i
Edebiyatı*” (History of Italian Literature)

Süreç Öncesi Çeviri Normları Bağlamında Bir İnceleme: Mehmet Rauf'un *İtalyan
Tarih-i Edebiyatı*'ndaki İtalyanca Eser İsimlerinin Osmanlı Türkçesine Çevirisi

Eshabil Bozkurt¹ , Deniz Dilşad Karail Nazlıcan²

¹Dr., Independent Researcher, İstanbul, Türkiye

²Assist Prof. Istanbul University, Literature Faculty,
Department of Italian Language and Literature, İstanbul,
Türkiye

Corresponding author : Eshabil Bozkurt

E-mail : eshabilbozkurt@gmail.com

ABSTRACT

L'articolo si propone di prendere in esame le traduzioni in turco ottomano dei titoli delle opere letterarie italiane presenti nel libro intitolato “*İtalyan Tarih-i Edebiyatı*” (Storia della letteratura italiana), la prima opera sulla storia della letteratura italiana nell'universo culturale letterario turco. In quest'opera, M. Rauf esamina la letteratura italiana mediante la suddivisione in quattro distinti periodi storici. In aggiunta, attraverso la trasmissione di informazioni su autori e poeti di rilevanza, M. Rauf ha compiuto la traduzione in turco ottomano di brevi estratti dalle opere degli autori, talvolta limitandosi a presentare unicamente i nomi dei autori/poeti e delle loro opere. In questo contributo verranno analizzati i nomi delle opere italiane presenti nel libro di M. Rauf e le loro traduzioni in turco ottomano.

L'approccio metodologico dello studio è delineato dalle “norme preliminari nella traduzione” di Gideon Toury. Toury, che categorizza le norme di traduzione in due gruppi come “norme preliminari” e “norme procedurali”, discute anche delle “norme iniziali”. Le decisioni intraprese dal traduttore precedentemente al processo di traduzione –quali la selezione di uno specifico autore e opera per la traduzione, la determinazione se la traduzione sia effettuata dalla lingua originale o attraverso un linguaggio intermedio, e nel caso dell'utilizzo di una lingua intermedia, l'identificazione di tale lingua– costituiscono invece le “norme preliminari”.

Con l'utilizzo dell'approccio metodologico sopradetto in questo contributo si intende analizzare in modo esaustivo e accurato le traduzioni e/o gli adattamenti in turco ottomano dei titoli delle opere letterarie italiane presenti nell'opera “*İtalyan Tarih-i Edebiyatı*” di M. Rauf, fornendo così una prospettiva significativa sulla ricezione e la comprensione della letteratura italiana nell'universo culturale turco ottomano del periodo.

Parole chiave: *İtalyan Tarih-i Edebiyatı*, M. Rauf, Traduzione dall'italiano al turco ottomano, Gideon Toury, norme preliminari nella traduzione

Submitted : 25.04.2024

Revision Requested : 21.05.2024

Last Revision Received : 24.06.2024

Accepted : 25.06.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

ABSTRACT

This article aims to examine the translations into Ottoman Turkish of Italian literary work titles found in a book titled “*İtalyan Tarih-i Edebiyatı*”, the first work on the history of Italian literature in the Turkish cultural literary system. In this study, M. Rauf divided Italian literature into four periods. Additionally, he provides information about some poets and writers he deems important, translating brief excerpts from their works into Ottoman Turkish, and sometimes only providing the names of the authors, poets, and their works. In this article, the Italian work titles mentioned in M. Rauf’s book and their translations/adaptations to Ottoman Turkish are examined.

The theoretical framework of the study is based on Gideon Toury’s “preliminary norms.” Toury, who categorises translation norms into two groups as “preliminary norms” and “operational norms,” also discusses “initial norms.” The decisions made by the translator prior to the translation process, such as the reasons for selecting a particular author and work for translation, whether the translation is conducted directly from the original source language or through an intermediary language, and if an intermediary language is used, which language it is, constitute the “preliminary norms.”

With the use of this methodological approach in this contribution, it is intended to analyse exhaustively and accurately the translations and/or adaptations into Ottoman Turkish of the titles of Italian literary works present in M. Rauf’s book “*İtalyan Tarih-i Edebiyatı*,” thus providing a significant perspective on the reception and understanding of Italian literature in the Ottoman Turkish cultural universe of the period.

Keywords: *İtalyan Tarih-i Edebiyatı*, M. Rauf, Translation from Italian to Ottoman Turkish, Gideon Toury, preliminary norms

ÖZ

Bu makalede Türk kültür edebiyat dizgesinde İtalyan edebiyatı tarihine dair ilk eser olan *İtalyan Tarih-i Edebiyatı* adlı kitapta geçen İtalyanca eser isimlerinin Osmanlı Türkçesine çevirilerini incelemek amaçlanmaktadır. M. Rauf bu eserinde, İtalyan edebiyatını dört döneme ayırarak ele almıştır. Ayrıca önemli gördüğü bazı şair ve yazarlar hakkında bilgiler aktararak bu yazar ve şairlerin eserlerinden kısa kısa parçaları Osmanlı Türkçesine çevirmiş bazen de sadece yazar / şair ve eser isimlerini vermiştir. Bu çalışmada M. Rauf’un kitabında geçen İtalyanca eser isimleri ve bunların Osmanlı Türkçesine çevirileri irdelenecektir.

Çalışmanın kuramsal çerçevesini Gideon Toury’nin “süreç öncesi çeviri normları” oluşturmaktadır. Çeviri normlarını “süreç öncesi çeviri normları” ve “çeviri süreci normları” olmak üzere iki gruba ayıran Toury bir de “öncül normlar”dan bahseder. Çevirmenin çeviri öncesi aldığı kararlar, çeviri için neden o yazar ve eserin seçildiği, çevirinin asıl kaynak dilden mi yoksa ara dilden mi yapıldığı, çeviri ara dilden yapılmış ise hangi dilden yapıldığı gibi konular “süreç öncesi çeviri normları”nı oluşturur. Bu metodolojik yaklaşım aracılığıyla, M. Rauf’un *İtalyan Tarih-i Edebiyatı* adlı eserinde yer alan İtalyan edebi eserlerinin başlıklarının Osmanlı Türkçesine çevirilerini ve/veya uyarlamalarını kapsamlı ve doğru bir şekilde analiz etmek ve böylece dönemin Osmanlı Türk kültür evreninde İtalyan edebiyatının alımlanması ve anlaşılmasına dair önemli bir perspektif sunmak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *İtalyan Tarih-i Edebiyatı*, M. Rauf, İtalyancadan Osmanlı Türkçesine çeviri, Gideon Toury, Süreç öncesi çeviri normları

Extended Abstract

The objective of this study is to examine the translations of Italian literary work titles into Ottoman Turkish as presented in the book entitled “*İtalyan Tarih-i Edebiyatı*” (History of Italian Literature), which stands as the first documenting the history of Italian literature within Turkish cultural and literary discourse. Karakartal and Arslan translated the Ottoman Turkish text originally penned in Arabic script into Latin script, culminating in its publication in 2012. Within this literary inquiry, M. Rauf divided Italian literature into four distinct periods. Additionally, he provides insights into select poets and authors whom he deems significant, often presenting translated excerpts of their compositions in Ottoman Turkish, occasionally merely referencing authors’ names and their respective works.

The theoretical framework for this article is outlined by the “preliminary norms” of Gideon Toury, who argued that translation, of any type, is a norm-driven activity and states that the determining factor for the equivalence relationship between the target text and the source text is translation norms. He argued that these norms apply to every stage of the translation process. By categorising norms into two groups -“preliminary norms” and “operational norms”- the translation scholar also discusses the concept of “initial norms” as an “explanatory tool.” Through this concept, Toury asserts the possibility of explaining the dichotomy between adequacy and acceptability and highlights the fact that it is possible to establish a general preference concerning the path followed in translation and that “implemented translation decisions” are established by a mixture of the extremes of adequacy and acceptability indicated by the preliminary norms, or decisions that reach a compromise between these extremes as a result of the current situation. According to Toury, the translation policy involves the selection of types of texts to be imported into a specific culture or language at a

given time, including the selection of individual texts. "Preliminary norms" comprise two interconnected groups: those related to the nature and existence of a translation policy, and those related to *the directness of translation*. Directness refers to the choice to translate into the target language through an intermediate language or directly from the original source language. Another normative complex consists of the "norms of the translation process", which Toury defined as the rules that guide decisions made during the act of translation. These norms guide the dynamics of change and invariability between the source text and the target text. This concept is further divided into the two categories called "matricial norms" and "textual-linguistic norms". According to Toury, matrix norms influence the presence, position in the text, and segmentation of material in the target language, which replaces material in the source language.

With the use of this methodological approach in this contribution, we intend to comprehensively and accurately analyse the translations and/or adaptations into Ottoman Turkish of the titles of Italian literary works found in the book "*İtalyan Tarih-i Edebiyatı*" by M. Rauf, thus providing a significant perspective on the reception and understanding of Italian literature in the Ottoman Turkish cultural universe of the period.

In this article, M. Rauf's Arabic script text was considered as the target text, and when necessary, Karakartal's other works were also consulted. In this article, it was decided to use the original text in Arabic characters, and not Karakartal and Arslan's transliteration, as the main source because it represents the true reference text for the analysis of the translation of the titles of the works and the anthologized texts. Names written in Arabic characters in the original text are highlighted in bold, those in Latin characters are in italics, and titles of works for which only the Turkish translation is provided without indicating the Italian version are presented in square brackets ([...]). The authors' names of the studies that were not mentioned have not been included. The names of the works given in the target text are given in the order in which they appear in M. Rauf's work. At the end of his work, M. Rauf indicated his sources in the "me'hazlarımız" (bibliography) and listed the reference materials used in the preparation of his work. Among the sources used, some were in English, some in French, and some in Italian. Accordingly, regarding the question of *directness*, taking into consideration the languages of the sources that the author/translator listed and turned to in the preparation of his work, it can be seen that both French and English were used as intermediate languages, in addition to Italian as the main language. The use of the intermediate language is evident not only in the reference documents the author/translator referred to but also in the examples detailed and examined in the analysis section of this paper.

1. Introduzione

Il popolo italiano vanta una consolidata tradizione letteraria che si radica in un processo evolutivo secolare. Sul piano dello studio della letteratura, è imprescindibile che vari intellettuali, accademici e critici di nazioni con tradizioni culturali così ricche abbiano prodotto nel corso di diverse epoche numerosi lavori che si concentrano sulla propria storia letteraria, esaminando e valutando la propria produzione testuale, i suoi autori e le epoche in cui si è sviluppata. In un articolo intitolato "Türk Edebiyatı Tarihlerine Dair" (Sulle storie della letteratura turca), Vildan Serdaroğlu riporta le seguenti parole di Ahmet Hamdi Tanpınar in relazione alle modalità e agli obiettivi della storia letteraria:

"Redigere cronologicamente gli eventi letterari, distinguere le loro interrelazioni e identificare le influenze esterne nel periodo considerato, discernere le principali correnti estetiche e intellettuali, in breve, attribuire diligentemente l'essenza di vari documenti, rappresenta la formulazione concisa di ciò che ci si attende dalla storia letteraria, con l'obiettivo di determinare il carattere letterario di un'epoca"¹ (Tanpınar, 2007, p. 9, citato da Serdaroğlu).

Serdaroğlu, citando Tanpınar, afferma che l'opera di François Granet intitolata "Reflexions sur les ouvrages de literature" (1736-1740) viene considerato il primo contributo sulla storia della letteratura. Nell'ambito della letteratura ottomana qualcosa di simile si ha con la tradizione delle "tezkire", scritte in prosa e poesia che espongono le vite dei poeti e antologizzano alcune delle loro opere. Lo scrittore e accademico turco indica inoltre che la storia letteraria è entrata nei programmi educativi come materia all'interno del contesto culturale turco-ottomano nel 1909 e che la prima storia letteraria nel contesto moderno in lingua turca è l'opera di Abdülhalim Memduh intitolata "Târih-i Edebiyyât-ı Osmâniyye" (Storia della letteratura ottomana), pubblicata nel 1888. Inoltre, Serdaroğlu (2007, p. 11-12) sottolinea che la prima storia della poesia turca scritta in una lingua straniera è "A History of Ottoman Poetry" (1900) di E. J. Wilkinson Gibb.

Se, da una parte, Gibb compose un'opera sulla storia letteraria turco-ottomana nella sua lingua rivolta al suo contesto culturale, allo stesso modo, nell'ambito degli studi letterari nell'Impero ottomano, si riscontrano volumi sulla storia della letteratura di altre culture e ambiti, i quali possono essere traduzioni o prodotti critici originali. Un esempio di

¹ "Edebiyat vakıalarını zaman çerçevesi içinde olduğu gibi sıralamak, birbirleriyle olan münasebetlerini ve dışardan gelen tesirleri tayin etmek, büyük zevk ve fikir cereyanlarını ayırmak hulasa her türlü vesikânın hakkını vererek bir devrin edebî çehresini tespit etmek edebiyat tarihinden beklenen şeylerin en kısa ifadesidir" (Tanpınar'dan aktaran Serdaroğlu, 2007, 9).

contributi di tal genere è il volume intitolato “*İtalyan Tarih-i Edebiyatı*” (Storia della letteratura italiana), pubblicato da M. Rauf nel 1913. Quest’opera, redatta in lingua ottomana, è stata trascritta in caratteri latini nel 2012 da Oğuz Karakartal e İbrahim Arslan, al fine di renderla accessibile al lettore turco contemporaneo. Il volume costituisce la prima opera all’interno del universo culturale e letterario turco, rivolta alla storia della letteratura italiana. L’opera assume una significativa rilevanza, prima di tutto, per la sua natura pionieristica in un settore all’epoca ancora inesplorato, ma assume anche un particolare valore se messa in relazione al periodo storico in cui viene pubblicata, dato che a quest’epoca di rinnovamento culturale la lingua e la cultura francesi, forti del loro prestigio di “lingua e cultura franca”, esercitavano un’influenza considerevole sulla lingua e la cultura turco-ottomana. Nonostante ciò, la particolare attenzione rivolta alla letteratura italiana –come provano questo volume e altri contributi successivi– si può notare su vari piani diversi, di cui sono espressione grammatiche, frasari, antologie e prodotti simili. Del resto, Oğuz Karakartal identifica nella “preparazione di dizionari e grammatiche in lingua francese, successivamente in tedesco, inglese e italiano-turco”, una delle metodologie per conoscere l’Occidente nell’Impero Ottomano (2011, p. 71-72).

Ritornando al volume di storia della letteratura italiana in esame, il nome di M. Rauf è ben noto tra gli appassionati di letteratura e tal fatto può creare equivoci. Infatti, Karakartal, avvertendoci che ci sono diverse persone con lo stesso nome, ritiene necessario fare la seguente precisazione:

“Nella letteratura turca, ci sono diversi Mehmet Rauf. Uno di loro è il leskovichiano (proveniente da Leskovik) Mehmet Rauf, autore dell’opera intitolata *Seyahatname-i Avrupa* (Diario di Viaggio in Europa). L’altro è Mehmet Rauf, autore del famoso romanzo *Eylül* (Settembre), esponente della letteratura del Servet-i Fünûn (1896-1901). Il terzo Mehmet Rauf, autore del *İtalyan Tarih-i Edebiyatı* (Storia della letteratura italiana), utilizza la firma abbreviata ‘M. Rauf’ nei suoi scritti e opere per evitare confusioni con il suo contemporaneo Mehmet Rauf, l’autore del romanzo *Eylül* (2011, p. 74)”.

M. Rauf è docente di storia della letteratura greca e storia della letteratura italiana presso il Dârülfünûn (la futura Università di Istanbul), poliglotta con competenze in varie lingue tra cui il francese, l’inglese, il tedesco, l’italiano, oltre alla conoscenza del greco e del bulgaro. Insieme al suo trattato sulla storia della letteratura italiana, ha pubblicato anche una storia della letteratura greca (İnal, 1969, p. 1446-1448, citato da Karakartal, 2011, p. 75).

In linea generale, i volumi di storia della letteratura esaminano periodi specifici, indipendentemente dalla cultura e letteratura a cui appartengono, suddividendoli e analizzandoli. Nel lavoro di M. Rauf, si evince dalle seguenti dichiarazioni che l’esame della letteratura italiana è stato portato avanti a partire da una suddivisione che distingue i seguenti quattro periodi principali:

“İtalyan edebiyatı ber-vech-i âtî dört devre inkısam eder:

1. On birinci asrın ibtidalarından (Dante)nin vefatına kadar imtidâd eden teşekkül devri,
2. Devr-i teşekkülü takîb eden teceddüd devri,
3. Klasik devri,
4. Devr-i hâzır” (M. Rauf, 1329 [1913], p. 1)².

Contrariamente alla classificazione di M. Rauf, le storie della letteratura italiana redatte dopo il 1928 presentano suddivisioni ben differenti. Il volume sulla letteratura italiana pubblicato da Halit Fahri con il titolo di *İtalyan Edebiyatı* (Letteratura italiana, 1934), traduzione di un lavoro di G. H. Des Granges, si concentra su sette diverse sezioni. Nell’opera intitolata *İtalyan Edebiyat Tarihi* (*Storia della Letteratura Italiana*, 1986), scritta da Süheyla Öncel, secoli e figure chiave della letteratura italiana come Dante, Francesco Petrarca, Giovanni Boccaccio, Ludovico Ariosto e Torquato Tasso sono esaminati in sezioni separate. Nel contesto culturale e letterario turco, esistono libri di storia letteraria non solo in lingua turca, ma anche in italiano, come *Linee di Storia della Letteratura Italiana* (1970), scritto da Süheyla Öncel e Paolo Angeleri, é un’antologia della letteratura italiana. Tra le recenti opere antologiche della letteratura italiana, emerge il contributo di Bülent Ayyıldız intitolato *Ortaçağ İtalyan Edebiyatı: Kurumlar-Kişiler-Kavramlar* (Letteratura Italiana del Medioevo: istituzioni-personaggi-concetti, 2019) e *Geçmişten Günümüze İtalyan Edebiyatı ve Yazarları* (Letteratura e scrittori dal passato al presente, 2021), a cura di Nevin Özkan, İlhan Karasubaşı, Ebru Balamir, Bülent Ayyıldız, Barış Yücesan. Le numerose opere, il cui incipit è stato il lavoro di M. Rauf, e svariati contributi accademici costituiscono un eloquente indicatore dell’interesse all’interno della cultura turca per la letteratura italiana.

2. Approccio metodologico

Il quadro teorico di questo articolo è delineato dalle “norme preliminari” di Gideon Toury, il quale sostiene che la traduzione, di qualsiasi tipo, è un’attività guidata da norme e afferma che il fattore determinante per la relazione

² **Traduzione:** La letteratura italiana si articola in quattro periodi cronologici: 1- Il periodo di formazione che si estende dagli inizi dell’undicesimo secolo alla morte di Dante, 2- Il periodo di rinnovamento che segue l’era della formazione, 3- Il periodo classico, 4- Il periodo contemporaneo.

di equivalenza tra il testo di arrivo e il testo di partenza sono le norme di traduzione. Egli sostiene che queste norme sono applicabili ad ogni fase del processo traduttivo. Lo studioso della traduzione, categorizzando le norme in due gruppi –“norme preliminari” e “norme procedurali”–, discute anche il concetto di “norme iniziali” in quanto “strumento esplicativo”. Attraverso questo concetto Toury afferma la possibilità di fornire una spiegazione nell’ambito della dicotomia tra adeguatezza e accettabilità ed evidenzia il fatto che è possibile stabilire una preferenza generale in riferimento al percorso seguito nella traduzione e che le “decisioni di traduzione attuate” sono stabilite da una mescolanza degli estremi di adeguatezza e accettabilità indicati dalle norme preliminari, o decisioni che raggiungono un compromesso tra questi estremi in conseguenza alla situazione attuale (2008, citato in Eker, p. 153). Il concetto di “norme preliminari”, come concisamente definito da Işın Bengi Öner (2001, p. 118), riguarda “la decisione preliminare del traduttore su come allineare la traduzione in modo più stretto al sistema di partenza o al sistema di arrivo”. Queste si compongono di due gruppi interconnessi: quelli legati alla natura e all’esistenza di una politica traduttiva, e quelli legati alla *directness of translation* (direttezza della traduzione).

Secondo le affermazioni di Toury (2008, citato in Eker), la politica traduttiva è un processo che implica “la selezione di tipologie di testi da importare attraverso la traduzione in una specifica cultura/lingua in un dato momento, comprendendo anche la scelta di testi individuali”. L’esistenza di tale politica può essere riconosciuta non in modo casuale, ma solo quando si constata che la selezione delle opere da tradurre avviene secondo modalità specifiche.

Toury, riguardo alla *directness* (direttezza), afferma quanto segue:

“Le considerazioni riguardanti la *directness of translation* (direttezza della traduzione) coinvolgono la soglia di tolleranza per traduzioni da lingue diverse dalla lingua sorgente finale: in qualche misura è permessa la traduzione indiretta? In traduzione, da quali lingue/tipologie di testi/periodi (ecc.) è consentito/preferito/vietato/tollerato? Quali sono le lingue mediatrici consentite/vietate/tollerate/preferite e quali sono le ragioni di tale status? C’è una tendenza ignorata/camuffata, forse addirittura negata? Se il fatto viene menzionato, c’è una tendenza/obbligo a indicare una traduzione come mediata, e viene resa nota l’identità della lingua mediatrice? E la lingua menzionata come mediatrice è necessariamente quella che ha servito il traduttore?” (2012, p. 82).

Come si deduce dalla citazione di Toury, la questione della *directness* si riferisce alla scelta di tradurre nella lingua di destinazione attraverso una lingua intermedia o direttamente dalla lingua originale della fonte.

Un altro complesso normativo è costituito dalle “norme del processo traduttivo”, definite in breve da Toury come le regole che guidano le decisioni prese durante l’atto della traduzione. Queste norme orientano le dinamiche di mutamento e di invariabilità tra il testo di partenza e il testo di arrivo. Questo concetto è ulteriormente suddiviso nelle due categorie definite “norme matriciali” e “norme testuali-linguistiche”. Secondo Toury, le norme matriciali “influenzano la presenza, la posizione nel testo e la segmentazione del materiale nella lingua di destinazione che sostituirà il materiale nella lingua di origine”. Se, da una parte, le modifiche che prevedono salti, aggiunte, sostituzioni e segmentazioni sono esaminate nelle norme matriciali, le norme testuali-linguistiche “guidano la selezione del materiale che costituirà il testo di destinazione o sostituirà il materiale testuale e linguistico originale” (2008, citato in Eker, p.154).

3. Analisi

Nella sua *Storia della letteratura italiana* esaminata in questo contributo, M. Rauf utilizza un linguaggio elegante e ricercato. Karakartal, ha fornito una delucidazione sul modo in cui M. Rauf ha tradotto il linguaggio e i nomi propri nell’opera:

“M. Rauf, nel suo libro di 193 pagine, *İtalyan Tarih-i Edebiyatı* (Storia della letteratura italiana), ha utilizzato un linguaggio colto e raffinato. Probabilmente, ha contribuito a questo fattol’influenza che la pratica delle belle arti, della pittura e della musica ha avuto nella sua sofisticata lingua ottomana. Nel contesto della *İtalyan Tarih-i Edebiyatı*, risulta complesso individuare vocaboli di origine turca, essendo praticamente esclusi ad eccezione dei verbi. Nell’opera, si riscontra un turco ottomano interamente composto da parole arabe e persiane. Mehmet Rauf, nei suoi scritti, menziona nomi propri latini e italiani e li scrive in ‘Ottomano’ secondo la loro pronuncia e usando le lettere ottomane, il che a volte rende difficile stabilire con precisione e correttezza l’origine esatta di poeti, scrittori e altri personaggi menzionati” (2011, p. 75-76).

Karakartal e Arslan hanno diligentemente incluso le traduzioni italiane di alcune delle opere menzionate nel lavoro di M. Rauf, limitate solo ai titoli presenti nella lingua turca ottomana originale. Nel presente articolo si è deciso di usare come fonte principale il testo originale in caratteri arabi, e non la traslitterazione di Karakartal e Arslan, sia in quanto rappresenta il vero testo di riferimento per l’analisi della traduzione dei titoli delle opere e dei testi antologizzati, sia per evitare qualunque tipo di confusione in relazione alla citazione sopra menzionata. I nomi scritti, nell’originale, in caratteri arabi sono evidenziati **in grassetto**, quelli in caratteri latini sono *in corsivo*, e i titoli di opere per le quali è fornita solo la traduzione in turco senza indicare la versione italiana, sono presentati tra parentesi quadre ([. . .]). Non sono stati inclusi i nomi degli autori di opere non menzionate. I nomi delle opere riportati nel testo di arrivo sono forniti nell’ordine in cui compaiono nel libro di M. Rauf.

L'autore/traduttore esordisce affermando che i francesi iniziarono a produrre opere letterarie nel XI secolo, gli spagnoli nel XII, ma gli italiani emersero sulla scena letteraria europea nel XIII secolo con le seguenti parole:

İspanyollar on ikinci asırda **Sid / le Cide** gibi enâfis-i âsâr vücuda getirirken, Fransızlar on birinci asırda tarih-i edebiyatlarının ilk yapıklarını, **Bir Gülün Romanı** gibi rengârenk şiirlerle süslerken İtalyanlar on üçüncü asra kadar bî-edebiyat kalacaklardı³ (1329 [1913], p. 5).

Riguardo al periodo antecedente a Dante, gli autori, i poeti e le opere citati da M. Rauf sono i seguenti. Nel passaggio del autore/traduttore “Tra di essi, il più importante è il poema intitolato **Muâraza**, composto da trentadue versi, opera del fabbro (creatore) siciliano **Culyo...**” (M. Rauf, 1329 [1913], p. 8), l'individuo menzionato come Culyo è il poeta [Ciullo d'Alcamo], e il titolo del suo poema menzionato come **Muâraza** è quello che in lingua italiana è conosciuto come [Il Contrasto]. In un altro passaggio vengono menzionati un altro poeta e la sua opera:

“**Culyo**'dan sonra **Cakobo Benedetti**'nin [Jacopone da Todì] **İncil**'den muktebes birtakım kısâs-ı dîniyeden bâhis olan tekellümî eserlerini zikretmek iktizâ eder ki bunların en meşhuru ‘**Mihmân-ı Cennet Bir Kadın** [Donna de Paradiso]’ ismindeki kısa kısa sahne[den] müteşekkil temâşâ-âmiş bir manzûmedir” (M. Rauf, 1329 [1913], p. 8-9)⁴.

Questa citazione menziona il poeta noto come Jacopo dei Benedetti, meglio conosciuto come [Jacopone da Todì]. Nella lingua di arrivo, l'opera di questo poeta, tradotta come **Mihmân-ı Cennet Bir Kadın**, nell'originale dialetto umbro compare con il titolo [Donna de Paradiso]. In questa sua opera Jacopone narra la passione di Gesù attraverso il dolore della Santa Vergine; di conseguenza, è lecito affermare che la figura femminile menzionata nel titolo del testo originale rappresenti Maria. Una traduzione in turco contemporaneo del titolo presente nel testo ottomano può essere formulata come “Cennetin Kadını” (la donna del paradiso). Nel trasferimento del questo titolo nel testo di arrivo si osserva che il traduttore ha aggiunto la parola “mihman” che è parola di origine persiana “mihman” e significa “ospite, visitatore” (<https://www.turkcesozluk.net/index.php?word=mihman&sozluk=osmanlica> Erişim Tarihi: 15.01.2024). Pertanto la traduzione in italiano del titolo del testo ottomano potrebbe essere reso come “Donna ospite del paradiso”.

In seguito, nel testo di M. Rauf, compare il nome di Brunetto Latini. Nella frase “Brunetto Latini tarafından Fransız lisanıyla kaleme alınmış **Hazîne-i Kütüb** [Libri del tesoro] ismindeki ansiklopedi de bu devre aiddir⁵” (M. Rauf, 1329 [1913], p. 14-15) si sottolinea che Brunetto Latini è l'autore di un'enciclopedia intitolata **Hazîne-i Kütüb**. L'opera enciclopedica in questione è conosciuta in italiano come [Libri del tesoro]. Un'altra composizione dello stesso autore è il **Tezoretto** [Tesoretto] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 15). L'autore/traduttore ha preferito trascrivere il titolo rispecchiando la pronuncia italiana, invece di proporre una traduzione. Nonostante ciò, la parola “tesoretto” può essere interpretata nella lingua di arrivo come “piccolo tesoro o consigli preziosi”. M. Rauf, nel testo di arrivo, ha menzionato il nome di “Dino Kompagni” come l'ultimo degli autori precedenti a Dante. Questo poeta è Dino Compagni e il titolo del testo poetico, tradotto nel testo di arrivo come “**Akıl**”, in italiano è [L'Intelligenza]. A seguire, compare il nome di Dante, figura di primaria importanza nella storia della letteratura italiana. Le composizioni di Dante sono riferite nel testo di arrivo nel seguente modo: **Vita Nova / Vita Nuova – Hayât-ı Nevîn** (M. Rauf, 1329 [1913], p. 22), **Divina Comedia** [Divina Commedia] / **Mudhike, Enfer / Cehennem** [Inferno] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 25), **Prurgatoire / İstifagâh** [Purgatorio] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 26), **Paradis / Cennet** [Paradiso] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 27). Le composizioni intitolate “*Vita Nuova, Divina Com[m]edia, Enfer, Purgatoire, Paradis*” sono state riportate qui sia con il loro titolo originale come appare nel testo di origine, sia con le rispettive traduzioni in lingua turca ottomana. Si nota, tuttavia, che nell'originale il titolo dell'opera *Divina Commedia* è stato reso nel testo di destinazione attraverso l'utilizzo del termine “mudhike”, con il significato di “komedyâ” (commedia) (<https://www.turkcesozluk.net/index.php?word=mudhike> Erişim Tarihi: 15.01.2024), senza aggiungere l'attributo “ilahi” (divina), che era stato introdotto successivamente dal Boccaccio, ma che è diventato col tempo elemento strettamente legato al titolo. Nella traduzione delle opere di Dante in lingua ottomana, l'inclusione dei titoli originali nel testo di destinazione fornisce un indizio sulle fonti consultate dall'autore/traduttore per la composizione del volume. Nell'analisi della figura di Dante emerge dall'uso delle parole francesi “enfer” (inferno), “purgatoire” (purgatorio) e “paradis” (paradiso) nel testo di arrivo che M. Rauf ha fatto ricorso, come fonte di riferimento, a un testo in lingua francese.

³ **Trad:** “Mentre gli Spagnoli producevano opere letterarie nel dodicesimo secolo, come il Sid / le Cide, e i Francesi adornavano le prime pagine della loro storia letteraria con poesie vivaci come il Romanzo della rosa nel XI secolo, gli Italiani rimanevano privi di letteratura fino al XIII secolo” (1329 [1913], p. 5).

⁴ **Trad:** “Dopo **Culyo**, è opportuno menzionare le opere teologiche di [Jacopone da Todì], noto anche come **Cakobo Benedetti**, tratte dalla **Bibbia**. La più famosa di esse è una poesia intitolata ‘**Mihmân-ı Cennet Bir Kadın** [Donna de Paradiso]’, composta da brevi scene suggestive”.

⁵ **Trad:** “L'enciclopedia intitolata **Hazîne-i Kütüb** [Libri del tesoro], scritta in lingua francese da Brunetto Latini, appartiene a questo periodo” (M. Rauf, 1329 [1913], p. 14-15).

M. Rauf ha fatto riferimento alle seguenti composizioni di Francesco Petrarca, il cui nome compare come **Petrark / Petrarca: Afrika** [Africa], **Esrâr-ı Hayâtım** [Secretum] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 40), **Zaferler / Triumfi** [I Trionfi] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 46) ve **Kafiyeler** [Le rime / Canzoniere (Rerum vulgarium fragmenta)] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 48). Per le restanti opere, invece, si è limitato a presentare solamente le loro traduzioni in lingua ottomana. L'originale italiano di quest'opera è intitolato [I Trionfi]. M. Rauf fa riferimento all'opera intitolata "**Virjil: Enaida** [Eneide di Virgilio]" (M. Rauf, 1329 [1913], p. 41), e ne offre una presentazione in questi termini.

M. Rauf, nel descrivere l'influenza di **Bokaçyo / Boccaccio**, colui che, insieme a Dante e Petrarca, è considerato il "padre della letteratura italiana", utilizza le seguenti parole in relazione al suo immortale lavoro, il **Dekameron** [Decameron] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 53):

"Musse'nin en güzel hikâyelerini (**Simon, Silopiya**)'yı, **Şekspir (Simbelin) Bokas**'tan iktibas ettikleri gibi birçok üdeba ve şuaara İtalyan romancısını üstad ittihaz eyleyerek bânisi olduğu mekteb-i edebîde eserine iktifa etmişlerdir"⁶ (M. Rauf, 1329 [1913], p. 59).

Come evidenziato nella citazione tratta dal testo di M. Rauf sopra riportata, Boccaccio non solo ha lasciato un'impronta indelebile nella letteratura italiana, ma è anche diventato un nome di riferimento e un modello nell'ambito della letteratura mondiale.

Dopo Boccaccio, viene presentata la figura dello scrittore **Floransalı** [fiorentino] **Matteo Paileri**, di cui viene citato il testo dal titolo **Kişver-i Hayât / Citta Divita** (1329 [1913], p. 64). Il nome dell'autore italiano è [Matteo Palmieri] e il titolo della sua opera è [La città di vita], la cui traduzione nel testo di arrivo è stata resa con **Kişver-i Hayât**, formata dalla combinazione delle parole arabe "hayat" (vita) e la parola persiana "kişver" che significa "terra, paese, patria". In questo modo, traducendo letteralmente dall'ottomano il titolo risulterebbe prendere il significato di "Terra della vita".

Un altro scrittore citato è **Gerardi**, la cui opera nominata è intitolata **Filomena / Philomena** [Filomena]. Il vero nome dell'autore è [Giovanni Gherardi da Prato]. L'altro componimento dell'autore è noto come **Albert'in Cenneti / Il Paradiso degli Alberte** [Il Paradiso degli Alberti] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 64). Dei titoli delle opere di Machiavelli sono state riportate le traduzioni: **Prens** [Il Principe], **Sanat-ı Harb** [Dell'arte della guerra], **Tit Liv Hakkında Nutuklar** [Discorsi sopra la prima Deca di Tito Livio], **Mandragora** [Mandragola] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 66). La traduzione dell'opera intitolata **Tit Liv Hakkında Nutuklar** da parte del traduttore non corrisponde completamente all'originale italiano [Discorsi sopra la prima Deca di Tito Livio], Infatti, il traduttore non ha trasferito nel testo di arrivo la parte "sopra la prima deca" del titolo originale, tanto che una traduzione letterale del titolo tradotto sarebbe "Discorsi su Tito Livio". Ludovico Ariosto, riportato come **Ariyost / Ariosto**, e le sue opere sono riportate nel testo di destinazione nel seguente modo: **Çılgın Rolan Orlando Furioso** (M. Rauf, 1329 [1913], p. 82), **Nekromaniyen** [Il Negromante], **Lema** [La Lena] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 94-95). [Torquato Tasso] e le sue opere sono inseriti nella traduzione di M. Rauf nei seguenti termini: **Torkuvado Taso / Torquado Tasso: Kudüs'ün Tahlısi** [Gerusalemme liberata] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 97), **Aminta / Aminta** (M. Rauf, 1329 [1913], p. 101). Nel testo di destinazione, l'opera di **Marino** [Giovanni Battista Marino], presentata come **Venüs ve Adonis** (Venere e Adone), in originale italiano è in verità [L'Adone] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 119). Quest'opera, che narra l'avventura amorosa di Adone e Venere, è considerata il poema più lungo della storia della letteratura italiana. L'autore/traduttore, nel trasporre il titolo di quest'opera nel testo di destinazione, ha deliberatamente scelto di includere il nome del personaggio femminile al titolo di partenza del testo, ove è menzionato solamente il nome del personaggio maschile, adottando pertanto la traduzione **Venüs ve Adonis**. In aggiunta, questo titolo evoca il celebre poema del poeta inglese Shakespeare pubblicato nel 1593, intitolato appunto **Venus and Adonis**. Di conseguenza, si potrebbe dedurre che l'autore/traduttore abbia compiuto questa traduzione basandosi su una fonte in lingua inglese o che sia stato influenzato dal titolo del poema di Shakespeare. Nel testo di M. Rauf, l'opera di **Bonarotti** [Michelangelo Buonarroti] intitolata **Lafiera** [La Fiera] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 121) è presentata con il suo nome originale e non è stata tradotta in turco ottomano. Viene poi inserita un'opera di [Pietro Trapassi] –il quale nel libro di M. Rauf viene indicato come **Metastas (Trapasi)** secondo l'uso francese: si tratta della [Didone abbandonata], il cui titolo è stato tradotto come **Didon** (M. Rauf, 1329 [1913], p. 126). Metastasio, pseudonimo di Pietro Trapassi, è stato riportato non nella sua grafia originale italiana, ma piuttosto con la sua realizzazione in francese che funge quindi da lingua intermedia. La presenza di questa versione francese del nome dell'autore suggerisce che la lingua intermedia utilizzata per questa traduzione è il francese. L'opera intitolata [Didone abbandonata], è stata tradotta nel testo di destinazione come **Didon**, e la parola italiana [abbandonata], non è stata trasferita nel testo di destinazione in turco ottomano.

⁶ **Trad:** Gli uomini di lettere e poeti, prendendo come maestro un celebre autore italiano, si sono limitati a inserire nelle loro opere, nella scuola letteraria di cui è il fondatore, le più belle storie di **Musse (Simon, Silopiya)** e di **Şekspir (Simbelin)**, così come fecero **Bokas**.

Sono state riportate le seguenti opere di **Goldoni** / *Goldoni* [Carlo Goldoni], uno dei protagonisti di spicco del teatro italiano del Settecento: **Afife** / *Ladonnadigarbo* [La donna di garbo], **Müdaheneci** / *Adulatore*, **Kumarbaz** / *Giocatore* [Il Giuocatore], **Mütelevvin Kadın** / *Ladonnnavolubile* [La donna volubile], **Tuhaf Bir İhtiyar** / *Il vecchi bizzarro* [Il vecchio bizzarro], **Hasis** / *L'avarò* (M. Rauf, 1329 [1913], p. 134). D'altra parte, [La donna di garbo] si traduce come "donna gentile / elegante". E l'autore/traduttore ha trasposto questo titolo nel suo testo utilizzando la parola araba **Afife**, con il significato di "donna virtuosa / casta". Goldoni ha dedicato questa sua opera a una nobile donna veneziana di nome Andriana Dolfin Bonfandini. Dopo Goldoni, emerge un altro drammaturgo, [Lorenzo da Ponte]. L'autore italiano ha scritto un libretto per il melodramma adattandolo dall'opera del francese **Bumarşe** [Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais] intitolata [La folle journée ou le Mariage de Figaro], tradotta in italiano come [Le nozze di Figaro, ossia la folle giornata]. M. Rauf ha utilizzato il nome dello scrittore come **Bumarşe** e non ha menzionato il nome dell'autore italiano, traducendo il titolo dell'opera in **Figaro'nun İzdivacı** (M. Rauf, 1329 [1913], p. 134). In tale traduzione, M. Rauf non ha incluso la parte [La folle journée] / [la folle giornata]. M. Rauf ha utilizzato il francese come lingua intermedia anche per la traduzione di questo titolo. Sono, poi, elencati i seguenti titoli delle opere del poeta italiano **Parini** / *Parini* [Giuseppe Parini]: **Terbiye** / *Educazione*, **Zarûret** / *Il bisogno* [Il bisogno], **Cebâdet-i Hevâ**, **Tehlike** / *Il pericolo* [Il pericolo], **Muhbir** / *Il Messaggio* [Il messaggio], **Perî-i İlhâma** / *Alla musa*, **İnşâd-ı şî'r** / *La Recita dei versi*, **Ruz** / *Giorno* (M. Rauf, 1329 [1913], p. 139-140). M. Rauf ha menzionato le opere di [Vittorio] **Alfieri** intitolate **Zulm** / *della tirannide* e **Zalime Medhiye** / *Traiano a Panegirico* [Panegirico di Plinio a Traiano] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 145), e quelle di [Vincenzo] **Monti** intitolate **Kâinatın Güzelliği** / *Bellezza dell'Universo* e **Hatırât-ı Garâm** / *Pensieri d'Amore* (M. Rauf, 1329 [1913], p. 149). Dopo le opere di [Ugo] **Foscolo** / *Foscolo* intitolate **Cakobo Ortis'in Son Mektupları** [Le ultime lettere di Jacopo Ortis] e **Türbeler** [Dei Sepolcri] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 151-153), si nomina un altro autore immortale della storia della letteratura italiana, [Alessandro] **Mansoni** [Manzoni] / Alessandro Manzoni. M. Rauf, nella sua storia della letteratura, fa riferimento alle seguenti opere letterarie di questo autore: **Uraniya** / *Urania*, **Terbiye** / *Educazione* [Osservazione sulla morale cattolica], **Ba's-i ba'del-mevt** / *Risussezione* [La Risurrezione], **Nefs** / *La Passione*, **Karmanyola'nın Sergüzeşti** / *Il conte di Larmagnolo* [Il Conte di Carmagnola], **Nişanlılar** / *Fiancés* [I Promessi Sposi] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 155-159). Tra queste opere, il titolo del romanzo che M. Rauf ha tradotto in turco ottomano come **Nişanlılar** è [I Promessi Sposi], considerato un punto di svolta nella storia della letteratura italiana. Il traduttore/autore, utilizzando la parola *Fiancés* invece della versione italiana originale [I Promessi Sposi], indica di aver tradotto questa parte da una fonte in francese, suggerendo quindi l'uso del francese come lingua intermedia. Un altro importante nome della letteratura italiana **Leopardi** / *Leopardi* [Giacomo Leopardi] è menzionato con le seguenti opere: **Pompe** [Pompeo in Egitto], **Takarrüb-i Memât** / *Appressamento della morte*, **İtalya'ya** / *All'Italia*, **Dante'nin Heykeli Üzerinde** [Sopra il monumento di Dante], **Latenâhî** / *L'Infinito*, **Garip Serçe** / *Passero Solitario*, **Hayât-ı Tecerrüd** / *Vita solitaria* [La Vita Solitaria], **Kamere Hitâb** / *Alla luna*, **Bahara** / *Alla primavera* [Alla primavera o delle favole antiche], **Muhayyileme** / *Alla sua dona* [Alla sua donna], **Ba's-el-mevt** / *Il Risorgimento*, **Silviya'ya** [A Silvia], **Tahattur** / *Le Ricordanze*, **Muhabbet ve Ölüm** / *Amore e Morte*, **Yâd-ı Musahhir** / *Il Pensiero dominante*, **Kendi Kendine** / *A se stesso*, **Gurûb-ı Kamer** / *Tramonto della luna*, **Şükûfe-i Beyâbân - Katır Tırnağı** / *La Gilastra* [La Gilastra e il fiore del deserto], **Kurbağalarla Farelerin Muharebesi**⁷ (M. Rauf, 1329 [1913], p. 162-171). L'autore/traduttore ha erroneamente tradotto *A se stesso* in **Kendime** (A me stesso), utilizzando il pronome sbagliato. Segue **Custi** / *Giusti* [Giuseppe Giusti]: **Çizme** / *Lo Stivale*, **Sihir** / *Sortilegio* (M. Rauf, 1329 [1913], p. 175). M. Rauf menziona le opere di **Karduçi** / *Carducci* [Giosuè Carducci] intitolate **Yeni Kafiyele** / *Rime Nuove* e **Barbar Teraneler** / *Odi Barbare* [Odi Barbare] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 178), di **Guido Mansoni** / *Guido Mazzoni* con **Anahtar Çilesi** (M. Rauf, 1329 [1913], p. 180), di **Arturo Graf** / *Arturo Graf* con **Gurûbdan Sonra**, **Deniz Perileri**, **Elhân-ı Meşcer** (M. Rauf, 1329 [1913], p. 181), di **Ada Negri** / *Ada Negri* con **Kader** / *Fatalità* [Fatalità] e **Fırtına** / *Tempesti* [Tempeste] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 182), di **Gabriel Danunçiyò** / *d'Annunzio* [Gabriele D'Annunzio] con **Terâne-i Nevîn** / *Canto Novo*, **Eş'âr-ı Behiştî ve Demdeme-i Ehbâr**⁸, **Roma Elejileri** [Elegie romane], **Garibaldi Şarkıları** (1901), **Zevk** / *Il piacere* (1889), **Ma'sûme** / *L'Innocente*, **Ateş** / *Il fuoco* (M. Rauf, 1329 [1913], p. 183-184), e di **Rufini** / *Ruffini* [Giovanni Domenico Ruffini] con **Doktor Antonyo** [Il Dottor Antonio], **Loranso Benoni** [Lorenzo Benoni, ovvero pagine della vita di un Italiano] (M. Rauf, 1329 [1913],

⁷ **Kurbağalarla farelerin muharebesi**: "Fu tradotta anche in italiano da Giacomo Leopardi, che ne trasse poi spunto per i suoi Paralipomeni della Batracomiomachia, una favola satirica in versi che continua l'antica narrazione. I Paralipomeni della Batracomiomachia sono un ampio poemetto satirico in ottave scritto da Giacomo Leopardi a partire dal 1831 durante il suo soggiorno napoletano. Si presenta come continuazione: paralipomeni viene usato, come già in ambito biblico, per indicare un'aggiunta di cose precedentemente tralasciate (dal greco *paraleipómēna*, a sua volta da *paralēipō*, appunto omettere, tralasciare) alla Batracomiomachia (Battaglia dei topi e delle rane, dal greco *bátrachos* (rana), *mys* (topo) e *máche* (battaglia), poemetto ellenistico erroneamente attribuito a Omero - di qui l'uso di chiamarlo Batracomiomachia pseudomerica - e già tradotto anni prima da Leopardi".

⁸ **ehbar-ı behiştî**: Poema paradisiaco è una raccolta di poesie di Gabriele D'Annunzio, pubblicata nel 1893, contenente opere a partire dal 1891. Il titolo non si riferisce al Paradiso cristiano, ma va piuttosto letto come "poema dei giardini" (dal latino *paradisus*, "giardino"). L'opera è suddivisa in cinque sezioni: il Prologo, l'Hortus conclusus, l'Hortus larvarum, l'Hortulus animae l'Epilogo (Serra, 2019, p. 88).

184). M. Rauf ha tradotto il titolo dell'opera di Ruffini come Loranso Benoni e, nella traduzione in turco, non ha incluso la parte italiana del titolo, [ovvero pagine della vita di un Italiano]. Nel testo ottomano, si può notare una mancanza nella trasposizione di questo titolo nell'adattarli al turco.

M. Rauf, nel suo volume, ha riportato le traduzioni dei titoli delle opere di **Verga / Verga** [Giovanni Verga] come **Tarla Hayatı** [Vita dei campi], **Hayat İçin** [Novelle Rusticane], **Hiyanet**, Bir . . . nin Romani⁹ (M. Rauf, 1329 [1913], p. 184), **Roberto / Roberto'nun Kral Vekili** (M. Rauf, 1329 [1913], 184), di **Fogatsaro / Fogazzaro** [Antonio Fogazzaro] come **Danyel Kortis** [Daniele Cortis], **Şairin Sırrı** [Il mistero del poeta], **Eski Küçük Âlem** [Piccolo mondo antico] e **Yeni Küçük Âlem** [Piccolo mondo moderno] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 188), di **Matild Serao / Serao** [Matilde Serao] come **Aşk-ı Zâlim** [L'Amante sciocca] e **Diyyâr-ı Bereket** (M. Rauf, 1329 [1913], p. 188), di **Graçya Deleda / Yrazia Deledda** [Grazia Deledda] come **Kül** [Cenere] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 189), di **Amiçis / Amicis** [Edmondo De Amicis] come **Dostlar** [Gli Amici], **Bahr-i Muhit Üzerinde** [Sull'oceano], **Mekteple Ev Arasında** [Fra scuola e casa], **Gerdûne-i Âlem** e **Kalp** [Cuore] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 189), di **Fuçini / Fucini** [Renato Fucini] come **Mesâ-yı Muzlim** (M. Rauf, 1329 [1913], p. 189), di **Cakoza / Gaicosa** [Giuseppe Giacosa] come **Galebe-i Muhabbet** [Il trionfo d'amore], **Melûl Muhabbetler** [Tristi Amori], **Rûhun Hukuku** [Diritti dell'anima], **Yapraklar Gibi** [Come le foglie] e **Daha Kuvvetli Olan / Il più forte** (M. Rauf, 1329 [1913], p. 191), di **Roveta** [Gerolamo Rovetta] come **Namussuzlar** [I disonesti] (M. Rauf, 1329 [1913], p. 191) e di **Brako / Bracco** [Roberto Bracco] come **Vefasız** [L'ucchie cunzacrate]. M. Rauf, nella sua traduzione, preferisce presentare il titolo dell'opera di Roberto Bracco, [L'ucchie cunzacrate], come **Vefasız** in turco, suggerendo un'interpretazione liberamente tradotta dell'italiano "occhi ingannevoli" o "sguardi ingannevoli" in italiano.

M. Rauf, nella stesura di *İtalyan Tarih-i Edebiyatı*, ha fatto riferimento a diverse fonti, elencate alla fine dell'opera sotto la dicitura di "me'hazlarımız"¹⁰:

- H. Hauvette: *Histoire de la littérature italienne*
- Bartila: *Storia della letteratura italiana*
- Thomas N[M]acaulay: *Critical Essays*
- *Grand Encyclopedie* (M. Rauf, 1329 [1913], p. 192).

Nel riferire informazioni su M. Rauf, Karakartal ha notato che lo scrittore era in possesso di competenze di francese, inglese, tedesco e italiano. Queste competenze linguistiche gli hanno permesso di esplorare e tradurre opere letterarie provenienti da varie tradizioni culturali europee. Le sue traduzioni, come indicato dalla seguente citazione di Karakartal, sono state effettuate "prendendo spunto dalle storie della letteratura francese, italiana e inglese". In particolare, "le lezioni di letteratura italiana che ha tenuto presso il Dârülfünûn hanno costituito una fonte importante per le sue traduzioni dall'italiano al turco" (Karakartal & Arslan, 2012, p. 9). Nell'elaborazione della sua opera *İtalyan Tarih-i Edebiyatı*, M. Rauf ha indicato di aver consultato le fonti sopramenzionate, che come si può notare, sono libri scritti in francese, inglese e italiano. Le fonti che l'autore indica di aver utilizzato non solo evidenziano la sua competenza linguistica, ma danno la possibilità di applicare le opinioni di Toury sulle "norme preliminari della traduzione". Nel contesto dell'analisi traduttiva, il testo di arrivo può essere esaminato sotto l'aspetto della "directness of translation" (direttezza della traduzione), rivelando sia l'influenza della lingua intermediaria che quella della lingua originale. Si può altresì osservare che, come lingua intermediaria, non è coinvolta soltanto una lingua, bensì due: il francese e l'inglese. Questa scelta riflette le plurime competenze linguistiche di M. Rauf, che spaziano dal francese, inglese, tedesco all'italiano, come indicato da Karakartal (2012). Tuttavia, non è specificato quali parti antologiche del libro siano state tradotte dalle fonti nelle rispettive lingue. Pertanto, non è chiaro quali testi di poesia e di narrativa siano stati tradotti dalla lingua intermedia e quali direttamente dalla lingua originale. Si può comprendere che solo alcune parti siano state tradotte da fonti francesi, fatto comprensibile dall'indicazione dei titoli di alcune opere, e della traslitterazione in turco ottomano di alcuni nomi di autori/poeti e titoli di opere secondo la pronuncia francese.

Per quanto riguarda la politica di traduzione, per capire se ci sia o meno in questo lavoro di M. Rauf è necessario esaminare alcuni testi complementari. Karakartal, citando l'opinione di Raif Necdet secondo la quale si era prestata troppa attenzione alla letteratura francese, sostiene che "ora si potrebbe trascurare la Francia per un po'". Infatti, Raif Necdet avrebbe considerato una grande mancanza il fatto che "fino al 1913 non si fosse dedicata abbastanza attenzione alla letteratura del paese di Dante, accogliendo con grande entusiasmo il libro di M. Rauf intitolato *İtalyan Tarih-i Edebiyatı*" (1998, p. 77-82). Sulla base delle opinioni di Raif Necdet e delle valutazioni di Karakartal, si potrebbe affermare che, nella composizione del testo di arrivo, M. Rauf abbia seguito le "norme preliminari di traduzione" nel

⁹ Nel testo originale, il titolo di quest'opera risulta incomprensibile. Anche nel libro di Karakartal e Arslan, questo titolo non è leggibile.

¹⁰ La parola "Me'haz" è di origine araba e nel Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük (Dizionario Turco Attuale della Lingua Turca) è spiegata come "la fonte consultata durante la scrittura di un'opera" (<https://sozluk.gov.tr>) Erişim Tarihi: 6.1.2024).

selezionare le opere legate alla storia della letteratura italiana. Ciò suggerisce l'esistenza di una politica di traduzione che rispecchia le norme preliminari al processo di traduzione. M. Rauf, nonostante l'assenza di nomi propri, come nomi di persona e luoghi, ha mantenuto i nomi di due opere nella forma originale nel testo di origine e non li ha tradotti in turco ottomano. Una di queste è l'opera di **Bonarotti** intitolata **La Fiera**, l'altra è quella di **Brunetto Latini** intitolata **Tesoretto**.

4. Conclusione

Questo articolo esamina le traduzioni in turco ottomano dei titoli delle opere in italiano presenti nel libro *İtalyan Tarih-i Edebiyatı* (1913). L'opera scritta da M. Rauf ha la particolarità più importante di essere il primo libro sulla letteratura italiana nel mondo culturale e letterario turco. Questo libro, steso in lingua ottomana, è stato trascritto in caratteri latini da Oğuz Karakartal e İbrahim Arslan e pubblicato in turco con il titolo *Türkçe'de İlk İtalyan Edebiyatı Tarihi – M. Rauf – İtalyan Edebiyatı* (1913) (La prima storia della letteratura italiana in turco - M. Rauf - Letteratura italiana) nel 2012. Karakartal, sia nell'introduzione e nella prefazione a questo volume sia in altri lavori correlati, ha fornito dettagliate informazioni sull'argomento, il linguaggio e lo stile di quest'opera. In questo studio, il testo in caratteri arabi di M. Rauf è stato considerato come testo di arrivo, e, quando necessario, sono state consultate anche le altre opere di Karakartal.

Il quadro teorico di questo articolo è basato sulle "norme preliminari di traduzione", come delineato da Gideon Toury. Queste norme sono legate all'esistenza o meno di una politica traduttiva e alla *directness of translation* (direttezza della traduzione), ovvero se il testo di destinazione è stato tradotto direttamente dalla lingua originale o attraverso una lingua intermedia. Nell'opera di M. Rauf, si osserva che le traduzioni sono state effettuate sia direttamente dalla lingua originale sia attraverso lingue intermedie. M. Rauf, alla fine della sua opera, indicando le sue fonti nel "me'hazlarımız" (bibliografia), ha elencato i materiali di riferimento utilizzati nella creazione della sua opera. In riferimento alle fonti utilizzate, alcune sono in lingua inglese, altre in francese e alcune in italiano. Di conseguenza, riguardo alla questione della *directness* (direttezza), prendendo in considerazione le lingue delle fonti che l'autore/traduttore ha indicato e a cui si è rivolto nella preparazione del suo lavoro, si può osservare che sono state utilizzate sia il francese che l'inglese come lingue intermedie, oltre all'italiano come lingua principale. L'utilizzo della lingua intermedia è evidente non solo nei documenti di riferimento a cui l'autore/traduttore ha fatto riferimento, ma anche dagli esempi dettagliati ed esaminati nella sezione di analisi del presente contributo.

M. Rauf ha trascritto alcune denominazioni di opere mantenendo la pronuncia francese, ad esempio, nel romanzo *Nişanlılar*, uno dei capolavori più importanti della storia della letteratura italiana, che non è identificato con il titolo originale **I Promessi Sposi**, ma con quello francese (*Fiancés*). Inoltre, l'utilizzo di alcune denominazioni di opere come *Enfer*, *Purgatoire*, *Paradis*, *Métastase*, in francese, e *Philomena*, **Venuse Adonis**, in inglese, denotano l'uso di una lingua intermedia nel processo traduttivo.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- E.B., D.D.K.N.; Veri Toplama- E.B., D.D.K.N. ; Veri Analizi/Yorumlama- E.B., D.D.K.N.; Yazı Taslağı- E.B., D.D.K.N.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- E.B., D.D.K.N.; Son Onay ve Sorumluluk- E.B., D.D.K.N.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- E.B., D.D.K.N.; Data Acquisition- E.B., D.D.K.N.; Data Analysis/Interpretation- E.B., D.D.K.N.; Drafting Manuscript- E.B., D.D.K.N.; Critical Revision of Manuscript- E.B., D.D.K.N.; Final Approval and Accountability- E.B., D.D.K.N.

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Authors declared no financial support.

ORCID IDs of the authors / Yazarların ORCID ID'leri

Eshabil Bozkurt <https://orcid.org/0000-0003-2577-5315>

Deniz Dilşad Karail Nazlıcan <https://orcid.org/0000-0002-8964-7745>

REFERENCES / KAYNAKLAR

- Bengi-Öner, I. (2001). Çeviribilimde bireysel kuramlardan geniş ölçekli bir bakış açısına doğru. *Çeviri Kuramlarını Düşünürken...* İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Des Gragnes, G. H. (1934). *İtalyan edebiyatı*. (çev. Halit Fahri). İstanbul: Devlet Matbaası.
- İnal, İ. M. K. (1969). *Son asır Türk şairleri*. C. II. İstanbul: MEB Basımevi.
- Karakartal, O. (1998). Türkiye'de İtalyan edebiyatını tanıtan önemli iki isim: Ali Fahri ve M(ehmet) Rauf. *Doğu Akdeniz Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S 1, 77-82.
- Karakartal, O. (2011). Türkiye'deki ilk İtalyan edebiyatı tarihi: Mehmet Rauf ve *İtalyan Tarih-i Edebiyatı* (1913) Üzerine. *Mediterráneo/Mediterraneo*, 1(4), 71-91.
- Karakartal O. & Arslan, İ. (2012). *Türkçe'de ilk İtalyan edebiyatı tarihi M. (Mehmet) Rauf - İtalyan edebiyatı (1913)*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Leopardi, G. (2002). *Şarkılar*. (çev. Necdet Adabağ). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Öncel, S. & Angeleri, P. (1970). *Linee di storia della letteratura Italiana*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Öncel, S. (1986). *İtalyan edebiyatı tarihi*. Ankara: Dönmez Ofset Basımevi.
- Rauf, M. (1329 [1913]). *İtalyan tarih-i edebiyatı*. Dersaadet: Kanaat Matbaası.
- Serdaroğlu, V. (2007). Türk edebiyatı tarihlerine dair. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (9), 9-18.
- Serra, M. (2019). *L'Imaginario vita di Gabriele D'Annunzio*. (trad. Alberto Folin). Vicenza: Neri Pozza Editore.
- Toury, G. (2008). Çeviri normlarının doğası ve çevirideki rolü. (çev. Arzu Eker) *Çeviri Seçkisi II – Çeviri(bilim) Nedir?2*. Bs. (haz. Mehmet Rifat). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Toury, G. (2012). *Descriptive translation studies-and beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- <https://lugat.osmanlica.online/> (Erişim Tarihi: 5.1.2024).
- <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 6.1.2024).
- <https://www.luggat.com/> (Erişim Tarihi: 6.1.2024).
- <https://www.treccani.it/vocabolario/garbo3/> (Erişim Tarihi: 16.01.2024).
- <https://www.turkcesozluk.net/osmanlica> (Erişim Tarihi: 6.1.2024).

How cite this article

Bozkurt, E., Karail Nazlıcan, D.D. (2024) An Investigation into the Horizon of "Preliminary Norms in Translation": Denominations of Works in Italian to Ottoman Turkish in M. Rauf's "İtalyan Tarih-i Edebiyatı" (History of Italian Literature). İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies, 20, 161-171. <https://doi.org/10.26650/iujts.2024.1473633>

TANIM

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi'nin yayını olan İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi –Istanbul University Journal of Translation Studies, açık erişimli, hakemli, yılda iki kere Mayıs ve Kasım aylarında yayınlanan, çok dilli, uluslararası bilimsel bir dergidir. 2001 yılında kurulmuştur.

AMAÇ

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi, Doğu ve Batı veya Kuzey ve Güney arasındaki ilişkilerde biriken zengin çeviri deneyimini çağdaş bilimsel kuramlar ışığında incelemeye açarak uluslararası akademik mozaiğe kendi rengini katmayı hedeflemektedir. Bu yaklaşımla, Türkiye'nin ve yakın bölgesinin zengin çeviri deneyimini uluslararası arenaya taşımak derginin amaçları arasındadır. Uluslararası iletişimde İngilizcenin kolaylaştırıcı rolünü dikkate alırken, “çeviri”nin dil ve kültürle doğrudan ilişkisini de önemseyerek başta Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca olmak üzere çok dilliliği benimsemiştir. Dergide yer verilecek çalışmalarda yöntemsel olarak özgünlük, görgüllük, sistemlilik, açıklık ve uluslararası akademik çevreye seslenebilirlik özellikleri temel alınır.

KAPSAM

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi, alanındaki karşılaştırmalı çeviri incelemeleri, çeviri kuramı, çeviri eleştirisi, çeviri eğitimi, çeviri tarihi, çeviri etiği, profesyonel çevirmenlik, çeviri teknolojisi, özel alan çevirisi gibi doğrudan ilgili konuları kapsar. Bununla birlikte karşılaştırmalı kültür ve yazın incelemeleri, küresel bilgi transferi, diller ve kültürlerarası etkileşimler gibi çeviriyle bağlantılı ön planda tutan disiplinlerarası çalışmalara da yer verir. Dergide araştırma makaleleri, derleme makaleleri, kitap incelemeleri, çeviri etkinliklerine ilişkin notlar yayınlanır.

POLİTİKALAR

Yayın Politikası

Dergi yayın etiğinde en yüksek standartlara bağlıdır ve Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkelerini benimser; Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing başlığı altında ifade edilen ilkeler için: <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparencyand-best-practice-scholarly-publishing>

Gönderilen makaleler derginin amaç ve kapsamına uygun olmalıdır. Orijinal, yayınlanmamış ve başka bir dergide değerlendirme sürecinde olmayan, her bir yazar tarafından içeriği ve gönderimi onaylanmış yazılar değerlendirmeye kabul edilir.

Makale yayınlanmak üzere Dergiye gönderildikten sonra yazarlardan hiçbirinin ismi, tüm yazarların yazılı izni olmadan yazar listesinden silinemez ve yeni bir isim yazar olarak eklenemez ve yazar sırası değiştirilemez.

İntihal, duplikasyon, sahte yazarlık/inkar edilen yazarlık, araştırma/veri fabrikasyonu, makale dilimleme, dilimleyerek yayım, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar olarak kabul edilir. Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuralsız, uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

İntihal

Ön kontrolden geçirilen makaleler, iThenticate yazılımı kullanılarak intihal için taranır. İntihal/kendi kendine intihal tespit edilirse yazarlar bilgilendirilir. Editörler, gerekli olması halinde makaleyi değerlendirme ya da üretim sürecinin çeşitli aşamalarında intihal kontrolüne tabi tutabilirler. Yüksek benzerlik oranları, bir makalenin kabul edilmeden önce ve hatta kabul edildikten sonra reddedilmesine neden olabilir. Makalenin türüne bağlı olarak, bunun oranının %15 veya %20'den az olması beklenir.

Çift Kör Hakemlik

İntihal kontrolünden sonra, uygun olan makaleler baş editor tarafından orijinallik, metodoloji, işlenen konunun önemi ve dergi kapsamı ile uyumluluğu açısından değerlendirilir. Editor, makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakemlikten

geçmesini sağlar ve makale biçimsel esaslara uygun ise, gelen yazıyı yurtiçinden ve /veya yurtdışından en az iki hakemin değerlendirmesine sunar, hakemler gerek gördüğü takdirde yazıda istenen değişiklikler yazarlar tarafından yapıldıktan sonra yayınlanmasına onay verir.

Açık Erişim İlkesi

Dergi açık erişimlidir ve derginin tüm içeriği okura ya da okurun dahil olduğu kuruma ücretsiz olarak sunulur. Okurlar, ticari amaç haricinde, yayıncı ya da yazardan izin almadan dergi makalelerinin tam metnini okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, arayabilir ve link sağlayabilir. Bu HYPERLINK “<https://www.budapestopenaccessinitiative.org/translations/turkish-translation>” BOAI açık erişim tanımıyla uyumludur.

Derginin açık erişimli makaleleri Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (HYPERLINK “<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>” CC BY-NC 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>) olarak lisanslıdır.

İşleme Ücreti

Derginin tüm giderleri İstanbul Üniversitesi tarafından karşılanmaktadır. Dergide makale yayını ve makale süreçlerinin yürütülmesi ücrete tabi değildir. Dergiye gönderilen ya da yayın için kabul edilen makaleler için işleme ücreti ya da gönderim ücreti alınmaz.

Telif Hakkında

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (HYPERLINK “<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>” CC BY-NC 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr> olarak lisanslıdır. CC BY-NC 4.0 lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfta bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dahil adapte edilmesine izin verir.

ETİK

Yayın Etiği Beyanı

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi, yayın etiğinde en yüksek standartlara bağlıdır ve Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkelerini benimser; Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing başlığı altında ifade edilen ilkeler için: <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing> Gönderilen tüm makaleler orijinal, yayınlanmamış ve başka bir dergide değerlendirme sürecinde olmamalıdır. Her bir makale editorlerden biri ve en az iki hakem tarafından çift kör değerlendirmeden geçirilir. İntihal, duplikasyon, sahte yazarlık/inkar edilen yazarlık, araştırma/veri fabrikasyonu, makale dilimleme, dilimleyerek yayın, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar olarak kabul edilir.

Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuraldışı, uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

Araştırma Etiği

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi araştırma etiğinde en yüksek standartları gözetir ve aşağıda tanımlanan uluslararası araştırma etiği ilkelerini benimser. Makalelerin etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır.

- Araştırmanın tasarlanması, tasarımın gözden geçirilmesi ve araştırmanın yürütülmesinde, bütünlük, kalite ve şeffaflık ilkeleri sağlanmalıdır.
- Araştırma ekibi ve katılımcılar, araştırmanın amacı, yöntemleri ve öngörülen olası kullanımları; araştırmaya katılımın gerektirdikleri ve varsa riskleri hakkında tam olarak bilgilendirilmelidir.
- Araştırma katılımcılarının sağladığı bilgilerin gizliliği ve yanıt verenlerin gizliliği sağlanmalıdır. Araştırma katılımcıların özerkliğini ve saygınlığını koruyacak şekilde tasarlanmalıdır.

- Araştırma katılımcıları gönüllü olarak araştırmada yer almalı, herhangi bir zorlama altında olmamalıdır.
- Katılımcıların zarar görmesinden kaçınılmalıdır. Araştırma, katılımcıları riske sokmayacak şekilde planlanmalıdır.
- Araştırma bağımsızlığıyla ilgili açık ve net olunmalı; çıkar çatışması varsa belirtilmelidir.
- Deneysel çalışmalarda, araştırmaya katılmaya karar veren katılımcıların yazılı bilgilendirilmiş onayı alınmalıdır. Çocukların ve vesayet altındakilerin veya tasdiklenmiş akıl hastalığı bulunanların yasal vasisinin onayı alınmalıdır.
- Çalışma herhangi bir kurum ya da kuruluşta gerçekleştirilecekse bu kurum ya da kuruluştan çalışma yapılacağına dair onay alınmalıdır.
- İnsan ögesi bulunan çalışmalarda, “yöntem” bölümünde katılımcılardan “bilgilendirilmiş onam” alındığının ve çalışmanın yapıldığı kurumdaki etik kurul onayı alındığı belirtilmesi gerekir.

Yazarların Sorumluluğu

Makalelerin bilimsel ve etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır. Yazar makalenin orijinal olduğu, daha önce başka bir yerde yayınlanmadığı ve başka bir yerde, başka bir dilde yayınlanmak üzere değerlendirilmediği konusunda teminat sağlamalıdır. Uygulamadaki telif kanunları ve anlaşmaları gözetilmelidir. Telif hakkı materyaller (örneğin tablolar, şekiller veya büyük alıntılar) gerekli izin ve teşekkürle kullanılmalıdır. Başka yazarların, katkıda bulunanların çalışmaları ya da yararlanılan kaynaklar uygun biçimde kullanılmalı ve referanslarda belirtilmelidir.

Gönderilen makalede tüm yazarların akademik ve bilimsel olarak doğrudan katkısı olmalıdır, bu bağlamda “yazar” yayınlanan bir araştırmanın kavramsallaştırılmasına ve dizaynına, verilerin elde edilmesine, analizine ya da yorumlanmasına belirgin katkı yapan, yazının yazılması ya da bunun içerik açısından eleştirel biçimde gözden geçirilmesinde görev yapan birisi olarak görülür. Yazar olabilmenin diğer koşulları ise, makaledeki çalışmayı planlamak veya icra etmek ve / veya revize etmektir. Fon sağlanması, veri toplanması ya da araştırma grubunun genel süpervizyonu tek başına yazarlık hakkı kazandırmaz. Yazar olarak gösterilen tüm bireyler sayılan tüm ölçütleri karşılamalıdır ve yukarıdaki ölçütleri karşılayan her birey yazar olarak gösterilebilir. Yazarların isim sıralaması ortak verilen bir karar olmalıdır. Tüm yazarlar yazar sıralamasını Telif Hakkı Anlaşması Formunda imzalı olarak belirtmek zorundadırlar.

Yazarlık için yeterli ölçütleri karşılamayan ancak çalışmaya katkısı olan tüm bireyler “teşekkür / bilgiler” kısmında sıralanmalıdır. Bunlara örnek olarak ise sadece teknik destek sağlayan, yazıma yardımcı olan ya da sadece genel bir destek sağlayan, finansal ve materyal desteği sunan kişiler verilebilir.

Bütün yazarlar, araştırmanın sonuçlarını ya da bilimsel değerlendirmeyi etkileyebilme potansiyeli olan finansal ilişkiler, çıkar çatışması ve çıkar rekabetini beyan etmelidirler.

Bir yazar kendi yayınlanmış yazısında belirgin bir hata ya da yanlışlık tespit ederse, bu yanlışlıklara ilişkin düzeltme ya da geri çekme için editör ile hemen temasa geçme ve işbirliği yapma sorumluluğunu taşır.

Hakem Politikaları ve Hakem Süreci

Daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergide halen değerlendirmede olmayan ve her bir yazar tarafından onaylanan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir. Ön değerlendirmeyi geçen makaleler iThenticate yazılımı kullanılarak intihal için taranır. İntihal kontrolünden sonra, uygun olan makaleler baş editör tarafından orijinallik, metodoloji, işlenen konunun önemi ve dergi kapsamı ile uyumluluğu açısından değerlendirilir.

Seçilen makaleler en az iki ulusal/uluslararası hakeme değerlendirmeye gönderilir; yayın kararı, hakemlerin talepleri doğrultusunda yazarların gerçekleştirdiği düzenlemelerin ve hakem sürecinin sonrasında baş editör tarafından verilir.

Editör ve Hakem Sorumlulukları

Baş editör, makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, uyruğundan, dini inancından ve siyasi felsefesinden bağımsız olarak değerlendirir. Yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar. Gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar gizli kalacağını garanti eder. Baş editör içerik ve yayının toplam kalitesinden sorumludur. Gereğinde hata sayfası yayınlamalı ya da düzeltme yapmalıdır.

Baş editör; yazarlar, editörler ve hakemler arasında çıkar çatışmasına izin vermez. Dergide yayınlanacak makalelerle ilgili nihai kararı vermekle yükümlüdür.

Hakemlerin araştırmayla ilgili, yazarlarla ve/veya araştırmanın finansal destekçileriyle çıkar çatışmaları olmamalıdır. Değerlendirmelerinin sonucunda tarafsız bir yargıya varmalıdırlar.

Gönderilmiş yazılara ilişkin tüm bilginin gizli tutulmasını sağlamalı ve yazar tarafında herhangi bir telif hakkı ihlali ve intihal fark ederlerse editöre raporlamalıdırlar.

Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlaması mümkün görünmüyorsa, editöre bu durumu bildirmeli ve hakem surecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin gizli bilgi olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu açıkça belirtir. Hakemler ve yayın kurulu üyeleri başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına özen gösterilmelidir. Bazı durumlarda editörün kararıyla, ilgili hakemlerin makaleye ait yorumları aynı makaleyi yorumlayan diğer hakemlere gönderilerek hakemlerin bu süreçte aydınlatılması sağlanabilir.

Hakem Süreci

Daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergide halen değerlendirmede olmayan ve her bir yazar tarafından onaylanan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir. Ön değerlendirmeyi geçen makaleler iThenticate yazılımı kullanılarak intihal için taranır. İntihal kontrolünden sonra, uygun olan makaleler editor tarafından orijinallik, metodoloji, işlenen konunun önemi ve dergi kapsamı ile uyumluluğu açısından değerlendirilir. Baş editör, makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, uyruğundan, dini inancından ve siyasi felsefesinden bağımsız olarak değerlendirir. Yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar. Seçilen makaleler en az iki ulusal/uluslararası hakeme değerlendirmeye gönderilir; yayın kararı, hakemlerin talepleri doğrultusunda yazarların gerçekleştirdiği düzenlemelerin ve hakem surecinin sonrasında baş editor tarafından verilir. Baş editör; yazarlar, editörler ve hakemler arasında çıkar çatışmasına izin vermez. Dergide yayınlanacak makalelerle ilgili nihai kararı vermekle yükümlüdür.

Hakemliği kabul edip etmediğini bir hafta içinde bildirmeyen hakem yerine, başka bir hakem görevlendirilir.

Hakem değerlendirme raporunu bir ay içerisinde teslim etmelidir. Bu süre içerisinde raporunu teslim etmeyen hakemin görevi son bulur. Bu durumda değerlendirme için başka bir hakem görevlendirilir. Hakemlerin değerlendirmeleri objektif olmalıdır. Hakem süreci sırasında hakemlerin aşağıdaki hususları dikkate alarak değerlendirmelerini yapmaları beklenir.

- Makale yeni ve önemli bir bilgi içeriyor mu?
- Öz, makalenin içeriğini net ve düzgün bir şekilde tanımlıyor mu?
- Yöntem bütünlüklü ve anlaşılır şekilde tanımlanmış mı?
- Yapılan yorum ve varılan sonuçlar bulgularla kanıtlanıyor mu?
- Alandaki diğer çalışmalara yeterli referans verilmiş mi?
- Dil kalitesi yeterli mi?

Hakemler, gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar gizli kalmasını sağlamalı ve yazar tarafında herhangi bir telif hakkı ihlali ve intihal fark ederlerse editöre raporlamalıdırlar. Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlaması mümkün görünmüyorsa, editöre bu durumu bildirmeli ve hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin gizli bilgi olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu açıkça belirtir. Hakemler ve yayın kurulu üyeleri başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına özen gösterilmelidir.

Yazıların Hazırlanması

Dil

Dergide Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca makaleler yayınlanır. Gönderilen makalelerde makale dilinde öz, İngilizce öz ve İngilizce geniş özet olmalıdır. Ancak makale İngilizce ise, İngilizce geniş özet istenmez.

Yazıların Hazırlanması ve Yazım Kuralları

Aksi belirtilmedikçe gönderilen yazılarla ilgili tüm yazışmalar ilk yazarla yapılacaktır. Makale gönderimi online olarak <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuceviri> sayfasından erişilen <http://dergipark.gov.tr/login> üzerinden yapılmalıdır. Gönderilen yazılar, makale türünü belirten ve makaleyle ilgili detayları içeren (bkz: Son Kontrol Listesi) Kapak Sayfası; yazının elektronik formunu içeren Microsoft Word 2003 ve üzerindeki versiyonları ile yazılmış elektronik dosya ve tüm yazarların imzaladığı Telif Hakkı Anlaşması Formu eklenerek gönderilmelidir.

1. Çalışmalar, A4 boyutundaki kağıdın bir yüzüne, üst, alt, sağ ve sol taraftan 2,5 cm. boşluk bırakılarak, 10 punto Times New Roman harf karakterleriyle ve 1,5 satır aralık ölçüsü ile hazırlanmalıdır. Ana makale dosyası, çift taraflı kör hakemlik gereği yazar bilgilerini içermemelidir.
2. Yayınlanmak üzere gönderilen makale ile birlikte yazar bilgilerini içeren kapak sayfası gönderilmelidir. Kapak sayfasında, makalenin başlığı, yazar veya yazarların bağlı oldukları kurum ve unvanları, kendilerine ulaşılabilecek adresler, cep, iş numaraları ve e-posta adresleri yer almalıdır (bkz. Son Kontrol Listesi).
3. Giriş bölümünden önce 180-200 sözcük arasında çalışmanın kapsamını, amacını, ulaşılan sonuçları ve kullanılan yöntemi kaydeden Türkçe ve İngilizce öz ile 600-800 kelimelik İngilizce genişletilmiş özet yer almalıdır. Çalışmanın İngilizce başlığı İngilizce özün üzerinde yer almalıdır. İngilizce ve Türkçe özlerin altında çalışmanın içeriğini temsil eden 5 İngilizce, 5 Türkçe anahtar kelime yer almalıdır. İngilizce genişletilmiş özet İngilizce olmayan makaleler için zorunludur.
4. Çalışmaların başlıca şu unsurları içermesi gerekmektedir: Başlık, Türkçe öz ve anahtar kelimeler; yabancı dilde başlık, İngilizce öz ve anahtar kelimeler; İngilizce genişletilmiş özet, ana metin bölümleri, son notlar ve kaynaklar.
5. Araştırma makalelerinde bölümler şu şekilde olmalıdır: “GİRİŞ”, “AMAC VE YÖNTEM”, “BULGULAR”, “TARTIŞMA VE SONUÇ”, ”SON NOTLAR” “KAYNAKLAR” ve “TABLOLAR VE ŞEKİLLER”. Derleme ve yorum yazıları için ise, çalışmanın önemini belirttiği, sorunsal ve amacın somutlaştırıldığı “GİRİŞ” bölümünün ardından diğer bölümler gelmeli ve çalışma “TARTIŞMA VE SONUÇ”, ”SON NOTLAR”, “KAYNAKLAR” ve “TABLOLAR VE ŞEKİLLER” şeklinde bitirilmelidir.
6. Çalışmalarda tablo, grafik ve şekil gibi göstergeler numaralandırılarak, tanımlayıcı bir başlık ile birlikte verilmelidir.
7. Referanslar derginin benimsediği American Psychological Association (APA) 6 stiline uygun olarak hazırlanmalıdır.
8. Kurallar dahilinde dergimize yayınlanmak üzere gönderilen çalışmaların her türlü sorumluluğu ve çalışmada geçen görüşler yazar/yazarlarına aittir.

Referans Stili ve Formatı

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi, metin içi alıntılama ve kaynak gösterme için APA (American Psychological Association) kaynak sitilinin 6. edisyonunu benimser. APA 6.Edisyon hakkında bilgi için:

- AAmerican Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: APA.
- <http://www.apastyle.org/>

Kaynakların doğruluğundan yazar(lar) sorumludur. Tüm kaynaklar metinde belirtilmelidir. Kaynaklar aşağıdaki örneklerdeki gibi gösterilmelidir.

Metin İçinde Kaynak Gösterme

Kaynaklar metinde parantez içinde yazarların soyadı ve yayın tarihi yazılarak belirtilmelidir. Birden fazla kaynak gösterilecekse kaynaklar arasında (;) işareti kullanılmalıdır. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Örnekler:

Birden fazla kaynak;

(Esin ve ark., 2002; Karasar 1995)

Tek yazarlı kaynak;

(Akyolcu, 2007)

İki yazarlı kaynak;

(Sayiner ve Demirci, 2007, s. 72)

Üç, dört ve beş yazarlı kaynak;

Metin içinde ilk kullanımda: (Ailen, Ciambune ve Welch 2000, s. 12–13) Metin içinde tekrarlayan kullanımlarda: (Ailen ve ark., 2000)

Altı ve daha çok yazarlı kaynak;

(Çavdar ve ark., 2003)

Kaynaklar Bölümünde Kaynak Gösterme

Kullanılan tüm kaynaklar metnin sonunda ayrı bir bölüm halinde yazar soyadlarına göre alfabetik olarak numaralandırılmadan verilmelidir.

Kaynak yazımı ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

Kitap

a) Türkçe Kitap

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8.bs). Ankara: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Türkçeye Çevrilmiş Kitap

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* (A. Kotil, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

c) Editörlü Kitap

Ören, T., Üney, T. ve Çölkesen, R. (Ed.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

d) Çok Yazarlı Türkçe Kitap

Tonta, Y., Bitirim, Y. ve Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme*. Ankara: Total Bilişim.

e) İngilizce Kitap

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) İngilizce Kitap İçerisinde Bölüm

Basset, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Türkçe Kitap İçerisinde Bölüm

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi. M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi kitabı* içinde (s. 233–263). Bursa: Dora Basım Yayın.

h) Yayıncının ve Yazarın Kurum Olduğu Yayın

Türk Standartları Enstitüsü. (1974). *Adlandırma ilkeleri*. Ankara: Yazar.

Makale

a) Türkçe Makale

Mutlu, B. ve Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 15(60), 179–182.

b) İngilizce Makale

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Yediden Fazla Yazarlı Makale

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) DOI'si Olmayan Online Edinilmiş Makale

Al, U. ve Doğan, G. (2012). Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü tezlerinin atıf analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 26, 349–369. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/>

e) DOI'si Olan Makale

Turner, S. J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Olarak Yayımlanmış Makale

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Popüler Dergi Makalesi

Semercioğlu, C. (2015, Haziran). Sıradanlığın rayihası. *Sabit Fikir*, 52, 38–39.

Tez, Sunum, Bildiri

a) Türkçe Tezler

Sarı, E. (2008). *Kültür kimlik ve politika: Mardin’de kültürlerarasılık*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

b) Ticari Veritabanında Yer Alan Yüksek Lisans Ya da Doktora Tezi

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses. (UMI No. 9943436)

c) Kurumsal Veritabanında Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Yaylalı-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the political, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from: <http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

d) Web’de Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

e) Dissertations Abstracts International’da Yer Alan Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428

f) Sempozyum Katkısı

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer’s disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at American Psychological Association meeting, Orlando, FL.

g) Online Olarak Erişilen Konferans Bildiri Özeti

Çınar, M., Doğan, D. ve Seferoğlu, S. S. (2015, Şubat). *Eğitimde dijital araçlar: Google sınıf uygulaması üzerine bir değerlendirme* [Öz]. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. Erişim adresi: <http://ab2015.anadolu.edu.tr/index.php?menu=5&submenu=27>

h) Düzenli Olarak Online Yayımlanan Bildiriler

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593-12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

i) Kitap Şeklinde Yayımlanan Bildiriler

Schneider, R. (2013). Research data literacy. S. Kurbanoğlu ve ark. (Ed.), *Communications in Computer and Information Science: Vol. 397. Worldwide Communalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice* içinde (s. 134–140). Cham, İsviçre: Springer. <http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-03919-0>

j) Kongre Bildirisi

Çepni, S., Bacanak A. ve Özsevgeç T. (2001, Haziran). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen branşlarına karşı tutumları ile fen branşlarındaki başarılarının ilişkisi*. X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi’nde sunulan bildiri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Diğer Kaynaklar

a) Gazete Yazısı

Toker, Ç. (2015, 26 Haziran). ‘Unutma’ notları. *Cumhuriyet*, s. 13.

b) Online Gazete Yazısı

Tamer, M. (2015, 26 Haziran). E-ticaret hamle yapmak için tüketiciyi bekliyor. *Milliyet*. Erişim adresi: <http://www.milliyet.com.tr>

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Ansiklopedi/Sözlük

Bilgi mimarisi. (2014, 20 Aralık). Vikipedi içinde. Erişim adresi: http://tr.wikipedia.org/wiki/Bilgi_mimarisi

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Radyo ODTÜ (Yapımcı). (2015, 13 Nisan). *Modern sabahlar* [Podcast]. Erişim adresi: <http://www.radyoodtu.com.tr/>

f) Bir Televizyon Dizisinden Tek Bir Bölüm

Shore, D. (Senarist), Jackson, M. (Senarist) ve Bookstaver, S. (Yönetmen). (2012). Runaways [Televizyon dizisi bölümü]. D. Shore (Baş yapımcı), *House M.D.* içinde. New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Müzik Kaydı

Say, F. (2009). Galata Kulesi. *İstanbul senfonisi* [CD] içinde. İstanbul: Ak Müzik.

Son Kontrol Listesi

Aşağıdaki listede eksik olmadığından emin olun:

- Makalenin türünün belirtilmiş olduğu
- Başka bir dergiye gönderilmemiş olduğu
- Sponsor veya ticari bir firma ile ilişkisi varsa, bunun belirtildiği
- İngilizce yönünden kontrolünün yapıldığı
- Referansların derginin benimsediği APA 6 edisyonuna uygun olarak düzenlendiği
- Yazarlara Bilgide detaylı olarak anlatılan dergi politikalarının gözden geçirildiği
- Telif Hakkı Anlaşması Formu
- Daha önce basılmış materyal (yazı-resim-tablo) kullanılmış ise izin belgesi
- Kapak sayfası
 - Makalenin kategorisi
 - Makale dilinde ve İngilizce başlık
 - Yazarların ismi soyadı, ünvanları ve bağlı oldukları kurumlar (üniversite ve fakülte bilgisinden sonra şehir ve ülke bilgisi), e-posta adresleri
 - Sorumlu yazarın e-posta adresi, açık yazışma adresi, iş telefonu, GSM, faks nosu
 - Tüm yazarların ORCID'leri
 - Finansal destek (varsa belirtiniz)
 - Çıkar çatışması (varsa belirtiniz)
 - Teşekkür (varsa belirtiniz)
- Makale ana metni
 - Önemli: Ana metinde yazarın / yazarların kimlik bilgilerinin yer almamış olması gerekir.

DESCRIPTION

Istanbul University Journal of Translation Studies - İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi is an open access, peer-reviewed, scholarly, international journal published biannually in June and December by Istanbul University, State Conservatory. The manuscripts submitted for publication in the journal must be scientific and original work in Turkish or English.

INFORMATION FOR AUTHORS

DESCRIPTION

Istanbul University Journal of Translation Studies - İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi, which is the official publication of Istanbul University, Faculty of Letters is an open access, peer-reviewed, multilingual, scholarly and international journal published two times a year in May and November. It was founded in 2001.

AIM

Harking back to regional translation as a phenomenon which derives from the relations between not only the East and West but also the North and South, it intends to deal with the rich heritage in the light of the contemporary theories of translation studies and thereby enrich the international cultural mosaic of the world by adding to it her own authentic colours. Accordingly, it aims at functioning as a means of transferring knowledge from the rich translation experience of Turkey and her neighbourhood to the international arena instead of importing knowledge from international journals. Considering the current trend of the hegemony of English in international journals as well as the close relationship of “translation” with language and culture, it deliberately prefers to stay away from monolingualism and adopts the policy of multilingualism by making use of such languages as Turkish, English, German and French. Within the framework of its principles, it abides by the main terms of scientificity listed as follows: originality, clarity, systematicity, empiricity as well as its potential to address the universal academic environment.

SCOPE

The journal mainly covers the areas of Comparative Translation Studies, Translation Theory, Ethics of Translation, Translation Criticism, Translator Training, History of Translation, Professionalism, Information Technologies, Domain-specific Translation and Interdisciplinary Studies on translations. It is also open to translation-oriented studies which deal with comparative cultural and literary studies. The journal includes research articles, review articles, reviews of books and notices of translation activities.

POLICIES

Publication Policy

The journal is committed to upholding the highest standards of publication ethics and pays regard to Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME) on <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

The subjects covered in the manuscripts submitted to the Journal for publication must be in accordance with the aim and scope of the Journal. Only those manuscripts approved by every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation. Changing the name of an author (omission, addition or order) in papers submitted to the Journal requires written permission of all declared authors.

Plagiarism, duplication, fraud authorship/denied authorship, research/data fabrication, salami slicing/salami publication, breaching of copyrights, prevailing conflict of interest are unethical behaviors. All manuscripts not in accordance with the accepted ethical standards will be removed from the publication. This also contains any possible malpractice discovered after the publication.

Plagiarism

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. If plagiarism/self-plagiarism will be found authors will be informed. Editors may resubmit manuscript for similarity check at any peer-review or production stage if required. High similarity scores may lead to rejection of a manuscript before and even after acceptance. Depending on the type of article and the percentage of similarity score taken from each article, the overall similarity score is generally expected to be less than 15 or 20%.

Double Blind Peer-Review

After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by the editors-in-chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope. The editor provides a fair double-blind peer review of the submitted articles and hands over the papers matching the formal rules to at least two national/international referees for evaluation and gives green light for publication upon modification by the authors in accordance with the referees' claims.

Open Access Statement

The journal is an open access journal and all content is freely available without charge to the user or his/her institution. Except for commercial purposes, users are allowed to read, download, copy, print, search, or link to the full texts of the articles in this journal without asking prior permission from the publisher or the author. This is in accordance with the BOAI definition of open access. The open access articles in the journal are licensed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (HYPERLINK “<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.en>” CC BY-NC 4.0) license.(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.en>)

Article Processing Charge

All expenses of the journal are covered by the Istanbul University. Processing and publication are free of charge with the journal. There is no article processing charges or submission fees for any submitted or accepted articles.

Copyright Notice

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (CC BY-NC 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) and grant the Publisher non-exclusive commercial right to publish the work. CC BY-NC 4.0 license permits unrestricted, non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ETHICS

Publication Ethics and Publication Malpractice Statement

I.U. Journal of Translation Studies is committed to upholding the highest standards of publication ethics and pays regard to Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), to access the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME) on <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

All parties involved in the publishing process (Editors, Reviewers, Authors and Publisher) are expected to agree on the following ethical principles.

All submissions must be original, unpublished (including as full text in conference proceedings), and not under the review of any other publication synchronously. Each manuscript is reviewed by one of the editors and at least two referees under double-blind peer review process.

Plagiarism, duplication, fraud authorship/denied authorship, research/data fabrication, salami slicing/salami publication, breaching of copyrights, prevailing conflict of interest are unethical behaviors.

All manuscripts not in accordance with the accepted ethical standards will be removed from the publication. This also

contains any possible malpractice discovered after the publication. In accordance with the code of conduct we will report any cases of suspected plagiarism or duplicate publishing.

Research Ethics

I.U. Journal of Translation Studies adheres to the highest standards in research ethics and follows the principles of international research ethics as defined below. The authors are responsible for the compliance of the manuscripts with the ethical rules.

- Principles of integrity, quality and transparency should be sustained in designing the research, reviewing the design and conducting the research.
- The research team and participants should be fully informed about the aim, methods, possible uses and requirements of the research and risks of participation in research.
- The confidentiality of the information provided by the research participants and the confidentiality of the respondents should be ensured. The research should be designed to protect the autonomy and dignity of the participants.
- Research participants should participate in the research voluntarily, not under any coercion.
- Any possible harm to participants must be avoided. The research should be planned in such a way that the participants are not at risk.
- The independence of research must be clear; and any conflict of interest must be disclosed.
- In experimental studies with human subjects, written informed consent of the participants who decide to participate in the research must be obtained. In the case of children and those under wardship or with confirmed insanity, legal custodian's assent must be obtained.
- If the study is to be carried out in any institution or organization, approval must be obtained from this institution or organization.
- In studies with human subject, it must be noted in the method's section of the manuscript that the informed consent of the participants and ethics committee approval from the institution where the study has been conducted have been obtained.

Author's Responsibilities

It is authors' responsibility to ensure that the article is in accordance with scientific and ethical standards and rules. And authors must ensure that submitted work is original. They must certify that the manuscript has not previously been published elsewhere or is not currently being considered for publication elsewhere, in any language. Applicable copyright laws and conventions must be followed. Copyright material (e.g. tables, figures or extensive quotations) must be reproduced only with appropriate permission and acknowledgement. Any work or words of other authors, contributors, or sources must be appropriately credited and referenced.

All the authors of a submitted manuscript must have direct scientific and academic contribution to the manuscript. The author(s) of the original research articles is defined as a person who is significantly involved in "conceptualization and design of the study", "collecting the data", "analyzing the data", "writing the manuscript", "reviewing the manuscript with a critical perspective" and "planning/ conducting the study of the manuscript and/or revising it". Fund raising, data collection or supervision of the research group are not sufficient roles to be accepted as an author. The author(s) must meet all these criteria described above. The order of names in the author list of an article must be a co-decision and it must be indicated in the Copyright Agreement Form. The individuals who do not meet the authorship criteria but contributed to the study must take place in the acknowledgement section.

Individuals providing technical support, assisting writing, providing a general support, providing material or financial support are examples to be indicated in acknowledgement section.

All authors must disclose all issues concerning financial relationship, conflict of interest, and competing interest that may potentially influence the results of the research or scientific judgment.

When an author discovers a significant error or inaccuracy in his/her own published paper, it is the author's obligation to promptly cooperate with the Editor to provide retractions or corrections of mistakes.

Peer Review Policies and Process

Only those manuscripts approved by its every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by the Editor-in-Chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope.

The selected manuscripts are sent to at least two national/international referees for evaluation and publication decision is given by Editor-in-Chief upon modification by the authors in accordance with the referees' claims

Responsibility for the Editor and Reviewers

Editor-in-Chief evaluates manuscripts for their scientific content without regard to ethnic origin, gender, citizenship, religious belief or political philosophy of the authors. He/She provides a fair double-blind peer review of the submitted articles for publication and ensures that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential before publishing.

Editor-in-Chief is responsible for the contents and overall quality of the publication, and must publish errata pages or make corrections when needed.

Editor-in-Chief does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers, and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the journal.

Reviewers must have no conflict of interest with respect to the research, the authors and/or the research funders. Their judgments must be objective.

Reviewers must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the editor and excuse himself from the review process. The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The anonymity of the referees must be ensured. In particular situations, the editor may share the review of one reviewer with other reviewers to clarify a particular point.

Peer Review Process

Only those manuscripts approved by its every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by the Editor-in-Chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope.

Editor evaluates manuscripts for their scientific content without regard to ethnic origin, gender, citizenship, religious belief or political philosophy of the authors and ensures a fair double-blind peer review of the selected manuscripts.

The selected manuscripts are sent to at least two national/international referees for evaluation and publication decision is given by Editor-in-Chief upon modification by the authors in accordance with the referees' claims.

Editor-in-Chief does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the journal.

Referees are obliged to notify within a week if they want to arbitrate. Otherwise, another referee is appointed.

The referee must deliver the evaluation report within one month. If the referee fails to submit the report within this period, the referee's duty will end. In this case, another referee is appointed for evaluation.

Reviewers' judgments must be objective. Reviewers' comments on the following aspects are expected while conducting the review.

- Does the manuscript contain new and significant information?

- Does the abstract clearly and accurately describe the content of the manuscript?
- Is the problem significant and concisely stated?
- Are the methods described comprehensively?
- Are the interpretations and conclusions justified by the results?
- Is adequate references made to other Works in the field?
- Is the language acceptable?

Reviewers must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the editor and excuse himself from the review process.

The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The anonymity of the referees is important.

Manuscript Organization

Language

Articles in Turkish, English, German and French are published. Submitted manuscript must include an abstract both in the article language and in English, and an extended abstract in English as well. However extended abstract in English is not required for articles in English.

Manuscript Organization and Submission

All correspondence will be sent to the first-named author unless otherwise specified. Manuscript is to be submitted online via <http://dergipark.gov.tr/login> that can be accessed at <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuceviri> and it must be accompanied by a Title Page specifying the article category (i.e. research article, review etc.) and including information about the manuscript (see the Submission Checklist). Manuscripts should be prepared in Microsoft Word 2003 and upper versions. In addition, Copyright Agreement Form that has to be signed by all authors must be submitted.

1. The manuscripts should be in A4 paper standards: having 2.5 cm margins from right, left, bottom and top, Times New Roman font style in 10 font size and line spacing of 1.5. Due to double blind peer review, the main manuscript document must not include any author information.
2. A title page including author information must be submitted together with the manuscript. The title page is to include fully descriptive title of the manuscript and, affiliation, title, e-mail address, postal address and phone number of the author(s) (see The Submission Checklist).
3. Before the introduction part, there should be an abstract between 180 and 200 words in Turkish and English and an extended abstract only in English between 600-800 words, summarizing the scope, the purpose, the results of the study and the methodology used. Underneath the abstracts, five keywords that inform the reader about the content of the study should be specified in Turkish and in English. Extended abstract in English is required only for non-English manuscripts.
4. The manuscripts should contain mainly these components: title, abstract and keywords; extended abstract in English, sections, end notes and references.
5. Research article sections are ordered as follows: "INTRODUCTION", "AIM AND METHODOLOGY", "FINDINGS", "DISCUSSION AND CONCLUSION", "ENDNOTES" and "REFERENCES" and "TABLES AND FIGURES". For review and commentary articles, the article should start with the "INTRODUCTION" section where the purpose and the method is mentioned, go on with the other sections; and it should be finished with "DISCUSSION AND CONCLUSION" section followed by "ENDNOTES", "REFERENCES" and "TABLES AND FIGURES".
6. Tables, graphs and figures can be given with a number and a defining title.

- References should be in accordance with American Psychological Association (APA) style 6th Edition.
- Authors are responsible for all statements made in their work submitted to the Journal for publication.

References

Reference Style and Format

I.U. Journal of Translation Studies complies with APA (American Psychological Association) style 6th Edition for referencing and quoting. For more information:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: APA.
- <http://www.apastyle.org>

Accuracy of citation is the author's responsibility. All references should be cited in text. Reference list must be in alphabetical order. Type references in the style shown below.

Citations in the Text

Citations must be indicated with the author surname and publication year within the parenthesis. If more than one citation is made within the same paranthesis, separate them with (;).

Samples:

More than one citation;

(Esin, et al., 2002; Karasar, 1995)

Citation with one author;

(Akyolcu, 2007)

Citation with two authors;

(Sayiner & Demirci, 2007)

Citation with three, four, five authors;

First citation in the text: (Ailen, Ciembrune, & Welch, 2000) Subsequent citations in the text: (Ailen, et al., 2000)

Citations with more than six authors;

(Çavdar, et al., 2003)

Citations in the Reference

All the citations done in the text should be listed in the References section in alphabetical order of author surname without numbering. Below given examples should be considered in citing the references.

Basic Reference Types

Book

a) Turkish Book

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8th ed.) [Preparing research reports]. Ankara, Turkey: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Book Translated into Turkish

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* [Mindsets] (A. Kotil, Trans.). İstanbul, Turkey: İletişim Yayınları.

c) Edited Book

Ören, T., Üney, T., & Çölkesen, R. (Eds.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi* [Turkish Encyclopedia of Informatics]. İstanbul, Turkey: Papatya Yayıncılık.

d) Turkish Book with Multiple Authors

Tonta, Y., Bitirim, Y., & Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme* [Performance evaluation in Turkish search engines]. Ankara, Turkey: Total Bilişim.

e) Book in English

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) Chapter in an Edited Book

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Chapter in an Edited Book in Turkish

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi [Organization culture: Its functions, elements and importance in leadership and business management]. In M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi* [Organization sociology] (pp. 233–263). Bursa, Turkey: Dora Basım Yayın.

h) Book with the same organization as author and publisher

American Psychological Association. (2009). *Publication manual of the American psychological association* (6th ed.). Washington, DC: Author.

Article

a) Turkish Article

Mutlu, B., & Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri [Source and intervention reduction of stress for parents whose children are in intensive care unit after surgery]. *Istanbul University Florence Nightingale Journal of Nursing*, 15(60), 179–182.

b) English Article

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Journal Article with DOI and More Than Seven Authors

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) Journal Article from Web, without DOI

Sidani, S. (2003). Enhancing the evaluation of nursing care effectiveness. *Canadian Journal of Nursing Research*, 35(3), 26–38. Retrieved from <http://cjr.mcgill.ca>

e) Journal Article with DOI

Turner, S. J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Publication

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Article in a Magazine

Henry, W. A., III. (1990, April 9). Making the grade in today's schools. *Time*, 135, 28–31

Doctoral Dissertation, Master's Thesis, Presentation, Proceeding

a) Dissertation/Thesis from a Commercial Database

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9943436)

b) Dissertation/Thesis from an Institutional Database

Yaylalı-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the politicals, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from Retrieved from: <http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

c) Dissertation/Thesis from Web

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

d) Dissertation/Thesis abstracted in Dissertations Abstracts International

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representa-

tion, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

e) Symposium Contribution

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

f) Conference Paper Abstract Retrieved Online

Liu, S. (2005, May). *Defending against business crises with the help of intelligent agent based early warning solutions*. Paper presented at the Seventh International Conference on Enterprise Information Systems, Miami, FL. Abstract retrieved from http://www.iceis.org/iceis2005/abstracts_2005.htm

g) Conference Paper - In Regularly Published Proceedings and Retrieved Online

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593–12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

h) Proceeding in Book Form

Parsons, O. A., Pryzwansky, W. B., Weinstein, D. J., & Wiens, A. N. (1995). Taxonomy for psychology. In J. N. Reich, H. Sands, & A. N. Wiens (Eds.), *Education and training beyond the doctoral degree: Proceedings of the American Psychological Association National Conference on Postdoctoral Education and Training in Psychology* (pp. 45–50). Washington, DC: American Psychological Association.

i) Paper Presentation

Nguyen, C. A. (2012, August). *Humor and deception in advertising: When laughter may not be the best medicine*. Paper presented at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

Other Sources

a) Newspaper Article

Browne, R. (2010, March 21). This brainless patient is no dummy. *Sydney Morning Herald*, 45.

b) Newspaper Article with no Author

New drug appears to sharply cut risk of death from heart failure. (1993, July 15). *The Washington Post*, p. A12.

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Encyclopedia/Dictionary

Ignition. (1989). In Oxford English online dictionary (2nd ed.). Retrieved from <http://dictionary.oed.com>

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Dunning, B. (Producer). (2011, January 12). *in Fact: Conspiracy theories* [Video podcast]. Retrieved from <http://itunes.apple.com/http://itunes.apple.com/>

f) Single Episode in a Television Series Egan, D. (Writer), & Alexander, J. (Director). (2005). Failure to communicate. [Television series episode]. In D. Shore (Executive producer), *House*; New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Music

Fuchs, G. (2004). Light the menorah. On *Eight nights of Hanukkah* [CD]. Brick, NJ: Kid Kosher.

SUBMISSION CHECKLIST

Ensure that the following items are present:

- Confirm that the category of the manuscript is specified.
- Confirm that “the paper is not under consideration for publication in another journal”.
- Confirm that disclosure of any commercial or financial involvement is provided.
- Confirm that last control for fluent English was done.
- Confirm that journal policies detailed in Information for Authors have been reviewed.
- Confirm that the references cited in the text and listed in the references section are in with APA 6th.
- Copyright Agreement Form
- Permission of previous published material if used in the present manuscript
- Title page
 - The category of the manuscript
 - The title of the manuscript both in the language of the article and in English
 - All authors’ names and affiliations (institution, faculty/department, city, country), e-mail addresses
 - Corresponding author’s email address, full postal address, and phone number
 - ORCIDs of all authors.
 - Grant support (if exists)
 - Conflict of interest (if exists)
 - Conflict of interest (if exists)
- Main Manuscript Document
 - Conflict of interest (if exists)
 - The title of the manuscript both in the language of the article and in English
 - Abstract (180-200 words)
 - Key words: 5 words
 - Extended abstract in English: 600-800 words (for non-English articles)
 - Body text sections
 - References
 - All tables, illustrations (figures) (including title, explanation, captions)

Istanbul University
İstanbul Üniversitesi

Journal name: Istanbul University Journal of
Translation Studies
Dergi Adı: İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi

Copyright Agreement Form
Telif Hakkı Anlaşması Formu

Responsible/Corresponding Author <i>Sorumlu Yazar</i>				
Title of Manuscript <i>Makalenin Başlığı</i>				
Acceptance Date <i>Kabul Tarihi</i>				
List of Authors <i>Yazarların Listesi</i>				
<i>Sıra No</i>	Name - Surname <i>Adı-Soyadı</i>	E-mail <i>E-Posta</i>	Signature <i>İmza</i>	Date <i>Tarih</i>
1				
2				
3				
4				
5				
Manuscript Type (Research Article, Review, etc.) <i>Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme, v.b.)</i>				
Responsible/Corresponding Author <i>Sorumlu Yazar</i>				
University/company/institution		<i>Çalıştığı kurum</i>		
Address		<i>Posta adresi</i>		
E-mail		<i>E-posta</i>		
Phone; mobile phone		<i>Telefon no; GSM no</i>		
<p>The author(s) agrees that: The manuscript submitted is his/her/their own original work, and has not been plagiarized from any prior work, all authors participated in the work in a substantive way, and are prepared to take public responsibility for the work, all authors have seen and approved the manuscript as submitted, the manuscript has not been published and is not being submitted or considered for publication elsewhere, the text, illustrations, and any other materials included in the manuscript do not infringe upon any existing copyright or other rights of anyone. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ will publish the content under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license that gives permission to copy and redistribute the material in any medium or format other than commercial purposes as well as remix, transform and build upon the material by providing appropriate credit to the original work. The Contributor(s) or, if applicable the Contributor's Employer, retain(s) all proprietary rights in addition to copyright, patent rights. I/We indemnify İSTANBUL UNIVERSITY and the Editors of the Journals, and hold them harmless from any loss, expense or damage occasioned by a claim or suit by a third party for copyright infringement, or any suit arising out of any breach of the foregoing warranties as a result of publication of my/our article. I/We also warrant that the article contains no libelous or unlawful statements, and does not contain material or instructions that might cause harm or injury. This Copyright Agreement Form must be signed/ratified by all authors. Separate copies of the form (completed in full) may be submitted by authors located at different institutions; however, all signatures must be original and authenticated.</p>				
<p>Yazar(lar) aşağıdaki hususları kabul eder Sunulan makalenin yazar(lar)ın orijinal çalışması olduğunu ve intihal yapmadıklarını, Tüm yazarların bu çalışmaya asli olarak katılmış olduklarını ve bu çalışma için her türlü sorumluluğu aldıklarını, Tüm yazarların sunulan makalenin son halini gördüklerini ve onayladıklarını, Makalenin başka bir yerde basılmadığını veya basılmak için sunulmadığını, Makalede bulunan metnin, şekillerin ve dokümanların diğer şahıslara ait olan Telif Haklarını ihlal etmediğini kabul ve taahhüt ederler. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'nin bu fikri eseri, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile yayınlamasına izin verirler. Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına, kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfta bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil adapte edilmesine izin verir. Yazar(lar)ın veya varsa yazar(lar)ın işvereninin telif dâhil patent hakları, fikri mülkiyet hakları saklıdır. Ben/Biz, telif hakkı ihlali nedeniyle üçüncü şahıslarla vuku bulacak hak talebi veya açılacak davalarda İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ve Dergi Editörlerinin hiçbir sorumluluğunun olmadığını, tüm sorumluluğun yazarlara ait olduğunu taahhüt ederim/ederiz. Ayrıca Ben/Biz makalede hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmadığını, araştırma yapılırken kanuna aykırı herhangi bir malzeme ve yöntem kullanılmadığını taahhüt ederim/ederiz. Bu Telif Hakkı Anlaşması Formu tüm yazarlar tarafından imzalanmalıdır/onaylanmalıdır. Form farklı kurumlarda bulunan yazarlar tarafından ayrı kopyalar halinde doldurularak sunulabilir. Ancak, tüm imzaların orijinal veya kanıtlanabilir şekilde onaylı olması gerekir.</p>				
Responsible/Corresponding Author; <i>Sorumlu Yazar;</i>		Signature / İmza		Date / Tarih
			/...../.....